

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

DOBRE PRAKTYKI W METODOLOGII WDRAŻANIA PROGRAMÓW ROZWIJANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

Autor: Alina Reszka

SZKOŁA
KLUCZOWYCH KOMPETENCJI

Program rozwijania umiejętności
uczniów szkół Polski Wschodniej

Lublin 2012

DOBRE PRAKTYKI W METODOLOGII WDRAŻANIE PROGRAMÓW ROZWIJANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

w ramach projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” współfinansowanego ze środków programu Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach Priorytetu III, Działania 3.3, Poddziałania 3.3.4,

realizowanego pod nadzorem Ministerstwa Edukacji Narodowej

przez

WYŻSZĄ SZKOŁĘ EKONOMII I INNOWACJI W LUBLINIE

**Autor:
Alina Reszka**

Lublin 2012

WYŻSZA SZKOŁA EKONOMII I INNOWACJI W LUBLINIE

**Dobre praktyki w metodologii wdrażanie programów
rozwijania kompetencji kluczowych**

Autor:
Alina Reszka

Projekt „SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” jest finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty: Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia: Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia.

© *Copyright by* Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe
Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2012

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przedrukowywanie
i rozpowszechnianie całości lub fragmentów niniejszej pracy
bez zgody wydawcy zabronione.

Projekt okładki: Marek Szczodrak
Skład, łamanie: Krzysztof Kargul

Printed in Poland
Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe
Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji
20-209 Lublin, ul. Mełgiewska 7-9
tel.(81) 749 17 77, fax (81) 749 32 13
www.wsei.lublin.pl

Wydrukowano w Polsce

ISBN 978-83-62074-76-1

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	5
II. ZAŁOŻENIA I CELE PROJEKTU	7
III. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ W PROJEKCIE	9
III.1. Diagnozy wdrożenia kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań regionalnych i lokalnych oświaty i rynku pracy, szkoły, nauczyciela, klasy i ucznia	9
III.1.1. Diagnoza wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb szkoły	9
III.1.2. Diagnoza wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań lokalnych oświaty i rynku pracy	17
III.1.3. Diagnoza wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań regionalnych oświaty i rynku pracy	49
III.1.4. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań klasy szkolnej	74
III.1.5. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem predyspozycji i potrzeb uczniów	91
III.1.6. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem predyspozycji i potrzeb nauczycieli	94
III.2. Autorskie Programy Nauczania	105
III.2.1. Wspieranie nauczycieli w opracowaniu i realizacji programów nauczania ...	107
III.2.2. Refleksje nauczycieli i efekty wdrażania	136
III.3. Zajęcia pozalekcyjne	167
III.3.1. Mobilny Instytut Kompetencji	167
III.3.2. Lekcje Demonstracyjne	196
III.4. Zajęcia pozaszkolne	227
III.4.1. Wakacyjne Obozy Naukowe	227
III.4.2. Koła Naukowe	289
III.4.3. Studium Kompetentnych Liderów	330
III.5. Sprawdzenie wiedzy w działaniu	356
III.5.1. Przedsiębiorstwo Symulacyjne	356

III.5.2. Przedsięwzięcia sprawdzające umiejętności wykorzystania nabytych kompetencji kluczowych w praktyce	365
III.6. Rozwiązania organizacyjne	380
III.6.1. Koordynacja merytoryczna	380
III.6.2. Koordynacja organizacyjna	382
IV. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA DZIAŁAŃ PROJEKTU	385
V. PODSUMOWANIE I WNIOSKI	387

WPROWADZENIE

Istota dobrej praktyki (Czym jest dobra praktyka?)

Istnieje wiele definicji dotyczących dobrych praktyk. Wiele z nich zawiera takie pojęcia jak: wymiana informacji, uczenie się od innych, przejmowanie najlepszych rozwiązań wypracowanych przez inne organizacje.

Dobrymi praktykami są wszelkie przedsięwzięcia cykliczne lub jednorazowe, które pozwalają na skuteczną i opłacalną pod względem ekonomicznym realizację zadań i osiągnięcie celów. Ponadto dobre praktyki muszą być uniwersalne czyli możliwe do zastosowania w innych organizacjach.

Dobra praktyka powinna wywoływać dążenie do poprawy poprzez uczenie się od innych, czyli porównywanie się z innymi organizacjami i adoptowanie rozwiązań uznanych za wzorcowe lub wykorzystywanie efektywnych działań do planowania własnej pracy i pracy całej organizacji.

Definicje „dobrej praktyki” przyjęte w różnych krajach mogą różnić się w zależności od obowiązującego tam prawa, odmiennej sytuacji ekonomicznej i politycznej, różnic w kulturze i doświadczeniach.

Generalnie rzecz biorąc mianem „dobrych praktyk” określamy innowacyjne projekty, które zostały z powodzeniem zrealizowane w określonych miejscach i regionach. Stanowią one praktyczne rozwiązanie konkretnych problemów i przynoszą określone, pozytywne rezultaty. Mogą mieć duże znaczenie jeśli istnieje możliwość przeniesienia zastosowanych rozwiązań do innych regionów czy krajów. Prezentowane dobre praktyki będące opisami zrealizowanych już, skończonych przedsięwzięć służą za wzorce (dobre przykłady). Przykłady dobrych praktyk mogą zostać zastosowane gdzie indziej w pełnym zakresie tylko wówczas, gdy sytuacja użytkownika jest bardzo podobna do opisywanej lub istnieje możliwość pełnego zaadaptowania w innych warunkach podawanego przykładu. Opis taki, może być dobrym przykładem w znalezieniu indywidualnego rozwiązania, ale zazwyczaj musi zostać odpowiednio dopasowany do odmiennych warunków prawnych, a także indywidualnych potrzeb i wymagań.

Realizowane działania prezentowane jako przykłady do naśladowania zostaną opisane, w tym opracowaniu. Określone zostaną ich główne założenia i cele, szczegółowo opisane będą przykłady rozwiązań różnych działań oraz podane uzasadnienie dlaczego opisywany przykład może być zakwalifikowany do dobrej praktyki.

Wszystkie opisane przykładowe rozwiązania poszczególnych działań były zrealizowane w ramach kolejnych zadań Projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4. Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe zgodnie z umową o dofinansowanie nr UDA – POKL.03.03.04-00-064/08-00 r. zawartą z Ministerstwem Edukacji Narodowej z dnia 08.12.2008r.

Główne założenia tego Projektu:

- Podniesienie poziomu kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych i policealnych o profilu zawodowym, w Polsce Wschodniej umożliwiającym im aktywne uczestnictwo w rynku pracy i gospodarce opartej na wiedzy
- Zwiększenie dostępności do efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych uczniów;
- Wsparcie procesu rozwijania kompetencji kluczowych uczniów w odniesieniu do potrzeb rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy

Projekt jest ponadregionalnym kompleksowym, innowacyjnym przedsięwzięciem obejmującym 50 szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej.

II. ZAŁOŻENIA I CELE PROJEKTU

Na etapie planowania i przygotowywania projektu w 2008 roku zdiagnozowano problem nierówności szans edukacyjnych jako najważniejszy problem społeczny i edukacyjny, odnoszący się w znacznej mierze do młodzieży z terenu Polski Wschodniej. Zauważyliśmy tutaj bariery w dostępie do kształcenia na wysokim poziomie, zwłaszcza na terenach wiejskich, niewielkie możliwości rozwijania w szkołach potencjału zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy. Problemem były również gorsze warunki dostępu do zajęć specjalistycznych oraz pozalekcyjnych uczniów szkół wiejskich. Uwidaczniały się istotne zróżnicowania regionalne w zastosowaniu ICT w edukacji na niekorzyść regionów wschodnich. Jednocześnie zauważono potrzebę kształcenia zawodowego powiązanego z potrzebami rynku pracy. Istotnym problemem była różnica w osiąganych wynikach egzaminów zawodowych i egzaminów dojrzałości na niekorzyść uczniów w liceach profilowanych i szkołach zawodowych. Bardzo ważne było zapewnienie równego startu edukacyjnego, powszechnej dostępności do kształcenia na wszystkich poziomach, zwłaszcza kształcenia zawodowego przygotowującego młodego człowieka do wymogów nowoczesnego rynku pracy. Uwzględniając powyższe problemy Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie jako Lider wraz z Partnerami: Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Wyższą Szkołą Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Wyższą Szkołą Humanistyczno-Przyrodniczą w Sandomierzu oraz Wyższą Szkołą Biznesu im. bpa Jana Chrapka w Radomiu rozpoczęła realizację Projektu „SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej”. W projekcie główna uwaga zwrócona została na poprawę jakości oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym. Jako priorytetowy sposób przystosowywania potencjału absolwentów do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy i rynku pracy obrano kształtowanie kompetencji kluczowych. W związku z tym **głównym celem projektu było zwiększenie dostępności do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym w Polsce Wschodniej**. Projekt skierowany został do 50 szkół ze wskazaniem na szkoły kształcące młodzież z obszarów wiejskich z województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz wschodnich regionów województwa mazowieckiego.

W ramach projektu szkoły uczestniczące w projekcie brały udział w metodycznych warsztatach dotyczących opracowywania programów nauczania rozwijających kompetencje kluczowe, z uwzględnieniem sytuacji lokalnej, regionalnej oraz potrzeb pracodawców. Było to możliwe dzięki opracowaniu diagnoz/ekspertyz implementacji kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy. Nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, technologii informacyjnej, matematyki i języków obcych, ze szkół biorących udział w projekcie otrzymali wsparcie merytoryczne i finansowe. Opracowane przez nich autorskie programy nauczania uwzględniają cele i założenia „Kompetencji Kluczowych” oraz cele kształcenia zawodowego odpowiednie dla wybranych kierunków kształcenia. Szczegółowe wskazówki odnośnie opracowywania bądź modyfikowania programów kształtowania kompetencji kluczowych nauczyciele otrzymali w opracowanych i przekazanych im podręcznikach.

Metody nauczania służące kształtowaniu KK zostały opracowane i zebrane w podręcznikach metodyki operacyjnej. Pozwoliło to nauczycielom na zapewnienie wysokiej jakości prowadzonych zajęć i upowszechnienie najlepszych rozwiązań.

Założeniem Projektu było opracowanie i wdrożenie, w ramach zajęć w szkołach, 200 programów autorskich uwzględniających kompetencje kluczowe z zakresu przedsiębiorczości i inicjatywności, technologii informatycznych, porozumiewania się w językach obcych oraz matematycznych i naukowo-technicznych..

Uczestniczący w Projekcie uczniowie zostali objęci badaniami psychologicznymi pozwalającymi określić ich predyspozycje pod kątem kompetencji kluczowych.

Jednocześnie prowadzone były badania naukowe procesu nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych w wyniku wprowadzenia „innowacji”. Raport z tych badań będzie stanowić podstawę dla rozpoznania uwarunkowań decydujących o efektywności programów dostosowanych do potrzeb uczniów.

Uzupełnieniem i wsparciem realizacji autorskich programów nauczania były zajęcia dodatkowe realizowane w formie zajęć pozalekcyjnych, pozaszkolnych i przedsięwzięć pozwalających na sprawdzenie zdobytych umiejętności w praktyce.

W ramach zajęć pozalekcyjnych realizowane były **Lekcje Demonstracyjne i Mobilny Instytut Kompetencji**. Głównym celem było uzupełnienie i rozszerzenie zakresu autorskich programów nauczania stosownie do potrzeb i predyspozycji uczniów. Zajęcia mogły być obserwowane przez zainteresowanych nauczycieli z danej szkoły lub innych szkół objętych projektem.

Uzupełnieniem realizowanych autorskich programów poza zajęciami w szkole były:

1. **Wakacyjne Obozy Naukowe** ukierunkowane na rozwijanie czterech wymienianych wcześniej kompetencji kluczowych.
2. **Koła Naukowe** – rozwijające kompetencje kluczowe uczniów w trakcie zajęć realizowanych na uczelniach wyższych w połączeniu z tworzeniem szkolnego ruchu naukowego.
3. **Studium Kompetentnych Liderów** – uczeń/”student”- było innowacyjną formułą umożliwiającą uczniom udział w zajęciach w wybranych uczelniach. Zajęcia miały na celu rozwijanie i uzupełnianie kompetencji kluczowych najzdolniejszych uczniów.

Sprawdzanie zdobytych umiejętności w praktyce odbywało w ramach:

1. **Przedsiębiorstwa Symulacyjnego** – umożliwiającego funkcjonowanie w symulowanej wirtualnej firmie z zachowaniem rzeczywistych warunków działania podmiotu gospodarczego w oparciu o symulacyjną grę jako aplikację dostępną przez przeglądarkę Internetową.
2. Konkursu projektów przedsięwzięć umożliwiających zdobycie „GRANTU” na środki dydaktyczne niezbędne do zaprezentowania i wykorzystywania zdobytych umiejętności

Innowacyjnym elementem jest portal edukacyjny www.kluczowe-kompetencje.pl;

umożliwiający wymianę doświadczeń na forum internetowym dla nauczycieli i uczniów.

III. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ W PROJEKCIE

III.1. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań regionalnych i lokalnych oświaty i rynku pracy, szkoły, nauczyciela, klasy i ucznia

Zgodnie z założeniami Projektu opracowywane autorskie programy nauczania uwzględniały indywidualne warunki poszczególnych szkół. Określenie tych warunków rozpoczęło się od dokładnej analizy aktualnego stanu zarówno zasobów kadrowych jak i zasobów materialnych szkół zgłaszanych do projektu.

Każda szkoła funkcjonuje w innym środowisku lokalnym i regionalnym. Aby uwzględnić indywidualność szkoły dokonano rozpoznania tych uwarunkowań. Opracowane zostały diagnozy uwarunkowań lokalnych i regionalnych a rekomendacje wynikające z wniosków zostały uwzględnione podczas określania celów edukacyjnych autorskich programów nauczania.

W trakcie opracowywania i realizacji autorskich programów nauczycielom udzielano wszechstronnego wsparcia. Aby wsparcie to było zgodne z ich potrzebami na bieżąco diagnozowane były potrzeby nauczycieli w tym zakresie.

Realizacja procesu kształcenia wymaga rozpoznania uczniów z którymi pracują nauczyciele. W projekcie zostały uwzględnione również takie potrzeby. Przeprowadzone zostały badania predyspozycji uczniów pod kątem wprowadzania w życie kompetencji kluczowych. Badania zostały zorganizowane przez Centrum Diagnozy i Terapii funkcjonujące przy Fundacji OIC POLAND, która jest założycielem WSEI w Lublinie. Badania prowadzone były przez uprawnionych psychologów w oparciu o wystandaryzowane testy. Pozwoliło to na otrzymanie pełnej diagnozy indywidualnej każdego ucznia i każdej klasy.

Przykłady wyników tych badań zostaną przedstawione w tym rozdziale.

III.1.1. Diagnoza wdrażania kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb szkoły

1. Założenia i cele ogólne

Rekrutacja szkół do projektu zakładała dobór celowy zgodny z określonymi kryteriami. Została zrealizowana zgodnie z działaniami określonymi w zadaniu 2. **Rekrutacja uczestników projektu.**

Po nawiązaniu współpracy z organami prowadzącymi i organami nadzoru pedagogicznego przeprowadzono akcję informacyjną przygotowującą szkoły do konkursu na nabór do projektu.

Opracowane zostały arkusze aplikacyjne uwzględniające następujące, kryteria: uzasadnione zapotrzebowanie, motywacja, potencjał i możliwość wdrażania.

Wypełnienie tych arkuszy było możliwe po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy szkoły. Analizie należało poddać efekty kształcenia, zasoby kadry pedagogicznej, bazę szkoły i wyposażenie w środki dydaktyczne. Po dokonaniu analizy stanu obecnego należało określić potrzeby w każdym z wymienionych obszarów

Szkoła zobowiązana była do krótkiego uzasadnienia chęci przystąpienia do projektu.

Zebrane informacje były niezbędne do wypełnienia dokumentów aplikacyjnych, na podstawie których komisje rekrutacyjne dokonywały wyboru szkół do projektu.

Zbiór dokumentów aplikacyjnych zawiera:

1. Ogólne informacje o szkole.
2. Ogólne informacje o sytuacji uczniów.
3. Charakterystykę szkoły i środowiska.
4. Efekty kształcenia
5. Główne problemy edukacyjno-wychowawcze szkoły;
6. Uzasadnienie potrzeby uczestnictwa w projekcie.
7. Proponowane działania szkoły dotyczące kształtowania kompetencji kluczowych w planie pracy szkoły.
8. Oświadczenie dyrektora szkoły.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Dokumenty aplikacyjne składane były w wersji papierowej do Regionalnych Biur znajdujących się w siedzibie Lidera i Partnerów Projektu.

Regionalne Biura Projektu w poszczególnych województwach:

woj. lubelskie – Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie ul. Mełgiewska 7/9, 20-209 Lublin

woj. podlaskie -Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku ul. Dojlidy Fabryczne 26, 15-555 Białystok

woj. mazowieckie – Wyższa szkoła Biznesu im. Bp Jana Chrapka w Radomiu ul. Kolejowa 22, 22-600 Radom

woj. świętokrzyskie – Wyższa szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu ul. Krakowska 26, 27-600 Sandomierz

woj. podkarpackie – Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie ul. Partyzantów 10a, 35-234 Rzeszów

Dokumenty aplikacyjne szkół ubiegających się o przystąpienie do projektu:

1. Ogólne informacje o szkole

Nazwa szkoły:			
Typ szkoły:	Ponadgimnazjalne / policealna	Liczba uczniów	
	zespół szkół		
	Typy szkół w zespole:*		
	liceum profilowane		
	zasadnicza szkoła zawodowa		
	technikum		
	szkoła policealna		
	inne (jakie):.....		
Liczba zatrudnianych nauczycieli			
Adres szkoły			
Kod		Miejscowość	
Ulica		Poczta	
Gmina		Liczba mieszkańców	
wiejska		do 5 tys.	
miejsko-wiejska		od 5-15 tys.	
miejska		od 15-25 tys.	
		Powyżej 25 tys.	
Liczba uczniów z terenów wiejskich		tj.....% uczniów szkoły	
Organ prowadzący:			
Nazwa			
Adres			
Kod:		Miejscowość	
Ulica:		Poczta	
Dyrektor/osoba upoważniona do kontaktów			

* proszę zaznaczyć właściwe

2. Ogólne informacje o sytuacji uczniów rok szkolny 2007/2008

Liczba uczniów korzystająca ze stypendiów socjalnych		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów korzystająca z zapomóg socjalnych		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów korzystająca z zapomóg losowych		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów korzystająca ze stypendiów unijnych		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów korzystająca z innych form pomocy		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów dojeżdżających do szkoły największa odległość od miejsca zamieszkania		tj.% wszystkich uczniów szkoły
Liczba uczniów mieszkających w bursach i internatach szkolnych		tj.% wszystkich uczniów szkoły

3. Charakterystyka wyposażenia szkoły

1. Liczba oddziałów					
2. Warunki lokalowe:					
- liczba sal lekcyjnych					
- liczba pracowni			jakie:		
- liczba klasopracowni			jakie:		
- liczba sal gimnastycznych					
- inne obiekty sportowe (proszę wymienić)					
3. Wyposażenie w środki dydaktyczne oceniam jako:				Tak	Nie
- bardzo dobre					
- dobre					
- zadawalające					
- niezadawalające					
4. Biblioteka				Tak	Nie
a. multimedialne centrum informacyjne					
b. skomputeryzowana					
– w pełni					
– częściowo					
c. dostęp do Internetu					

4. Charakterystyka warunków realizacji procesu dydaktycznego

<i>Przedmioty (spójne z założeniami projektu) realizowane w ramach planu nauczania</i>			<i>Liczba nauczycieli</i>	<i>Wyposażenie w środki dydaktyczne</i>	<i>Potrzeby ewentualnego doposażenia w środki dydaktyczne</i>
	tak	nie			
Informatyka/ Technologie informacyjno-komunikacyjne					
Matematyka					
Fizyka					
Chemia					
Geografia					
Biologia					
Przedsiębiorczość					
Języki obce	angielski				
	niemiecki				
	rosyjski				
Zajęcia pozalekcyjne jakie?					

5. Efekty kształcenia

Olimpiady i Konkursy				
1. Liczba uczniów uczestniczących w olimpiadach				
Olimpiady:		Liczba uczestników		Liczba laureatów
1.				
Razem				
2. Liczba uczniów uczestniczących w konkursach				
Konkursy:		Liczba uczestników		Liczba laureatów
1.				
Razem				
3. Wyniki egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe				
Rok szkolny 2007/2008				
Lp.	Zawód	Liczba absolwentów	Liczba osób które przystąpiły do egzaminu	Liczba osób które zdały egzamin
1.				
Uwagi				
4. Status absolwentów				
Liczba uczniów kończących szkołę				
Liczba maturzystów				
5. Losy absolwentów				
Liczba osób kontynuujących naukę				
Liczba absolwentów, którzy podjęli pracę:				
- zgodnie z kwalifikacjami				
- niezgodnie z kwalifikacjami				
- w kraju				
- poza Polską				
- nie podjęli pracy				

6. Główne problemy edukacyjne Szkoły

(max liczba znaków – 1000 ze spacjami)

Wykaz problemów:

7. Uzasadnienie potrzeby uczestnictwa Szkoły w projekcie

(max liczba znaków – 1500 ze spacjami)

8. Propozycja kształtowania kompetencji kluczowych w wybranych specjalnościach zawodowych.

(max liczba znaków – 1000 ze spacjami)

9. Proponowany przez Dyрекcję Szkoły zespół Nauczycieli do realizacji projektu

Lp.	Nazwisko i imię	Nauczany przedmiot	Pełnione funkcje w Szkole, w środowisku	podpis

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

W wyniku analizy przesłanych dokumentów aplikacyjnych z wielu szkół komisje rekrutacyjne działające w poszczególnych biurach regionalnych zakwalifikowały, zgodnie z złożeniami projektu, po 10 szkół z województwa lubelskiego, mazowieckiego, podlaskiego, podkarpackiego świętokrzyskiego. Łącznie 50 szkół.

Do projektu, w wymienionych województwach przystąpiły następujące szkoły:

Województwo lubelskie:

1. Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie, Al. Raławickie 5
2. Zespół Szkół Odzieżowo-Włókienniczych w Lublinie, ul. Spokojna 10
3. Zespół Szkół Budowlanych w Lublinie, ul. Słowicza 3
4. Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie, Al. Raławickie 7
5. Zespół Szkół Nr 1 w Puławach, ul. Polna 18
6. Zespół Szkół Nr 1 w Białej Podlaskiej, ul. Marszałka Piłsudskiego 36
7. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Parczewie, ul. Wojska Polskiego 1
8. Zespół Szkół Nr 3 w Tomaszowie Lubelskim, ul. Hallera 5
9. Zespół Szkół Zawodowych w Janowie Lubelskim, ul. Ogrodowa 20
10. Zespół Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące w Chełmie, ul. Sienkiewicza 22

Województwo mazowieckie:

1. Zespół Szkół Samochodowych w Radomiu, ul. 25 czerwca 66
2. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Pionkach, Al. Jana Pawła II 7
3. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. I Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa” w Warce, ul. Obwodowa 2
4. Zespół Szkół nr 1 im. M. Skłodowskiej-Curie w Wyszowie, ul. I Armii WP
5. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Bohaterów Westerplatte w Garwolinie, ul. Kościuszki 53

6. Zespół Szkół Rolniczo-Technicznych im. Bohaterów Walki z Faszyzmem w Zwoleniu, ul. Wojska Polskiego 78
7. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Siennie, ul. Szkolna 41
8. Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej im. Wł. Reymonta w Radomiu, ul. Wośnicka 125
9. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Tomasza Nocznickiego w Nowej Wsi, ul. Nowa Wieś 70a
10. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jana Pawła II w Lipsku, ul. Zwoleńska 12

Województwo podkarpackie

1. Zespół Szkół nr 4 w Stalowej Woli, ul. E. Kwiatkowskiego 1
2. Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Dębicy, ul. Rzeszowska 78
3. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Krośnie, ul. Podkarpacka 16
4. Zespół Szkół Technicznych w Rzeszowie, ul. A. Matuszczaka
5. Zespół Szkół w Sokołowie Małopolskim, ul. Lubelska 37
6. Zespół Szkół nr 2 w Stalowej Woli, ul. 1-go Sierpnia 26
7. Zespół Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu, Pl. Mickiewicza 13
8. Zespół Szkół Technicznych w Mielcu, ul. K. Jagiellończyka 3
9. Zespół Szkół nr 2 w Rzeszowie, Al. Rejtana 3;
10. Zespół Szkół Technicznych w Łańcucie, ul. Armii Krajowej 51a

Województwo podlaskie

1. Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. S.W. Bryły w Białymstoku, ul. Słonimska 47/1
2. Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących nr 6 w Łomży, ul. M. Kopernika 16
3. Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach, ul. gen. W. Sikorskiego 68
4. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Białymstoku, ul. Letnia 1/1
5. Zespół Szkół Zawodowych w Hajnówce, ul. 3-go Maja 25
6. Centrum Edukacji w Supraślu, ul. Piłsudskiego 64
7. Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach, ul. Tysiąclecia 15
8. Zespół Szkół Nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w Zambrowie, Al. Wojska Polskiego 31
9. Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokim Mazowieckim, ul. Pelca 11
10. Zespół Szkół Technicznych im. gen. I. Prądzyńskiego w Augustowie, ul. Tytoniowa 6

Województwo świętokrzyskie

1. Zespół Szkół Ekonomicznych im M. Kopernika w Skarżysku-Kamiennej, ul. Powstańców Warszawy 11
2. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie, ul. Stefana Okrzei 63
3. Zespół Szkół Informatycznych im. J. Hauke-Bosaka w Kielcach, ul. Hauke-Bosaka 1
4. Zespół Szkół Ekonomicznych im. Jana Pawła II w Staszowie, ul. Szkolna 11
5. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 we Włoszczowej, ul. Koniecpolska 40
6. Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych im. E. Kwiatkowskiego w Sandomierzu, ul. Żeromskiego 8
7. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich, ul. Piłsudskiego 68
8. Zespół Szkół Zawodowych im. S. Staszica w Pińczowie, ul. Spółdzielcza 6
9. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Jędrzejowie, ul. Przypkowskiego 49
10. Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach, ul. Kopernika 1

Podany sposób kompletowania informacji o sytuacji placówki oświatowej jest jednocześnie diagnozą jej sytuacji edukacyjnej, lokalowej i środowiskowej. Pozwala na dokładną analizę zarówno wyników nauczania w aspekcie uwarunkowań szkoły jak i jej roli w przygotowaniu uczniów do dalszej edukacji i rynku pracy.

Zaproponowany arkusz aplikacyjny może służyć jako wzór do prowadzenia corocznej diagnozy szkoły, wybranych obszarów pracy szkoły lub pracowni przedmiotowych.

Dokonywanie „diagnozy” w zakresie określonym w dokumentach aplikacyjnych może służyć również do ciągłego podwyższania jakości pracy szkoły poprzez aktualizację bazy dydaktycznej, odnoszenie wyników nauczania do realizowanego procesu kształcenia przez poszczególnych nauczycieli jak również cały zespół realizujący podstawy programowe zgodnie z obowiązującym planem nauczania. Analiza zebranych informacji może być punktem wyjścia do dokonywania samooceny pracy nauczycieli oraz planowania własnego rozwoju.

Zebranie informacyjne o placówce może być wykorzystane w prezentowaniu szkoły w środowisku lokalnym i do planowania budżetu na kolejne lata szkolne.

Propozycje przedstawienia i analizowania problematyki placówki mogą być inspiracją do kreowania nowych projektów.

Przedstawiony formularz obliguje Szkołę do dokonywania analizy w zakresie:

- pochodzenia uczniów,
- wyników z egzaminów,
- zaangażowania nauczycieli,
- wyposażenia poszczególnych pracowni,
- zasobów lokalowych

Może być również podstawą do ubiegania się o dotacje z organu prowadzącego szkołę, pracodawców i sponsorów.

III.1.2. Diagnoza wdrażania kompetencji kluczowych z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań lokalnych oświaty i rynku pracy

1. Założenia i cele ogólne

W celu rozpoznania roli szkoły w środowisku lokalnym i oddziaływania lokalnego rynku pracy na edukację zorganizowane zostały w każdej szkole seminaria środowiskowe. Spotkania te pozwoliły ocenić przygotowanie uczniów poszczególnych szkół do funkcjonowania na lokalnym i regionalnym rynku pracy. W seminariach uczestniczyli uczniowie i ich rodzice, nauczyciele i dyrekcja szkoły, przedstawiciele organów prowadzących szkoły, nadzoru pedagogicznego, urzędów związanych z lokalnym i regionalnym rynkiem pracy oraz pracodawcy.

W trakcie takich spotkań prowadzonych w formie wykładów, dyskusji i warsztatów zostały zebrane wstępne informacje przydatne do opracowania diagnozy/ekspertyzy implementacji kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy dla każdej szkoły zakwalifikowanej do Projektu. Zgodnie z założeniami zadania 4. **Zarządzanie metodyką programów kompetencji kluczowych – przygotowanie operacyjne implementacji oraz merytoryczny nadzór realizacyjny** Projektu, szkoła mogła przystąpić do opracowania diagnozy lokalnej w aspekcie planowanych kierunków kształcenia zawodowego w powiązaniu z kompetencjami kluczowymi.

Wspólnie z przedstawicielami Partnerów Projektu, w celu wsparcia szkół, uwzględnienia przez wszystkich dokonujących tego opracowania najbardziej istotnych kwestii pracy szkoły w aspekcie jej warunków, środowiska lokalnego i regionalnego oraz kompetencji kluczowych zalecanych przez Parlament Europejski opracowane zostały i przekazane szkołom materiały pomocnicze do przygotowania i opracowania diagnozy. Zawierały one spójne wytyczne co do zawartości i struktury opracowywanej diagnozy. Materiały przekazane nauczycielom zawierały również słowniczek podstawowych terminów i szczegółowy opis kompetencji kluczowych określonych przez parlament Europejski.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przekazane szkołom jednoznaczne wytyczne odnośnie opracowania diagnoz oraz materiały pomocnicze traktujące szczegółowo o kompetencjach kluczowych były dobrym wsparciem merytorycznym. Wykorzystując te wskazówki w każdej szkole opracowano diagnozę dotyczącą wdrażania KK w aspekcie potrzeb i ukierunkowań lokalnych. W opracowaniu przedstawiona zostaje diagnoza losowo wybranej szkoły.

Diagnoza implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych oświaty i rynku pracy Zespołu Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku

SPIS TREŚCI

I. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY	3
1. Położenie geograficzne	3
2. Krótki opis bazy dydaktycznej	3
3. Charakterystyka uczniów szkoły	4
4. Charakterystyka kadry pedagogicznej	5
5. Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu umiejętności kluczowych i zawodowych	6
II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE	10
1. Efekty kształcenia	10
1.1. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości ..	10
1.2. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno – przyrodniczych	13
1.3. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki	14
1.4. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych	15
2. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów	19
3. Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe	23
III. RYNEK PRACY	29
1. Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych placówki	29
2. Kompetencje kluczowe a rynek pracy	32
3. Funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy	33
IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH ..	35
1. Prognozy demograficzne	35
3. Działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy	39
V. WNIOSKI I REKOMENDACJE	43
VI. ZAŁĄCZNIKI	44

I. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY

1. Położenie geograficzne.

Białystok położony jest na Nizinie Podlaskiej, w zachodniej części makroregionu zwanego Wysoczyzną Białostocką. Jest największym miastem północno-wschodniej Polski i stolicą woj. podlaskiego. W gronie miast wojewódzkich Polski, Białystok jest drugim miastem pod względem gęstości zaludnienia, 11 pod względem ludności i 13 pod względem powierzchni. Białystok pełni rolę administracyjnego, gospodarczego, naukowego i kulturalnego centrum regionu.

Uwarunkowania geograficzne i historyczne sprawiły, że Białystok jest miejscem, gdzie od wieków żyli wspólnie ludzie różnych kultur, wyznań i narodowości.

2. Krótki opis bazy dydaktycznej.

Technikum Budowlano-Geodezyjne to integralna część Zespołu Szkół Budowlano-Geodezyjnych. Jest to szkoła z bogatą tradycją, stabilną teraźniejszością i pewną przyszłością.

Baza szkoły:

- 24 dobrze wyposażone pracownie przedmiotowe,
- 5 pracowni przedmiotowych z Internetem, w tym pracownia komputerowego projektowania architektoniczno-konstrukcyjnego i komputerowa pracownia przyrodnicza,
- 2 Centra Multimedialne – w bibliotece szkolnej i świetlicy,
- duża sala gimnastyczna, siłownia, sala do tenisa stołowego, sala lustrzana do fitness, 2 boiska, od czerwca 2009 r. boisko do piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią,
- sala konferencyjna,
- Ośrodek Kariery,
- Pedagog, doradca zawodowy,
- Uczniowski Klub Sportowy „Budowlanka”.

3. Charakterystyka uczniów szkoły.

Liczba uczniów: 729

W tym: Liceum Profilowane: 23 chłopców; 29 dziewcząt

Technikum Budowlano-Geodezyjne: 589 chłopców; 88 dziewcząt

Technikum

Kształcących się w zawodzie:

Technik budownictwa	– 345
Technik geodeta	– 196
Technik drogownictwa	– 55
Technik urządzeń sanitarnych	– 51
Technik obsługi turystycznej	– 30

Liceum Profilowane

Kształtowanie środowiska	– 27
Zarządzanie informacją	– 25

Ilość uczniów

spoza miasta	– 167
miasto Białystok	– 324
z terenów wiejskich	– 238

Wynik egzaminu gimnazjalnego 2008

Tabela 1

Wynik egzaminu	<i>technik budownictwa</i>	<i>technik geodeta</i>	<i>technik urządzeń sanitarnych</i>	<i>technik drogownictwa</i>	<i>technik obsługi turystycznej</i>
Część humanistyczna	29,15	36,78	26,6	25,93	32,03
Część matematyczno-przyrodnicza	27,6	34,88	26,75	22,20	24,10
Σ	56,75	71,66	53,35	48,13	56,13

Źródło: Opracowanie własne, sekretariat szkoły

Analiza wyników egzaminu gimnazjalnego młodzieży rozpoczynającej naukę w Technikum Budowlano-Geodezyjnym wskazuje na:

- dobre przygotowanie młodzieży rozpoczynającej naukę w zawodzie technik geodeta,
- w zawodzie technik budownictwa, technik obsługi turystycznej, technik urządzeń sanitarnych młodzież osiągnęła wynik na poziomie dostatecznym,
- najwyższy wynik punktowy ucznia przyjętego do szkoły to: 46pkt /50 pkt – część humanistyczna i 50 pkt./50 pkt. – część matematyczno-przyrodnicza,
- najniższy wynik punktowy ucznia przyjętego do szkoły to: 13 pkt/50 pkt – część humanistyczna i 12 pkt./50 pkt. – część matematyczno-przyrodnicza.

Prezentowane dane pochodzą z dokumentów szkoły.

4. Charakterystyka kadry pedagogicznej

W roku szkolnym 2008/2009 w ZSB-G zatrudnionych jest 74 nauczycieli.

Nauczyciele wg stopnia awansu zawodowego

Tabela 2

Stażysta	Kontraktowy	Mianowany	Dyplomowany
3	19	20	32

Źródło: Opracowanie własne, sekretariat szkoły

Nauczyciele wg kwalifikacji:

- wyższe mgr z przygotowaniem pedagogicznym – **68**
- wyższe zaw. z przygotowaniem pedagogicznym – **6**

Nauczyciele wg. stażu pracy:

- do 5 lat – **14**
- od 5 do 15 lat – **27**
- od 15 do 25 lat – **17**
- ponad 25 lat – **16**

Nauczyciele wg nauczanych przedmiotów:

- nauczyciele przedmiotów humanistycznych (język polski, historia, wos, wok) – **8**
- nauczyciele przedmiotów ścisłych (matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia) – **11**
- nauczyciele języków obcych – **11**
- nauczyciele pozostałych przedmiotów ogólnokształcących (w-f, technologia informacyjna, PO, religia) – **13**
- nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych – **21**
- nauczyciele praktycznej nauki zawodu – **4**

Prezentowane dane pochodzą z dokumentów szkoły.

5. Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu umiejętności kluczowych i zawodowych

Nauczyciel nie może ograniczać swojej roli tylko do nauczania czy przekazywania wiedzy, lecz musi także rozwijać u uczniów umiejętność myślenia, kojarzenia, dokonywania emocjonalnej ewaluacji i samodzielnego podejmowania decyzji. Powinien posiadać umiejętności dostosowywania programów nauczania do zmieniających warunków środowiskowych i rynku pracy.

Respondentami analizy głównych problemów związanych z kształtowaniem umiejętności kluczowych i zawodowych w szkole byli *nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych*,

praktycznej nauki zawodu i przedmiotów ogólnokształcących oraz przedsiębiorczości, którzy wypowiedzieli się w dwóch obszarach.

OBSZAR I

Współpraca nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących z nauczycielami przedmiotów zawodowych.

Wykorzystanie wiedzy merytorycznej i pedagogicznej w kształtowaniu umiejętności i postaw uczniów szkół zawodowych.

Analiza SWOT

Tabela 3

<i>Silne strony</i>	<i>Szanse</i>
<ul style="list-style-type: none"> - wspólne opracowanie, wdrożenie i realizacja projektów unijnych, - wykorzystanie przedmiotowych pracowni komputerowych i sprzętu IT, - współdziałanie podczas przygotowywania uczniów do olimpiad przedmiotowych i zawodowych, - wprowadzenie języka obcego zawodowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - możliwość organizowania zagranicznych praktyk zawodowych, - przemyślana, racjonalna reforma szkolnictwa zawodowego, - wprowadzenie ścieżek międzyprzedmiotowych.
<i>Słabe strony</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna korelacja w układzie treści programowych (realizacja podobnych treści na różnych poziomach nauczania), - niski poziom spójności programów nauczania, szczególnie pomiędzy matematyką a przedmiotami zawodowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna elastyczność programów kształcenia ogólnego i zawodowego ogranicza prawidłową współpracę nauczycieli, - nieudolne przygotowanie i wprowadzenie reformy szkolnictwa zawodowego,

OBSZAR II

Kadra pedagogiczna w aspekcie kształtowania kompetencji kluczowych i zawodowych.

Umiejętność dostosowania programów do zmieniających się uwarunkowań środowiskowych i rynku pracy.

Analiza SWOT

Tabela 4

<i>Silne strony</i>	<i>Szanse</i>
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze przygotowana do wykonywania zawodu kadra pedagogiczna, - współpraca z przedsiębiorstwami, instytucjami i uczelniami wyższymi, - udział w wycieczkach dydaktycznych i seminariach szkoleniowych, - podział na grupy w nauczaniu języków obcych i technologii informacyjnej, - korzystanie z różnych elektronicznych źródeł informacji, - realizacja praktyk zawodowych w krajach UE, - preorientacja zawodowa, - współpraca z doradcą zawodowym. 	<ul style="list-style-type: none"> - połączenie teorii z praktyką, - zintegrowanie systemu kształcenia zawodowego i ogólnego, - innowacyjność w kształceniu, - większe zainteresowanie i wsparcie szkolnictwa zawodowego przez lokalne przedsiębiorstwa i inne instytucje wspomagające.
<i>Słabe strony</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> - brak programów autorskich, - program nauczania przeładowany teorią, - brak bazy dydaktycznej do kształcenia praktycznego, - brak spójności i niedostosowanie programów edukacyjnych z oczekiwaniami rynku pracy, - niedostateczne wyposażenie pracowni dydaktycznych w nowoczesny sprzęt specjalistyczny, - programy promujące przekazywanie wiedzy encyklopedycznej, - liczba godzin dydaktycznych jest nie adekwatna do ilości materiału zawartego w podstawie programowej, - nauczanie oparte na starych, nieaktualnych podręcznikach 	<ul style="list-style-type: none"> - odejście nauki od potrzeb rynku pracy (uczeń- teoretyk), - tempo kształcenia niedostosowane do zmieniających się uwarunkowań środowiskowych i rynku pracy, - niedostateczny dostęp do nowoczesnych technik i metod pracy, - małe wsparcie finansowe na rozwój oświaty

WNIOSKI

Kształcenie zawodowe stanowi sztanदारową dziedzinę działalności edukacyjnej Unii Europejskiej. Dowodem na to są projektowane jak również zachodzące zmiany strukturalne i programowe szkolnictwa zawodowego. Tymczasem, praktyka wskazuje, że aktualne programy kształcenia nie są na tyle elastyczne, aby nadążały za zmianami technologicznymi i mogły połączyć treści ogólnokształcące z zawodowymi. Trudno jest przygotować młodych ludzi do wymagań związanych ze zmieniającymi się warunkami rynku pracy bez możliwości wykorzystania

elastycznych form nauczania czy indywidualnych metod uczenia się. Brakuje nam kompleksowego podejścia do procesu kształtowania kompetencji kluczowych i zawodowych w ramach wszystkich przedmiotów objętych podstawą programową. Nie możemy zapomnieć o umiejętnościach liczenia – kompetencji matematycznej, która jest elementem priorytetowym w szkołach technicznych. Tutaj również zauważamy niski poziom spójności programów nauczania oraz luki w wiedzy uczniów z niższych etapów kształcenia.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że powinniśmy odejść od encyklopedycznego modelu nauczania na rzecz logicznego i myślowego sposobu uczenia. W poprawie jakości kształcenia szczególny nacisk powinniśmy położyć na jakość przygotowania zawodowego w wymiarze praktycznym. Niestety infrastruktura dydaktyczna placówki nie pozwala nam na rozwijanie tych umiejętności. Z uwagi na brak warsztatów szkolnych zmuszeni jesteśmy prowadzić zajęcia praktyczne w przedsiębiorstwach budowlanych oraz warsztatach innych szkół, wykorzystując ich narzędzia i sprzęt. Nie możemy przejść obojętnie obok środków dydaktycznych, których szkoła nie posiada. Braki występują szczególnie w wyposażeniu w nowoczesny sprzęt niezbędny do zaprezentowania zadań laboratoryjnych we wszystkich kierunkach kształcenia.

Z wielkim zaniepokojeniem stwierdzić można, że szkoła nie jest w stanie zapewnić wyposażenia pracowni w nowoczesne środki dydaktyczne, które wynikają z programu nauczania w poszczególnych kierunkach kształcenia. Związane jest to z ogromnymi wydatkami finansowymi.

II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

1. Efekty kształcenia

1.1. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości

Kompetencje kluczowe w zakresie przedsiębiorczości to przede wszystkim zdolność do samorealizacji, wcielanie pomysłów w czyn, kreatywność i innowacyjność. Rozwijając te kompetencje uczniowie uczą się poprawnego planowania przedsięwzięć i doprowadzania ich do zamierzonych celów. Jest to istotne w codziennym życiu prywatnym, społecznym i zawodowym i ma ogromne znaczenie dla przyszłości osobistej i zawodowej uczniów.

W programie nauczania przedsiębiorczości *DKOS-4015-176/2002 „Program nauczania podstaw przedsiębiorczości dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Zakres podstawowy”* zawarte są takie zagadnienia jak:

- podstawowe zagadnienia przedsiębiorczości,
- podstawy organizacji pracy,
- podstawy gospodarki rynkowej,
- gospodarstwo domowe,
- rola przedsiębiorcy w gospodarce rynkowej,
- rolę państwa w gospodarce rynkowej,
- banki i bankowość,

- elementy finansów publicznych,
- rynek pracy i kwestia bezrobocia.
- międzynarodowe stosunki gospodarcze.

Zakres materiału jest szeroki i obejmuje szereg wiadomości z dziedzin nierozłącznie połączonych z otoczeniem gospodarczym. Nauka na przedmiotu przedsiębiorczość ma na celu przygotowanie ucznia do życia w społeczeństwie i zaistnienia na rynku pracy. Celem nauki jest wyposażenie ucznia w umiejętności pozwalające mu na planowanie i organizowanie swoich działań, analizowanie i ocenę sytuacji jak również etyczne zachowanie się w realiach współczesnego społeczeństwa. Uczniowie wykonuje na zajęciach zadania wymagające umiejętności pracy indywidualnej jak i wspól pracy w zespołach. Uczniowie zapoznają się z metodami oceny i identyfikacji swoich mocnych i słabych stron a także zagrożeń i szans pochodzących z zewnątrz oraz oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Z przeprowadzonych wywiadów z absolwentami szkoły¹ wynika, że niewielu z nich wykorzystuje zdobyte umiejętności z zakresu przedsiębiorczości w życiu zawodowym prowadząc pracę na własny rachunek. Nie zakładają oni własnej działalności gospodarczej, przeważnie podejmują pracę jako pracownicy w różnych zakładach pracy, ale równocześnie nie mają problemów z funkcjonowaniem w życiu gospodarczym od strony osobistej (bankowość, kontakt z urzędami, wypełnianie rozliczeń podatkowych formalności związane z podejmowaniem pracy). Sytuacja taka jest wynikiem małej ilości czasu (niewielka ilość godzin przedsiębiorczości w programie technikum) poświęconych na zajęciach na wpajanie uczniom zasad prowadzenia działalności gospodarczej, uświadomienia, że ryzyko podjętego przedsięwzięcia można zminimalizować przez odpowiednie przygotowanie się do zaistnienia na rynku.

Jedną z przeszkód kształtowania kompetencji kluczowych jest brak własnej bazy do nauczania przedmiotu przedsiębiorczość wraz z specjalistycznym wyposażeniem. Baza taka (pracowania przedsiębiorczości) uświadamia uczniowi powagę zagadnień poruszanych na zajęciach i pozwala na zastosowanie metod i środków takich, które są wykluczone w przypadku prowadzenia zajęć w różnych miejscach tego samego dnia. Kolejną przeszkodą jest brak programów symulacyjnych związanych z wypełnianiem dokumentacji niezbędnej w życiu prywatnym i zawodowym (formularze urzędowe, rozliczenia podatkowe, koszty przedsiębiorstwa itd.). Uczniowie technikum uczą się przedmiotu przedsiębiorczość w klasach III i IV w czteroletnim cyklu nauczania w wymiarze jednej godziny tygodniowo – jest to zdecydowanie za mało godzin na uzupełnianie nabywanej wiedzy ćwiczeniami symulacyjnymi oraz praktyczne zastosowanie zdobytych umiejętności. Zajęcia dodatkowe w postaci Koła Przedsiębiorczości uzupełniają w niewielkim stopniu ten brak czasu, jednak nie mogą w nich uczestniczyć niestety wszyscy uczniowie. Do prawidłowego kształtowania umiejętności niezbędne jest zwiększenie liczby godzin przedsiębiorczości, tak by nabywana wiedza była od razu konfrontowana z rzeczywistością życia gospodarczego w praktyce. Uczniowie mają możliwość uczestniczenia w zewnętrznych konkursach i olimpiadach gdzie rozwijają swoje zainteresowania. Przykładem jest konkurs wiedzy praktycznej z dziedziny rynku kapitałowego Szkolna Internetowa Gra Giełdowa, która w praktyce sprawdza umiejętności inwestowania uczniów na Giełdzie Papierów Wartościowych. Do pełnego przygotowania się do tego konkursu potrzebne jest stałe analizowanie rynku kapitałowego, np. śledzenie notowań giełdowych, a przy braku pracowni przedsiębiorczości wyposażonej w odpowiedni sprzęt jest to utrudnione.

¹ Losy absolwentów z 2008r. – opracowanie własne

Nabywanie kompetencji kluczowych przez uczniów ma odzwierciedlenie w wynikach egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Egzamin ten jest zdawany przez 100% absolwentów ZSB-G w Białymstoku. Progiem zaliczenia egzaminu jest uzyskanie wyniku 30%.

Wyniki uzyskiwane przez absolwentów kształtowały się następująco:

- 2006 średnia wg zawodów od 67,00% do 83,25%,
- 2007 średnia wg zawodów od 66,43% do 72,20%,
- 2008 średnia wg zawodów od 77,31% do 86,07%,
- 2006 najniższy wynik 50% najwyższy wynik 100%,
- 2007 najniższy wynik 40% najwyższy wynik 100%,
- 2008 najniższy wynik 50 % najwyższy wynik 100%.²

Należy zwrócić uwagę, iż możliwe jest osiągnięcie wyniku maksymalnego 100%, a średni najgorszy wynik osiągnął wartość wyższą od wyniku średniego najwyższego z roku poprzedniego licząc rok 2008 do roku 2007. Wyniki uzyskiwane przez absolwentów świadczą o dużym stopniu opanowania Kompetencji kluczowych w zakresie teoretycznym. Efekty mogą być jeszcze wyższe przy większym udziale zajęć praktycznych z przedmiotu przedsiębiorczość.

1.2. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno – przyrodniczych

Kompetencje informatyczne określają umiejętność wykorzystywania technologii informacyjnej w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Mocną stroną uczniów stanowi umiejętność porozumiewania się za pośrednictwem mediów elektronicznych. Wiedzą oni doskonale, że świat coraz bardziej staje się zależny od komputerów i aby w nim się poruszać niezbędna jest wiedza informatyczna. Swobodnie nawiązują kontakty, bez problemów. obsługują programy służące wymianie informacji, zwłaszcza plików. Na co dzień porozumiewają się przy pomocy komunikatorów internetowych, nawiązują przyjaźnie, poznają nowych ludzi. Do mocnych stron zaliczyć należy również umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie, przetwarzania ich oraz wykorzystywania zarówno w szkole jak i w życiu codziennym (zadania szkolne, lokalizacja obiektów, rozkłady jazdy, repertuary imprez, zakupy internetowe itp.). Uczniowie dość biegle posługują się edytorem tekstu, dla większości nie stanowi problemu tworzenie dokumentów i prezentacji. Możliwości Internetu są dobrze znane jednak nie wszyscy są świadomi zagrożeń jakie one niosą ze sobą. Aspekty bezpieczeństwa i dbania o poufność danych traktują lekceważąco, dlatego też zdarzają się sytuacje, w których padają ofiarą włamań komputerowych, kradzieży haseł, nieświadomego zainfekowania komputerów wirusami. Uczniowie słabo posługują się arkuszami kalkulacyjnymi oraz bazami danych. Trochę lepiej obsługują proste programy graficzne, które wykorzystują głównie do obróbki zdjęć cyfrowych. Przeważająca część używa komputera do rozrywki i nie ma problemów z obsługą oprogramowania zaliczanego do tej kategorii. Uczniowie nie zawsze są świadomi zagadnień dotyczących konsekwencji prawnych wynikających z korzystania z nielegalnego oprogramowania, celowej działalności na szkodę innych użytkowników komputerów oraz ogólnej etyki internetowej.

² Opracowanie własne

Wciąż niewystarczająca ilość uczniów ma dostęp do Internetu – dotyczy to zwłaszcza osób z małych miejscowości wiejskich, gdzie nie ma lokalnych sieci komputerowych. Osoby te mają problemy w korzystaniu z usług dostępnych w Internecie, umiejętnością wyszukiwania informacji, korzystania z mediów interaktywnych. Szkoła posiada pięć pracowni komputerowych oraz dwa Centra Multimedialne, które dają im szansę na lepsze rozwinięcie swoich umiejętności informatycznych. Uczniowie zwracają uwagę na słabe wyposażenie biblioteki i świetlicy w sprzęt multimedialny (kamery internetowe, mikrofony, programy nie tylko do nauki ale również służące rozrywce).

1.3. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki

Analiza SWOT – matematyka

W celu zdiagnozowania stopnia opanowania kompetencji kluczowych w zakresie matematyki przeprowadzono ankiety i wywiady z *nauczycielami i uczniami* technikum.

Silne strony:

- wysoko wykwalifikowana kadra pedagogiczna;
- nauczyciele uczestniczą w doksztalceniu ustawicznym oraz posiadają dodatkowe kwalifikacje (studia podyplomowe);
- zaangażowanie i sumienność nauczycieli podczas pracy z uczniem;
- prowadzenie zajęć pozalekcyjnych z matematyki;
- udział najzdolniejszych uczniów w konkursach matematycznych.

Szanse:

- wdrożniejszy udział młodzieży w konkursach matematycznych.

Słabe strony:

- niemożność kształtowania w pełni umiejętności matematycznych z uwagi na duże braki u młodzieży z zakresu matematyki wynikające z niedostatecznego opanowania materiału nauczania ze szkoły podstawowej i gimnazjum;
- niedostateczne wyposażenie w środki dydaktyczne z zakresu matematyki i sprzęt multimedialny w pracowniach matematycznych;
- ze względu na dużą liczbę uczniów dojeżdżających do szkoły mała możliwość zorganizowania zajęć pozalekcyjnych dla tych uczniów;
- pomimo przejawianych zdolności intelektualnych do nauki przedmiotów ścisłych występuje u uczniów brak wiary we własne możliwości;
- słabe wyniki egzaminów maturalnych z matematyki.

Zagrożenia:

- wysoki koszt podręczników i pomocy szkolnych;
- mała ilość godzin matematyki w planie nauczania;
- nieatrakcyjne podręczniki w swojej szacie graficznej;

- niska popularność przedmiotu wśród społeczeństwa (uznawany jako bardzo trudny).

Na podstawie przeprowadzonej analizy można określić podstawowe kierunki rozwoju popularności przedmiotów matematycznych. Należy przede wszystkim uatrakcyjnić zajęcia, poprzez co raz nowsze i interesujące formy pracy, zarówno z uczniem zdolnym, jak i mającym trudności w nauce. Rozwijać wśród młodzieży chęć wysiłku intelektualnego i pokazywać korzyści płynące ze znajomości matematyki we współczesnym świecie. Organizować zajęcia dydaktyczne i pozalekcyjne poza terenem szkoły ukazując zależność pomiędzy matematyką, a życiem codziennym. Zachęcać uczniów do udziału w konkursach i olimpiadach matematycznych. Należy również zorganizować pomoc materialną uczniom, w celu zakupienia podręczników.

1.4. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych

W szkole nauczane są dwa języki obce – angielski i niemiecki.

W programach nauczania zawarte są treści zgodne z podstawą programową i dostosowane do wiedzy, rozwoju i zainteresowań uczniów, jak również dopasowane do wymagań i standardów maturalnych. W trakcie zajęć ćwiczone są cztery kompetencje językowe – mówienie, słuchanie, czytanie i pisanie.

Do analizy stopnia opanowania sprawności językowych wykorzystano ankiety i wywiady z uczniami klas 3 i 4 technikum i nauczycielami języków obcych oraz przeanalizowano wyniki egzaminów dojrzałości z ostatnich 3 lat, matury próbnej i sprawdzianów dyrektorskich z języka angielskiego.³

Sprawność **mówienia** wskazywana jest jako najslabiej opanowana i sprawiająca młodzieży największe trudności. 16 % uczniów ocenia swoje umiejętności na więcej niż 50 %, 76% uważa, że opanowała tę kompetencję na poziomie niższym niż 50 %, a 8 % na poziomie niższym niż 30%, co oznacza wynik negatywny na ustnym egzaminie dojrzałości. Z analizy wyników matur z ostatnich trzech lat wynika, że średni wynik uczniów wynosi 62 % z języka angielskiego i 60 % z języka niemieckiego. Procent zdawalności matury ustnej z języków obcych oscyluje od trzech lat w granicach 93%.

Jest to jednak sprawność wskazywana przez uczniów, jako najmniej opanowana i wyćwiczona. Uczniowie boją się mówić, wskazują na braki w zakresie słownictwa i zwrotów i przyznają, że pozbawia to ich wiary we własne możliwości i przeszkadza w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami z zagranicy.

Sprawności słuchania, czytania i pisanie sprawdzane są na części pisemnej egzaminu dojrzałości. Z analizy wyników matur z ostatnich trzech lat wynika, że średni wynik matury pisemnej z języka obcego wynosi około 55% z języka angielskiego i około 43% z języka niemieckiego. Średnia zdawalność tego egzaminu w ciągu ostatnich 3 lat wynosi 86 % z języka angielskiego i 73 % z języka niemieckiego.

Słuchanie jest sprawnością opanowana w granicach 50-60 %. Uczniowie wykazują problemy ze zrozumieniem zbyt szybkich tekstów i oryginalnych rozmówców, ale jest to kompetencja, z której wyniki zawsze są powyżej progu zdawalności, uczniowie rozumieją ogólny sens wypowiedzi i potrafią w zadowalającym stopniu wyselekcjonować i sprawdzić potrzebne im informacje.

³ Opracowanie wyników egzaminu maturalnego, analiza wyników sprawdzianów – opracowanie własne

Czytanie jest sprawnością, w której uczniowie czują się najpewniej. Aż 65% z nich wskazuje tę sprawność jako najlepiej wyćwiczoną i opanowaną.

W języku angielskim ta umiejętność oceniana jest na około 70%, w języku niemieckim na około 60 %. Wyniki maturalne z tej kompetencji mają duży wpływ na procent zdawalności egzaminu dojrzałości w szkole. Wynika z tego, że w większości uczniowie w dostatecznym stopniu rozumieją główną treść tekstu pisanego i potrafią odnaleźć w nim potrzebne informacje.

Pisanie jest kompetencją z którą ok. 45 % uczniów ma problemy. Uczniowie znają zasady budowy zadań wymaganych na egzaminie maturalnym, mają jednak braki w zakresie słownictwa i gramatyki. Nauczyciele języka angielskiego oceniają opanowanie tej sprawności na 21 %, z języka niemieckiego średni wynik na egzaminie dojrzałości to 44%, zaznaczyć należy jedna, że dość duża grupa uczniów – ok. 40% zdających nie podejmuje w ogóle próby napisania krótkiej lub dłuższej formy użytkowej. Jest to niepokojące ze względu na przydatność tej kompetencji i życia osobistym i zawodowym uczniów.⁴

Analiza SWOT – języki obce

W celu zdiagnozowania stopnia opanowania kompetencji kluczowych w zakresie języków obcych przeprowadzono ankiety i wywiady z *nauczycielami języków obcych i uczniami technikum*.

Silne strony

Z analizy ankiet i wywiadów przeprowadzonych z uczniami różnych klas technikum wynika, że silną stroną nauczania języków są właściwie dobrane podręczniki. Młodzież oceniła je pozytywnie, podkreślając ich przydatność w przygotowaniu do matury. Za mocną stroną uznać też można wykwalifikowaną kadrę nauczycielską odpowiednio przygotowaną i stale podnoszącą swoje umiejętności na kursach i warsztatach szkoleniowych. Pomocne w nauce są prowadzone zajęcia dodatkowe, którym celem jest lepsze przygotowanie uczniów do matury i nadrobienie braków, a więc wyposażenie uczniów w niezbędne umiejętności z języka obcego, przydatne podczas egzaminu dojrzałości i w przyszłym życiu osobistym i zawodowym. Wykorzystanie znajomości języków obcych wspierane jest również poprzez prowadzenie w ostatnim roku nauczania języka angielskiego zawodowego, co daje młodzieży lepsze szanse na rynku pracy. Uczniowie chętnie biorą udział w dodatkowych zajęciach i konkursach z języków obcych.

Nauczyciele za mocne strony uznali wykwalifikowany i doświadczony zespół nauczycieli języków obcych oraz wsparcie ze strony dyrekcji, która jest zainteresowana podnoszeniem jakości pracy oraz zwiększeniem renomy szkoły. Zwrócili uwagę również na dobrze dobrane do potrzeb uczniów podręczniki.

Słabe strony

Analiza sytuacji w szkole, ankiet i wywiadów przeprowadzonych z nauczycielami i uczniami wykazała również słabe strony nauczania języków obcych. Nauczyciele zwrócili uwagę przede wszystkim na niedostateczną ilość nowoczesnych pomocy dydaktycznych i brak laboratorium językowego.

⁴ Raport wyników egzaminów maturalnych, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna Łomża 2008

Zarówno uczniowie jak i nauczyciele zwrócili uwagę na niedostateczną ilość czasu na ćwiczenie mówienia na zajęciach i brak lekcji konwersacyjnych, w wyniku czego najważniejsza sprawność – mówienie ćwiczona i opanowana jest w niedostatecznym stopniu. Problemem jest zbyt mała ilość zajęć w całym cyklu nauczania. Zwłaszcza w klasie maturalnej, w której uczniowie mają 2 godziny języka angielskiego i tylko 1 godzinę tygodniowo języka niemieckiego.

Szanse

Szanse, jakie daje umiejętność posługiwania się językiem obcym są bardzo duże i podobnie wskazane przez obie grupy badawcze – nauczycieli i uczniów. Znajomość języków obcych i możliwość komunikacji w sytuacjach życia codziennego i zawodowego ma wpływ na rozwój osobisty, a przede wszystkim na przyszłość zawodową uczniów, wyrównując ich szanse z rówieśnikami z całej Europy, podnosząc ich kwalifikacje, pozwalając na dalszy rozwój i zaistnienie na rynku międzynarodowym. Dzięki umiejętności komunikacji w językach obcych uczniowie mają większe szanse na zdobycie pracy, jak również otwierają się przed nimi nowe możliwości na europejskim rynku pracy.

Zagrożenia

Za najważniejsze zagrożenie wskazane przez nauczycieli uznać można fakt, iż duży procent młodzieży naszej szkoły pochodzi ze środowisk ubogich lub wiejskich, w których edukacja językowa nie była możliwa i wspierana przez rodziców. W efekcie tego młodzież rozpoczyna naukę w szkole z małą wiedzą i niskimi umiejętnościami językowymi. Liczba godzin języków obcych jest często niewystarczająca, aby wyposażyć ich w niezbędne kompetencje językowe i wyrównać ich szanse na rynku pracy. Jako główne zagrożenia młodzież wskazała dużą konkurencję na rynku pracy i swoją mniejszą atrakcyjność dla pracodawcy. Przyczyną tego zjawiska jest według młodzieży zbyt mała ilość zajęć, brak kontaktu z żywym językiem i niedostatecznie rozwinięta sprawność mówienia.

2. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów.

Podstawowym zadaniem szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe w dziedzinie przygotowania zawodowego jest stworzenie warunków do nabycia przez ucznia kompletu kompetencji w danym zawodzie i poświadczenia ich podczas egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Do zdiagnozowania kompetencji zawodowych uczniów i absolwentów ZSB-G w Białymstoku wybrano dwie metody:

- a) analizę SWOT, której respondentami byli *uczniowie i absolwenci* różnych poziomów i kierunków kształcenia,
- b) analizę średnich ocen z przedmiotów zawodowych, praktyk zawodowych i zajęć praktycznych oraz procent zdawalności egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z ostatnich trzech lat.

Analiza SWOT

Tabela 5

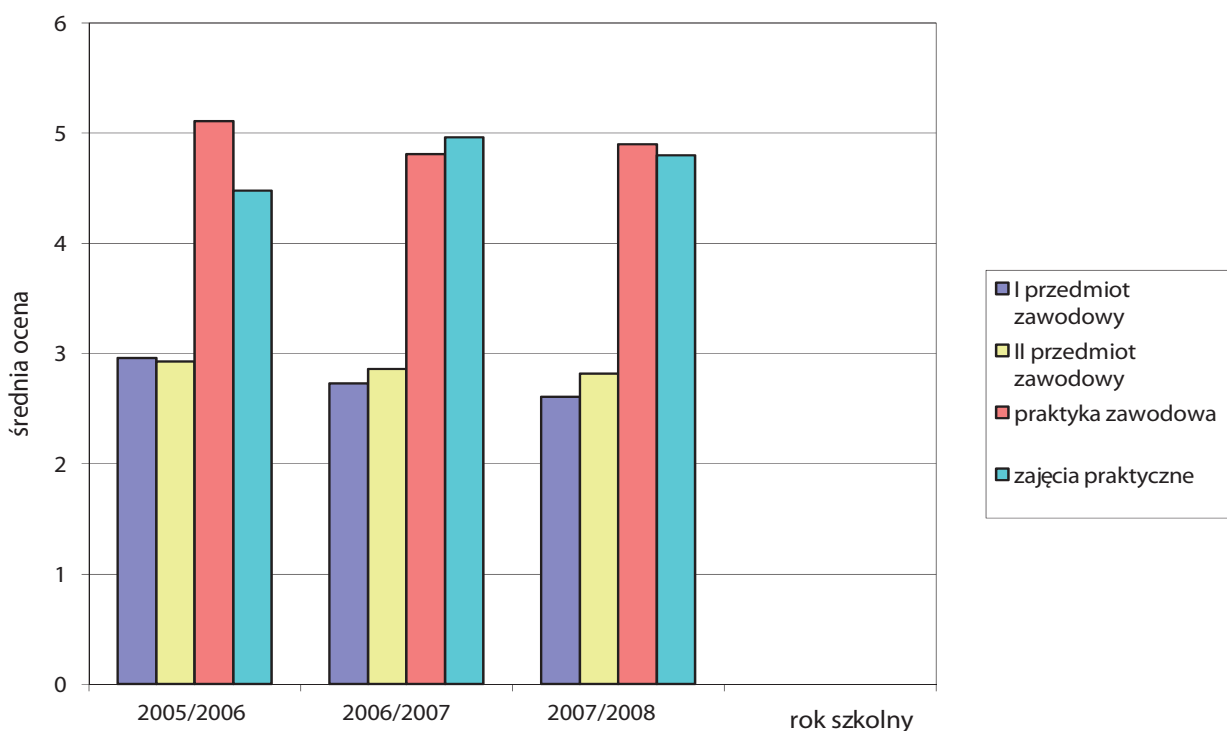
<i>Silne strony</i>	<i>Szanse</i>
<ul style="list-style-type: none"> - sprawne posługiwanie się technikami informacyjnymi, - duża wiedza teoretyczna, - rozwijanie i pogłębianie wiadomości i umiejętności podczas szerokiej gamy zajęć pozalekcyjnych, - liczne wycieczki do zakładów produkcyjnych, na seminaria organizowane przez wyższe uczelnie 	<ul style="list-style-type: none"> - ukształtowanie osoby gotowej do podnoszenia swoich kwalifikacji i do podjęcia zobowiązań zawodowych, - sprostanie wymaganiom stawianym przez rynek pracy i środowisko.
<i>Słabe strony</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> - niezadawalający poziom kształcenia praktycznego, - powtarzające się treści nauczania na różnych przedmiotach, - nie na wszystkich kierunkach kształcenia prowadzony jest język obcy zawodowy, - niskie umiejętności matematyczne, - ograniczona możliwość sprawdzenia wiedzy teoretycznej z praktyczną, 	<ul style="list-style-type: none"> - trudności w znalezieniu pracy za granicą, - mały procent absolwentów podejmuje dalsze kształcenia na renomowanych uczelniach, - sprowadzenie umiejętności i wiedzy do niezbędnego minimum może prowadzić do ograniczenia późniejszych możliwości przy zmianie zapotrzebowania rynku pracy.

Analiza średnich ocen z przedmiotów zawodowych, praktyk zawodowych i zajęć praktycznych oraz procent zdawalności egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z ostatnich trzech lat.

Tabela 6

<i>Przedmiot analizy</i>	<i>r. szk. 2005/2006</i>	<i>r. szk. 2006/2007</i>	<i>r. szk. 2007/2008</i>
I przedmiot zawodowy (<i>śr. ocen</i>)	2,96	2,73	2,61
II przedmiot zawodowy (<i>śr. ocen</i>)	2,93	2,86	2,82
Praktyka zawodowa (<i>śr. ocen</i>)	5,11	4,81	4,90
Zajęcia praktyczne (<i>śr. ocen</i>)	4,48	4,96	4,80
Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe (% zdawalności)	53,44	57,52	54,00

Źródło: Raport – podsumowanie roku szkolnego, opracowanie własne

Wykres 1. Średnie oceny z przedmiotów zawodowych, praktyk zawodowych i zajęć praktycznych.

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza trzyletnich wyników nauczania wskazuje spadek przyswojonych wiadomości teoretycznych. Osiągnięte wyniki zaliczyć można do przeciętnych. Jest to zdecydowane sprzeczne z rezultatami analizy SWOT, w której to uczniowie znajomość wiedzy teoretycznej zaliczyli do swoich mocnych stron. Odmienne spostrzeżenia zauważamy także w kolejnym przedmiocie analizy, mianowicie umiejętnościach praktycznych, które muszą być poprzedzone wiedzą teoretyczną. Synteza średnich ocen z przedmiotów zawodowych teoretycznych jest znacznie niższa niż umiejętności praktyczne. Mimo niewielkiej tendencji spadkowej zdolności manualnych wśród uczniów należy podkreślić, że ich samoocena zaprezentowana w analizie SWOT nie jest zgodna z wynikami osiągnięć edukacyjnych.

Ostatnim przedmiotem analizy są wyniki zdawalności egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, który sprawdza umiejętność czytania ze zrozumieniem, przetwarzania danych liczbowych i operacyjnych, umiejętności związanych z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą oraz bezpieczeństwem w wykonywaniu zadań zawodowych. Efekty znajomości kompetencji zawodowych absolwentów określonych na podstawie egzaminu oscylują powyżej 50 %. Wynik ten można uznać za zadawalający ze względu na wysoki próg zaliczeniowy części praktycznej, który wynosi 75%.⁵

⁵ Źródło: Raport – podsumowanie roku szkolnego, opracowanie własne

3. Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe

Zespół Szkół Budowlano – Geodezyjnych to szkoła z bogatą przeszłością, wieloletnią tradycją i wielką przyszłością, kształcąca ludzi z charakterem, którzy naukę i pracę traktują w sposób twórczy. Aby sprostać potrzebom rynku pracy i uwarunkowaniom środowiskowym kształcimy w następujących zawodach:

- technik geodeta,
- technik budownictwa,
- technik drogownictwa,
- technik urządzeń sanitarnych,
- technik obsługi turystycznej.

W celu zdiagnozowania powiązań kompetencji kluczowych z kompetencjami zawodowymi poszczególnych kierunków kształcenia odniesiemy się do czterech obszarów, mianowicie:

- porozumiewanie się w językach obcych,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo – techniczne,
- kompetencje informatyczne.

Porozumiewanie się w językach obcych

Kompetencja kluczowa – umiejętność posługiwania się językiem obcym jest niezwykle ważna dla przyszłości zawodowej i rozwoju osobistego uczniów. W dobie otwartych granic i rozszerzenia rynków pracy w zawodach technicznych znajomość języków obcych, umiejętność dobrania odpowiedniego słownictwa specjalistycznego jak również radzenia sobie w sytuacjach życia codziennego jest niezbędna dla wyrównania szans polskich uczniów na arenie międzynarodowej.

Wszyscy uczniowie technikum uczą się dwóch języków obcych – języka angielskiego i języka niemieckiego. Nauczane języki odpowiadają potrzebom młodych Polaków, wiążących swoją przyszłość z wymienionymi wyżej zawodami, które będą mogli wykonywać na terenie całej Unii Europejskiej. Realizowanie się w zawodach technicznych jak również turystycznym wymaga bardzo dobrej znajomości języków obcych.

Język angielski nauczany jest w wymiarze 8 godzin w 4-letnim cyklu nauczania, odbywają się więc 2 godziny lekcyjne w tygodniu. Jest to kontynuacja nauki z gimnazjum, uczniowie podzieleni są na grupy według poziomu wiedzy, z jaką przychodzą do szkoły. Podręczniki i materiał realizowany na zajęciach mają na celu rozwój językowy ucznia, zapoznanie go z realiami krajów anglojęzycznych i przygotowanie do matury.

W szkole odbywają się zajęcia z języka angielskiego zawodowego. Uczniowie kształcący się w zawodzie technik urządzeń sanitarnych i technik drogownictwa mają 1 lekcję w tygodniu, w zawodzie technik budownictwa i technik geodeta 2 godziny lekcyjne w tygodniu w ostatnim roku edukacji..

Uczniowie kształcący się w zawodzie techniki obsługi turystycznej mają 9 godzin w 4-letnim okresie nauczania, po dwie godziny lekcyjne w pierwszym, trzecim i czwartym roku nauki oraz trzy w roku drugim.

Celem kształcenia w przedmiocie język angielski zawodowy jest przede wszystkim przygotowanie uczniów do wykorzystania zdobytych umiejętności i wiedzy w przyszłym życiu zawodowym. W wyniku tych zajęć uczniowie potrafią wykorzystać znajomość języka podczas kontaktów z obcokrajowcami, udzielić informacji w języku obcym, sporządzić dokumenty związane z pracą w zawodzie czy skorzystać z obcojęzycznych źródeł informacji, dokumentacji technicznej czy oprogramowania. Znajomość słownictwa związanego z wybranym zawodem i umiejętność praktycznego wykorzystania wiedzy w pracy zawodowej ma duże znaczenie dla przyszłości uczniów.

Język niemiecki realizowany jest w szkole w wymiarze siedmiu godzin w 4-letnim cyklu nauczania we wszystkich zawodach. W klasie pierwszej, drugiej i trzeciej odbywają się dwie godziny lekcyjne tygodniowo. W klasie czwartej realizowana jest jedna godzina w tygodniu. Jest to kurs podstawowy, niebazujący na podstawie programowej gimnazjum i zakładający naukę od podstaw. Podręcznik jest przystosowany do pracy w technikum i wybrany z uwzględnieniem poziomu wiedzy i rozwoju uczniów. Program nauki zakłada przygotowanie ucznia do podstawowej komunikacji w sytuacjach życia codziennego w krajach niemieckojęzycznych, zapoznanie go z realiami kulturowymi krajów niemieckojęzycznych i wyposażenie go w kluczowe umiejętności komunikacji w życiu prywatnym i zawodowym. Na zajęciach ćwiczone są wszystkie sprawności językowe – a więc mówienie, słuchanie, pisanie i czytanie. Jest to program przygotowujący ucznia do matury podstawowej i wyposażający go w podstawową wiedzę i umiejętności językowe, niezbędne do poradzenia sobie w krajach niemieckojęzycznych w sytuacjach turystycznych, osobistych i zawodowych. Jest to ważny aspekt nauczania, ze względu na prowadzone w szkole zawody i położenie geograficzne Polski.

Kompetencja posługiwania się językiem obcym ma duże znaczenie dla przyszłości uczniów, ma wpływ na ich przyszłe decyzje zawodowe, realizację planów zawodowych, wyrównanie szans na międzynarodowym rynku pracy, jak również ich rozwój osobisty.

Inicjatywność i przedsiębiorczość

Kompetencja kluczowa – inicjatywność i przedsiębiorczość jest niezwykle istotna dla przyszłości uczniów niezależnie od wybranego przez nich zawodu. System gospodarczy oparty na wolnym rynku wymusza postawy przedsiębiorcze i kreatywność w działaniu społecznym i zawodowym.

Uczniowie technikum uczą się przedmiotu przedsiębiorczość w klasach III i IV w czteroletnim cyklu nauczania w wymiarze jednej godziny tygodniowo. Podręcznik oraz materiał do nauki przedmiotu jest taki sam dla wszystkich zawodów.

Realizacja materiału ma na celu zapoznanie uczniów z podstawowymi zagadnieniami przedsiębiorczości, podstawami organizacji pracy, podstawami gospodarki rynkowej, pojęciem gospodarstwa domowego, rolą przedsiębiorcy w gospodarce rynkowej, rolą państwa w gospodarce rynkowej, bankowością, elementami finansów publicznych, rynkami pracy i kwestią bezrobocia oraz międzynarodowymi stosunkami gospodarczymi. Są to zagadnienia uniwersalne, dotyczące całokształtu otoczenia gospodarczego w jakim przyszli pracownicy będą się obracać

w przyszłości. Dotyczą zarówno sfery osobistej jak i sfery zawodowej w powiązaniu z gospodarką. Bez zrozumienia istoty przedsiębiorczości trudno funkcjonować w realiach dzisiejszego świata.

Proces nauczania przedmiotu przedsiębiorczość kończy się zewnętrznym Egzaminem potwierdzającym kwalifikacje zawodowe, składającym się z 20 pytań testowych zawartych w drugiej części Egzaminu pisemnego. Egzamin jest identyczny dla każdego z nauczanych w ZSB-G zawodów.

Kompetencja inicjatywność i przedsiębiorczość ma fundamentalne znaczenie dla przyszłości uczniów. To od ich postawy i umiejętności znalezienia się w realiach wolnego rynku zależy będzie spełnienie ich planów i ambicji zawodowych oraz wyrównywanie szans na krajowym i międzynarodowym rynku pracy. Postawa przedsiębiorcza ma istotny wpływ również na życie osobiste i społeczne. Bez tej kluczowej kompetencji obecny uczeń i przyszły pracownik może być skazany na marginalizację swojego życia i balansowanie na skraju bezrobocia.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo – techniczne

Według zaleceń Parlamentu Europejskiego kompetencje matematyczne to jedne z ośmiu podstawowych kompetencji kluczowych, dzięki którym uczymy się przez całe życie. W chwili obecnej matematyka obok języka ojczystego i języków obcych staje się znowu przedmiotem wiodącym w szkole ponadgimnazjalnej. Niektórzy uważają, że matematyka jest trzecim językiem, którym uczeń uczy się posługiwać. Celem nauczania matematyki jest wspomaganie wszechstronnego rozwoju ucznia ukierunkowanego na przygotowanie do rozumienia współczesnego świata i aktywnego uczestnictwa w życiu.

Uczniowie szkół technicznych obok rozwijania kompetencji kluczowych przygotowują się również do wykonywania wybranego zawodu poprzez kształtowanie kompetencji zawodowych. Kompetencje zawodowe to zdolność wykorzystania przez człowieka jego wiedzy, umiejętności, systemu wartości i cech osobowości do osiągania celów, wyników i standardów oczekiwanych w związku z zajmowaniem przez niego określonego stanowiska pracy. Mówiąc krótko kompetencje zawodowe to: wykształcenie, doświadczenie zawodowe, umiejętności zawodowe, nawyki i sprawności zawodowe i osobowość zawodowa.

Czy kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne korelują z kompetencjami zawodowymi? Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych kształci młodzież w pięciu zawodach: *technik budownictwa, technik drogownictwa, technik urządzeń sanitarnych, technik geodeta i technik obsługi turystycznej*, w każdym z nich podstawą wykonywania zawodu jest umiejętność liczenia i logicznego myślenia. We wszystkich zawodach należy przeprowadzać kalkulacje, rozliczenia, pomiary, kosztorysy, przedmiary, obmiary i inwentaryzacje. Czynności te w wielkiej mierze opierają się na umiejętności obliczania, również za pomocą kalkulatora, a także znajomości miar i jednostek. Ważna jest również umiejętność i sposób prezentacji otrzymanych wyników (wykresy, tabele).

Młodzież poprzez wykonywanie i czytanie rysunków technicznych, opracowywanie dokumentacji, map, szkicy i projektów na zajęciach z przedmiotów zawodowych poszerza wiedzę z zakresu geometrii, kształtuje wyobraźnię geometryczną i przestrzenną oraz rozwija zdolności manualne.

We wszystkich zawodach kształtowana jest umiejętność posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi charakterystycznymi dla poszczególnych zawodów oraz danymi naukowymi, przy wykonywaniu czynności zawodowych.

Kompetencje informatyczne

Kompetencje informatyczne określają umiejętność wykorzystywania technologii informacyjnej w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. W szkole uczniowie uczą się technologii informacyjnej w pierwszych klasach gdzie zdobywają podstawowe umiejętności posługiwania się arkuszem kalkulacyjnym, edytorem tekstu, bazą danych oraz programem do obróbki grafiki. Na lekcjach kształcą umiejętności wykorzystywania komputera do porozumiewania się, wyszukiwania informacji w Internecie. W dalszym cyklu kształcenia rozwijane są umiejętności obsługi oprogramowania w zależności od wybranego zawodu.

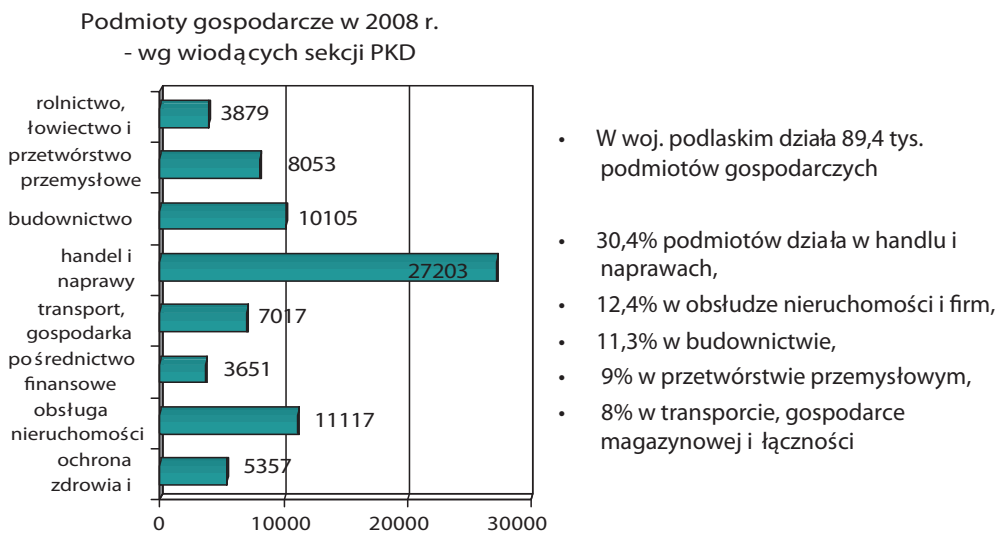
Przy realizacji programu przedmiotów zawodowych uczniowie w czasie lekcji pracują wykorzystując specjalistyczne oprogramowanie. Podczas lekcji uczniowie nabywają umiejętności wykonywania kosztorysów przy użyciu programów komputerowych do kosztorysowania. Potrafią aktualizować programy kosztorysujące o aktualne bazy cenowe tworząc realne wyceny projektowanych przez siebie obiektów. Wykorzystują komputer do obliczeń konstrukcyjnych oraz sporządzania projektów architektonicznych. Uczniowie nabywają umiejętności wykorzystywania Internetu jako źródła wiedzy, potrafią na podstawie ofert internetowych biur podróży zaplanować i wybrać najkorzystniejszą trasę wycieczki. Podczas zajęć sporządzają opracowania geodezyjne i kartograficzne przy użyciu technik komputerowych. Uczniowie wykonują również pomiary geodezyjne w terenie nabywając umiejętności obsługi współczesnych elektronicznych urządzeń pomiarowych wspomaganych odpowiednim oprogramowaniem komputerowym.

Uczniowie zdobywają wiedzę i umiejętności, które będą wykorzystywać do pracy w zależności od wybranego kierunku kształcenia. Są to kluczowe umiejętności od opanowania których zależeć będą ich przyszłe sukcesy zawodowe i powodzenie na rynku pracy.

III. RYNEK PRACY

1. Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych placówki.⁶

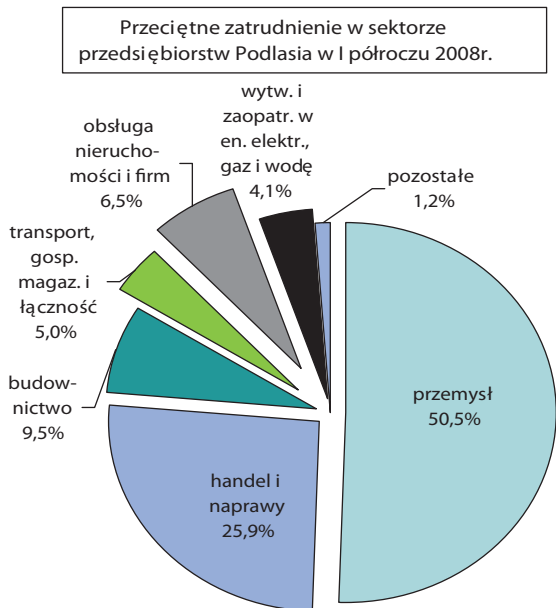
Zawody w których kształci szkoła poszukiwane są na lokalnym regionalnym rynku pracy, na którym działa ok 89,4 tys. podmiotów gospodarczych (w woj. podlaskim) z czego 10105 czyli 11,3% w budownictwie (dane z 2008 r. z WUP w Białymstoku).

Wykres 2. Podmioty gospodarcze w woj. podlaskim – potencjalne miejsca pracy.

Z dużej grupy pracowników związanych z budownictwem, która wynosi 7,4 tys. (9,5%) to absolwenci ZSB-G w Białymstoku.

⁶ Informacje z Wojewódzkiego Urzędu Pracy

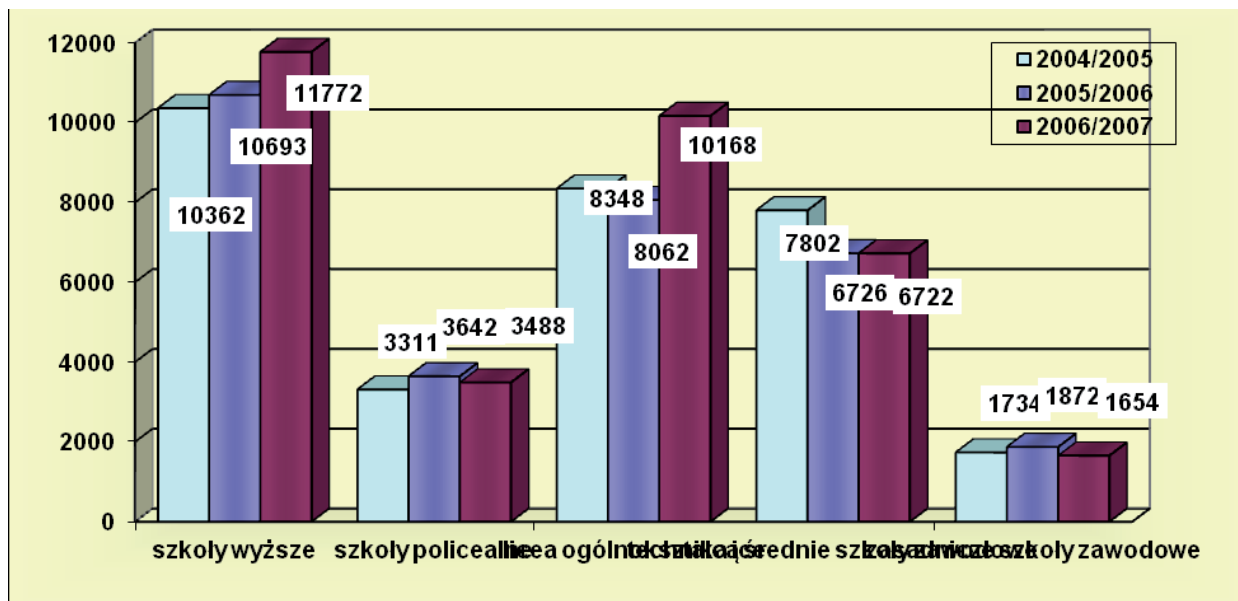
Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw Podlasia w I półroczu 2008r. wynosiło 101,3 tys. osób i w stosunku do I półroczu 2007 roku wzrosło o 6,7 tys. osób (o 7,1%)

Zatrudnienie wg wiodących sekcji PKD:

- Przemysł – 51,2 tys. osób,
- Handel i naprawy – 26,2 tys. osób,
- Budownictwo – 7,6 tys. osób,
- Obsługa nieruchomości i firm – 6,6 tys.,
- Transport, gospodarka magazynowa i łączność – 4,3 tys. osób,
- Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę – 4,2 tys. osób.

Wykres 3. *Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw Podlasia w I półroczu 2008.*

Jak w każdej branży część absolwentów na do czynienia z kwestią bezrobocia. Nie jest to jednak zjawisko powszechne. Jedynie 115 absolwentów technikum z wykształceniem technik budownictwa, pozostawało w 2008 roku bez pracy co stanowi 7% ogółu absolwentów zarejestrowanych w PUP jako bezrobotni w końcu 2007 roku. Nie wszyscy jednak są absolwentami naszej szkoły bowiem szkół o podobnym profilu kształcenia w regionie jest kilka. Struktura absolwentów szkół z naszego regionu w latach 2005-2007 kształtowała się następująco:

Wykres 4. *Absolwenci podlaskich szkół w latach 2005-2007.*

Absolwenci techników i średnich szkół zawodowych stanowią dużą część ogółu absolwentów w naszym regionie.

Jedynie zawód technik budownictwa z zawodów w których kształci nasza szkoła jest na liście WUP zawodów absolwentów szkół najbardziej zagrożonych bezrobociem (nadwyżka na rynku pracy z uwzględnieniem ogółu bezrobotnych wynosiła w 2007 roku 611 osób w woj. podlaskim jednak przy tak dużej konkurencji w branży nie jest to zjawisko bardzo niepokojące. Wymusza za to bardzo dobre przygotowanie do wykonywania zawodu i rozwijanie kompetencji kluczowych minimalizuje ryzyko znalezienia się w grupie bezrobotnych. Spory wpływ na miejsca w pracy w zawodach w których kształci ZSB-G może mieć również masowy powrót fachowej siły roboczej z emigracji zarobkowej z państw Europy Zachodniej.

2. Kompetencje kluczowe a rynek pracy

Przeprowadzona analiza SWOT, której respondentami byli *uczniowie i absolwenci szkoły*⁷, pozwoliła wyodrębnić silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w zakresie znajomości wymogów, potrzeb i prognoz rynku pracy uczniów i absolwentów ZSB-G w Białymstoku.

SILNE STRONY:

- dobre przygotowanie teoretyczne absolwentów do podjęcia zatrudnienia
- bardzo dobra baza sportowa pozwalająca dbać o kondycję uczniów
- dobry poziom nauczania języków obcych w tym języka obcego zawodowego (nie we wszystkich zawodach niestety)
- wykwalifikowana kadra pedagogiczna
- dobrze wyposażone pracownie multimedialne i niektóre zawodowe
- możliwość odbywania praktyk w przedsiębiorstwach
- umiejętne przygotowanie do Egzaminu potwierdzające kwalifikacje zawodowe

SŁABE STRONY:

- zbyt mała ilość zajęć praktycznych w szkole
- zbyt duża ilość zajęć praktycznych związanych z utrzymaniem porządku na placach budowy zamiast przyuczania się do prac fachowych
- duża trudność z opanowaniem zagadnień z matematyki w kontekście matury i wyboru szkoły wyższej
- stan sprzętu pomocy naukowych wspomagających naukę zawodu
- mały stopień wizualizacji omawianych zagadnień podczas zajęć

SZANSE:

- duże możliwości podjęcia pracy w zawodach, w których kształci szkoła
- wyczuwane przez uczniów perspektywy zmiany pracy na bardziej płatną wraz z nabywaniem doświadczenia na rynku pracy

⁷ Losy absolwentów, opracowanie własne

- możliwość podjęcia pracy na niepełny etat w trakcie nauki
- możliwość kształcenia się na uczelni wyższej podczas pracy zawodowej (system studiów zaocznych)
- możliwość podjęcia pracy w innym kraju Unii Europejskiej

ZAGROŻENIA:

- duża liczba absolwentów kończących szkołę i poszukujących pracy w zawodzie
- możliwy powrót dużej liczby pracowników zawodów budowlanych z emigracji zarobkowej
- brak możliwości nabycia doświadczenia i praktyki może utrudnić wejście na rynek pracy
- obawy przed niską płacą po ukończeniu szkoły z tytułem technika i konieczność pogodzenia pracy z dalszą nauką na uczelni wyższej
- obawy przed spadkiem koniunktury w branży budowlanej i pokrewnych

3. Funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy.⁸

Absolwenci naszej szkoły nie mają większych problemów z zaistnieniem na rynku pracy. Większość absolwentów ZSB-G w Białymstoku podejmuje naukę na studiach wyższych technicznych w przeważającej części na Politechnice Białostockiej. Pozostali absolwenci wybierają różne kierunki nauki na bardzo wielu różnych uczelniach. Przeważnie naukę godzą z pracą w zawodzie lub podejmując pracę w usługach i zakładach produkcyjnych. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, iż nie mają oni problemów z akceptacją w środowisku pracy a ich praca spotyka się z uznaniem pracodawców. Absolwenci którzy nie kontynuują nauki podejmują pracę w zawodzie lub wyjeżdżają za granicę. Bardzo mała ilość osób zadeklarowała rejestrację w Urzędzie pracy i nabycie statusu osoby bezrobotnej.

Coroczne badanie losów absolwentów pozwala stwierdzić, iż sposób przekazywania wiedzy przez naszą szkołę pozwala na obranie przez absolwenta różnej drogi życiowej z równie pozytywnym skutkiem. Decyzje absolwentów podyktowane są aktualną sytuacją gospodarczą w Polsce i na rynkach europejskich, stopniem możliwości i atrakcyjności oferowanej pracy oraz możliwościami podjęcia dalszej nauki. Na uwagę zasługuje fakt, iż większość z nich godzi nauka z pracą. Niepokojącym zjawiskiem jest bardzo znikoma ilość absolwentów podejmujących własną działalność gospodarczą. Barięą bardzo często jest kwestia zbyt dużych kosztów wejścia na rynek w branży budowlanej i pokrewnych.

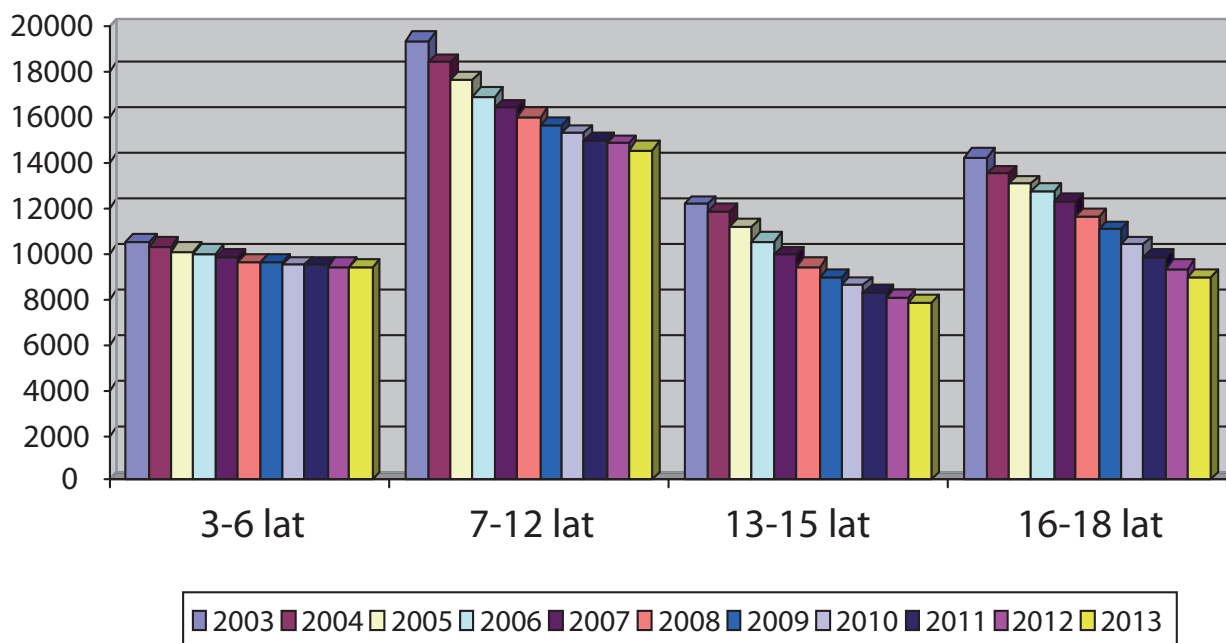
Bardzo dużą pomoc w pierwszych krokach na rynku pracy absolwentom okazują przedsiębiorstwa które od lat współpracują ze szkołą aktywnie współuczestnicząc w procesie kształcenia. Właścicielami tych przedsiębiorstw są również absolwenci naszej szkoły z lat ubiegłych a ich firmy cieszą się renomą i poważaniem na regionalnym i krajowym rynku. Współpraca ta pozwala na łagodne wejście w rynek pracy i nabycie wymaganego doświadczenia, a zrozumienie właścicieli znaczenia wykształcenia w dzisiejszych realiach życia gospodarczego pozwala na łączenie pracy zawodowej z nauką.

⁸ Losy absolwentów, opracowanie własne

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

1. Prognozy demograficzne

Wykres 5. Tendencje zmian demograficznych w strukturze ludności Białegostoku w wieku 3-18 z uwzględnieniem kategorii wiekowych w latach 2003-2013.

Źródło: Dane Departamentu Edukacji Kultury i Sportu

Wykres pokazuje tendencje zmian demograficznych w strukturze ludności Białegostoku w wieku 3-18 lat z uwzględnieniem kategorii wiekowych w latach 2003-2013

1. Współpraca szkoły z zakładami pracy

Tabela 7

<i>Zakres współpracy</i>	<i>Temat, forma/-y/ realizacji</i>	<i>Strony porozumień</i>	<i>Informacja o realizacji przedsięwzięcia</i>
<p>Wprowadzenie optymalnych ścieżek kształcenia, w tym zawodowego, zgodnych z preferencjami gimnazjalistów i ich rodziców, zaspokajających oczekiwania pracodawców, będących odpowiedzią na potrzeby i wymogi aktualnego rynku pracy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - spotkanie z pracodawcami, - spotkanie z przedstawicielami Urzędu Pracy, - realizacja programu nauczania nowego zawodu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Politechnika Białostocka, - Podlaskie Forum Gospodarcze, - Podlaska Izba Turystyczna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkania z pracodawcami firm budowlanych, geodezyjnych, drogowych i sanitarnych, m. in. Silikaty, Kombinat Budowlany, MARKBUD, PEUM, JAZBUD (uczestnictwo w Dniu Otwartym). 2. Spotkanie z Dziekanem i Prodziekanem Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska Politechniki Białostockiej. 3. Spotkania z pracodawcami w celu poszerzenia porozumień w zakresie partnerstwa przy opracowywaniu dwóch projektów POKL. 4. Wprowadzenie w technikum nowego kierunku kształcenia: technik obsługi turystycznej wdrażanego w ramach projektu POKL „Podlasie turystyką silne”. 5. Utworzenie dodatkowej klasy w zawodzie technik budownictwa. 6. Udział klas maturalnych w Białostockim Salonie Maturzystów (wykłady, zwiedzanie Wydziału Budownictwa Inżynierii Środowiska Politechniki Białostockiej). 7. Uczestnictwo w II Forum Rynku Pracy – PUP. 8. Zajęcia warsztatowe: „Przygotowywanie dokumentów aplikacyjnych” – PUP.

<i>Zakres współpracy</i>	<i>Temat, forma/-y/ realizacji</i>	<i>Strony porozumień</i>	<i>Informacja o realizacji przedsięwzięcia</i>
<p>Promowanie współpracujących ze szkołą ośrodków akademickich, pracodawców poprzez organizowanie spotkań branżowych z osobami odpowiedzialnymi za kształt białostockiej oświaty, konferencji, sympozjów, debat i targów edukacyjnych służących wychowywaniu i nauczaniu dzieci i młodzieży oraz integracji środowisk samorządowych, akademickich i gospodarczych.</p>	<p>- „Dni Kariery” organizowane przez doradcę zawodowego, - prezentacje szkół wyższych, m.in. multimedialne informatory, - spotkania branżowe z pracodawcami: – budownictwo – geodezja – turystyka -drogownictwo - realizacja zajęć praktycznych i praktyk zawodowych u pracodawców, - udział pracodawców w Targach Szkół Zawodowych, - udział w pracach Jury Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych, Olimpiady Wiedzy Geodezyjnej i Kartograficznej</p>	<p>- Politechnika Białostocka, - Wyższa Szkoła Administracji Publicznej, - Uniwersytet w Białymstoku, - Wyższa Szkoła Ekonomiczna, - Pracodawcy: - SILIKATY BIAŁYSTOK - MARK-BUD - Kombinat Budowlany - JAZ-BUD - PEUM - Eko-System - Superbruk -firmy geodezyjne</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkania branżowe: budownictwo – SCHIEDEL, RUUKKI, PIKLINGTON. 2. Spotkania branżowe: geodezja – prezentacja najnowszego sprzętu geodezyjnego w budynku ZSB-G i NOT. 3. Drogownictwo: zajęcia w Laboratorium Drogowym w Kleosinie. 4. Współpraca z PTTK przy wprowadzaniu nowego kierunku kształcenia technik obsługi turystycznej – spotkania. 5. Udział w VI Podlaskim Festiwalu Nauki i Sztuki. 6. Zajęcia praktyczne i praktyki zawodowe w zawodzie technik budownictwa, technik drogownictwa i technik urządzeń sanitarnych odbywają się w 12 grupach, m. in. w następujących firmach: JAZ-BUD, MARKBUD, Kombinat Budowlany, PEUM, dwie grupy – zajęcia praktyczne realizują w CKP Nr 1. Praktyki zawodowe w zawodzie technik geodeta realizowane są w przedsiębiorstwach geodezyjnych, m. in.: GEOSERWIS, GEOINWEST, GEOSERWIS, OPGK. 7. Udział w II Targach Szkół Zawodowych pracodawców z przedsiębiorstw: Kombinat Budowlany, Palisander, MARK-BUD, Silikaty. 8. W pracach jury XXI Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych etapu okręgowego biorą udział pracownicy Politechniki Białostockiej (Dziekan, Prodzikan i 2 wykładowców). 9. W pracach jury XXX Olimpiady Wiedzy Geodezyjnej i Kartograficznej etapu okręgowego i centralnego brał udział profesor Politechniki Białostockiej. 10. W pracach jury XXXI Olimpiady Wiedzy Geodezyjnej i Kartograficznej etapu szkolnego brali udział przedstawiciele firm geodezyjnych. 11. Współpraca z mobilnym Centrum Informacji Zawodowej przy OHP (warsztaty zawodoznawcze dla maturzystów). 12. Prezentacja oferty edukacyjnej WSAP. 13. Podpisanie umowy partnerskiej z PTTK i Wydziałem Zarządzania Politechniki Białostockiej w ramach projektu POKL „Podlasie turystyką silne”. 14. Podpisanie umów partnerskich z Laboratorium Drogowym, Wydziałem Matematyki i Informatyki, Instytutem Fizyki, Biologii Uniwersytetu w Białymstoku w ramach projektu POKL „Młodzi ciekawi świata techniki”.

<i>Zakres współpracy</i>	<i>Temat, forma/-y/ realizacji</i>	<i>Strony porozumień</i>	<i>Informacja o realizacji przedsięwzięcia</i>
Umożliwienie korzystania ze wsparcia finansowego w formach przewidzianych we właściwych przepisach na realizację programów w sferze zadań edukacyjnych, zwłaszcza w zakresie rozwijania zainteresowań dzieci i młodzieży naukami ścisłymi, humanistycznymi i przyrodniczymi, oferowanymi przez uczelnię, stowarzyszenia pracodawców.	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja konkursów - warsztaty naukowe i zawodowe - stypendia - nagrody, np. dla najlepszego ucznia w zawodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - Politechnika Białostocka - Wyższa Szkoła Ekonomiczna - MARK-BUD - SILIKATY-BIAŁYSTOK - Podlaska Izba Turystyki 	<ol style="list-style-type: none"> 1. XXI Olimpiada Wiedzy i Umiejętności Budowlanych – etap okręgowy, XI.2008r. – etap szkolny XXXI Olimpiady Wiedzy Geodezyjnej i Kartograficznej z udziałem pracodawców. 2. Wdrożenie projektów POKL „Młodzi ciekawi świata techniki” i „Podlasie turystyką silne”. 3. Opracowanie programu w zajęciach pozalekcyjnych „Doskonalenie umiejętności zawodowych w przedsiębiorstwie” w ramach Forum Szkół. 4. Współpraca z Kołem Naukowym „Drogowiec” Politechniki Białostockiej. 5. Współpraca z Kołem Młodych PZiTB Politechniki Białostockiej. 6. Nagrody specjalne ufundowane przez absolwentów szkoły dla najlepszego ucznia w zawodzie technik budownictwa. 7. Udział w konkursie „Z Podlasiem naprawdę warto”. 8. Szkolny Konkurs Fotograficzny.
Upowszechnianie wśród gimnazjalistów „charakterystyk absolwenta” nowych zawodów robotniczych i technicznych.	<ul style="list-style-type: none"> - realizacja preorientacji zawodowej - na stronie internetowej - płyty CD - broszury informacyjne - informatory - podczas Dni Otwartych 	<ul style="list-style-type: none"> - Politechnika Białostocka - Kombinat Budowlany - MARK-BUD - PEUM - Podlaska Izba Turystyki 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Preorientacja zawodowa w gimnazjach miasta Białegostoku i w powiecie białostockim. 2. Zajęcia warsztatowe dla gimnazjalistów z Zabłudowa, prezentacja Szkoły. 3. Zajęcia warsztatowe dla gimnazjalistów w ramach IX Białostockiego Forum Szkół. <p>Opracowano broszury informacyjne i płytę CD na temat kierunków kształcenia w Szkole z charakterystyką absolwenta, które wykorzystano przy preorientacji zawodowej, Forum Szkół, Targach Szkolnictwa Zawodowego, Dni Otwartych.</p>

Diagnozę przeprowadzono w oparciu o wywiady z przedsiębiorcami, instytucjami współpracującymi ze szkołą oraz przedstawicielami uczelni wyższych, a także na podstawie analizy dokumentów własnych.

3. Działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy.

Tabela 8

<i>Zakres działania</i>	<i>Sposób realizacji</i>	<i>Współpraca</i>	<i>Kierunek kształcenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> Diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informację edukacyjno-zawodową 	<ul style="list-style-type: none"> Wywiady, rozmowy doradcze, ankiety: „Motywy wyboru ścieżki kształcenia” „Plany edukacyjno-zawodowe maturzystów” 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół ds. preorientacji i promocji szkoły, doradca zawodowy 	<ul style="list-style-type: none"> Badaniami ankietowymi objęci są uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia
<ul style="list-style-type: none"> Realizacja Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja działań doradczych z zakresu przygotowywania uczniów do wyboru drogi zawodowej i ścieżki dalszego kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> Doradca zawodowy, nauczyciele, wychowawcy, rodzice, OHP, WSA, PB, Regionalne Centrum Doradztwa Zawodowego przy CKU w Białymstoku 	<ul style="list-style-type: none"> Uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia
<ul style="list-style-type: none"> Współpraca z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> Udział w Targach Szkół Zawodowych, prowadzenie warsztatów dla gimnazjalistów 	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Miejski Departament Edukacji Regionalnym Centrum Doradztwa Zawodowego przy CKU w Białymstoku 	<ul style="list-style-type: none"> Reprezentanci poszczególnych kierunków kształcenia Uczniowie szkół gimnazjalnych - potencjalni uczniowie naszej szkoły
<ul style="list-style-type: none"> Zdobywanie informacji na temat tendencji na rynku pracy poprzez kontakty z instytucjami rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Wycieczki do instytucji, udział w targach pracy, pogadanki, prelekcje, spotkania, zajęcia warsztatowe, materiały promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> Wojewódzki Urząd Pracy Powiatowy Urząd Pracy Mobilnym Centrum Informacji Zawodowej i Biuro Pośrednictwa Pracy OHP 	<ul style="list-style-type: none"> Uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia (t. budownictwa, t. drogownictwa, t. urządzeń sanitarnych, t. geodeta, licealiści: zarządzanie informacją, kształtowanie środowiska)
<ul style="list-style-type: none"> Poszerzenie oferty edukacyjnej szkoły zgodnie z potrzebami rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Wdrożenie nowych kierunków kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Miejski Departament Edukacji Europejski Fundusz Społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> Technik urządzeń sanitarnych Technik obsługi turystycznej
<ul style="list-style-type: none"> Umożliwienie młodzieży rozwijania umiejętności niezbędnych na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Wycieczki dydaktyczne, warsztaty umiejętności psychospołecznych, zajęcia pozalekcyjne w ramach Klubu Miłośników Podlasia i Koła Organizatora Turystyki, pomoce dydaktyczne i dodatkowe podręczniki do nauki j. angielskiego zawodowego, wakacyjny obóz językowy 	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Miejski Departament Edukacji Europejski Fundusz Społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> Technik obsługi turystycznej
<ul style="list-style-type: none"> Praktyczna nauka zawodu 	<ul style="list-style-type: none"> praktyki zawodowe zajęcia praktyczne 	<ul style="list-style-type: none"> Firmy specjalistyczne w zakresie budownictwa, drogownictwa, geodezji, urządzeń sanitarnych 	<ul style="list-style-type: none"> Uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia
<ul style="list-style-type: none"> Poznanie nowych technologii stosowanych w krajach UE 	<ul style="list-style-type: none"> Praktyki zagraniczne w Szwecji 	<ul style="list-style-type: none"> Firma „Budowa” 	<ul style="list-style-type: none"> Technik budownictwa Technik urządzeń sanitarnych

<i>Zakres działania</i>	<i>Sposób realizacji</i>	<i>Współpraca</i>	<i>Kierunek kształcenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> Gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjno-zawodowych właściwych dla każdego poziomu kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> informatory, ulotki, broszury, materiały informacyjne o uczelniach wyższych i przedsiębiorstwach czasopisma specjalistyczne i zawodowe prezentacje multimedialne filmy instruktażowe i szkoleniowe swobodny dostęp do komputerów i Internetu 	<ul style="list-style-type: none"> Szkolny Ośrodek Kariery, doradca zawodowy, biblioteka szkolna 	<ul style="list-style-type: none"> Uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia
<ul style="list-style-type: none"> Udostępnianie informacji na temat możliwości dalszego kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> Spotkania, pogadanki, prezentacje, udział w wykładach otwartych 	<ul style="list-style-type: none"> Doradca zawodowy, Szkolny Ośrodek Kariery, Biura Karier wyższych uczelni 	<ul style="list-style-type: none"> Uczniowie na wszystkich kierunkach kształcenia
<ul style="list-style-type: none"> Rozwijanie zainteresowań i umiejętności zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> Działalność Koła Technicznego- sekcji drogowej działalność Koła Budowlanego działalność Koła Geodezyjnego udział w Ogólnopolskim Konkursie Ekologicznym udział w seminariach i zajęciach laboratoryjnych prowadzonych przez Politechnikę Białostocką udział w Olimpiadzie Wiedzy i Umiejętności Budowlanych na szczeblu regionalnym i centralnym udział w Olimpiadzie Wiedzy Geodezyjnej i Kartograficznej na szczeblu regionalnym i centralnym 	<ul style="list-style-type: none"> Politechnika Białostocka przedsiębiorstwa drogowe przedsiębiorstwa geodezyjne przedsiębiorstwa budowlane 	<ul style="list-style-type: none"> - technik drogownictwa - technik budownictwa - technik drogownictwa - technik geodeta - technik urządzeń sanitarnych
<ul style="list-style-type: none"> Propagowanie kształcenia zawodowego w środowisku lokalnym 	<ul style="list-style-type: none"> Promocja szkoły poprzez preorientację zawodową w 30 gimnazjach na terenie miasta Białystok i w okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> Gimnazja, szkoły średnie 	<ul style="list-style-type: none"> Reprezentanci poszczególnych kierunków kształcenia Uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

Dane pochodzą z analizy dokumentów oraz sprawozdań doradcy zawodowego zatrudnionego w szkole

WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Korelacja treści kształcenia ogólnego i zawodowego, w szczególności matematyki i fizyki.
2. Poszukiwanie atrakcyjnych dla ucznia nowoczesnych aktywnych metod nauczania.
3. Zwiększenie elastyczności pomiędzy kształceniem teoretycznym a praktycznym.
4. Indywidualizacja procesu kształcenia
5. Doposażenie szkoły w nowoczesne środki dydaktyczne zgodnie z standardami wyposażenia dydaktycznego w pracowni kształcenia zawodowego dla zawodów nauczanych w szkole.
6. Monitorowanie treści kształcenia dostosowanych do oczekiwań rynku pracy.
7. Podniesienie jakości kształcenia, m.in. po realizacji projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji”.

VI. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1. Procedury postępowania

Celem powyższego opracowania jest ocena działań szkoły w kontekście potrzeb, uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy oraz charakterystyka uwarunkowań lokalnych i regionalnych szkoły.

1. Próba badawcza

W badaniach uczestniczyli:

- uczniowie technikum klas I, II, III, IV,
- nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych, praktycznej nauki zawodu i przedmiotów ogólnokształcących,
- przedstawiciele Rady Rodziców,
- Departament Edukacji Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Białymstoku,
- przedsiębiorstwa współpracujące ze szkołą,
- Politechnika Białostocka,
- dyrektor szkoły,
- Wojewódzki Urząd Pracy.

2. Metody i narzędzia badawcze

Metody diagnozowania:

- analiza dokumentów,
- wywiad,
- analiza istniejącej sytuacji szkoły,
- analiza uwarunkowań środowiskowych szkoły.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Przedstawiony przykład to jedna z 50 diagnoz lokalnych dla poszczególnych szkół. Uzyskane efekty to wnioski i rekomendacje wynikające z diagnozy implementacji kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych oświaty i rynku pracy.

Diagnozy takie można i należy wykorzystywać do planowania pracy szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem kierunków kształcenia zawodowego.

Uwzględnianie zagadnień związanych z lokalnym rynkiem pracy w realizacji procesu dydaktycznego oraz w trakcie zajęć dodatkowych ma szeroki wpływ na kształtowanie kompetencji kluczowych oraz przygotowanie uczniów do funkcjonowania w gospodarce opartej na wiedzy.

Przedstawione w diagnozie informacje dotyczące działalności szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy powinny być wykorzystywane i rozpatrywane przez wszystkie szkoły zawodowe. Informacje zawarte w opracowanej diagnozie świadczą o ścisłej współpracy szkoły ze środowiskiem, zainteresowaniem szkoły sytuacją na lokalnym, regionalnym i międzynarodowym rynku pracy oraz dostosowywaniem oferty edukacyjnej do jego potrzeb.

Przykładem do naśladowania przez inne placówki kształcenia zawodowego może być szeroko zakrojona współpraca z instytucjami lokalnymi, które mogą mieć wpływ na kształcenie młodzieży a ich różnorodność pozwoli na wpieranie kształtowania kompetencji kluczowych. Współpraca szkoły z firmami odpowiednimi do kierunków kształcenia zawodowego umożliwi dobre przygotowanie fachowych kadr do rynku pracy.

Utrzymywanie stałego kontaktu z uczelniami wyższymi jest doskonałym przykładem motywowania uczniów do planowania i podejmowania dalszej nauki.

W przedstawionej diagnozie są przedstawione również oczekiwania odnośnie uczestnictwa szkoły w Projekcie. Analiza bieżąca umiejętności uczniów w odniesieniu do kompetencji kluczowych pozwala stwierdzić, że szkoła jest otwarta na wprowadzanie zmian i kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów.

Jest to dobry, warty upowszechnienia przykład poznawania realiów środowiskowych i wykorzystywania ich do planowania pracy szkoły.

III.1.3. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań regionalnych oświaty i rynku pracy

1. Założenia i cele ogólne

W odniesieniu do ogólnego celu Projektu, który zakłada podniesienie poziomu kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych umożliwiającego im aktywne uczestnictwo w rynku pracy i gospodarce opartej na wiedzy należy uwzględnić istniejące i perspektywiczne realia gospodarki. Przygotowaniu szkół do zadań umożliwiających osiągnięcie założonych celów umożliwiają opracowane diagnozy lokalne. Uczniom szkół ponadgimnazjalnych niezbędna jest również wiedza o sytuacji w regionie.

Zgodnie z potrzebami Szkół odnośnie opracowania programów nauczania i założeniami Projektu, dla każdego województwa opracowane zostały diagnozy regionalne.

Diagnozy te miały na celu dostarczenie szkołom, objętym projektem, informacji dotyczącej uwarunkowań regionalnych oświaty i rynku pracy. Pozwoliły również, przez pryzmat diagnoz lokalnych poszczególnych szkół, poznać mocne i słabe strony własnego województwa.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Jako przykład diagnozy regionalnej zostanie przedstawiona celowo wybrana, *Diagnoza implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy województwa świętokrzyskiego*”

Diagnoza jest traktowana jako wzorcowa, opracowaną przez dra Wiesława Warzechę.

Dr Wiesław Warzecha jest socjologiem, przedstawicielem Wyższej Szkoły Humanistyczno – Przyrodniczej w Sandomierzu – Partnera w Projekcie oraz Koordynatorem Regionalnym województwa świętokrzyskiego,

Diagnoza regionalna – obejmująca sytuację województwa świętokrzyskiego, ze szczególnym uwzględnieniem szkół objętych projektem;

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

I. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY

- Położenie geograficzne
- Krótki opis bazy dydaktycznej
- Charakterystyka uczniów szkół
- Charakterystyka kadry pedagogicznej
- Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu KK i zawodowych;

II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

1. Efekty kształcenia:
 - Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości;
 - Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno – przyrodniczych;
 - Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki;
 - Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych;
2. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów;
3. Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe;

III. RYNEK PRACY

- Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych placówki
- Kompetencje Kluczowe a rynek pracy
- Funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

- Prognozy demograficzne
- Współpraca szkoły z zakładami pracy
- Działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy;

V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

WPROWADZENIE

Celem diagnozy regionalnej jest ocena działań Szkół w kontekście potrzeb i możliwości lokalnych i regionalnego (woj. świętokrzyskie) rynków pracy, dokonana w relacji do uwarunkowań lokalnych i regionalnych Szkół.

Wykonanie diagnozy umożliwi zestawienie katalogu problemów Szkół i uwarunkowań zewnętrznych, które powinny być brane pod uwagę przy wdrażaniu programu implementacji Kompetencji Kluczowych.

Podstawową metodą prowadzenia diagnozy była analiza dokumentów, w tym szkolnych (dzienniki lekcyjne, księgi protokołów Rady Pedagogicznej, księgi protokołów Komisji Przedmiotowych, księga protokołów Komisji do Spraw Pomocy Materialnej, księga Protokołów Komisji Kwalifikacyjno-Rekrutacyjnej, dokumenty osobowe uczniów i nauczycieli, dokumentacja pedagoga szkolnego, dzienniczki praktyk uczniowskich, raport powizytacyjny szkoły, Kroniki szkoły). Bardzo ważnych informacji dostarczyły przeprowadzone wywiady z pracownikami Szkół – zastępcami dyrektora szkoły, kierownikami szkoleń praktycznych, wychowawcami klas maturalnych, wizytatorem szkoły, pielęgniarką szkolną, pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej opiekującej się szkołą, pracodawcami małych i dużych zakładów pracy w siedzibie danej szkoły i w regionie. Analizy aktualnej sytuacji szkoły dokonywano także na podstawie opracowań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi – porównanie wyników matury dla Szkół i województwa oraz zbieranych opinii prasowych i medialnych o szkole. Analiza uwarunkowań środowiskowych Szkół została dokonana z wykorzystaniem materiałów statystycznych – Rocznika Statystycznego 2008, opracowań Urzędu Statystycznego w Kielcach (prognozy), opracowań Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach, raportów Kuratorium Oświaty w Kielcach, publikacji „Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007”, artykułów prasowych. Do oceny efektów nauczania kompetencji kluczowych w szkole wykorzystano podstawy programowe kształcenia w zawodach technicznych, programy nauczania poszczególnych przedmiotów zgodnie z przyjętym szkolnym zestawem programów nauczania na lata 2007/2008 i 2008/2009.

Wybrano do badania następujące obszary:

- warunki pracy szkoły: uczniowie, kadra pedagogiczna, baza dydaktyczna;
- efekty kształcenia Kompetencji Kluczowych uczniów i absolwentów technikum w zakresie przedsiębiorczości, technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno – przyrodniczych, matematyki, języków obcych;
- kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów w zawodzie technik ekonomista;
- sytuację na rynku pracy w aspekcie specjalności zawodowych technika ekonomisty, funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy, model absolwenta szkoły na podstawie opinii pracodawców;

- współpracę szkoły z zakładami pracy oraz działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy.

Podstawowym narzędziem badawczym do zebrania informacji odnośnie funkcjonowania każdej szkoły w zakresie analizowanych zagadnień były kwestionariusze ANALIZY SWOT, wykorzystane podczas sporządzania diagnoz lokalnych.

Przeprowadzenie badań polegało na wypełnieniu przez respondentów przygotowanych tematycznych arkuszy analizy SWOT, a następnie zebraniu i opracowaniu materiału przez autora diagnozy lokalnej, osobno dla każdego obszaru i dla kategorii respondentów.

Dokonano analizy dokumentów traktujących o prognozach demograficznych, rozwoju lokalnym i regionalnym, krajowym i unijnym rynku pracy.

Przeprowadzono wywiady z pracodawcami, pracownikami nadzoru pedagogicznego (wizytatorzy szkoły) i kierownictwem jednostki odnośnie problemów szkoły i pracodawców, które powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu programów kompetencji kluczowych.

Końcowym etapem prac przy diagnozach lokalnych było opracowanie dokumentu końcowego oraz wysnucie wniosków oraz określenie rekomendacji dla poprawy sytuacji szkoły i opracowywania programów Kompetencji Kluczowych. W diagnozie regionalnej zachowano podobny układ opracowania.

Rozdział I. CHARAKTERYSTYKA SZKÓŁ

Obecnie szkolnictwo średnie w Polsce to system szkół ponadgimnazjalnych, które obejmuje: dwu- i trzyletnie zasadnicze szkoły zawodowe, trzyletnie licea ogólnokształcące, trzyletnie licea profilowane, czteroletnie technika, szkoły artystyczne oraz działające na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej: dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące i trzyletnie technika uzupełniające. Ponadto do szkół tych zaliczane są specjalne szkoły przysposabiające do pracy. (Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007, GUS, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2007, s. 22.).

Położenie geograficzne

Województwo świętokrzyskie graniczy z województwami: lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, śląskim.

W województwie świętokrzyskim wytwarza się 2,3 proc. polskiego PKB oraz skupia 2,6 proc. zatrudnienia. Przemysł regionu ukształtowany został w ścisłym powiązaniu z istniejącymi tu zasobami surowców skalnych, chemicznych i energetycznych oraz z wielowiekowymi tradycjami związanymi z wytwarzaniem i obróbką metali. W końcu stycznia 2009 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędach Pracy województwa stanowiła 83318

osób. Średnia stopa bezrobocia wyniosła 14,8 (przy 10,5 w kraju). Powiatami o najwyższej stopie bezrobocia były: skarżyski (23,5%) i konecki (23,2%). Najniższy wskaźnik odnotowano w powiatach: pińczowskim (8,7%) oraz buskim (9,4%).

W województwie występuje problem eurosieroctwa – wiele rodzin zdecydowało się na rozłąkę, ojcowie lub matki poszukują pracy za granicą. W sierpniu 2008 r. świętokrzyskie kuratorium przeprowadziło wśród placówek badanie, które wykazało, że zjawisko eurosieroctwa w województwie świętokrzyskim dotyczy prawie 4,7 procent uczniów, podczas gdy w kraju ten odsetek wynosi zaledwie 2 procent.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w styczniu 2009 r. ukształtowało się na poziomie 2657,83 zł, co stanowiło 82,7% średniej płacy krajowej. W kraju średnie wynagrodzenie osiągnęło poziom 3215,75 zł.

W województwie świętokrzyskim w roku 2006/2007 funkcjonowało 347 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 80 liceów ogólnokształcących, 53 zasadnicze szkoły zawodowe, 52 licea profilowane, 101 techników, 55 techników uzupełniających, 2 uzupełniające licea ogólnokształcące oraz 4 szkoły artystyczne (w tym 2 kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych. (Oświata i wychowanie ..., dz. cyt., s. 266-269.).

Poniżej następuje krótka geograficzna prezentacja dziesięciu uczestniczących w projekcie SKK szkół.

1. Zespół Szkół Ekonomicznych im. Jana Pawła II w Staszowie obejmuje cztery typy szkół: liceum ogólnokształcące (59), liceum profilowane (58), technikum (423) i zasadnicza szkoła zawodowa (78). Liczba ogólna uczniów wynosi 618.
2. Zespół Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach to szkoła ze 105-letnią tradycją kształcenia ekonomistów i handlowców. W roku szkolnym 2008/2009 do szkoły uczęszcza 775 uczniów, w tym 511 (66%) pochodzi z terenów wiejskich następujących gmin: Chęciny, Busko-Zdrój, Łagów, Piekoszów, Mniów, Strawczyn, Bieliny, Daleszyce, Zagnańsk, Krasocin, Masłów, Raków, Miedziana Góra, Górnio, Morawica, Pierzchnica, Małogoszcz, Łopuszno, pozostali mieszkają na terenie miasta Kielce – stolicy województwa.
3. Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Pińczowie kształci uczniów zdobywających wiedzę w 27 oddziałach pięciu typów szkół. Wszyscy uczniowie w szkole, łącznie 658 uczęszczających, są z jej obwodu. Nauczaniem indywidualnym objęty jest jeden uczeń (wypadek drogowy).
4. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. ks. Stanisława Konarskiego w Jędrzejowie powstał na bazie Zespołu Szkół Ekonomicznych po przeprowadzeniu reformy szkolnictwa w 2002 roku. W skład placówki wchodzi trzyletnie I Liceum Profilowane o profilach: ekonomiczno-administracyjnym i socjalnym, czteroletnie Technikum nr 1 kształcące w zawodach: technik hotelarstwa, technik ekonomista, technik informatyk i technik obsługi turystycznej oraz II Liceum Ogólnokształcące o profilach: biologiczno-medycznym, humanistycznym i ekonomiczno-prawnym. W skład Zespołu wchodzi również szkoły dla dorosłych. W roku szkolnym 2008/09 uczniowie wybierali naukę przede wszystkim w technikum – 133 uczniów, następnie w liceum ogólnokształcącym – 84 uczniów. Nie-wielka grupa słuchaczy kształci się również w szkole policealnej.

5. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich kształci w zawodach: technik ekonomista, technik informatyk, technik hotelarz, technik organizacji usług gastronomicznych oraz wygasający typ szkoły – liceum profilowane o profilu ekonomiczno-administracyjnym i zarządzanie informacją. W szkole uczy się 520 uczniów, w tym 18 w liceum profilowanym i 502 w technikum. 402 uczniów zamieszkuje tereny wiejskie co stanowi 75% uczniów.
6. W skład Zespołu Szkół Informatycznych w Kielcach wchodzi: Gimnazjum nr 25 i Technikum nr 7. Technikum nr 7 zapewnia naukę w klasach o specjalności: technik elektronik, technik informatyk oraz technik teleinformatyk. Do klas pierwszych uczęszcza łącznie 127 uczniów, w tym 117 chłopców i 10 dziewcząt. Do klas drugich uczęszcza 121 uczniów, w tym 115 chłopców i 6 dziewcząt. Do klas trzecich uczęszcza 90 uczniów w tym 90 chłopców. Do klas czwartych uczęszcza 117 uczniów w tym 4 dziewczęta. Łącznie wszystkich do klas Technikum uczęszcza 455 uczniów, w tym 435 chłopców i 20 dziewcząt.
7. Zespół Szkół Ekonomicznych im M Kopernika w Skarżysku-Kamiennej uczy obecnie 686 uczniów w następujących typach szkół: Technikum Nr 2 – 533; II Liceum Profilowanym – 98; Liceum Ogólnokształcącym – 55 uczniów. Większość z nich pochodzi ze środowisk wiejskich, z rodzin dotkniętych bezrobociem, utrzymujących się z zasiłków oraz innych form pomocy społecznej.
8. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą” w Jędrzejowie uczy w roku szkolnym 2008/2009 w szkole 1061 uczniów w 46 oddziałach. Średnia liczba uczniów w klasie wynosi 23 osoby. 910 uczniów jest mieszkańcami gmin wiejskich, co stanowi 86 % ogólnej liczby uczniów. Środowisko społeczno-ekonomiczne, z którego pochodzą uczniowie jest mało zróżnicowane, przeważają rodziny biednego pochodzenia wiejskiego, utrzymujące się z gospodarstw rolnych oraz z małych miast utrzymujące się z pracy rzemieślniczej i usługowo-handlowej. Około 17% uczniów pochodzi z rodzin, gdzie jedno lub dwoje rodziców pracuje za granicą, czyli tzw. eurosieroty.
9. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Hetmana Stefana Czarnieckiego we Włoszczowie ul. Koniecpolska 40 został powołany uchwałą XXX/175/02 Rady Powiatu Włoszczowskiego dnia 27 lutego 2002 roku. Powstał na bazie Zespołu Szkół Rolniczych utworzonego we Włoszczowie 1 stycznia 1977 roku zarządzeniem Wojewody Kieleckiego z dnia 22 listopada 1976 roku. Natomiast Zespół Szkół Rolniczych utworzono w oparciu o Dwuletnią Szkołę Rolniczą funkcjonującą od 1964 roku. W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 uczy się łącznie 689 uczniów, w tym 362 pobiera naukę w technikum a 327 – w liceum ogólnokształcącym.
10. Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Sandomierzu uczy w roku szkolnym 2008/2009 620 uczniów. W większości młodzież pochodzi z gmin wiejskich, ale w ostatnich latach zwiększa się procent młodzieży miejskiej. Nie ma istotnych różnic w poziomie życia materialnego uczniów. Około 15% to eurosieroty; jedno lub dwoje rodziców pracuje za granicą.

Opis bazy dydaktycznej szkół

Dokładny opis bazy dydaktycznej zawierają diagnozy lokalne, sporządzone dla każdej szkoły uczestniczącej w realizowanym projekcie SKK. Tam także znajdują się zestawienia ilościowe oraz informacje o literaturze oraz źródłach danych. Można odpowiedzialnie stwierdzić starania dyrekcji szkół wraz z organami prowadzącymi i nadzorującymi odnośnie do poprawy bazy materialnej.

Salę lekcyjne są systematycznie wyposażane, odnawiane, posiadany sprzęt konserwowany, odtwarzany. Odczuwane są jednak wyraźne braki pomocy audiowizualnych – rzutników, nowoczesnych komputerów, telewizorów. Ponadto do nauczania przedmiotów zawodowych niezbędne jest stałe odnawianie posiadanych sprzętów i troska o istniejące warsztaty szkolne.

Charakterystyka uczniów szkół

Chlubą każdej szkoły uczestniczącej w projekcie SKK są corocznie finaliści i laureaci olimpiad przedmiotowych, Stypendyści Ministra Edukacji Narodowej, Stypendyści Prezesa Rady Ministrów oraz prymusi doceniani przez władze samorządowe. Praca szkoły przynosi efekty w postaci wysokiej zdawalności przez wychowanków egzaminów zewnętrznych, rozwijania zainteresowań uczniów. Zauważalny jest przyrost ich wiedzy i umiejętności.

Uczniowie znajdują się w większości w trudnej sytuacji materialnej. Większość uczniów wybrała kierunki kształcenia, pozwalające na podjęcie pracy po ukończeniu szkoły, znają bowiem sytuację gospodarczo-ekonomiczną województwa świętokrzyskiego, przyczyny bezrobocia, odczuwają potrzebę jak najwcześniejszego zaistnienia na rynku pracy, konkurencyjności.

Rekrutację do szkół w ostatnich latach świadczą o zmniejszającym się zainteresowaniu absolwentów gimnazjum kształceniem w szkołach zawodowych. Najbardziej widoczne jest to w przypadku liceów profilowanych. Trudne wydaje się przygotowanie do dwóch egzaminów, opanowanie wiedzy ogólnokształcącej i zawodowej. Są uczniowie, którym brakuje wsparcia intelektualnego rodziny, w której nie czyta się książek, prasy społeczno-informacyjnej, politycznej, gospodarczej; gdzie nie rozmawia się, nie dyskutuje, a ostatecznie nie przywiązuje zbyt dużej wagi do wykształcenia. W takich warunkach brakuje uczniom motywacji do nauki, utrwała się ich poczucie niskiej wartości, niewiary w zmianę losu, a w konsekwencji brak ambicji. Uczniowie często rezygnują z nauki w trakcie roku, duży jest też procent młodzieży niepromowanej. Pojawiają się problemy wychowawcze, kłopoty z frekwencją, konieczność interwencji pedagogicznej, psychologicznej. W wyniku klasyfikacji śródrocznej i rocznej zauważalny procent młodzieży otrzymuje obniżoną ocenę zachowania, często udzielane są nagnany wychowawcy klasowego, zdarzają się nagnany dyrektora szkoły, skreślenia z listy uczniów.

Charakterystyka kadry pedagogicznej

Ogromnym atutem diagnozowanych w projekcie SKK szkół są nauczyciele dysponujący wiedzą merytoryczną i pedagogiczną, ciągle się doskonalący, stosujący nowoczesne metody pracy z uczniem; tak by przygotować go jak najlepiej do dorosłego życia w zmieniającej się rzeczywistości. Nauczyciele przekazują uczniom nie tylko wiedzę ogólną i specjalistyczną, ale także wspierają ich rozwój indywidualny, zwracają również uwagę na piękne tradycje szkoły i ludzi którzy tworzyli jej historię.

Większość nauczycieli każdej szkoły to nauczyciele dyplomowani, np. w Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach zajęcia z przedmiotów zawodowych prowadzi m. in. nauczyciel z tytułem Honorowego Profesora Oświaty (jedyny w województwie świętokrzyskim). Nauczyciele mają wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym, sporadycznie tytuł doktora nauk. Wielu pedagogów dodatkowo ukończyło studia podyplomowe, zdobywając nowe uprawnienia, np. do nauczania drugiego przedmiotu. Wielu nauczycieli przedmiotów zawodowych uzyskało tytuł egzaminatora w zawodzie.

Wszyscy nauczyciele uczestniczą w konferencjach i szkoleniach metodycznych organizowanych przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach i inne ośrodki. Współpracują z doradcami zawodowymi. Najlepsi z nich otrzymali w uznaniu dorobku zawodowego Medale Komisji Edukacji Narodowej, Nagrody Kuratora, Krzyże Zasługi oraz wyróżnienia samorządowe.

Wielu nauczycieli jest nadal przywiązanych do tradycyjnych metod prowadzenia zajęć, ze sceptycyzmem odnoszą się do innowacji metodycznych i dydaktycznych. Często zdarza się, że niektórzy z nich nie widzą potrzeby angażowania się w dodatkowe zajęcia i prace, odnośnie do zakończenia drogi awansu zawodowego (nauczyciel dyplomowany). Widoczna jest słabość systemu zachęt materialnych dla nauczycieli (dodatek motywacyjny o niskiej wartości finansowej).

Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu kluczowych kompetencji i kompetencji zawodowych

Oto enumeratywna identyfikacja problemów:

1. Istotne braki w zakresie podstaw umiejętności kluczowych u uczniów kończących gimnazjum wymaga powrotu do omawianych już treści, braku możliwości korzystania z umiejętności uczenia się. Duże zróżnicowanie uczniów pod tym względem nie pozwala nauczycielom właściwie prowadzić zajęć i kształtować umiejętności kluczowych i zawodowych.
2. Programy nauczania są przeladowane, szczególnie programy przedmiotów zawodowych nie nadążają za wyzwaniami w gospodarce i życiu społecznym.
3. Podręczniki są aktualizowane zbyt wolno, a język i terminologia specjalistyczna jest trudna dla uczniów klas pierwszych. W efekcie uczniowie nie przyswajają wiedzy na lekcjach, nie uczą się także w domu; słabe wyniki nie motywują ich a zniechęcają do zdobywania wiedzy.
4. Mimo wydania nowych podręczników, na „giełdzie szkolnej” chętnie kupowane są stare, jako wyraźnie tańsze. Sytuacja materialna rodzin dużej części uczniów nie pozwala na zakup podręczników, ćwiczeń, materiałów dodatkowych. Rodziny nie wspierają uczniów w pokonywaniu trudności. Uczniowie mają trudności z dotarciem do prasy, bardzo często nie dysponują możliwością korzystania z Internetu w domu. Ograniczony jest też kontakt z rodzicami uczniów mających trudności w nauce.
5. Nauczyciele wielu szkół odczuwają braki pomocy audiowizualnych – komputerów, rzutników, tablic interaktywnych – stad przywiązanie do metod tradycyjnych pracy; zbyt rzadko stosowane są metody projektów, indywidualna praca z uczniem. Zgłaszano problemy ze stanem technicznym warsztatów szkolnych.

6. Forma pisemna egzaminów zewnętrznych (egzamin dojrzałości, egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe) nie mobilizuje do rozwijania kompetencji komunikacyjnych. Nauczyciel musi pogodzić dwie racje – wymagania dyrekcji i środowiska w zakresie pozytywnych wyników egzaminów zewnętrznych oraz własne przekonanie do tego, jak należy uczyć i wychowywać.
7. Ocenianie pracy uczniów obejmuje zastosowanie poznanej wiedzy w sytuacjach typowych (wymagania podstawowe), rzadziej w sytuacjach problemowych, tzn. wykorzystywania przez ucznia wiadomości do rozwiązywania problemów w sytuacjach dla niego nowych. Do tej kategorii zaliczyć można także umiejętności formułowania problemów, dokonywania analizy i syntezy nowych zjawisk, formułowania zadań na przyszłość.

Rozdział II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

Efekty kształcenia: Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości

Głównym celem przedmiotu podstawy przedsiębiorczości jest uświadomienie uczniowi konieczności zachowywania się w sposób przedsiębiorczy – gdy chce on realizować własne cele w życiu prywatnym i zawodowym – oraz pokazanie uwarunkowań bycia innowacyjnym i przedsiębiorczym człowiekiem. Cele programowe pozwalają kształcić takie umiejętności ucznia, które lepiej go przygotują do działania we współczesnym świecie. Uczeń nabędzie umiejętności związane z: planowaniem oraz realizacją przedsięwzięć, rozwiązywaniem w sposób twórczy problemów, skutecznym komunikowaniem się, poszukiwaniem informacji i podejmowaniem decyzji na ich podstawie, współdziałaniem w zespole oraz prowadzeniem negocjacji.

Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach przedsiębiorczości, (szczególnie w niektórych modułach) i rozumieją potrzebę przyswojenia treści objętych programem nauczania. Uważają jednak, że niektóre partie materiału (szczególnie dotyczące zagadnień ekonomicznych) są zbyt szybko (ze względu na brak czasu) realizowane, co skutkuje niezrozumieniem ich, a w konsekwencji zniechęceniem do nauki. Zauważa się również u uczniów pewną niedojrzałość w myśleniu o swojej przyszłości. Wiele osób uważa, że jeszcze ma czas na poważne decyzje. Trudno wtedy wzbudzać silną motywację odnośnie do planowania kariery edukacyjnej i zawodowej.

Analiza wyników nauczania wykazuje, że uczniowie chętniej wykonują proste zadania z poziomu wiedzy. Znają i przeważnie rozumieją pojęcia, definicje, zasady dotyczące człowieka jako istoty przedsiębiorczej, działania gospodarki i państwa, a także integracji gospodarczej ze światem. Natomiast znacznie gorzej jest z umiejętnościami zarządzania, (np. planowania, organizowania, kierowania, komunikowania, zlecania zadań, analizowania, sporządzania raportów, oceniania), skutecznej prezentacji, negocjacji oraz zdolności do pracy tak indywidualnej, jak i współpracy w grupie. Niedostatecznie ukształtowana jest umiejętność identyfikacji i oceny własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawy przedsiębiorcze wśród uczniów szkół prezentuje średnio około 20% grupa uczniów, która wykazuje się aktywnością i kreatywnością działań. Natomiast znacznie mniej uczniów potrafi być samodzielnymi i niezależnymi, mieć siłą motywację i z determinacją dążyć do wyznaczonego celu. Ta grupa uczniów z sukcesem bierze udział w różnego rodzaju olimpiadach, konkursach i projektach. Uczniowie mają możliwość pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności w zakresie zagadnień ekonomicznych i gospodarczych na wielu przedmiotach zawodowych. Kończą ten etap edukacji egzaminami zawodowymi. Pierwszy etap egzaminu składa się z dwóch części. Jedną z nich dotyczy wiadomości i umiejętności związanych z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą, czyli zagadnień programowych przedsiębiorczości.

Efekty kształcenia: Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno – przyrodniczych.

Sprawne funkcjonowanie jakiegokolwiek dziedziny życia we współczesnym świecie, wymaga użycia technik komputerowych. Dlatego kluczowe kompetencje w tym zakresie stanowią jeden z priorytetów w naszej szkole. Uczniowie mają świadomość znaczenia tych umiejętności. Niektóre z nich opanowali w sposób zadawalający np. korzystanie z telefonii komórkowej, bankomatu czy elektronicznych informatorów. Przy okazji dochodzą do wniosku, że urządzenia te są częścią globalnej sieci. Fakt ten uświadamiają sobie podczas zajęć n.t. współdziałania „komórki” z mikrokomputerem. Wiele radości stwarza młodzieży samodzielny projekt „tapety” na własny telefon. Zauważają, że nie muszą płacić za gotowy obraz, który pobierali z Internetu. Przykład ten dowodzi, jak istotna jest odpowiednia motywacja w procesie nauki, a później pracy zawodowej.

Podstawą działań w rozwijaniu kluczowych kompetencji powinna być wiedza i umiejętności uczniów nabyte we wcześniejszych latach nauki. Praktyka pokazuje, że pozostaje to wciąż niespełnionym postulatem. Pierwsze zajęcia uczniów rozpoczynających naukę w ponadgimnazjalnej szkole zawodowej są lekcjami diagnozującymi. Zaproponowane ćwiczenia praktyczne, które obejmują zagadnienia programowe obowiązujące w gimnazjum, sprawiają uczniom duże trudności. Wobec tej bariery, początkowa faza nauki polega na uzupełnieniu wiedzy lub częściowej rozpoczęcie kształcenia w zakresie TI od podstaw.

Młodzież sprawnie posługuje się komunikatorami internetowymi i w większości pocztą elektroniczną. Potrafią posłużyć się przeglądarką internetową do prostego wyszukiwania informacji. Nie mają przy tym świadomości co do wartości odszukanych treści. W ograniczonym zakresie posługują się edytorem tekstu i najprostszym programem do grafiki rastrowej. Znamienne jest, że absolwenci szkół gimnazjalnych legitymują się bardzo dobrymi i dobrymi ocenami końcowymi z TI na świadectwie ukończenia szkoły. Oceny celujące nie są rzadkością!

Kluczowe kompetencje absolwenta szkoły ponadgimnazjalnej muszą obejmować znacznie szerszy zakres. Dlatego kompetencje w zakresie ICT są łączone w diagnozowanych w projekcie SKK szkołach w całości działań dydaktyczno-wychowawczych. Komputer wykorzystywany jest w czasie zajęć lekcyjnych z wielu przedmiotów; również w rozwiązywaniu zadań z dziedziny matematyki, fizyki, geografii i innych na zajęciach technologii informacyjnej.

Jedną z kluczowych kompetencji jest profesjonalne posługiwanie się edytorem tekstów. Mimo, że jest to stosunkowo łatwy program, około 80% uczniów nie potrafi właściwie posługiwać się tym narzędziem. Nauka prawidłowej edycji tekstu nie sprawia młodzieży trudności

i dość szybko nabywają właściwych nawyków. Problem tkwi w trwałości nabytych umiejętności. Okazuje się, że nie wszyscy dysponują w domu komputerem. Oczywiście jest przecież, że sukces tkwi w systematycznym powtarzaniu czynności.

Jeszcze gorzej przedstawia się umiejętność wykorzystania arkusza kalkulacyjnego. Jedyne niski procent uczniów zaczynających naukę w szkole zawodowej, słyszało o takim programie. Wobec powyższego nauka arkusza obliczeniowego musi być prowadzona od podstaw. Liczba godzin proponowana na naukę tego programu jest wysoce niewystarczająca. Tutaj rezultaty są znacznie gorsze niż w przypadku edytora tekstu. Wynika to także z faktu, że niechętnie podejmowane są zadania wymagające wiedzy z zakresu ścisłych dziedzin nauki. Nieco lepiej przedstawia się kolejna z kluczowych kompetencji, tj. proste gromadzenie i przetwarzanie danych. Przynajmniej jeśli chodzi o kartotekowy model bazy danych. W początkowej fazie nauki tych zagadnień, wykorzystywane są możliwości bazodanowe arkusza kalkulacyjnego. Rozszerzenie kompetencji do modelu relacyjnej bazy danych jest już sporym wyzwaniem. Zaczniemy od tego, że nazwa Access jest dla młodzieży zupełnie obca. Realizacja kolejnych zadań i ćwiczeń, zwłaszcza zaproponowanych przez samych zainteresowanych jest zadawalająca. Przynajmniej w podstawowym zakresie. Brakuje jednak ugruntowania umiejętności z powodów wyżej wymienionych. Uczniowie nie posiadają nawyku weryfikacji informacji uzyskanych z sieci. Nie radzą sobie z nadmiarem informacji. Ufają każdej witrynie internetowej dopóki sami nie stworzą własnej i zauważają, że mogą na niej umieścić właściwie dowolne treści.

Realizowane programy nauczania fizyki, chemii, biologii i geografii w szkołach kształcą kompetencje uczniów w zakresie: umiejętności, które pomagają zrozumieć otaczającą nas rzeczywistość i umożliwiają funkcjonowanie w społeczeństwie. Na egzaminie maturalnym uczniowie nie wybierają na ogół fizyki i chemii. Względną popularnością wśród uczniów cieszy się natomiast geografia i biologia. Na pewno mała liczba godzin zajęć z tych przedmiotów ma również wpływ na osiągane przez uczniów wyniki. Wyposażenie pracowni jest jednak często skromne i nie pozwala na prezentację wielu doświadczeń chemicznych czy fizycznych.

Efekty kształcenia: Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki

Szkoły realizują program nauczania matematyki w zakresie: umiejętności operowania najprostszych obiektami abstrakcyjnymi takimi jak liczby, zmienne, wyrażenia algebraiczne, zbiory liczb, figury geometryczne, zdarzenia, funkcje. Realizowane przez szkoły cele to między innymi: poznawanie i rozumienie podstawowych pojęć i faktów matematycznych; umiejętne stosowanie zdobytej wiedzy do rozwiązywania problemów matematycznych; stosowanie metod matematycznych do opisu i interpretacji danej sytuacji, analizowanie otrzymanych rozwiązań,

W klasie pierwszej przeprowadzana jest diagnoza podstawowych sprawności matematycznych uczniów po opuszczeniu gimnazjum. Wyniki tej diagnozy są niskie i świadczą o poważnych brakach w wiadomościach uczniów w zakresie umiejętności wykonywania podstawowych działań matematycznych. Nauczyciele starają się pomóc uczniom w uzupełnieniu wiedzy przygotowując arkusze zadań do samodzielnej pracy, poświęcają, w miarę możliwości, dodatkowe lekcje na uzupełnienie braków. Nie jest to łatwe z uwagi na brak zajęć wyrównawczych i na możliwości intelektualne uczniów.

Przyczyny niskich efektów kształcenia umiejętności kluczowych z zakresu matematyki są zapewne bardzo złożone. Wśród nich należy podkreślić możliwości intelektualne uczniów, braki w wiadomościach z poprzednich etapów edukacyjnych, ale przede wszystkim brak motywacji do nauki matematyki, która wymaga pracowitości i systematyczności zwłaszcza od uczniów słabo uzdolnionych.

Być może obligatoryjny egzamin maturalny z matematyki zwiększy motywację do nauki tego przedmiotu. Uczniowie i ich rodzice muszą zrozumieć rolę, jaką matematyka odgrywa we współczesnym świecie.

Efekty kształcenia: Kompetencje Kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych

Ogólnym celem nauczania języków obcych w szkole średniej jest opanowanie przez ucznia języka obcego w stopniu umożliwiającym mu w miarę sprawną komunikację językową w różnych sytuacjach życia codziennego oraz przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego z języka obcego głównie na poziomie podstawowym. W szkołach uczy się wielu języków obcych: angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego, włoskiego i innych. Umiejętność porozumiewania się w językach obcych kształtowana jest w oparciu o trzy grupy celów:

- cele związane z nabywaniem i rozwijaniem przez ucznia czterech podstawowych sprawności językowych: słuchania, mówienia, czytania, i pisania;
- cele związane z poznawaniem specyfiki kulturowej krajów: niemieckiego, włoskiego, angielskiego i rosyjskiego obszarów językowych;
- cele związane z autonomią ucznia i jego współdziałaniem w grupie: wdrażanie ucznia do samodzielnej pracy, uczenie kreatywności, zachęcanie do stosowania samooceny, kształcenie umiejętności pracy w grupie.

Młodzież, która rozpoczyna naukę w zawodowej szkole ponadgimnazjalnej prezentuje różny stopień opanowania języka. Aby można było ocenić efekty kształcenia dokonywana jest na wstępie diagnoza. Poziom jest tak zróżnicowany, że trudno jest zaklasyfikować uczniów do określonej grupy. Dotyczy to wszystkich nauczanych w szkołach języków.

Efektom kształcenia jest dla nauczycieli i dla uczniów egzamin maturalny. Mimo słabych ocen osiągniętych z języków obcych zdawalność matury jest wysoka, tylko niewielki procent absolwentów nie zdało matury w terminie podstawowym; większość z nich przystąpiła do sesji poprawkowej w sierpniu, zdając ją pomyślnie. Niestety wyniki matury z języka obcego są średnie i niskie.

Nauczyciele nie są usatysfakcjonowani efektami kształcenia i wynikami egzaminów maturalnych, uczniowie zaś w większości są zadowoleni, że w ogóle zdali egzamin, a wynik często jest dla nich nieistotny. Należy im uświadomić, że wykształcenie jest dla nich – obywateli Unii Europejskiej przepustką do lepszego życia osobistego i zawodowego.

Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów

Zawód technika należy do kategorii zawodów, w których bardzo ważne są także relacje między ludźmi. Dlatego w procesie dydaktyczno-wychowawczym należy położyć nacisk na

kształtowanie przede wszystkim takich cech i postaw jak: komunikatywność, uczciwość, rzetelność, dokładność, odpowiedzialność i systematyczność w działaniu oraz pewnych nawyków, jak np. zamiłowanie do porządku.

Ważne jest także przekonanie uczniów szkół zawodowych, funkcjonujących w projekcie SKK, o potrzebie kształtowania swojego wyglądu zewnętrznego. Jako szczególnie ważny nawyk każdego technika należy jednak traktować ciągłe aktualizowanie i doskonalenie posiadanych umiejętności. Umiejętności określone w opisie kwalifikacji powinny przygotować absolwenta nie tylko do wykonywania typowych dla tego zawodu zadań, lecz także na podjęcie działalności gospodarczej na własny rachunek.

Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe

Analiza realizacji kompetencji kluczowych w odniesieniu do kompetencji zawodowych została przeprowadzona w oderwaniu od podziału na przedmioty zawodowe (w których te same treści często są powtarzane czy omawiane pod różnym kątem), potraktowano wszystkie kompetencje zawodowe zbiorczo i odniesiono je do kompetencji kluczowych.

Kompetencja nr 1 czyli porozumiewanie się w języku ojczystym wraz z kompetencją – porozumiewanie się w językach obcych realizowana jest w kształtowaniu umiejętności zawodowych i wiedzy.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne realizowane są przy największej liczbie kompetencji zawodowych – wynika to ze specyfiki zawodu, w którym wykorzystujemy matematyczne sposoby myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, wykresy, tabele), wymaga solidnej umiejętności liczenia, znajomości miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej. Technik powinien umieć wykorzystywać i posługiwać się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów.

Kompetencje informatyczne jako obejmujące umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Wykorzystanie ich w kształceniu to wykorzystywanie komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Obejmuje to główne aplikacje komputerowe – edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się nimi – oraz rozumienie możliwości i potencjalnych zagrożeń związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe) do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy.

Dla realizacji tego celu bardzo ważne jest nawiązanie współpracy między nauczycielami przedmiotów zawodowych a nauczycielami przedmiotów ogólnokształcących i wspólna analiza programów nauczania pod kątem uzyskania wzmocnienia dla działań w celu poprawy poziomu kompetencji kluczowych uczniów.

Rozdział III. RYNEK PRACY

Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych badanych szkół

Przy opracowaniu wykorzystano materiały Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach („Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie świętokrzyskim i I półroczu 2008 roku” oraz „Młodzież na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2007 roku”).

Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim na koniec czerwca 2008 roku ukształtowała się na poziomie 13,5%, (w kraju – 9,6%) i była niższa o 1,9 punktu procentowego (w kraju o 2,7 punktu) w porównaniu do czerwca 2007 roku. Stopa bezrobocia w czerwcu 2008 roku była najniższa w porównaniu do analogicznego miesiąca w latach 2000 – 2007. Natomiast już w styczniu 2009 roku średnia stopa bezrobocia wyniosła 14,8 (przy 10,5 w kraju). Prognozuje się dalszy wzrost bezrobocia w regionie i w Polsce.

Stopa bezrobocia w powiatach kształtowała się następująco (31 stycznia 2009):

Powiat województwa świętokrzyskiego	Stopa bezrobocia w styczniu 2009 (%)	Liczba w tysiącach
Buski	9,4	3,4
Jędrzejowski	12,2	4,5
Kazimierski	10,8	1,8
Kielecki	21,0	15,1
Konecki	23,2	8,4
Miasto Kielce	10,3	11,3
Opatowski	17,1	4,7
Ostrowiecki	17,5	8,0
Pińczowski	8,7	1,7
Sandomierski	10,7	4,2
Skarżyski	23,5	7,0
Starachowicki	15,5	6,1
Staszowski	11,3	3,9
Włoszczowski	14,7	3,2

Udział wybranych kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych kształtował się następująco:

- bezrobotni do 25 roku życia – 21,1% (w ub. roku – 19,8%),
- bezrobotni powyżej 50 roku życia – 19,5% (przed rokiem – 19,3%),

- długotrwale bezrobotni – 56,6% (w ub. roku – 65,5%),
- bez kwalifikacji zawodowych – 24,8% (przed rokiem – 26,9%).

Wśród bezrobotnych do 12 miesięcy po ukończeniu nauki znaczną grupę stanowili technicy i inny średni personel – 1.225 osób (31,5%), w tym:

- 312 pracowników ds. finansowych i handlowych,
- 109 techników mechaników,
- 104 agentów ds. sprzedaży (handlowców),
- 94 techników budownictwa i ochrony środowiska,
- 94 dietetyków i żywieniowców
- 89 techników elektroników i telekomunikacji.

W roku 2008 w porównaniu do I półrocza 2007 roku odnotowano wzrost liczby ofert pracy, w tym najwyższy w handlu i naprawach (o 800 więcej) oraz działalności usługowej, komunalnej, społecznej i indywidualnej (o 616).

Najwięcej ofert pracy skierowanych było do pracowników: przy pracach prostych, biurowych, usług osobistych i sprzedawców, a także techników i innego średniego personelu oraz robotników przemysłowych i rzemieślników – łącznie 89% ogółu ofert pracy zgłoszonych w I półroczu 2008 roku. W porównaniu do I półrocza 2007 roku odnotowano wzrost liczby ofert pracy o 2.577. Zwiększyło się zapotrzebowanie głównie na: pracowników usług osobistych i sprzedawców (o 951 ofert), techników i inny średni personel (o 807) oraz pracowników biurowych (o 536). Utrzymuje się duże zapotrzebowanie na pracowników biurowych zatrudnianych głównie w jednostkach sektora publicznego. W przeważającej części są to oferty stażu kierowane do osób bezrobotnych do 25 roku życia. Pomimo, iż do urzędów pracy wpływa wiele ofert w zawodach handlowych, sprzedawcy nadal pozostają najliczniejszą grupą bezrobotnych. .

Kompetencje Kluczowe a rynek pracy

Według autorów opracowania „Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007”, poziom przygotowania uczniów naszego województwa do wejścia na rynek pracy jest raczej niski, tylko 50,7% potrafi napisać życiorys, 53,5% podanie o pracę, list motywacyjny – 53,5%, rozmawiać z pracodawcami o pracy 39,8% o pracy, wykonać zadanie praktyczne 35,5%. Poszukiwani są absolwenci władający minimum jednym językiem obcym. Według badań GUS wśród osób, które nie znają języków obcych tylko 54,6% pracuje, aż 36,7% to osoby nieaktywne zawodowo (rok 2007), natomiast osoby, które znają więcej niż jeden język obcy mają znacznie wyższe szanse na zatrudnienie, w 2007 roku 77% z nich pracowało.

Duże znaczenie w procesie rekrutacji nowych pracowników jest biegle stosowanie narzędzi informatycznych przez nich w pracy. Wg opracowania „Mapa monitorująca szanse na pracę ...” aż 87% pracodawców pragnie by przyszły pracownik biegle posługiwał się arkuszem kalkulacyjnym, edytorem tekstu bądź programem do fakturowania i księgowania.

Pracodawcy proszeni o nakreślenie idealnej sylwetki kandydata wskazują wyraźną przewagę czynników osobowościowych kandydata – kompetencji obywatelskich, społecznych, in-

nowacyjności i przedsiębiorczości nad przygotowaniem teoretycznym czy nawet zdolnościami praktycznymi. Wysoką motywację do pracy uznano za najistotniejszy czynnik brany pod uwagę przy zatrudnianiu pracowników.

Czynniki brane pod uwagę przy zatrudnianiu absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych woj. świętokrzyskie (średnia ocena w skali 0 do 5)

	Zatrudnienie			
	Od 1- 9 pracowników	Od 10-4 9 pracowników	Od 50- 249 pracowników	250 i więcej pracowników
Przejawia dużą motywację i chęć do pracy	4,7	4,6	4,7	4,8
Jest bardzo ambitny, zależy mu na sukcesie	4,4	4,4	4,4	4,1
Ma przede wszystkim umiejętności praktyczne	4,4	4,5	4,6	4,5
Ma szerokie przygotowanie teoretyczne	3,7	3,6	3,9	3,8
„Złota rączka” – nadaje się do wszystkiego	3,7	3,9	3,9	3,4
Po szkole odbył staż w firmie	3,5	3,7	3,7	3,6
Będąc uczniem odbył praktykę zawodową w firmie	3,4	3,8	3,6	3,1

Źródło: „Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007”

Funkcjonowanie absolwentów na lokalnych i regionalnym rynkach pracy

Część pracodawców, bazując na własnych doświadczeniach z przeszłości, wskazała na wyższą motywację do pracy oraz wyższe zdolności interpersonalne u osób z wykształceniem średnim niż wśród absolwentów wyższych uczelni. Istotną zaletą okazały się również bardziej adekwatne do proponowanego stanowiska pracy żądania płacowe osób z wykształceniem zawodowym. Obserwujemy jednak efekt spadku wartości rynkowej kwalifikacji w odniesieniu do średniego poziomu wykształcenia. Absolwenci szkół zawodowych są rzadziej bezrobotni niż osoby starsze z analogicznym wykształceniem, poważne trudności na rynku pracy dotyczą głównie starszych roczników – zawody techniczne wymagają ciągłej aktualizacji wiedzy i u starszych absolwentów występuje deficyt umiejętności praktycznych, zwłaszcza w odniesieniu do nowych technologii.

Duża część absolwentów decyduje się na podjęcie studiów, zachęcają do tego szkoły, stawiając duży nacisk na dobrą zdawalność egzaminu dojrzałości. Bowiern im wyższy poziom wykształcenia tym wyższe prawdopodobieństwo aktywności zawodowej i mniejsze bezrobocie. By ten cel zrealizować podejmują pracę i studiują w trybie zaocznym.

Uczniowie, którzy jako motywację wyboru szkoły podają chęć zdobycia zawodu lub kontynuację tradycji rodzinnych najczęściej aktywnie zdobywają wiedzę i umiejętności, korzystają

ją z praktyk, uczestniczą w dodatkowych zajęciach, szkoleniach, warsztatach, uzyskując dobre efekty nauczania. Tacy absolwenci znajdują dobrą, rozwijającą ich pracę. Duża część uczniów wybiera szkołę przypadkowo, ze względu na kolegów, dojazd do szkoły i bo trzeba było coś wybrać. Jeśli do słabej motywacji towarzyszą niskie wyniki nauczania w gimnazjum, słabe możliwości ucznia mają oni szanse na prace na niskokwalifikowanych stanowiskach. Wskaźnik perspektyw rynkowych jest dla nich niższy. Szanse na znalezienie pracy z uwzględnieniem aspektu „znalezienia pracy w zawodzie ...” ukazują opracowania specjalistyczne (Mapa monitorująca szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół województwa świętokrzyskiego w roku 2007).

Rozdział IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

Prognozy demograficzne

Materiał do poniższej prognozy demograficznej oparty został głównie na danych pochodzących z dwóch opracowań Urzędu Statystycznego w Kielcach pt. „Prognoza demograficzna na lata 1999-2030” i „Prognoza demograficzna na lata 1999-2020” oraz „Prognoza ludności Polski na lata 2008 – 2035” Głównego Urzędu Statystycznego.

Województwo świętokrzyskie jest rejonem, który doświadczy największego w skali kraju ubytku ludności (15,6% w latach 2007 – 2035). Większe zróżnicowanie przebiegu prognozowanych stanów ludności będzie obserwowane w obszarach wiejskich – systematyczny ubytek populacji może dojść do 8,8 %, natomiast udział miast w strukturze ludności ogółem spadnie nieznacznie do 40,96 w 2035 roku, z 44,92% w 2010 r.

Prognoza ludności według edukacyjnych grup wieku – w tysiącach, województwo świętokrzyskie

wiek	lata								
	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
16-18 lat	56,4	54,8	52,7	49,9	39,1	33,3	35,5	35,6	32,6
19 – 24 lat	125,1	119,7	117,9	110,6	92,0	71,8	61,9	65,5	65,3

Zgodnie z wynikami prognozy – na skutek coraz niższej dzietności kobiet – udział dzieci i młodzieży w całej populacji wyraźnie się zmniejszy. Gwałtownie wzrośnie liczba osób starszych. Według danych GUS po 2025 roku liczba ludzi starszych będzie przewyższać liczbę ludzi młodych (do 18 roku życia). Wpływ na strukturę wieku będą mieć także migracje.

Zmiany w stanie i strukturze ludności powodowane są ruchem naturalnym (zmiany w stanie cywilnym, w stanie liczebności ludności na skutek urodzeń i zgonów) oraz ruchem migracyjnym (ruch ludności wynikający ze zmian miejsca zamieszkania, tj. ze wsi do miasta, z miasta

do wsi oraz imigrację i emigrację). Zgodnie z przewidywaniami migracje wewnętrzne pozostaną na stałym, bardzo niskim poziomie. Kielce – miasto wysokiego bezrobocia, w najbliższych latach będzie blokować migrację ze wsi. Szacuje się, że wolumen migracji wzrośnie w roku 2020, po czym zmaleje w roku 2030. Podobnie saldo migracji ze wsi do miast. Z danych Urzędu Statystycznego w Kielcach wynika, że prawie dwie trzecie migracji międzywojewódzkich kieruje się do województwa mazowieckiego i śląskiego. Natomiast najczęściej obszarem pochodzenia imigrantów są województwa lubelskie i świętokrzyskie, a w dalszej kolejności podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

Gminy najbiedniejsze, a do tych zaliczyć należy również region świętokrzyski, to jeszcze spadek po zaborze rosyjskim. Niewątpliwie to dziedzictwo wpływa na stagnację lokalną starszej generacji. Młodszy i najzdolniejszy będą wyjeżdżać z regionu, by kształcić się i pracować.

Trwający od 1984 roku spadek urodzeń spowoduje istotne zmiany w strukturze ludności według wieku – edukacyjnych grup wieku. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież poniżej 18-go roku życia) w prognozowanym okresie (do 2030r.) będzie się zmniejszać. W latach 1999-2009 wystąpił nieznaczny przyrost ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety: 18-59 lat). Rok 2010 zapoczątkuje okres trwającego co najmniej 20 lat zmniejszania się liczby ludności w wieku aktywności zawodowej. Ubytek ten spowodowany będzie gwałtownym spadkiem liczby ludności w wieku 18-44 lata tj. w wieku mobilnym. Liczba osób w wieku 16 – 18 lat (kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych) w ciągu dziesięciu lat zmniejszy się o 26 % w roku 2015, do 38% w roku 2035. W ciągu kilku lat, do roku 2017 odsetek osób w wieku 0 – 24 lat zmniejszy się, a w 2035 roku udział dzieci i młodzieży w populacji ogółem wyniesie tylko 23,4%. Zmiany demograficzne wpłyną niekorzystnie na strukturę szkół w naszym województwie – zapewne wiele szkół będzie musiało zmniejszyć liczbę klas. Poprawią się zapewne warunki nauczania i zmniejszy liczebność klas, co pozwoli poprawić efekty kształcenia.

Współpraca szkół z zakładami pracy

Współpraca szkół z zakładami pracy jest bardzo rozległa i odbywa się na kilku płaszczyznach: praktyki zawodowe, spotkania i konferencje, oraz sponsoring. Niezbędnym uzupełnieniem kształcenia realizowanego w szkole jest praktyka zawodowa odbywająca się w różnych podmiotach gospodarczych, której celem jest praktyczne zastosowanie, w warunkach konkretnej firmy, umiejętności zdobytych podczas zajęć lekcyjnych w szkole.

Szkoły nieustannie zabiegają o nowe kontakty z firmami młodymi, stosującymi nowoczesne metody zarządzania. Nie jest to jednak proste ze względu na dużą rezerwę tychże firm do zatrudniania młodych, niedoświadczonych ludzi, dla opieki których trzeba wyznaczyć dodatkowego pracownika, poświęcić im dużo czasu, dyscyplinować, wyznaczać nieskomplikowane zadania. Problemem jest również obawa przed ujawnieniem przez uczniów danych firmy oraz jej klientów. Wolą zatrudniać stażystów skierowanych przez urzędy pracy, po studiach, z większą wiedzą i umiejętnościami. Częste są jednak przypadki, że uczniowie po skończeniu szkoły zatrudniani są w firmach, w których odbywali praktyki uczniowskie. Kolejnym obszarem współpracy są wizyty pracodawców w szkole na różnego rodzaju debatach, sesjach naukowych, konferencjach i spotkaniach.

Działalność szkół na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy;

Każda ze szkół przedstawiła swoją strategię przygotowywania uczniów do samodzielności na trudnym rynku pracy. Dane są zawarte w diagnozach lokalnych implementacji kompetencji kluczowych.

Rozdział V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski

Uczniowie rekrutują się z terenów o dużym bezrobociu, często z rodzin o trudnej sytuacji materialnej i niskim statusie społecznym. Decyzje absolwentów gimnazjów nie zawsze są wystarczająco wspomaganie doradztwem edukacyjnym i zawodowym.

Niedostatecznie ugruntowana wiedza uczniów z poprzednich etapów kształcenia powoduje brak ciągłości, co szczególnie w przypadku matematyki, fizyki i chemii utrudnia naukę i powoduje utrwalenie niskiej samooceny. Często w trakcie pobytu w szkole pogłębiają się braki w edukacji; nowe treści bywają zbyt trudne, a nowe dla ucznia środowisko nie ułatwia wzmocnienia poczucia własnej wartości. Rola nauczycieli, którzy nacisk położyli najpierw na przekonanie uczniów odnośnie do ich, pomimo braków, możliwości, została zidentyfikowana. Nauczyciele ci pomogli podopiecznym znaleźć własną motywację do nauki i pracy, rozbudzić ich ambicje i zainteresowania. Uczniowie w różnym stopniu znają zawody „przyszłości” na rynku pracy, mają świadomość jak szerokie możliwości zatrudnienia daje uzyskanie zawodu technika, jak ważne jest posługiwanie się językami obcymi. Wielu posiada zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym rozumienia zasad działania gospodarki. Przejawia postawę przedsiębiorczą; niektórzy uczniowie bywają szczególnie aktywni, niezależni i innowacyjni. Znajomość wymogów, potrzeb i prognoz rynku pracy wśród wszystkich uczniów nie jest jednak zadowalająca.

Wnioski powyższe znajdują utwierdzenie w przeprowadzonych i opracowanych wynikach w badaniach empirycznych, których przebieg został podany w diagnozach lokalnych: analizach SWOT oraz analizach dokumentów, m.in. materiałów opublikowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach i Powiatowe Urzędy Pracy oraz instytucje, np. Staropolską Izbę Przemysłowo-Handlową. Oto wiodące opinie pracodawców: przedsiębiorcy oczekują reform uatrakcyjniających legalne zatrudnianie (w tym uczniów); notowany jest niski poziom wiedzy, umiejętności i doświadczenia absolwentów (także uczelni), co zniechęca do zatrudniania młodych ludzi gdyż zmusza firmy do kosztownego i czasochłonnego ich doksztalcania; dostrzegalne jest niedopasowanie form i kierunków kształcenia przez szkoły zawodowe do potrzeb i oczekiwań rynku – zwiększenie popytu na pracę przedsiębiorcy widzą w realizowaniu nowoczesnych form i kierunków kształcenia oraz dopasowanie ich do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorstw

Przeprowadzone diagnozy lokalne stanowią cenne źródło opinii o szkole, nauczycielach, uczniach i absolwentach szkół z punktu widzenia różnych kategorii respondentów. Wskazują na

duże zainteresowanie środowiska szkolnego rozwojem kompetencji kluczowych, które z pewnością do tej pory nie były kształtowane w wystarczający sposób. Realizacja projektu pozwoli na lepsze przygotowanie przyszłych absolwentów do przyszłej pracy i dalszych studiów. Rzeczowość wypowiedzi respondentów w kwestionariuszach analizy SWOT oraz poczynionych wywiadach dała obfity materiał empiryczny. Diagnozy umożliwiły rangowanie, m. in. silnych stron szkół. Należą do nich przede wszystkim:

- profesjonalnie wykształcona kadra,
- zaangażowanie nauczycieli w pozyskiwanie środków unijnych na poprawę działalności szkoły,
- zaangażowanie dyrekcji w poprawę wizerunku szkoły,
- dostosowanie kierunków kształcenia do wymogów i zapotrzebowania lokalnego rynku pracy,
- dobra baza lokalowa i wyposażenie w sprzęt komputerowy,
- dostosowanie programów nauczania do potrzeb zmieniającego się rynku pracy,
- szeroka oferta zajęć pozalekcyjnych,
- osiągnięcia uczniów w różnych konkursach wiedzy, zwłaszcza ekonomicznej,
- umiejętność reprezentowania przez uczniów szkoły na zewnątrz,
- promowanie mobilności, elastyczności i przedsiębiorczości i dostosowanie się do zmieniających się warunków rynku pracy,
- szeroka działalność szkoły w środowisku.

Respondenci wskazywali również na szereg słabych stron, które placówki powinny wyeliminować, gdyż grozi to obniżeniem standardów kształcenia. Do zestawu słabych stron należy przede wszystkim:

- brak doradców zawodowych, zatrudnianych na pełnych etatach,
- brak wystarczającej ilości pracowni szkolnych w pełnym procesie edukacyjnym,
- niedostateczne działania w zakresie zwiększenia dostępności osób niepełnosprawnych do infrastruktury edukacyjnej,
- niewystarczający system motywowania uczniów,
- słaba zdawalność egzaminu zawodowego w szkole.

Szkoły powołują się w działalności dydaktycznej i wychowawczej na dewizy wartości wskazywane przez Patronów Szkoły, np. w przypadku PZSE w Sandomierzu Eugeniusza Kwiatkowskiego: „*Prawdziwa Reforma świata zaczyna się od prawdziwej reformy człowieka*”. To znaczy, że należy rozumieć zjawiska zachodzące w zmieniającym się świecie, analizować rynek pracy i kształtować u uczniów kluczowe kompetencje.

Konieczna jest bliższa współpraca z gimnazjami, w celu przedstawienia pełnej oferty szkół, wymagań i predyspozycji, którym muszą sprostać kandydaci do danego zawodu oraz możliwości ich zatrudnienia po ukończeniu szkoły, bądź dalszego kształcenia. Współpraca mogłaby mieć formę warsztatową, w których powinni uczestniczyć nie tylko uczniowie, ale również ich rodzice. Uczestnictwo w takich warsztatach zwiększyłoby szansę uczniów na bardziej

świadomy wybór kształcenia i zawodu. Nieodczowne wydaje się zwiększenie znaczenia tytułu technika wśród pracodawców, bo tylko wtedy mają sens istnienia szkoły zawodowe – technika. W chwili obecnej tytuł technika nie jest praktycznie uznawany za istotny przy podejmowaniu pracy. Bardzo ważną okazała się ścisła współpraca z organami prowadzącymi szkoły w sprawie lokalnej strategii szkolnej w powiecie. Chodzi przede wszystkim o sytuację, aby szkoły zawodowe w jednym powiecie unikały kształcenia w tych samych kierunkach.

Wnioski: Poziom kompetencji uczniów jest zróżnicowany zarówno w odniesieniu środowiskowym, lokalnym oraz regionalnym. Liczna kategoria uczniów szkół zawodowych ma problemy z opanowaniem kompetencji kluczowych i zawodowych. Problemy zidentyfikowane wynikają często z niższego poziomu intelektualnego niektórych uczniów. Stwierdzono funkcjonowanie licznej kategorii uczniów, którzy wykazują chęci poszerzania swojej wiedzy i umiejętności. Większość podopiecznych pochodzi z rodzin o niskim statusie materialnym, nie mają środków finansowych na zakup podręczników i pomocy szkolnych, co dodatkowo utrudnia im rozwijanie kompetencji. Stwierdzono braki środków finansowych w szkołach na wycieczki edukacyjne i dodatkowe działania mające na celu motywację uczniów do nauki

Dużym problemem uczniów jest niska frekwencja na lekcjach i zajęciach. Większość rodziców wykazuje małe zainteresowanie problemami uczniów i ich szkoły. Współpraca z lokalnymi pracodawcami jest na średnim poziomie, co nie zadawala żadnej ze stron. Niewystarczający okazuje się poziom informacji dotyczący losów absolwentów. Zagrożeniem w realizacji działań każdej szkoły, w tym uczestniczących w projekcie SKK mogą być: kryzys gospodarczy i rosnące bezrobocie; działające na rynku pracy, oprócz prawa podaży i popytu, „prawo układow”; braki finansowe w otrzymywanych subwencjach i dotacjach oraz wzrost inflacji.

Wnioski i konkluzje, skupiające się na problematyce kompetencji kluczowych, dają się strukturalizować: środowiska szkolne znają zagadnienia związane z kluczowymi kompetencjami; nastawienie szkół na ciągłe wdrażanie kluczowych kompetencji uważane jest przez dyrekcje i zdecydowaną większość nauczycieli jako ważne i priorytetowe dla procesu nauczania w placówkach; szkoły przywiązują wielką wagę do należytego przygotowanie młodzieży do egzaminu maturalnego; szkoły dążą do tego, by uczeń posiadał umiejętność planowania, organizowania, kontrolowania przebiegu i rezultatów oraz doskonalenia własnego uczenia się. Szkoły wykorzystują środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, wzbogacając bazę dydaktyczną placówek z sukcesami uczestnicząc w projektach unijnych, wspomagając w rozwoju swoich uczniów; liczne są przykłady praktyk zagranicznych dla uczniów; szkoły obserwują zmiany na rynku pracy i odpowiednio szybko reagują przygotowując odpowiednią ofertę edukacyjną; nauczyciele uświadamiają uczniom znaczenie zdanego egzaminu zawodowego, wspierając ich w nauce; nauczyciele dostrzegają duże zapotrzebowanie młodzieży szkolnej na wsparcie w edukacji zawodowej; nauczyciele podczas zajęć pozalekcyjnych przygotowują uczniów do konkursach, zawodach, turniejach, olimpiadach zawodowych; szkoły promują swoje osiągnięcia na lokalnych rynkach edukacyjnych.

Z przeprowadzonej analizy regionalnej wynika wniosek ogólny, iż znaczącym problemem w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów są m.in. występujące zaległości edukacyjne, ograniczone możliwości zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, bariery dostępu do kształcenia związane z problemem dojazdu na zajęcia pozalekcyjne oraz ograniczenia w rozwijaniu w szkole potencjału zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy związane ze znacznymi brakami wyposażenia szkoły w nowoczesne pomoce i materiały dydaktyczne. Realizacja projektu jest szansą zarówno dla uczniów jak i dla szkoły na poprawę jakości procesu

kształcenia, w tym, co najważniejsze pozwoli uczniom na podniesienie poziomu kompetencji kluczowych umożliwiając przyszłym absolwentom aktywne uczestnictwo w rynku pracy.

Rekomendacje

Cała społeczność szkolna każdej placówki powinna wiele skorzystać podczas praktycznej realizacji projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji. Osiągnięte korzyści należy wiązać z dopasowaniem sfer edukacji i pracy – dotyczy to zarówno uczniów (wykształcenie, zatrudnienie, zarobki, uznanie, satysfakcja), przedsiębiorstw (produktywność, innowacyjność, niska fluktuacja kadr), jak przede wszystkim społeczności szkolnej (podniesienie poziomu oferty nauczania, satysfakcja z pracy, motywacja do dalszego kształcenia się, spójność społeczna). Należy dostępnymi środkami wspomagać w szkołach rozwój kształcenia w dziedzinach nowoczesnych technologii, wspomagać integrację treści przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych w celu osiągnięcia przez uczniów wyższego poziomu kompetencji kluczowych. Każdej szkole potrzebne są nowoczesne programy nauczania, nowoczesne środki dydaktyczne, podręczniki, platforma porozumienia nauczycieli różnych przedmiotów, wspomaganie pracy nauczycieli i kadry kierowniczej przez jednostki badawcze i wyższe uczelnie.

W zmieniającym się świecie młody człowiek będzie potrzebował szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, umożliwiających elastyczne dostosowanie się do zmieniającego się świata z uwzględnieniem potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Aby szkoły zawodowe dobrze spełniały swoją rolę w tym procesie muszą oprócz przekazywania wiedzy teoretycznej kształtować także umiejętności ponadprzedmiotowe, przygotowujące ucznia do funkcjonowania na rynku pracy. Ogromną szansą dla uczniów na ich rozwój zawodowy jest kształtowanie kompetencji kluczowych. Nabyte w ramach trwania projektu umiejętności powinny pozwolić na doskonalenie i późniejsze wykorzystanie kompetencji kluczowych w życiu zawodowym.

Należy otworzyć szkoły na współpracę z pracodawcami, biznesem i przedsiębiorstwami. Współpraca z rodzicami i uczelniami wyższymi zagwarantuje kontynuację kształcenia w zawodzie. Otwarcie należy rozumieć jako wychodzenie z ofertą na zewnątrz poprzez zapraszanie lokalnych aktorów rynku pracy do szkół, a także uelastycznienie programów edukacyjnych. Należy wzmocnić działania na rzecz zmiany w podejściu absolwentów do oceny znaczenia egzaminów zawodowych – wciąż wielu uczniów nie wiąże faktu zdania takiego egzaminu z ułatwieniami na rynku pracy. Chcąc być konkurencyjni na rynku pracy absolwenci szkół zawodowych podejmują studia kierując się jedynie chęcią uzyskania dyplomu – nie łączą się ich oczekiwania z uzyskaniem wyższych kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Pomocni w tym względzie powinni być potencjalni pracodawcy, którzy decyzje o przyjęciu do pracy będą opierać na sprawdzeniu kompetencji absolwenta, a nie na selekcji negatywnej w rekrutacji, czyli pozbawieniu „na wejściu” szansy na rozmowę kwalifikacyjną ze względu na fakt posiadania „tylko” dyplomu technika.

Rekomendacje szczegółowe z przeprowadzonych diagnoz lokalnych: dokonać analizy wybranych programów nauczania oraz podręczników; zweryfikować system motywowania uczniów, przeanalizować skuteczność przedmiotowych systemów oceniania, kontynuować procesy permanentnej informatyzacji szkół; kształtować u uczniów postawy otwartości, mobilności, odpowiedzialności za siebie i szkołę; położyć nacisk na podniesienie efektów kształcenia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i języków obcych; w nauczaniu stosować alternatywne sposoby nauczania.

Należy organizować dla młodzieży warsztaty z zakresu planowania własnej ścieżki kariery zawodowej. Powinno zostać wzmocnione utrzymanie ośrodków egzaminacyjnych OKE w Łodzi do przeprowadzania zewnętrznych państwowych egzaminów zawodowych oraz utworzenie nowych ośrodków dla pozostałych kierunków. Powinni zostać zatrudnieni doradcy zawodowi w pełnym wymiarze godzin w każdej szkole zawodowej. Należy zwiększyć aktywność uczniów kierunków zawodowych poprzez udział w akademiach, imprezach szkolnych i uroczystościach o charakterze lokalnym. Stworzy to dodatkowe szanse pełniejszego uczestnictwa w życiu szkoły młodzieży pochodzącej ze środowisk zaniedbanych kulturowo. Wyeksponowanie w programie wychowawczym obszarów, które mają wpływ na kształcenie kompetencji kluczowych, udrożni ścieżkę rozwoju zawodowego. Należy wzmocnić działania w celu większego zaangażowania rodziców w kształtowanie ścieżki zawodowej młodzieży.

Zawsze wskazana jest dobra motywacja młodych do ciągłego doskonalenia zawodowego. Realizacja programu SKK da szansę młodym do rozwoju wielu umiejętności zawodowych i uzupełnienia zaległości edukacyjnych. Istotną rolę odgrywa także możliwość wzbogacenia szkoły w środki dydaktyczne, które unowocześnią proces nauczania. Tylko stałe podnoszenie jakości kształcenia, posiadanie wielu kompetencji zawodowych, jest gwarancją powodzenia i sukcesu w przyszłej pracy zawodowej.

Utworzenie nowych pracowni do praktycznej nauki zawodu technika. Wprowadzenie zajęć wyrównawczych z matematyki dla uczniów klas pierwszych. Prowadzenie zajęć warsztatowych dla uczniów dotyczących poszukiwania i kształcenia predyspozycji osobowościowych wymaganych w danym zawodzie. Dopasowanie programów nauczania do wymagań egzaminacyjnych (egzamin zawodowy) oraz do wymagań pracodawców – współpraca nad większą korelacją treści zawodowych i ogólnokształcących. Wykorzystywanie już wykształconych umiejętności, a nie ciągle ich powtarzanie. Zorganizowanie cyklu spotkań dla uczniów z pracodawcami, którzy przedstawia wymagania stawiane absolwentom – przyszłym pracownikom. Zmiana przepisów, która umożliwiłaby zachęcenie pracodawców do przyjmowania uczniów na praktyki zawodowe do swoich przedsiębiorstw. Być może zachętą w tym względzie byłby prestiż i reklama, a może i nagroda starosty w powiatowym konkursie. Zmniejszenie wymagań i dopasowanie materiału nauczania przedmiotów ogólnokształcących (przyrodniczych) do liczby godzin zajęć w tygodniu. Zwrócenie uwagi na kształcenie umiejętności praktycznych, zastosowanie teorii w praktyce, wykazanie przydatności wiadomości i umiejętności w życiu codziennym – ćwiczenia laboratoryjne w grupach liczących nie więcej niż 15 osób. Zorganizowanie symulacyjnych przedsiębiorstw .

Wiele szkół zgodnie wskazywało podobne rekomendacje, w tym: doposażenie biblioteki szkolnej w podręczniki, z których mogliby korzystać potrzebujący uczniowie; nawiązanie współpracy w ramach szkół partnerskich; stałe szkolenie kadry pedagogicznej pod kątem wykorzystania i obsługi nowoczesnych środków multimedialnych; zapraszanie absolwentów szkoły – „ludzi sukcesu” na spotkania z młodzieżą

Podsumowaniem wniosków i rekomendacji, a także w pewnym sensie diagnozy regionalnej, niech będzie poniższy arkusz analizy SWOT jednej ze szkół, przytoczony prawie bez zmian. Diagnozuje on, podobnie jak wszystkie diagnozy lokalne, sytuację placówki szkolnictwa zawodowego w województwie świętokrzyskim:

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. wieloletnia tradycja i doświadczenie w kształceniu zawodowym 2. Ściśle związana ze środowiskiem. 3. Bardzo dobrze przygotowana kadra do realizacji zadań przyjętych w planie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym szkoły. 4. Dobra baza dydaktyczna 5. Bogata biblioteka szkolna. 6. Na wysokim poziomie praca wychowawczo-resocjalizacyjna. 7. Nowoczesne programy nauczania 8. Bogata oferta zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży. 9. Niepowtarzalny klimat szkoły. 10. Stworzenie Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli. 11. Indywidualizacja procesu nauczania. 12. Organizacja działań na rzecz środowiska. 13. Pełna współpraca z rodzicami; zapewnienie im możliwości włączenia się w życie szkoły w jak najszerszym zakresie. 14. Tworzenie tradycji obrzędów i obyczajów szkolnych. 15. Szkoła nowoczesnie administrowana. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża liczebność klas. 2. Brak motywacji ze strony uczniów. 3. Ograniczające przepisy prawne. 4. Dojazd uczniów do szkoły. 5. Duże koszty pobytu uczniów w bursie szkolnej.
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Szkoła bezpieczna i przyjazna dla uczniów. 2. Udzielanie uczniom pomocy materialnej. 3. Wspomaganie rodziny w jej funkcji wychowawczej. 4. Współpraca z wyższymi uczelniami. 5. Współpraca ze szkołą na terenie Niemiec. 6. Czynny udział młodzieży w życiu szkoły poprzez samorząd uczniowski, rzecznika praw ucznia. 7. Istniejąca więź międzypokoleniowa. 8. Kształcenie zgodnie z zapotrzebowaniem środowiska lokalnego. 9. Poprawa finansów oświaty. 10. Doskonalenie umiejętności korzystania ze źródeł informacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niż demograficzny. 2. Skracanie cyklu kształcenia. 3. Brak miejsc pracy dla absolwentów. 4. Brak finansów na realizację wszystkich zadań.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

W ramach realizacji tego działania powstało pięć diagnoz ukazujących możliwość wraźnia kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań regionalnych oświaty i rynku pracy.

Przedstawiony szczegółowy opis istniejącej sytuacji edukacyjnej w województwie może być wykorzystywany przez wszystkie placówki oświatowe zarówno ponadgimnazjalne jak również gimnazja a także uczelnie wyższe.

Informacja dotycząca bazy dydaktycznej szkół może być wykorzystana przez dyrektorów szkół i ich organy prowadzące do opracowywania i realizacji projektów umożliwiających doposażenie szkół w środki dydaktyczne umożliwiające realizację procesu dydaktycznego na najwyższym poziomie.

Charakterystyka kadry pedagogicznej i jej problemów jest punktem wyjścia do diagnozowania szczegółowych potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia i ich sukcesywnego zaspakajania.

Charakterystyka uczniów poszczególnych szkół a poprzez to ukazanie problemów uczącej się młodzieży w całym regionie jest przykładem do regularnego stosowania przez każdy region kraju. Wiele problemów może być rozwiązanych w samej szkole ale wiele innych przy współpracy z funkcjonującymi organizacjami pomocowymi.

Zobrazowane kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów szkół są istotną informacją dla szkół i nauczycieli w planowaniu i organizowaniu procesu kształcenia. Ukazanie jednocześnie relacji między kompetencjami zawodowymi i kluczowymi ukazuje wagę umiejętności ponadprzedmiotowych w pracy zawodowej i funkcjonowaniu na rynku pracy.

Dokonana próba zbadania efektów kształcenia uczniów i absolwentów szkół w zakresie poszczególnych kompetencji daje wskazówki na jakie aspekty pracy z uczniem należy zwracać szczególną uwagę.

Opracowywanie lub dostarczanie placówkom oświatowym podobnych informacji zawierających szczególnie wnioski i rekomendacje powinno być powszechnie stosowaną praktyką.

Wiele ze wskazanych potrzeb w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych zostało zaspokojonych dzięki realizacji Projektu SKK_1.

Powyższe przykłady badania i rozwiązywania problemów powinny być szeroko stosowane w społecznościach lokalnych, regionalnych i całego kraju.

III.1.4. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań klasy szkolnej

1. Założenia i cele ogólne

Wspieranie procesu kształtowania kompetencji kluczowych ułatwiały przeprowadzone diagnozy wiedzy i umiejętności uczniów rozpoczynających udział w realizacji działań projektowych. Stosowanie odpowiednich form i metod pracy z uczniami było możliwe dzięki prowadzonym sukcesywnie badaniom poziomu osiągania założonych celów.

Informacje o poziomie kompetencji poszczególnych klas, grup i uczniów uzyskiwane były dzięki prowadzonej ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej w zakresie wszystkich realizowanych programów.

Diagnozę wiedzy i umiejętności uczniów w zakresie przedmiotów objętych realizacją Projektu przeprowadzali nauczyciele na początku wdrażania poszczególnych programów, w trakcie ich realizacji i na zakończenie lub po 3 latach nauki.

Jednym z ważniejszych elementów umożliwiających poznanie charakterystyki klas objętych Projektem były wyniki przeprowadzonych diagnoz psychologicznych poszczególnych klas.

Diagnoza psychologiczna uczniów sprawdzała intelektualne i osobowościowe predyspozycje uczniów. Stanowiła czynnik dodatkowy pozwalający pełniej ukierunkowywać uczniów w rozwoju.

Pozwała na określenie mocnych i słabych stron uczniów biorących udział w projekcie w obszarze ich zdolności intelektualnych, osobowościowych i w zakresie dokonywania samooceny.

Koncentrowała się na charakterystyce osobowościowej, predyspozycjach intelektualno-poznawczych oraz samoocenie jakości funkcjonowania uczniów w sytuacjach zadaniowych i społecznych. Umożliwiała określenie roli diagnozowanych zmiennych dla planowania oraz oceny jakości i efektywności procesu rozwijania kompetencji kluczowych (badania przeprowadzono na początku okresu kształcenia i na jego każdym etapie).

Diagnozy predyspozycji uczniów, pod kątem kompetencji kluczowych, przeprowadzone zostały zgodnie z założeniami zadania 5. Wdrażanie programu rozwijania kompetencji kluczowych na zasadzie EKSTRA INSIDE (w ramach zajęć w szkołach).

Do realizacji tego badania wykorzystane zostały profesjonalne, wystandaryzowane testy psychologiczne.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przykładem realizacji są pokazane informacje o wybranych losowo i przedstawione anonimowo w tym opracowaniu, charakterystyki psychologiczne klas z poszczególnych kompetencji.

I. Kompetencja: język obcy

1. Zdolności intelektualne:

	Dziewczeta					Chłopcy					Ogółem				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Dw	44,4	11,1	33,3	-	11,1						44,4	11,1	33,3	-	11,1
Sz	55,6	11,1	11,1	22,2	-						55,6	11,1	11,1	22,2	-
Ul	77,8	11,1	11,1	-	-						77,8	11,1	11,1	-	-
Da	77,8	22,2	-	-	-						77,8	22,2	-	-	-
Pw	44,4	11,1	22,2	22,2	-						44,4	11,1	22,2	22,2	-
Ns	55,6	11,1	33,3	-	-						55,5	11,1	33,3	-	-
Ll	66,7	33,3	-	-	-						66,7	33,3	-	-	-
Ko	22,2	33,3	-	44,4	-						22,2	33,3	-	44,4	-
Suma	77,8	11,1	11,1	-	-						77,8	11,1	11,1	-	-

*tabela zawiera dane procentowe

Legenda

Obszary uzdolnień:

Dw – uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi

Sz – uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne

Ul – uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni

Da – opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi

Pw – znajomość ortografii

Ns – klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne

Ll – szybkość spostrzegania

Ko – zapamiętywanie w sytuacji odwróconej uwagi

Poziom uzdolnień:

1 – poziom niski

2 – poziom nieco poniżej przeciętnego

3 – poziom przeciętny

4 – poziom nieco powyżej przeciętnego

5 – poziom wysoki

Większość badanych uczennic posiada uzdolnienia intelektualne znajdujące się na poziomie niskim (77,8%), zaś u 22,2% badanych uzdolnienia intelektualne znajdują się na poziomie przeciętnym lub niższym niż przeciętny.

W zakresie uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi znaczna część badanych uczennic (44,4%) charakteryzuje się niskim poziomem uzdolnień, zaś 11,1% osób osiągnęło w tym zakresie poziom wysoki. Pozostałe osoby prezentują przeciętny (33,3%) lub niższy niż przeciętny (11,1%) poziom uzdolnień praktycznych.

Nieco inne wyniki badana klasa uzyskała w zakresie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego. Najlicniejsza grupa, więcej niż połowa uczniów (55,6%) charakteryzuje się niskim poziomem badanych uzdolnień. Wyniki uzyskane przez pozostałe osoby kształtują się na poziomie niższym niż przeciętny (11,1%), przeciętnym (11,1%) oraz wyższym niż przeciętny (22,2%).

Uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni w najlicniejszej grupie uczennic (77,8%) znajdują się na niskim poziomie. Natomiast 11,1% badanych osiągnęło w tym zakresie wyniki nieco niższe niż przeciętne i tyle samo osób uzyskało wyniki przeciętne. W przypadku uzdolnień związanych z opanowaniem podstawowych działań arytmetycznych i koncentracją uwagi, również najwyższy odsetek badanych uzyskał wyniki niskie (77,8%). Pozostałe osoby (22,2%) osiągnęły w tym zakresie wyniki niższe od przeciętnego. Z kolei w zakresie znajomości ortografii znaczna część grupy dziewcząt (44,4%) uzyskała wyniki niskie. Natomiast 22,2% badanych uzyskało wynik przeciętny i taka sama ilość osób (22,2%) wynik wyższy od przeciętnego. U 11,1% osób znajomość zasad ortografii rozwinięta jest na poziomie niższym niż przeciętny.

Kolejnym badanym uzdolnieniem była klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. W tym zakresie najlicniejszą grupę (55,6%) stanowiły uczennice, charakteryzujące się niskim poziomem tej zdolności. Kolejną pod względem liczebności grupą (33,3%) były uczennice o przeciętnym poziomie tego uzdolnienia. 11,1% badanej grupy uzyskało wynik niższy od przeciętnego.

Większość dziewcząt (66,7%) w badanej klasie posiada niski poziom w zakresie szybkości spostrzegania. Wyniki uzyskane przez pozostałe osoby kształtują się na niższym niż przeciętny (33,3%).

W zakresie zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi najliczniej reprezentowana grupa uczennic uzyskała wynik wyższy od przeciętnego (44,4%). Jest to zarazem najmocniejsza strona badanej grupy klasowej. Z kolei 33,3% dziewcząt uzyskało wynik niższy od przeciętnego, zaś 22,2% badanych – wynik niski.

2. Osobowość i samoocena:

Znaczną część badanej klasy (33,3%) stanowią uczennice o wysokim zrównoważeniu emocjonalnym, oznacza to m.in., że dobrze radzą sobie w sytuacjach stresujących, nie ulegają zmiennym nastrojom. 11,1% badanej klasy to uczennice o niskim zrównoważeniu i stałości emocjonalnej (osoby wrażliwe, mało odporne na działanie stresu, skłonne do martwienia się, narzekania na kłopoty). Więcej niż połowa dziewcząt (55,6%) charakteryzuje się umiarkowanym zrównoważeniem i stabilnością emocjonalną.

Porównywanie więcej niż połowa badanej klasy to introwertycy (55,6%), czyli osoby powściągliwe, ceniące sobie bardziej pracę w samotności niż przebywanie w towarzystwie. Sprawy traktują poważnie, działają z dużą rozważą, zwykle postrzegani są jako osoby, na których można polegać. 22,2% badanych to ekstrawertycy, czyli osoby towarzyskie, posiadające wielu przyjaciół, mające potrzebę kontaktów z innymi. Mogą być uważane również za osoby impulsywne, działające bez zastanowienia. Taki sam odsetek badanej grupy (22,2%) stanowią ambiwertycy – czyli osoby, które posiadają zarówno cechy ekstra- jak i introwertyczne. Potrafią pracować zarówno w grupie jak i w samotności, dobrze dostosowują się do zmieniających warunków.

Z kolei 11,1% badanych osób przedstawia się jako osoby nieufne, nie zważające na innych, mogące sprawiać trudności, niekonwencjonalne. U 44,4% badanych cechy te pojawiają się w stopniu przeciętnym, tyle samo osób (44,4%) to dziewczęta bardziej empatyczne w relacjach, nastawione na kontakt.

Badane uczennice są podatne na aprobatę społeczną. W taki sposób przedstawia się większość badanych (66,7%). Osoby te mogą być mało szczere, bardzo wrażliwe na to, co pomyślą o nich inni. Znacznie niższy odsetek badanych (22,2%) to z kolei uczennice, którym nie szczególnie zależy na aprobacie, są równocześnie bardziej szczere, ale może być im trudno dostosować się do norm społecznych. Mało liczną grupę (11,1%) stanowią osoby podatne na aprobatę w stopniu przeciętnym.

Ogólna samoocena wszystkich dziewcząt (100%) w badanej klasie znajduje się na poziomie przeciętnym. Oznacza to, że mają one o sobie dosyć dobre zdanie, są przeciętnie pewne siebie.

Zdecydowana większość badanych przeciętnie ocenia zarówno własne kompetencje (66,7%), popularność (77,8%), jak i zdolności przywódcze (77,8%). Z kolei 22,2% badanych czuje się mało popularna, myślą, że inni nie biorą ich pod uwagę, wykluczają, tyle samo osób (22,2 %) woli, aby nimi kierowano. Znaczna część grupy ocenia nisko własne kompetencje (33,3%).

Większość uczennic (88,9%) swoją kondycję fizyczną ocenia na poziomie przeciętnym. Jedynie 11,1% osób uważa, że jest w gorszej kondycji fizycznej niż większość ich rówieśników. Jednak żadna z dziewcząt nie czuje się zdrowa i w dobrej kondycji fizycznej.

Podobnie większość badanej klasy posiada przeciętne poczucie wsparcia społecznego (88,9%). Z kolei 11,1% dziewcząt uważa, że nie potrafi okazywać miłości, czują się niekochane i odrzucone, w swoim poczuciu nie doświadczają wsparcia.

Natomiast 11,1% badanych dostrzega u siebie problem z kontrolowaniem siebie, brakiem samodyscypliny. Większość badanych posiada samokontrolę na przeciętnym poziomie (80%). Żadna z dziewcząt nie jest przekonana, że w trudnych sytuacjach potrafi panować nad swoimi emocjami, umie realizować powierzone zadania do końca.

Część uczennic (11,1%) uważa, że zazwyczaj zachowuje się przyzwoicie, potrafi powstrzymać się przed zachowaniami niemoralnymi. Tyle samo badanych (11,1%) jest zdania, że czasem prowadzi niemoralne życie. Większość badanych akceptuje własne zachowania moralne (77,8%) w przeciętnym stopniu.

W badanej klasie część osób (22,2%) ma poczucie, że dokładnie wiedzą czego chcą, mają określoną tożsamość, zaplanowaną przyszłość. Nie ma dziewcząt, które nie mają długoterminowych planów lub mają trudności z podejmowaniem decyzji. Znaczna większość badanych (77,8%) ma przeciętne poczucie wewnętrznej spójności i ciągłości.

Wszystkie badane dziewczęta są wrażliwe na aprobatę społeczną. 33,3% klasy ma dużą potrzebę aprobaty społecznej, przypisują sobie rzadkie zalety i zaprzeczają nawet drobnym wadom. Większość klasy, bo 66,7% to uczennice o umiarkowanej potrzebie aprobaty – wystarczająco dużej żeby zrozumieć i stosować reguły społeczne, i wystarczająco małej, żeby zdobywać adekwatną wiedzę o sobie i innych.

Podsumowując można zauważyć, że rozwojowi kompetencji porozumiewanie się w językach obcych w danej klasie sprzyjać będą odporność na działanie stresu, umiejętność pracy w grupie, a także przeciętna samoocena. Utrudniać rozwój kompetencji może dosyć niski ogólny poziom uzdolnień intelektualnych, a także powściągliwość w relacjach z innymi oraz wrażliwość na aprobatę społeczną.

3. Zalecenia do pracy:

W związku z opisanymi prawidłowościami wskazane jest:

- promowanie czytelnictwa (także obcojęzycznego);
- wykorzystywanie różnych form aktywizowania uczennic (większość z nich preferuje zmiany);
- organizowanie różnorodnych zajęć, umożliwiających zarówno pracę w grupie jak i ćwiczących umiejętność samodzielnego realizowania zadań;
- tworzenie warunków, w których uczennice będą się dostosowywać do wyznaczonych reguł, nastawionych na socjalizację, uczenie społecznie obowiązujących zasad i słuszności ich przestrzegania;
- tworzenie warunków, w których uczennice mogłyby pracować nad swoim poczuciem własnej wartości, wzmacniać poczucie kompetencji (podkreślanie mocnych stron, sukcesów, wzmacnianie zachowań samodzielnich, odpowiedzialnych);
- rozwijanie zainteresowań uczennic, wzbogacanie ich, wzbudzanie ciekawości poznawczej;
- działania promujące aktywność fizyczną sport, proponowanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu (ograniczanie czasu spędzanego przed komputerem i telewizorem)

II. Kompetencja: informatyka

1. Zdolności intelektualne:

	Ogółem				
	1	2	3	4	5
Dw	37,5	31,3	18,8	-	12,5
Sz	43,8	-	12,5	37,5	6,3
Ul	56,3	6,3	37,5	-	-
Da	81,3	12,5	6,3	-	-
Pw	62,5	12,5	25,0	-	-
Ns	6,3	12,5	56,3	18,8	6,3
Ll	12,5	6,3	43,8	25,0	12,5
Ko	87,5	12,5	-	-	-
Suma	87,5	6,3	6,3	-	-

*tabela zawiera dane procentowe

Legenda

Obszary uzdolnień:

Dw – uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi

Sz – uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne

Ul – uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni

Da – opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi

Pw – znajomość ortografii

Ns – klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne

Ll – szybkość spostrzegania

Ko – zapamiętywanie w sytuacji odwróconej uwagi

Poziom uzdolnień:

1 – poziom niski

2 – poziom nieco poniżej przeciętnego

3 – poziom przeciętny

4 – poziom nieco powyżej przeciętnego

5 – poziom wysoki

Badana grupa klasowa jest mało zróżnicowana pod względem płci – 87,5% badanych stanowią chłopcy. Dlatego wyniki ogólne w większym stopniu są odzwierciedleniem tendencji panujących w grupie chłopców.

Najliczniej reprezentowana grupa badanych uczniów posiada uzdolnienia intelektualne znajdujące się na poziomie niskim (87,5%). U 12,6% badanych osób ogólne uzdolnienia intelektualne znajdują się na poziomie przeciętnym lub nieco niższym od przeciętnego.

W zakresie uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi najliczniejsza grupa badanych uczniów (37,5%) charakteryzuje się niskim poziomem badanych uzdolnień. Ponadto

31,3% uczniów osiągnęła w tym zakresie poziom niższy od przeciętnego, 18,8% badanych osiągnęło poziom przeciętny, zaś 12,5% – poziom wysoki.

Inne wyniki badana klasa uzyskała w zakresie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego. Znaczna część grupy uczniów (43,8%) charakteryzuje się przeciętnym poziomem badanych uzdolnień. Z kolei 37,5% badanych uzyskało wynik wyższy od przeciętnego, a 12,5% osób wynik przeciętny. Wynik wysoki osiągnęło 6,3% badanych uczniów.

Uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni w najliczniejszej grupie uczniów (56,3%) znajdują się na niskim poziomie. Kolejna pod względem liczebności grupa (37,5%) osiągnęła w tym zakresie wyniki przeciętne, a 6,3% badanych uzyskało wyniki nieco niższe od przeciętnego.

W przypadku uzdolnień związanych z opanowaniem podstawowych działań arytmetycznych i koncentracją uwagi, również najwyższy odsetek badanych uzyskał wyniki niskie (81,3%). Ponad 12% badanych uczniów osiągnęła w tym zakresie wyniki nieco niższe od przeciętnych, a 6,3% wyniki przeciętne.

Z kolei w zakresie znajomości ortografii ponad połowa uczniów (62,5%) uzyskała wyniki niskie. $\frac{1}{4}$ badanych uzyskała wynik przeciętny, zaś 12,5% wynik niższy od przeciętnego.

Kolejnym badanym uzdolnieniem była klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. W tym zakresie najliczniejszą grupę (56,3%) stanowili uczniowie, charakteryzujący się przeciętnym poziomem tej zdolności. Kolejną pod względem liczebności grupą (18,8%) byli uczniowie o wyższym od przeciętnego poziomie tego uzdolnienia. 12,5% badanej grupy uzyskało wynik nieco niższy od przeciętnego. Pozostali uczniowie uzyskali wyniki niskie (6,3%) lub wysokie (6,3%).

Ponad 43% uczniów w badanej klasie posiada przeciętny poziom w zakresie szybkości spostrzegania, a $\frac{1}{4}$ badanych osiągnęło poziom wyższy od przeciętnego. 12,5% badanych charakteryzuje się wysokim poziomem badanej zdolności, a kolejne 12,5% poziomem niskim. Pozostałe 6,3% charakteryzuje się niższym niż przeciętny poziomem szybkości spostrzegania.

W zakresie zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi większość badanych uczniów uzyskała w tym zakresie wynik niski (87,5%), a 12,6% nieco niższy od przeciętnego. Zwrócić należy jednak uwagę na niską diagnostyczność danej podstawi w badaniach grupowych.

2. Osobowość i samoocena:

Znaczna część badanej klasy (43,8%) to uczniowie charakteryzujący się przeciętnym zrównoważeniem i stabilnością emocjonalną. Oznacza to m.in., że dobrze radzą sobie w sytuacjach stresujących, nie ulegają zmiennym nastrojom. 18,8% badanej klasy to uczniowie o niskim zrównoważeniu i stałości emocjonalnej (osoby wrażliwe, mało odporne na działanie stresu, skłonne do martwienia się, narzekania na kłopoty), a 37,5% badanych stanowią uczniowie o wysokim zrównoważeniu emocjonalnym.

Z kolei 37,5% badanej klasy to ekstrawertycy, czyli osoby towarzyskie, posiadające wielu przyjaciół, mające potrzebę kontaktów z innymi. Mogą być uważane również za osoby impulsywne, działające bez zastanowienia. Ponad 12% badanych to introwertycy, czyli uczniowie powściągliwi, ceniący sobie bardziej pracę w samotności niż przebywanie w towarzystwie. Sprawy traktują poważnie, działają z dużą rozważą, zwykle postrzegani są jako osoby, na których

można polegać. Połowę badanej grupy stanowią ambiwertycy – czyli osoby, które posiadają zarówno cechy ekstra- jak i introwertywne. Potrafią pracować zarówno w grupie jak i w samotności, dobrze dostosowują się do zmieniających warunków. $\frac{1}{4}$ badanych uczniów przedstawia się jako osoby nieufne, nie zważające na innych, mogące sprawiać trudności, niekonwencjonalne, w tak samo licznej grupie badanych ($\frac{1}{4}$ osób) cechy te pojawiają się w stopniu przeciętnym, zaś połowa to uczniowie bardziej empatyczni w relacjach, nastawieni na kontakt.

Badani uczniowie podatni są na aprobatę społeczną. W taki sposób przedstawia się połowa badanych. Osoby te mogą być mało szczere, bardzo wrażliwe na to co pomyślą o nich inni. Znacznie niższy odsetek badanych (6,3%) to z kolei uczniowie, którym nie szczególnie zależy na aprobacie, są równocześnie bardziej szczerzy, ale może być im trudno dostosować się do norm społecznych. Liczną grupę (43,8%) stanowią osoby podatne na aprobatę w stopniu przeciętnym.

Ogólna samoocena połowy uczniów w badanej klasie znajduje się na poziomie przeciętnym. Oznacza to, że mają oni o sobie dosyć dobre zdanie, są przeciętnie pewni siebie. Jednak $\frac{1}{4}$ badanych uczniów jest z siebie niezadowolona, mają wątpliwości czy powiedzie im się w życiu, umniejszają swoją wartość. Tyle samo osób badanych posiada wysoką samoocenę. Osoby te pozytywnie myślą o przyszłości, czują się ważne i znaczące.

Większość badanych przeciętnie ocenia zarówno własne kompetencje (56,3%) jak i popularność (81,3%) oraz zdolności przywódcze (81,3%). 18,8% uczniów myśli, że inni nie biorą ich pod uwagę, wykluczają, tyle samo badanych uczniów (18,8%) uważa się za osoby, który łatwo zastraszyć lub wykorzystać. Z kolei 31,3% osób ocenia własne kompetencje na poziomie wysokim.

Ponad połowa uczniów ocenia przeciętnie własną kondycję fizyczną, a 37,5% badanych jest zadowolonych ze swojego zdrowia i kondycji fizycznej. Natomiast większość badanych (87,5%) czuje się przeciętnie atrakcyjna fizycznie.

Ponad połowa badanej klasy posiada przeciętne poczucie wsparcia społecznego (68,8%). Z kolei 31,3% badanych uważa, że nie potrafi okazywać miłości, czuje się niekochana i odrzucona, w swoim poczuciu nie doświadcza wsparcia.

Więcej niż połowa uczniów (68,8%) jest przekonana, że w trudnych sytuacjach potrafi panować nad swoimi emocjami, umie realizować powierzone zadania do końca. Z kolei 6,3% badanych dostrzega u siebie problem z kontrolowaniem siebie, brakuje im samodyscypliny, zaś $\frac{1}{4}$ badanych ocenia swoją samokontrolę na wysokim poziomie.

Znaczna grupa badanych (31,3%) zachowuje się przyzwoicie, potrafi powstrzymać się przed zachowaniami niemoralnymi. Natomiast większość uczniów (68,8%) akceptuje własne zachowania moralne w przeciętnym stopniu. Żaden z badanych uczniów nie deklaruje, że czasem prowadzi niemoralne życie.

W badanej klasie nieduży odsetek uczniów (12,5%) uczniów ma poczucie, że dokładnie wie czego chce, ma zaplanowaną przyszłość. Najlicniejszą grupę (87,5%) stanowią uczniowie o przeciętnym poczuciu spójności i ciągłości.

Wszyscy badani to uczniowie o umiarkowanej potrzebie aprobaty społecznej – wystarczająco dużej żeby zrozumieć i stosować reguły społeczne, i wystarczająco małej, żeby zdobywać adekwatną wiedzę o sobie i innych.

Podsumowując można zauważyć, że rozwojowi kompetencji informatycznej sprzyjać może szybkość spostrzegania, umiejętność radzenia sobie w sytuacjach stresowych oraz zdolność dostawania się do zmieniających warunków. Utrudniać rozwój kompetencji może dosyć niski poziom uzdolnień intelektualnych. Potencjalną trudnością może być wrażliwość na aprobatę społeczną.

3. Zalecenia do pracy:

W związku z opisanymi prawidłowościami wskazane jest:

- ćwiczenie koncentracji uwagi;
- powtórzenie i ćwiczenie podstawowych działań arytmetycznych;
- powtórzenie i ćwiczenie zasad pisowni, rozwijanie i wzbogacanie słownictwa;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości – poprzez docenianie małych osiągnięć, uczenia niezależności od oceny innych;
- ćwiczenie asertywności i niezależności przed wykorzystywaniem, wykluczaniem;
- uczenie pracy grupowej, koncentracji, powierzanie konkretnych zadań do realizacji;
- organizowanie prac na rzecz innych osób, uczenie empatii, altruizmu, pomocy słabszym;
- zachęcanie do aktywności fizycznej, ograniczanie ilości godzin spędzanych przed telewizorem i komputerem;
- wzbudzanie ciekawości poznawczej i rozwijanie zainteresowań uczniów;

III. Kompetencja: matematyka

1. Zdolności intelektualne:

	Dziewczęta					Chłopcy					Ogółem				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Dw						30,0	20,0	20,0	-	30,0	30,0	20,0	20,0	-	30,0
Sz						50,0	20,0	10,0	20,0	-	50,0	20,0	10,0	20,0	-
Ul						70,0	20,0	10,0	-	-	70,0	20,0	10,0	-	-
Da						90,0	-	10,0	-	-	90,0	-	10,0	-	-
Pw						50,0	-	20,0	20,0	10,0	50,0	-	20,0	20,0	10,0
Ns						30,0	20,0	40,0	10,0	-	30,0	20,0	40,0	10,0	-
Ll						20,0	20,0	30,0	10,0	20,0	20,0	20,0	30,0	10,0	20,0
Ko						20,0	20,0	50,0	10,0	-	20,0	20,0	50,0	10,0	-
Suma						80,0	-	10,0	10,0	-	80,0	-	10,0	10,0	-

*tabela zawiera dane procentowe

Legenda

Obszary uzdolnień:

- Dw** – uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi
- Sz** – uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne
- Ul** – uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni
- Da** – opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi
- Pw** – znajomość ortografii
- Ns** – klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne
- Ll** – szybkość spostrzegania
- Ko** – zapamiętywanie w sytuacji odwróconej uwagi

Poziom uzdolnień:

- 1** – poziom niski
- 2** – poziom nieco poniżej przeciętnego
- 3** – poziom przeciętny
- 4** – poziom nieco powyżej przeciętnego
- 5** – poziom wysoki

Większość badanych uczniów (80%), posiada uzdolnienia intelektualne znajdujące się na poziomie niskim, zaś u 20% badanych uzdolnienia intelektualne znajdują się na poziomie przeciętnym lub wyższym niż przeciętny.

W zakresie uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi część badanych uczniów (30%) charakteryzuje się niskim poziomem uzdolnień, a część (30%) uczniów osiągnęła w tym zakresie poziom wysoki. Pozostali uczniowie prezentują niższy niż przeciętny (20%) lub przeciętny (20%) poziom uzdolnień praktycznych.

Nieco inne wyniki badana klasa uzyskała w zakresie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego. Połowa uczniów charakteryzuje się niskim poziomem badanych uzdolnień. Wyniki uzyskane przez pozostałych uczniów kształtują się na poziomie niższym niż przeciętny (20%), przeciętnym (10%) oraz wyższym niż przeciętny (20%).

Uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni w najliczniejszej grupie uczniów (70%) znajdują się na niskim poziomie. Kolejna pod względem liczebności grupa (20%) osiągnęła w tym zakresie wyniki niższe niż przeciętne, a 10% badanych uzyskało wyniki przeciętne. W przypadku uzdolnień związanych z opanowaniem podstawowych działań arytmetycznych i koncentracją uwagi również najwyższy odsetek badanych (90%) uzyskał wyniki niskie. Pozostali uczniowie (10%) osiągnęli w tym zakresie wyniki przeciętne. Z kolei w zakresie znajomości ortografii połowa uczniów uzyskała wyniki niskie. Natomiast 20% badanych uzyskało wynik przeciętny i taka sama ilość osób (20%) wynik wyższy od przeciętnego. U 10% uczniów znajomość zasad ortografii rozwinięta jest na poziomie wysokim.

Kolejnym badanym uzdolnieniem była klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. W tym zakresie najliczniejszą grupę (40%) stanowili uczniowie charakteryzujący się przeciętnym poziomem tej zdolności. Kolejną pod względem liczebności grupą (30%) byli uczniowie o niskim poziomie tego uzdolnienia. 20% badanej grupy uzyskało wynik niższy od przeciętnego, zaś 10% uczniów – nieco wyższy od przeciętnego.

Znaczna część grupy uczniów (30%) w badanej klasie posiada przeciętny poziom w zakresie szybkości spostrzegania. Wyniki uzyskane przez pozostałych uczniów kształtują się na poziomie wysokim (20%), wyższym od przeciętnego (10%), niższym od przeciętnego (20%) oraz niskim (20%).

W zakresie zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi większość badanych uczniów uzyskało wynik niski (80%). Z kolei 10% uczniów uzyskało wynik przeciętny, tyle samo wynik wyższy od przeciętnego (10%). Zwrócić należy jednak uwagę na niską diagnostyczność danej podstawi w badaniach grupowych.

2. Osobowość i samoocena:

Więcej niż połowa badanej klasy (60%) stanowią uczniowie o wysokim zrównoważeniu emocjonalnym, oznacza to m.in., że dobrze radzą sobie w sytuacjach stresujących, nie ulegają zmiennym nastrojom. Natomiast 20% badanej klasy to uczniowie o niskim zrównoważeniu i stałości emocjonalnej (osoby wrażliwe, mało odporne na działanie stresu, skłonne do martwienia się, narzekania na kłopoty). Tyle samo osób (20%) to uczniowie charakteryzujący się umiarkowanym zrównoważeniem i stabilnością emocjonalną.

Znaczna część badanej klasy to introwertycy (40%), czyli uczniowie powściągliwi, ceniący sobie bardziej pracę w samotności niż przebywanie w towarzystwie. Sprawy traktują poważnie, działają z dużą rozważą, zwykle postrzegani są jako osoby, na których można polegać. Z kolei 30% badanych to ekstrawertycy, czyli osoby towarzyskie, posiadające wielu przyjaciół, mające potrzebę kontaktów z innymi. Mogą być uważane również za osoby impulsywne, działające bez zastanowienia. Taki sam odsetek badanej grupy (30%) stanowią ambiwertycy – czyli osoby, które posiadają zarówno cechy ekstra- jak i introwertywne. Potrafią pracować zarówno w grupie jak i w samotności, dobrze dostosowują się do zmieniających warunków.

Z kolei 30% badanych uczniów przedstawia się jako osoby nieufne, nie zważające na innych, mogące sprawiać trudności, niekonwencjonalne. U 50% badanych cechy te pojawiają się w stopniu przeciętnym, a kolejne 20% to uczniowie bardziej empatyczni w relacjach, nastawieni na kontakt.

Badani uczniowie są podatni na aprobatę społeczną. W taki sposób przedstawia się większość badanych (70%). Osoby te mogą być mało szczerze, bardzo wrażliwe na to, co pomyślą o nich inni. Znacznie niższy odsetek badanych (20%) to z kolei uczniowie, którym nie szczególnie zależy na aprobacie, są równocześnie bardziej szczerzy, ale może być im trudno dostosować się do norm społecznych. Mało liczną grupę (10%) stanowią osoby podatne na aprobatę w stopniu przeciętnym.

Ogólna samoocena ponad połowy (60%) uczniów w badanej klasie znajduje się na poziomie przeciętnym. Oznacza to, że mają oni o sobie dosyć dobre zdanie, są przeciętnie pewni siebie. Jednak 30% badanych uczniów jest z siebie niezadowolonych, mają wątpliwości czy powiedzie im się w życiu, umniejszają swoją wartość. Znacznie mniejszy odsetek, bo 10% badanych posiada wysoką samoocenę. Osoby te pozytywnie myślą o przyszłości, czują się ważne i znaczące.

Zdecydowana większość badanych przeciętnie ocenia zarówno własne kompetencje (90%), jak i zdolności przywódcze (70%). 30 % osób woli, aby nimi kierowano. Z kolei 40% badanych czuje się mało popularnych, myślą, że inni nie biorą ich pod uwagę, wykluczają. Tyle

samo uczniów (40%) ocenia swoją popularność na poziomie przeciętnym. Jednak 20% osób czuje się powszechnie lubiana.

Większość uczniów (90%) swoją kondycję fizyczną ocenia na poziomie przeciętnym. Jedynie 10% chłopców uważa, że jest w gorszej kondycji fizycznej niż większość ich rówieśników. Jednak żaden z uczniów nie czuje się zdrowo i w dobrej kondycji fizycznej.

Ponad połowa badanej klasy posiada przeciętne poczucie wsparcia społecznego (70%). Z kolei 30% badanych uważa, że nie potrafi okazywać miłości, czują się niekochani i odrzuceni, w swoim poczuciu nie doświadczają wsparcia.

Natomiast 20% uczniów jest przekonana, że w trudnych sytuacjach potrafi panować nad swoimi emocjami, umie realizować powierzone zadania do końca. Żaden z badanych nie dostrzega u siebie problemu z kontrolowaniem siebie, brakiem samodyscypliny. Znaczna większość badanych posiada samokontrolę na przeciętnym poziomie (80%).

Część uczniów (20%) uważa, że zazwyczaj zachowuje się przyzwoicie, potrafi powstrzymać się przed zachowaniami niemoralnymi. Tyle samo badanych (20%) jest zdania, że czasem prowadzi niemoralne życie. Większość badanych akceptuje własne zachowania moralne (60%) w przeciętnym stopniu.

W badanej klasie wszyscy uczniowie (100%) mają poczucie, że dokładnie wiedzą czego chcą, mają określoną tożsamość, zaplanowaną przyszłość.

Również wszyscy badani są wrażliwi na aprobatę społeczną. 10% klasy ma dużą potrzebę aprobaty społecznej, przypisują sobie rzadkie zalety i zaprzeczają nawet drobnym wadom. Większość klasy, bo 90% to uczniowie o umiarkowanej potrzebie aprobaty – wystarczająco dużej żeby zrozumieć i stosować reguły społeczne, i wystarczająco małej, żeby zdobywać adekwatną wiedzę o sobie i innych.

Podsumowując można zauważyć, że rozwojowi kompetencji matematycznej sprzyjać może szybkość spostrzegania oraz myślenie logiczne, duża odporność na działanie stresu, umiejętność pracy w grupie, otwartość. Utrudniać rozwój kompetencji może dosyć niski ogólny poziom uzdolnień intelektualnych, a szczególnie niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi. Potencjalną trudnością może być też niska samoocena u grupy uczniów, wrażliwość na aprobatę społeczną.

3. Zalecenia do pracy:

W związku z opisanymi prawidłowościami wskazane jest:

- powtórzenie i ćwiczenie podstawowych działań arytmetycznych;
- powtórzenie i ćwiczenie zasad pisowni, rozwijanie i wzbogacanie słownictwa;
- ćwiczenie koncentracji uwagi;
- uczenie samodzielnej i indywidualnej pracy, poprzez dzielenie konkretnymi zadaniami; pomoc w wypracowaniu skutecznych metod samodyscypliny, samokontroli;
- uczenie systematycznej i sumiennej pracy, kierowania się określonymi zasadami;

- tworzenie warunków do poznawania swoich mocnych i słabych stron, a co za tym idzie budowania adekwatnej samooceny; budowanie grupy wsparcia;
- promowanie pozytywnych wzorców w grupie rówieśniczej.

IV. Kompetencja: przedsiębiorczość

1. Zdolności intelektualne:

	Ogółem				
	1	2	3	4	5
Dw	9,1	27,3	27,3	-	36,4
Sz	36,4	9,1	9,1	-	45,5
Ul	18,2	-	36,4	-	45,5
Da	27,3	18,2	27,3	18,2	9,1
Pw	-	18,2	-	45,5	36,4
Ns	-	18,2	36,4	9,1	36,4
Ll	9,1	18,2	18,2	36,4	18,2
Ko	-	-	9,1	63,6	27,3
Suma	9,1	9,1	27,3	18,2	36,4

*tabela zawiera dane procentowe

Legenda

Obszary uzdolnień:

Dw – uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi

Sz – uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne

Ul – uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni

Da – opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi

Pw – znajomość ortografii

Ns – klasyfikacja pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne

Ll – szybkość spostrzegania

Ko – zapamiętywanie w sytuacji odwróconej uwagi

Poziom uzdolnień:

1 – poziom niski

2 – poziom nieco poniżej przeciętnego

3 – poziom przeciętny

4 – poziom nieco powyżej przeciętnego

5 – poziom wysoki

Z uwagi na mało liczną grupę chłopców w klasie i możliwość ich identyfikacji, przeprowadzona zostanie analiza całej klasy, bez podziału na płeć.

Z przeprowadzonych badań wynika, że znaczna część grupy (36,4%) charakteryzuje się wysokim poziomem uzdolnień intelektualnych, 18,2% uczniów w klasie posiada ogólne uzdolnienia intelektualne na poziomie nieco powyżej przeciętnego, a 27,3% na poziomie przeciętnym. Niewielki odsetek (9,1%) uczniów posiada uzdolnienia intelektualne rozwinięte na poziomie niskim i tak samo liczna grupa – na poziomie nieco niższym niż przeciętny.

W zakresie uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi najbardziej liczna grupa, bo 36,5% uczniów uzyskało wysokie wyniki. Kolejna pod względem liczebności grupa (27,3%) uzyskała wyniki niskie, i tyle samo badanych osób uzyskało wyniki nieco niższe od przeciętnych. Pozostałe 9,1% uczniów osiągnęło niski poziom wspomnianych kompetencji.

W zakresie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego znaczna grupa badanych uczniów (45,5%) osiągnęła wyniki wysokie. Również duży odsetek (36,4%) badanej grupy uzyskał w zakresie tej kompetencji wyniki niskie. Pozostały odsetek badanych (18,2%) osiągnął w tym zakresie wyniki przeciętne lub nieco niższe od przeciętnych.

Z kolei jeśli chodzi o uzdolnienia werbalne i znajomości zasad pisowni badana grupa uzyskała nieco wyższe wyniki. Podobnie 45,5% uczniów uzyskało wynik wysoki, a 36,4% badanej grupy uzyskało wyniki przeciętne. Z kolei 18,2% badanych uczniów charakteryzuje się niskim poziomem omawianych uzdolnień.

Natomiast w zakresie kolejnej badanej kompetencji – opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi 27,3% badanych uczniów osiągnęła niskie wyniki. Tyle samo badanych osób uzyskało w tym zakresie wynik przeciętny. Z kolei 9,1% badanych rozwinęło tę kompetencję na poziomie wysokim, zaś 18,2% na poziomie nieco powyżej przeciętnego i tyle samo osób na poziomie niższym od przeciętnego.

Kolejnym mierzonym zakresem uzdolnień była znajomość ortografii. Ponad 1/3 badanych uczniów zna reguły ortograficzne w stopniu wysokim. Najbardziej liczna grupa uczniów (45,5%) uzyskała w tym zakresie wynik powyżej przeciętnego. Grupę 18,2% badanych charakteryzuje nieco niższy od przeciętnego poziom znajomości ortografii.

Podobne wyniki badani uzyskali w zakresie klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego. Duży odsetek, bo 36,4% badanych rozwinęło te uzdolnienia na poziomie wysokim, a 9,1% na poziomie wyższym od przeciętnego. 36,4% badanych charakteryzuje się przeciętnym poziomem mierzonej kompetencji. 18,2% osób uzdolnienia te posiada na poziomie nieco niższym od przeciętnego.

Kolejną z mierzonych zdolności była szybkość spostrzegania. 36,4% badanych osiągnął wyższy od przeciętnego poziom uzdolnień, a 18% badanych uczniów charakteryzuje się wysokim poziomem. Taki sam odsetek badanych (po 18%) charakteryzuje się poziomem przeciętnym lub niższym niż przeciętny. 9,1% uczniów rozwinęła badaną umiejętność na poziomie nieco niższym od przeciętnego

Najlepsze wyniki badani uzyskali w zakresie zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi. Większość badanych (63,6%) uzyskało w tym zakresie wyniki nieco wyższe od przeciętnego, a 27,3% osób wyniki wysokie. Z kolei 9,1% uczniów posiada przeciętny poziom tej zdolności.

2. Osobowość i samoocena:

Znaczna część (36,4%) grupy, to uczniowie wrażliwi emocjonalnie. Mogą oni mieć trudności w stresujących sytuacjach, emocje przeżywają silnie i długotrwanie. Mało liczną grupę osób w klasie, bo 9,1% stanowią uczniowie stabilni i zrównoważeni emocjonalnie. Są oni odporni na działanie stresu, nie narzekają na kłopoty. Ponad połowa badanych (54,5%) stanowią uczniowie o przeciętnej wrażliwości i zrównoważeniu.

27,3% uczniów charakteryzuje się ekstrawertyzmem. Co oznacza, że są to osoby towarzyskie, posiadające wielu przyjaciół, działające pod wpływem sytuacji. Są to także osoby, które nie przejmują się zbyt niepowodzeniami, mogą też łatwo wpadać w gniew. Nieco większy odsetek grupy (36,4%) stanowią introwertycy – czy osoby powściągliwe, które wolą poczytać książkę niż spotykać się z towarzystwem. Są to uczniowie sumiennie wywiązujący się z powierzonych obowiązków. Porównywalnie dużą grupę (36,4%) stanowią ambiwertycy – czyli osoby posiadające zarówno ekstra- jak i introwertyczne cechy.

Znaczna grupa (45,5%) uczniów przedstawia się jako osoby nieufne, nie zważające na innych, mogące sprawiać trudności, osoby niekonwencjonalne. U 36,4 % badanych cechy te pojawiają się w stopniu przeciętnym, a kolejne 18% to uczniowie bardziej empatyczni w relacjach, nastawieni na kontakt. W badanej klasie w wysokim stopniu na aprobacie społecznej zależy 27,3% uczniów. Więcej niż połowie osób w klasie (54,5%) nie zależy szczególnie na tym co myślą o nich inni, są to jednocześnie osoby najbardziej szczerze. Najmniej liczną grupę (18,2%) stanowią osoby podatne na aprobatę w stopniu przeciętnym.

Uczniowie oceniali też różne ważne aspekty swojego funkcjonowania. Znaczna większość (63,6%) klasy posiada przeciętną samoocenę, uważają, że dosyć dobrze wiedzie im się w życiu. Dosyć duży odsetek badanych, bo 18,2% to osoby niezadowolone z siebie, niepewne siebie, które mają wątpliwości czy powiedzie im się w życiu. Taka sama grupa badanych (18,2%) jest zadowolona z siebie, pozytywnie myśli o swojej przyszłości.

Ponad 22% badanych sądzi, że w niczym nie jest tak naprawdę dobra, ocenia siebie jako niekompetentnych, zaś 27,3% uważa, że dobrze poradzi sobie w sytuacjach wymagających wysokich kompetencji. Połowa badanych uczniów posiada przeciętne poczucie kompetencji.

W badanej klasie 18,2% uczniów uważa, że zazwyczaj zachowuje się przyzwoicie, potrafi powstrzymać się od zachowań niemoralnych. Najliczniejszą grupę (81,8%) stanowią uczniowie o przeciętnym poczuciu akceptacji swoich zachowań moralnych.

W przypadku samokontroli, 36,4% badanych jest przekonanych, że w trudnych sytuacjach potrafi panować nad swoimi emocjami. Jedynie 9,1% deklaruje, że dostrzega w sobie problem z kontrolowaniem zachowań, uważa, że brakuje im samodyscypliny. Ponad połowa klasy (54,5%) ocenia własną samokontrolę przeciętnie.

Badani ocenili również swoje zdolności przywódcze i popularność w grupie. 18,2% nastolatków uważa, że inni nie biorą ich pod uwagę, odtrącają ich, a 9,1% uczniów ocenia siebie, jako kogoś, kogo można zastraszyć lub wykorzystać, woli być kierowanym niż sam kierować innymi. Z kolei 27,3% badanych lubi przewodzić innym, uważa, że wzbudza szacunek i jest dla innych autorytetem i tyle samo osób czuje się bardzo popularna. Najliczniejszą grupę stanowią uczniowie przeciętnie oceniający swoją popularność (54,5%) i zdolności przywódcze (63,6%).

Uczniowie oceniali także własną atrakcyjność i kondycję fizyczną. Znaczna grupa, bo 36,4% badanych uznało, że są zadowoleni ze swojego wyglądu, a 27,3% czuje się w dobrej

kondycji, lubią aktywność. Z kolei 9,1% uczniów jest niezadowolonych ze swojego wyglądu, a 18,2% badanych ocenia, że jest w gorszej kondycji fizycznej niż jego rówieśnicy. Ponad połowa klasy (po 54,5%) przeciętnie ocenia swoją atrakcyjność fizyczną lub witalność.

Ponad 1/3 uczniów w klasie nie potrafi wyobrazić sobie swojej przyszłości, nie ma długoterminowych planów. Większość badanych (63,6%) ma poczucie przeciętnej spójności i ciągłości.

Najliczniejszą grupę, bo aż 72,7% stanowią uczniowie o umiarkowanej potrzebie aprobaty społecznej. Jest ona wystarczająco duża, aby zrozumieć i stosować różne reguły społeczne, i wystarczająco mała aby zbudować adekwatną wiedzę o sobie i innych. 18,2% badanych to osoby wrażliwe na aprobatę, mogą one przypisywać sobie rzadkie zalety i zaprzeczać nawet drobnym wadom, a 9,1% osób nie zależy na aprobacie społecznej.

Podsumowując, można zauważyć, że rozwojowi kompetencji przedsiębiorczość w danej klasie sprzyjać będą dobre zasoby intelektualne uczniów w zakresie: uzdolnień praktycznych, umiejętności koncentracji uwagi, uzdolnień matematycznych, werbalnych oraz klasyfikacji pojęć. Sprzyjać rozwojowi kompetencji będą także osobowościowe cechy uczniów, m.in. większość z nich jest odporna na działanie stresu, umie pracować w grupie, a także sprawdza się w działaniach indywidualnych. Utrudniać właściwe rozwijanie kompetencji może słabsza znajomość podstawowych działań arytmetycznych. Potencjalną trudnością może być mały wgląd na sprawy innych, nieufność wobec ludzi.

3. Zalecenia do pracy:

W związku z opisanymi prawidłowościami wskazane jest:

- stworzenie warunków, w których uczniowie mogliby popracować nad swoim systemem wartości, określić rzeczy dla nich ważne, a w ten sposób wziąć odpowiedzialność za swoje działania, skonkretyzować plany na przyszłość;
- stworzenie warunków do myślenia o przyszłości, nowoczesnego projektowania planów zawodowych, czemu z pewnością sprzyjać będzie realizowana w klasie kompetencja;
- ćwiczenie zasad pisowni, promowanie czytelnictwa (także literatury tematycznej, popularno-naukowej);
- ćwiczenie podstawowych działań arytmetycznych na konkretnych związanych z codziennymi aktywnościami przykładach;
- promowanie sportu – uczniowie, mimo iż w klasie jest znacznie więcej chłopców czują się niesprawni – promowanie aktywności fizycznej, ograniczanie czasu spędzane przed komputerem, telewizorem;
- tworzenie warunków do rozwijania altruizmu i empatii, zwracanie uwagi na potrzeby innych osób (np. organizowanie akcji charytatywnych, wizyt w domach dziecka, zbiórek żywności itp.);
- tworzenie warunków do wzmacniania poczucia własnej wartości, dostrzeganie sukcesów, utwierdzanie uczniów w kompetencjach, które posiadają;
- ćwiczenie samodyscypliny i samokontroli (np. samodzielne określanie celów, realizowanie ich, rozliczanie się z kolejnych etapów)

- próba wyłonienia w klasie konstruktywnego lidera – ucznia który będzie w konstruktywny sposób przewodził grupie, będzie wzorem właściwych zachowań i uczniowskim autorytetem dla innych.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Opracowano 208 diagnoz psychologicznych klas objętych projektem. Diagnozy te zostały przekazane nauczycielom poszczególnych przedmiotów i szczegółowo omówione na jednym z Seminariów Kwartalnych. Otrzymany przez nauczyciela obraz klasy i szczegółowa jej charakterystyka ma ogromne znaczenia w planowaniu i realizacji procesu kształcenia. Znajomość uzdolnień uczniów w badanych obszarach: praktycznym, umiejętność koncentracji uwagi, uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego, uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni, opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi, znajomości ortografii, klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego, szybkość spostrzegania oraz zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi, pozwala na odpowiedni dobór zadań dla ucznia i takich metod nauczania / uczenia się aby sprostać indywidualizacji procesu kształcenia.

Znajomość osobowości uczniów ich wrażliwości emocjonalnej, cech charakteryzujących ich sposób pracy oraz umiejętność dostosowania się do pracy w różnych warunkach oraz sposób funkcjonowania w środowisku pozwala nauczycielowi planować takie formy pracy, które zapewnią uczniom pełną realizację zadań i wykorzystanie własnych umiejętności.

Charakterystyka samooceny grupy klasowej jest podpowiedzią jakie cele można określać dla danego zespołu, jakimi sposobami je osiągać oraz w jaki sposób mobilizować i motywować uczniów do pracy.

Pokazanie odczuć uczniów w zakresie ich aprobaty społecznej daje wiele informacji do pracy dydaktycznej i wychowawczej. Uwzględnianie tej wiedzy w relacjach nauczyciel – uczeń i nauczyciel – rodzic oraz organizowanie takich sposobów pracy aby możliwe było zwracanie uwagi na relacje uczeń – uczeń może prowadzić do zmiany wrażliwości na aprobatę społeczną i podwyższenia samooceny uczniów.

Bardzo ważną informacją dla nauczyciela, szczególnie szkoły zawodowej jest informacja o kondycji fizycznej młodzieży.

Niezwykle cenne są szczegółowe wskazania, wręcz zalecenia do pracy z daną klasą.

Badania prowadzone były w klasach rozpoczynających realizację autorskich programów – na wejściu do Projektu i na jego zakończenie, w końcu trzeciego roku realizacji zadań projektowych.

Z przedstawionej charakterystyki klasy mogli korzystać również nauczyciele innych przedmiotów nie zaangażowanych w realizację projektu.

Prowadzenie diagnozy klas powinno być powszechną praktyką stosowaną przez każdą szkołę.

III.1.5. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych w kontekście predyspozycji i potrzeb uczniów

1. Założenia i cele ogólne

Wartością dodaną projektu było opracowywanie diagnoz psychologicznych, dotyczących indywidualnych predyspozycji uczniów. Pełnoletni uczniowie lub ich rodzice bądź prawni opiekunowie mogli uzyskać szczegółową diagnozę psychologiczną oraz wskazówki dotyczące postępowania z uczniem lub pracy nad sobą.

Uzyskanie takich informacji było możliwe tylko na wyraźne życzenie zainteresowanych. Założeniem Projektu i jego realizatorów było wspieranie uczniów i ich rodziców w przygotowaniu młodych ludzi do funkcjonowania w środowisku, regionie i świecie. Osiąganie celów życiowych i edukacyjnych jest uwarunkowane wieloma czynnikami. Jednym z wielu jest adekwatna samoocena i znajomość możliwości ucznia przez środowisko domowe i szkolne.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przykładowa diagnoza psychologiczna ucznia

W wyniku przeprowadzonych grupowych badań psychologicznych, diagnozujących predyspozycje ucznia pod kątem kompetencji kluczowych, stwierdza się:

W zakresie **uzdolnień intelektualnych** w odniesieniu do grupy wiekowej ogólny rozwój uzdolnień intelektualnych badanej uczennicy kształtuje się na poziomie niskim. Ponadto uczennica osiągnęła:

- **poziom przeciętny w zakresie:** uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi, klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego, szybkości spostrzegania,
- **poziom nieco niższy od przeciętnego w zakresie:** uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni, zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi,
- **poziom niski w zakresie:** uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego, opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi, znajomości ortografii.

W sferze osobowości badaną uczennicę cechuje:

- wysoki poziom reaktywności, wrażliwość emocjonalna i mała odporność na stres – emocje przeżywane przez badaną są prawdopodobnie silne i ‘zalegające’, ma ona skłonność do przeżywania lęków oraz reagowania objawami psychosomatycznymi w sytuacjach stresowych; gorzej przystosowuje się do zmiennych warunków i w sytuacjach trudnych może funkcjonować poniżej swoich możliwości;
- introwersja – ma skłonność do zajmowania się sobą i swoim wnętrzem, kontrolowania emocji; preferuje działanie samodzielne, dużo wymaga od przyjaciół, zatem

może posiadać ich niewielu; sprawy dnia codziennego traktuje poważnie – jest sumienna i obowiązkowa; analizuje sytuację przed podjęciem decyzji i lubi uporządkowany tryb życia; może mieć tendencje do pesymizmu;

- przeciętna podatność na wpływ aprobaty społecznej – jest dla niej ważne to, co sądzą o niej inni ludzie, jednak nie zabiega o dobrą opinię za wszelką cenę;
- badana może być postrzegana jako zdystansowana, chłodna, mało empatyczna, nieskora do wzruszeń; może być mało refleksyjna i w swym działaniu nie brać pod uwagę potrzeb i emocji innych ludzi; ma raczej ograniczone zaufanie do otoczenia społecznego i mały wgląd w motywy i mechanizmy własnego zachowania, może zachowywać się złośliwie lub wrogo, nawet w stosunku do osób bliskich, przyjaciół; lubi ryzykowne sytuacje.

W zakresie samooceny badaną uczennicę cechuje niski poziom samooceny ogólnej. Ponadto uczennica:

nisko ocenia

- własne kompetencje, inteligencję, zdolność uczenia się nowych rzeczy oraz prezentowania posiadanej wiedzy i umiejętności,
- własną umiejętność nawiązywania i podtrzymywania bliskich relacji emocjonalnych oraz okazywania ciepłych uczuć; ma poczucie, że nie otrzymuje od najbliższych wsparcia i miłości w sytuacjach, kiedy tego potrzebuje,
- własną popularność – czuje się osobą mało lubianą i akceptowaną przez otoczenie, ma trudność w nawiązywaniu nowych relacji, ponieważ obawia się odrzucenia,
- własne zdolności przywódcze – uważa się za osobę, której brak jest asertywności; ma poczucie, że otoczenie nie liczy się z jej zdaniem, że łatwo na nią wpłynąć i wykorzystać; unika podejmowania ról kierowniczych, w sporach widzi się zazwyczaj jako strona przegrana;
- swoją atrakcyjność fizyczną,
- własną kondycję fizyczną, zdrowie i energię życiową.

W pozostałych obszarach osobę badaną cechuje samoocena przeciętna.

Zalecenia do pracy z uczennicą:

- wspieranie rozwoju uzdolnień matematycznych i logicznego myślenia (m.in. poprzez wykorzystanie gier edukacyjnych, łamigłówek); powtórzenie wiadomości z zakresu arytmetyki, ćwiczenie koncentracji uwagi i zachęcanie do systematycznego powtarzania materiału z zajęć lekcyjnych;
- powtórzenie wiadomości z zakresu zasad pisowni; powtórzenie i utrwalenie zasad ortografii, wyrabianie nawyku korzystania ze słownika i dokonywania autokorekty popełnionych błędów;
- ćwiczenia wspierające pamięć (zwłaszcza zapamiętywanie w obliczu dystraktorów);

- kształtowanie umiejętności radzenia sobie ze stresem i trudnymi, nieprzyjemnymi emocjami – lękiem, złością, wstydem, gniewem, frustracją itp.;
- stwarzanie warunków do rozwoju empatii, refleksyjności, dostrzegania wpływu własnych zachowań na innych ludzi; trening kontroli emocji; zwrócenie uwagi na system zasad i norm, w których funkcjonuje uczennica i pozwalanie jej na doświadczanie konsekwencji w sytuacjach, gdy ich nie respektuje; modelowanie nieagresywnego zachowania i konsekwentne nagradzanie zachowań prospołecznych;
- stwarzanie bezpiecznych warunków do wyrażania emocji i uczuć, kształtowanie umiejętności mówienia o przeżywanych emocjach;
- tworzenie warunków do budowania i umacniania adekwatnej samooceny (m.in. sytuacje, w których w bezpiecznych warunkach można pokazać swoje słabe i mocne strony, przeanalizować osiągnięte przez siebie sukcesy, pokazać atuty (nie tylko na polu naukowym), być docenionym ale też akceptować swoje niedoskonałości).

Z uwagi na wysoki poziom wrażliwości badanej uczennicy i jej małą odporność na stres, niski poziom refleksyjności i empatii, niski poziom samooceny oraz możliwe trudności w nauce, w przypadku dostrzeżenia niepokojących nieprawidłowości w funkcjonowaniu badanej zaleca się kontakt z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Indywidualne diagnozy uczniów były przekazywane bezpośrednio rodzicom lub prawnym opiekunom na ich wyraźne życzenie. Informacje uzyskane przez rodziców na pewno są bardzo istotne do budowania stosunków interpersonalnych, rozumienia zachowań i dostosowania oczekiwań do możliwości dziecka. Może to mieć wpływ na relacje między rodzicami i dziećmi ale też na relacje między rodzicami i nauczycielami. Dostarczenie odpowiednich informacji o dziecku nauczycielom i wychowawcom pozwoli na właściwe postrzeganie ucznia w klasie i szkole.

Informacje takie są bezcenną wartością dla rodziców, nauczycieli i przede wszystkim samych uczniów.

Prowadzenie badań diagnostycznych zespołów klasowych i badań indywidualnych uczniów powinno być powszechnie stosowaną praktyką we wszystkich typach szkół. Nauczyciele powinni być zainteresowani pozyskiwaniem tego typu informacji zarówno o klasie jak i indywidualnych postawach uczniów.

Przy zachowaniu prawidłowych relacji rodziców ze szkołą istnieje możliwość nawiązania ścisłej współpracy i podejmowanie wspólnych działań wspierających uczniów adekwatnie do ich predyspozycji i potrzeb.

III.1.6. Diagnozy wdrażania kompetencji kluczowych w kontekście predyspozycji i potrzeb nauczycieli

1. Założenia i cele ogólne

Informacje o pracy i problemach nauczycieli uzyskiwane były następującymi sposobami:

- analiza wyników wpisanych w arkusze aplikacyjne szkół dotyczących efektów pracy nauczycieli wyrażających się poprzez uczestnictwo uczniów w konkursach oraz olimpiadach, wyników egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe, liczby uczniów przystępujących i zdających egzaminy maturalne i zawodowe, liczba uczniów kontynuujących naukę,
- analiza problemów edukacyjnych szkół,
- analiza uzasadnień potrzeby uczestnictwa w projekcie określanych przez poszczególne szkoły,
- prowadzenie bieżącego monitoringu i ewaluacji prowadzonych z nauczycielami warsztatów,
- prowadzonego doradztwa zespołowego, grupowego i indywidualnego,
- opiniowanie opracowywanych autorskich programów nauczania,
- analiza wyników nauczania z egzaminów gimnazjalnych uczniów rozpoczynających naukę w klasach rekrutowanych do projektu,
- systematyczna analiza prowadzonej ewaluacji seminariów kwartalnych,
- prowadzenie badań dotyczących potrzeb doskonaleniowych nauczycieli,
- przeprowadzenie diagnozy psychologicznej dla zainteresowanych nauczycieli

Pozyskane informacje służyły do planowania, przygotowania i realizacji doradztwa indywidualnego, konsultacji, warsztatów, seminariów kwartalnych.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przykładowym sposobem diagnozowania potrzeb doskonalenia nauczycieli było przeprowadzenie następującej ankiety wśród nauczycieli objętych Projektem.

ANKIETA –SKK

(opracował: Zbigniew B. Gaś)

W związku z projektem SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI, istnieje możliwość uwzględnienia w jego programie dodatkowych zagadnień, które Twoim zdaniem wydają się być szczególnie istotne w sprawnym wywiązywaniu się z powierzonych Ci obowiązków. Masz więc okazję włączyć się w wypełnianie treści programu tego szkolenia.

Aby to zrobić, postaraj się rzetelnie wypełnić poniższą anonimową ankietę. Znajdują się w niej pytania pozwalające zorientować się w Twoich potrzebach szkoleniowych. Czytaj więc je kolejno i odpowiadaj, jak jest w Twoim przypadku.

1) Wymień trzy najważniejsze (Twoim zdaniem) zadania stojące przed nauczycielem/ wychowawcą:

.....

.....

.....

2) Które z powyższych zadań sprawia Ci najwięcej trudności:

.....

.....

.....

3) Jaka WIEDZA jest Ci jeszcze potrzebna dla podwyższenia swojego profesjonalizmu:

.....

.....

.....

4) Jakie UMIEJĘTNOŚCI chciał(a)byś usprawnić dla podwyższenia swojego profesjonalizmu:

.....

.....

.....

5) Ponieważ ilość czasu przeznaczona na szkolenie jest ograniczona, wybierz 3 najważniejsze zagadnienia, którymi warto się zajmować. A więc:

.....

.....

.....

6) A teraz otocz kółkiem odpowiedź, która najlepiej charakteryzuje Twoją chęć uczestniczenia w takim szkoleniu:

zupełnie mnie to nie interesuje	raczej nie chcę w nim uczestniczyć	trudno mi się zdecydować	zapewne wezmę w nim udział	bardzo chcę w nim uczestniczyć
---------------------------------------	--	--------------------------------	----------------------------------	--------------------------------------

DZIĘKUJEMY

Na podstawie otrzymanych, wypełnionych ankiet sformułowano następujące wnioski:

WNIOSKI I REKOMENDACJE

do raportu:

„OCZEKIWANIA NAUCZYCIELI W ZAKRESIE DOSKONALENIA”

opr. prof. dr hab. Zbigniew B. Gaś

Przeprowadzone w ramach projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji” badania skoncentrowane były na poznaniu aktualnych potrzeb edukacyjnych uczestniczących w nich nauczycieli. Uzyskane wyniki pozwalają na sformułowanie szeregu wniosków. Ich wartość obniża jednak fakt, iż z propozycji udziału w badaniach skorzystało jedynie 100 nauczycieli, co stanowi 50,0% procent ogólnej populacji nauczycieli zaangażowanych w realizację projektu. Wnioski te dotyczą sześciu uwzględnionych w diagnozie obszarów:

I. WIODĄCE ZADANIA STOJĄCE PRZED NAUCZYCIELEM-WYCHOWAWCĄ:

1. ankietowani nauczyciele podkreślają przede wszystkim stojące przed nimi zadania dydaktyczne, wśród których najczęściej wskazują na konieczność *wysokiej sprawności dydaktycznej nauczyciela* (73,0% badanych) oraz związaną z tym *umiejętnością mobilizowania uczniów do nauki* (58% badanych);
2. prawie połowa badanych (49,0%) akcentuje konieczność prowadzenia systematycznych *działań wychowawczych*, a co trzeci dodatkowo uzupełnia o rozwijanie wszechstronnej *zaradności życiowej* (29,0%) i stymulowanie u uczniów tendencji do *samosdoskonalenia w trakcie życia* (33,0% badanych);
3. trzeci obszar zadań, jaki uwzględniają badani wiąże się z jakością funkcjonowania środowiska szkolnego. Z jednej strony dotyczy to obowiązku budowania konstruktywnych *relacji międzyludzkich* – wewnątrz i między podstawowymi grupami uczestników życia szkolnego (37,0% badanych), a z drugiej skutecznego *interweniowania* w sytuacjach trudnych, zagrażających doraźnie lub długofalowo uczniom (22,0% badanych);
4. szczególnie niepokojące jest natomiast to, że zaledwie 4,0% badanych do najważniejszych zadań nauczyciel-wychowawcy zalicza obowiązek własnego *samosdoskonalenia*. Tak niski wskaźnik stanowi predyktor ograniczonej skuteczności prowadzonych działań edukacyjnych dla nauczycieli, a jednocześnie jest jedną ze zmieniających wyjaśniających niski procent udziału ankietowanych nauczycieli w badaniach.

II. ZADANIA O NAJWYŻSZYM STOPNIU TRUDNOŚCI:

1. w odpowiedzi na pierwsze pytanie nauczyciele wymienili obszerną listę stojących przed nimi zadań, natomiast w kolejnym wyraźnie zazaczyła się ich *postawa uni-*

- kowa*, przejawiająca się w ograniczonej identyfikacji osobistych trudności zawodowych (skrajną ilustracją tego mechanizmu jest przypadek 2,0% nauczycieli, którzy deklarują zupełny brak trudności w realizacji swoich zadań zawodowych);
2. ankietowani nauczyciele najczęściej za zadania szczególnie dla nich trudne uznają *mobilizację uczniów do nauki* (30,0% badanych), obejmującą zarówno budowanie pozytywnej motywacji do nauki, jak i konstruktywnego wywiązywania się z podstawowych obowiązków szkolnych;
 3. stosunkowo często wskazują także na zadania z zakresu prowadzenia *skutecznych działań wychowawczych*, prowadzących do kształtowania konstruktywnego systemu wartości i postaw społecznych, a także stymulowania aktywności własnej uczniów, jako warunku ich *samosdoskonalenia* (po 19,0% badanych);
 4. spośród innych ograniczeń tylko co szósty nauczyciel deklaruje, że ma trudności z wykorzystywaniem *nowoczesnych technologii w działaniach dydaktycznych* (17,0% badanych) lub z budowaniem pozytywnych *relacji międzyludzkich* (6,0% badanych).

III. DEFICYTY WIEDZY:

1. ankietowani nauczyciele wskazują na rozległe obszary wiedzy, w których doświadczają istotnych deficytów. Rozciągają się one od ogólnej *wiedzy z psychologii* (27,0% badanych), aż po *zróżnicowaną wiedzę specjalistyczną* (6,0% badanych). Co istotne, w wielu przypadkach braki w wiedzy określane są jedynie hasłowo, przy wykorzystaniu potocznych określeń;
2. ważne miejsce w zidentyfikowanych deficytach zajmują te, które wiążą się z działalnością dydaktyczną, a mianowicie posługiwanie się *nowinkami technologicznymi w procesie dydaktycznym* (25,0% badanych), wykorzystywanie *nowych metod nauczania* (16,0% badanych), *mobilizowanie uczniów do nauki* i *indywidualizacja procesu nauczania* (po 19,0% badanych) oraz *pomiar jakości nauczania* (10,0% badanych);
3. zdecydowanie marginalne miejsce zajmuje natomiast wiedza z obszaru działań wychowawczych i rozwojowych, albowiem tylko 13,0% ankietowanych deklaruje niedostatki w wiedzy z zakresu *wychowania* oraz 11,0% w wiedzy o *relacjach międzyludzkich*. Może to wskazywać na znaczące niedocenywanie profesjonalnej wiedzy na temat tych zagadnień i tendencję do bazowania na osobistych zasobach.

IV. DEFICYTY UMIEJĘTNOŚCI:

1. nieco bardziej zrównoważone są natomiast oczekiwania ankietowanych nauczycieli w zakresie rozwoju umiejętności profesjonalnych. W tym przypadku porównywalnie częściej badani wskazują na potrzebę doskonalenia działań dydaktycznych, jak i wychowawczo-korekcyjnych;
2. w zakresie umiejętności dydaktycznych badani najczęściej deklarują potrzebę rozwijania *umiejętności posługiwania się nowymi technikami* (39,0% badanych), *mo-*

bilizowania uczniów do wysiłku intelektualnego (16,0% badanych), doskonalenia *umiejętności dydaktycznych* (14,0% badanych) oraz *pomiaru efektów nauczania* (7,0% badanych);

3. w zakresie umiejętności wychowawczych i korekcyjnych badani najczęściej podkreślają swoje zainteresowanie doskonaleniem *umiejętności interpersonalnych* (29,0% badanych), *umiejętności interweniowania w sytuacjach trudnych* (14,0% badanych) oraz ogólnych *umiejętności wychowawczych* (5,0% badanych);
4. niepokojące natomiast jest to, że zaledwie 8,0% badanych zainteresowanych jest *rozwojem osobowym*, umożliwiającym zachowywanie komfortu psychicznego w sytuacjach zagrożenia oraz zapobiegającym wypaleniu zawodowemu w sytuacjach przeciążenia.

V. PREFERENCJE SZKOLENIOWE:

1. w związku z ograniczeniami formalnymi stojącymi przed możliwościami szkoleniowymi w ramach projektu SKK, ankietowani nauczyciele dokonali rekapitulacji swoich potrzeb rozwojowych. W efekcie klaryfikacji uległy obszary oczekiwanego rozwoju, wśród których wystąpiła wyraźna przewaga zagadnień dydaktycznych nad zagadnieniami wychowawczo-korekcyjnymi;
2. preferencje szkoleniowe w obszarze wychowania i korekty to: skuteczne interweniowanie w sytuacjach trudnych (29,0% badanych) oraz konstruktywne budowanie relacji międzyludzkich w środowisku szkolnym (20,0% badanych);
3. natomiast preferencje szkoleniowe w obszarze dydaktyki są bardziej zróżnicowane i obejmują: posługiwanie się nowymi technikami w dydaktyce (27,0% badanych), efektywne mobilizowanie uczniów do nauki (24,0% badanych), indywidualizowanie procesu nauczania (19,0% badanych), doskonalenie dotychczasowych umiejętności dydaktycznych (14,0% badanych) oraz rozwijanie umiejętności mierzenia efektów nauczania (11,0% badanych).

VI. DEKLAROWANE ZAINTERESOWANIE SZKOLENIEM:

1. ankietowani nauczyciele stanowią grupę wysoce zróżnicowaną w zakresie poziomu motywacji do uczestniczenia w szkoleniu;
2. osoby o wysokiej motywacji i związanych z nią klarownych oczekiwań stanowią 19,0% badanej populacji;
3. zdecydowana większość (66,0% badanych) to osoby pasywne, podporządkowujące się obowiązującym tendencjom, nastawione raczej na obronę niż na rozwój;
4. sporadycznie występują postawy ambiwalentne (6,0% badanych) oraz unikowe (8,0% badanych nie udzieliło odpowiedzi), a tylko incydentalna jest odmowa udziału w projektowanym szkoleniu (1,0% badanych).

REKOMENDACJE:

Przedstawione powyżej wnioski z badań ankietowych nauczycieli uczestniczących w projekcie „Szkoła Kluczowych Kompetencji” wskazane jest:

1. ze względu na niski wskaźnik udziału w badaniach i marginalne akcentowanie wśród zadań stojących przed nauczycielem własnego samodoskonalenia – **zracjonalizowanie obciążeń stojących przed nauczycielami z projektu, z jednoczesnym zachowaniem pełnej dobrowolności w uczestnictwie w dodatkowych działaniach edukacyjnych, wynikających z niniejszych badań;**
2. ze względu na szeroki wachlarz zadań stojących przed nauczycielem, a wymienianych przez ankietowanych – **taki dobór propozycji działania, aby możliwe było funkcjonowanie we wszystkich wymienionych obszarach z jednoczesnym udostępnieniem narzędzia do samooceny aktywności szkolnej nauczyciela (z przygotowaniem warsztatowym do ich stosowania);**
3. ze względu na unikową postawę wobec krytycznej oceny własnej efektywności w różnych obszarach pracy ankietowanych nauczycieli oraz schematyczne odwoływanie się do niesprawności uczniów – **przeprowadzenie modułu szkoleniowego z zakresu obiektywizacji kryteriów oceny jakości pracy nauczyciela oraz wykorzystywania ich w praktyce;**
4. ze względu na szerokie spektrum zagadnień teoretycznych, w ramach których ankietowani deklarują znaczący brak wiedzy – **opracowanie „Listy kluczowych publikacji” i monitorowanie procesu tworzenia w szkołach podręcznych zbiorów bibliotecznych i cyklicznych seminariów tematycznych;**
5. ze względu na to, że w identyfikowanych osobistych deficytach umiejętności dominuje u ankietowanych nauczycieli postawa koncentracji na umiejętnościach profesjonalnych w izolacji od rozwoju osobistego – **korzystny byłby moduł treningowy „Gdzie jestem i dokąd zmierzam”, umożliwiający nauczycielom diagnozę własnych zasobów oraz budowę osobistego planu rozwoju. Jego uzupełnieniem winien być moduł rozwojowy „Z satysfakcją i bez wypalenia”, w trakcie którego uczestnicy mieliby szansę rozwijać konstruktywne postawy wobec wyzwań zawodowych i umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych;**
6. ze względu na zwerbalizowane preferencje szkoleniowe, w których wyraźnie dominują oczekiwania ze sfery sprawności dydaktycznych (które paradoksalnie wcześniej były wskazywane jako silne strony badanych) – **wskazany jest cykl spotkań tematycznych, umożliwiających przepracowywanie konkretnych sytuacji dydaktyczno-wychowawczych, jakich doświadczyli poszczególni nauczyciele (opis, analiza, zrealizowana strategia, jej skuteczność, alternatywne rozwiązania). Równoległe korzystne byłyby konsultacje zespołowe, poświęcone wykorzystaniu w dydaktyce nowych technologii;**
7. ze względu na zróżnicowany poziom motywacji do doskonalenia zawodowego w badanej grupie nauczycieli – **wskazane jest zorganizowanie w poszczególnych środowiskach szkolnych sesji seminaryjnych doskonalących wewnątrzszkolny system doskonalenia nauczycieli.**

Przedstawione rekomendacje były inspiracją do opracowania, między innymi, programów zalecanych modułów szkoleniowych: „**Gdzie jestem i dokąd zmierzam**” oraz „**Z satysfakcją i bez wypalenia**” i ich realizacja w trakcie seminariów kwartalnych. W trakcie spotkań w ramach seminariów odbywały się oprócz wymiany doświadczeń szkolenia merytoryczne i metodyczne w ramach poszczególnych kompetencji. Moduły szkoleniowe realizowane na poszczególnych seminariach były wynikiem prowadzonych rozmów z nauczycielami bądź analiza ankiet ewaluacyjnych w których zawsze badano potrzeby doskonaleniowe nauczycieli.

Innym przykładem diagnozowania potrzeb doskonalenia były informacje uzyskiwane od trenerów prowadzących warsztaty i doradztwo indywidualne dla nauczycieli opracowujących autorskie programy nauczania. Trenerom służyły do tego poniższe ankiety:

**WARSZTATY Z ZAKRESU METODYKI PROGRAMU ROZWIJANIA KOMPETENCJI
KLUCZOWYCH W ZAKRESIE JĘZYKÓW OBCYCH
ANKIETA DLA TRENERÓW/EDUKATORÓW**

1. Trener

(Imię i Nazwisko)

2. Lublin, 12.05 – 13.05. 2009 r.

(Miejsce szkolenia)

3. Sandomierz, 22-25.06.2009r.

(Miejsce szkolenia)

Po przeprowadzeniu szkolenia proszę podzielić się spostrzeżeniami odnośnie organizacji warsztatów, zaangażowania nauczycieli i jakości opracowywanych przez nich programów autorskich.

Uwagi dotyczące:

1. Kontaktów i współpracy z Kierownictwem Projektu:

.....

2. Kontaktów i współpracy z Koordynatorem Merytorycznym językowych Kompetencji Kluczowych

.....

3. Kontaktów i współpracy z drugim trenerem

.....

4. Miejsca szkolenia (dojazd, budynek, sala, wyposażenie sali);

.....

5. Aktywności i pracy uczestników na zajęciach warsztatowych:

.....

6. Ocena umiejętności nauczycieli w zakresie opracowywania autorskich programów kształtowania kompetencji kluczowych za pomocą **Analizy SWOT**

SILNE STRONY	SZANSE
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA

7. Ocena jakości analizowanych, w trakcie prowadzenia doradztwa wyprofilowania programów kształtowania kompetencji kluczowych, autorskich programów opracowywanych przez nauczycieli;

Analiza SWOT

SILNE STRONY	SZANSE
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA

8. Inne uwagi

.....
Podpis trenera

Ankiety te wykorzystane były przez trenerów prowadzących warsztaty i doradztwo w ramach pracy z nauczycielami wszystkich kompetencji w trakcie opracowywania autorskich programów nauczania.

Spostrzeżenia i zaobserwowane problemy mogły być rozwiązywane na bieżąco, w trakcie prowadzenia doradztwa indywidualnego lub na następnym etapie warsztatów. Nadmieniam, że opracowywanie autorskich programów nauczania było zupełną nowością dla większości nauczycieli.

Wartością dodaną projektu była możliwość przeprowadzenia diagnozy psychologicznej zainteresowanym nauczycielom

Badanie obejmowało:

1. Funkcjonowanie osobowościowe w poniższych zakresach:

- podstawowe wymiary osobowości,

Wykorzystane narzędzie – Kwestionariusz Osobowości Eysencka EPQ-R (S. Eysenck, H.J. Eysenck, P. Barrett)

Określana skala: Neurotyzm, Ekstrawersja, Psychotyzm, Kłamstwo

– samoocena

Wykorzystane narzędzie: Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI (E. J. O'Brien i S. Epstein)

Określana skala: Ogólna samoocena, kompetencje, popularność, zdolności przywódcze, Samokontrola, samoakceptacja moralna, atrakcyjność fizyczna, witalność, integracja tożsamości, obronne wzmacnianie samooceny, bycie kochanym

2. Funkcjonowanie profesjonalne:

– Wzorzec zachowań i przeżyć związanych z pracą

Wykorzystane narzędzie – Kwestionariusz AVEM (U. Schaarschmidt i A. Fischer)

Skala: Subiektywne znaczenie pracy, ambicje zawodowe, gotowość do angażowania się, dążenie do perfekcji, zdolność do dystansowania się, rezygnacji w sytuacji porażki, ofensywna strategia rozwiązywania problemów, wewnętrzny spokój i równowaga, poczucie sukcesu w zawodzie, zadowolenie z życia, poczucie wsparcia społecznego

– Stres w Zawodzie Nauczyciela

Wykorzystane narzędzie – Kwestionariusz Stres w Zawodzie Nauczyciela (Z.B. Gaś)

czynnik I <i>Brak adekwatnej gratyfikacji za pracę zawodową</i>
czynnik II <i>Osamotnienie w działaniach zawodowych</i>
czynnik III <i>Wadliwe zarządzanie szkołą</i>
czynnik IV <i>Doświadczenie trudności dydaktycznych</i>
czynnik V <i>Trudne warunki pracy</i>
czynnik VI <i>Doświadczenie trudności wychowawczych</i>
<i>Ogólny poziom nasilenia stresu WO</i>

– Satysfakcja zawodowa

Wykorzystane narzędzie – *Kwestionariusz Ocena Zajęć – N* (Z.B. Gaś)

<i>czynnik I</i> <i>Zadowolenie z prowadzonych zajęć</i>
<i>czynnik II</i> <i>Jakość relacji z uczniami</i>
<i>czynnik III</i> <i>Organizacja procesu dydaktycznego</i>
<i>czynnik IV</i> <i>Umiejętność aktywizowania uczniów</i>
<i>czynnik V</i> <i>Otwartość wobec uczniów</i>
<i>poziom ogólnej satysfakcji z wykonywania zawodu WO</i>

– Funkcjonowanie profesjonalne

Wykorzystane narzędzie – *Skala Charakterystyka Funkcjonowania Profesjonalnego CFP*
(Z.B. Gaś)

Blok I Samoocena w zakresie jakości i poziomu dojrzałości osobowościowej nauczyciela
obszar I - <i>Pozytywne nastawienie wobec siebie</i>
obszar II – <i>Wzrost i rozwój osobisty</i>
obszar III – <i>Autonomia</i>
obszar IV – <i>Adekwatne spostrzeganie rzeczywistości</i>
obszar V – <i>Kompetencja w działaniu</i>
obszar VI – <i>Pozytywne relacje interpersonalne</i>
Blok II Samoocena w zakresie jakości i poziomu kompetencji zawodowych nauczyciela
obszar I - <i>Kompetencje interpretacyjne</i>
obszar II – <i>Kompetencje moralne</i>
obszar III – <i>Kompetencje komunikacyjne</i>
obszar IV – <i>Kompetencje postulacyjne</i>
obszar V – <i>Kompetencje metodyczne</i>
obszar VI – <i>Kompetencje realizacyjne</i>
<i>Atuty Osobowościowe (AO)</i>
<i>Atuty profesjonalne (AP)</i>
<i>Globalne atuty osobowe (GAO)</i>

– Zapotrzebowanie na rozwój profesjonalny

Wykorzystane narzędzie – *Skala Zapotrzebowanie na Rozwój Profesjonalny ZRP*
(Z.B. Gaś)

Blok I Samoocena w zakresie jakości i poziomu dojrzałości osobowościowej nauczyciela
obszar I - <i>Pozytywne nastawienie wobec siebie</i>
obszar II – <i>Wzrost i rozwój osobisty</i>
obszar III – <i>Autonomia</i>
obszar IV – <i>Adekwatne spostrzeganie rzeczywistości</i>
obszar V – <i>Kompetencja w działaniu</i>
obszar VI – <i>Pozytywne relacje interpersonalne</i>

Blok II Samoocena w zakresie jakości i poziomu kompetencji zawodowych nauczyciela
obszar I - <i>Kompetencje interpretacyjne</i>
obszar II – <i>Kompetencje moralne</i>
obszar III – <i>Kompetencje komunikacyjne</i>
obszar IV – <i>Kompetencje postulacyjne</i>
obszar V – <i>Kompetencje metodyczne</i>
obszar VI – <i>Kompetencje realizacyjne</i>
<i>Zapotrzebowanie na stymulowanie rozwoju dojrzałości osobowościowej (ZO)</i>
<i>Zapotrzebowanie na doskonalenie poziomu kompetencji zawodowych (ZP)</i>
<i>Zapotrzebowanie na wzbogacenie zasobów osobistych (GZO)</i>

Wykorzystanie wymienionych narzędzi pozwoliło na profesjonalne określenie osobowościowego i profesjonalnego funkcjonowania nauczyciela. Efekty i opis szczegółowy był przekazywany nauczycielom osobiście przez prowadzących badanie psychologów.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Wybrane przykładowe sposoby diagnozowania kompetencji nauczycieli mogą i powinny być z powodzeniem stosowane i wykorzystywane zarówno w edukacji jak również do badania potrzeb w zakresie doskonalenia przez innych pracowników.

Zebrane informacje o umiejętnościach nauczycieli niezbędnych do opracowania programu nauczania umożliwiły trenerom takie planowanie zajęć aby w znaczący sposób wesprzeć nauczycieli w ich pracy.

Tego typu praktyki są rzadko stosowane ale uzyskane wyniki potwierdzają ich zasadność.

Szczególnie interesujące wydaje się poznawanie cech własnej osobowości i funkcjonowania w środowisku pracy. Można śmiało powiedzieć, że każdy pracownik powinien sam zadbać o uzyskanie własnego profilu osobowościowego.

III.2. Autorskie Programy Nauczania

1. Założenia i cele ogólne

Głównym założeniem Projektu było zwiększenie dostępności do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym w Polsce Wschodniej a przez to przygotowanie ich do aktywnego uczestnictwa w rynku pracy i gospodarce opartej na wiedzy. Zapewni to stosowanie efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych oraz wsparcie procesu kształcenia.

Planując realizację Projektu dokonano analizy zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Zalecenie to zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej z dnia 30 grudnia 2006 roku. W tym dokumencie kompetencje są zdefiniowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem, do integracji społecznej i zatrudnienia.

Przygotowanie uczniów do aktywnego uczestnictwa w gospodarce opartej na wiedzy i rynku pracy wymagało rozpoznania sytuacji w najbliższym środowisku.

Na rynku edukacyjnym nie funkcjonowały programy umożliwiające zaspokojenie tych potrzeb i założeń projektu.

W związku z powyższym należało, zgodnie z założeniami projektu opracować programy uwzględniające wymienione potrzeby.

Opracowane zostały diagnozy/ekspertyzy implementacji kompetencji kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy.

Zakładano, że programy kształcenia zostaną wyprofilowane w kontekście kompetencji kluczowych do zidentyfikowanych uwarunkowań regionalnych i lokalnych.

Zaplanowano, że uzupełnieniem autorskich programów nauczania będą programy zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Autorskie programy nauczania, które były realizowane w ramach obowiązujących planów nauczania zostały opracowane przez nauczycieli poszczególnych kompetencji w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne:

1. Podstawy Programowe – Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 stycznia 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia.

2. Rozporządzenie MEN z dnia 31 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie (z dnia 30 kwietnia 2007 r.) w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.
3. Rozporządzenie MEN z dnia 23 marca 2009 zmieniające rozporządzenie (z dnia 12 lutego 2002 r) w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.
4. Rozporządzenie MEN z dnia 8 czerwca 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników,
5. Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy (z dnia 7 września 1991 r.) o systemie oświaty (oraz o zmianie niektórych innych aktów prawnych.
6. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dnia 30 grudnia 2006 roku
7. Diagnozy implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań regionalnych i lokalnych oświaty i rynku pracy,
8. Cele kształcenia zawodowego klas wytypowanych do projektu

Uzupełnieniem autorskich programów nauczania realizowanych w ramach zajęć obowiązkowych, były opracowane programy i zaplanowane zajęcia dodatkowe w ramach zajęć pozalekcyjnych:

1. Programy Mobilnego Instytutu Kompetencji
2. Harmonogramy lekcji Demonstracyjnych

Rozwijanie kompetencji kluczowych odbywało się również poza zajęciami w szkole. Realizacja zajęć była możliwa dzięki opracowaniu autorskich programów:

1. Wakacyjnych Obozów Naukowych dla poszczególnych kompetencji;
2. Kół Naukowych – rozwijających kompetencje kluczowe uczniów jako tworzenie szkolnego ruchu naukowego;
3. Studium Kompetentnych Liderów – umożliwiających udział uczniów w wybranych zajęciach na uczelni z przedmiotów rozwijających i uzupełniających kompetencje kluczowe

Kształtowanie kompetencji kluczowych uzupełnione zostało nabyciem przez uczniów praktycznych umiejętności w ramach konkretnych przedsięwzięć. Zostały opracowane, na potrzeby Projektu wytyczne i regulaminy pozwalające na niekonwencjonalne wykorzystanie zdobytych umiejętności kluczowych w praktycznym działaniu:

1. Przedsiębiorstwo Symulacyjne jako element analizy progresu asymilacji kompetencji kluczowych
2. Opracowanie i realizacja przedsięwzięć egzemplifikujących nabycie kompetencji kluczowych oraz pozwalających je doskonalić i wykorzystać.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

W efekcie pracy nauczycieli, trenerów, pracowników naukowych uczelni, koordynatorów merytorycznych kompetencji i koordynatorów poszczególnych działań opracowano:

- 200 autorskich programów uwzględniających kształtowanie kompetencji kluczowych w zakresie nauczania przedsiębiorczości, technologii informacyjnej, matematyki i języka obcego, który był przewidziany do realizacji w klasie wytypowanej do Projektu.
- 200 autorskich programów Mobilnego Instytutu Kompetencji;
- Harmonogramy i scenariusze 925 lekcji demonstracyjnych
- 16 programów Kół Naukowych, po 4 z każdej kompetencji
- 4 ramowe programy Wakacyjnych Obozów Naukowych, obejmujących poszczególne kompetencje. Programy te były sukcesywnie przystosowywane przez prowadzących zajęcia trenerów do warunków realizacji i możliwości poszczególnych grup;
- Programy zajęć realizowanych w poszczególnych uczelniach w ramach SKL
- Grę Internetową „SKOK KU KARIERZE” umożliwiającą realizację działań w ramach wirtualnego Przedsiębiorstwo w języku polskim, rosyjskim, angielskim i niemieckim
- 200 projektów przedsięwzięć egzemplifikujących nabycie kompetencji kluczowych, z tego w ramach konkursu, 50 zakwalifikowano do realizacji.

Zarówno realizowane działania jak i ich efekty mogą być wykorzystywane, propagowane naśladowane w planowaniu i realizacji systemowego procesu kształcenia umożliwiającego osiągnięcie założonych celów.

Powyższe działania i ich przykładowe programy zostaną podane w dalszej części publikacji

III.2.1. Wspieranie nauczycieli w opracowaniu i realizacji programów nauczania

1. Założenia i cele ogólne

Głównym założeniem współpracy z nauczycielami zaangażowanymi w realizację Projektu była pomoc w opracowywaniu i realizacji wszystkich działań. Realizowano to założenie poprzez udzielanie wsparcia w poszczególnych etapach:

1. Przygotowywanie nauczycieli do realizacji zadań w projekcie
2. Opracowywanie autorskich programów nauczania
3. Realizacja i ewaluacja autorskich programów nauczania

2. Przykładowe sposoby realizacji

1. W ramach przygotowania nauczycieli do realizacji Projektu w każdym województwie, w siedzibie Partnerów Projektu odbyły się spotkania ogólne dla szkół, ich dyrektorów i zaangażowanych do Projektu nauczycieli.

W trakcie spotkania ogólnego podane zostały szczegółowe informacje o Projekcie oraz scharakteryzowane zadania nauczycieli i szkół. Nauczyciele zostali zapoznani z zasadami uczestnictwa w projekcie, sposobach ich doskonalenia i udzielania niezbędnego wsparcia w realizacji poszczególnych zadań. W czasie poświęconym na dyskusję doprecyzowywano podane informacje poprzez udzielanie odpowiedzi na zadawane pytania.

Po spotkaniach ogólnych odbywały się spotkania zespołów nauczycieli z koordynatorami merytorycznymi poszczególnych kompetencji.

W trakcie tych spotkań miało miejsce prezentowanie się uczestników, zbieranie i wymiana adresów mailowych, omówienie szczegółowe prac związanych z realizacją Projektu SKK i przybliżenie znaczenia Kompetencji Kluczowych określonych w Europejskich Ramach Odniesienia w uczeniu się przez całe życie.

Przypomniane zostały zasady doboru programów nauczania i ich oceniania zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem MEN. Zwrócono również uwagę na istotę podstawy programowej, jej rolę w opracowywaniu programów kształcenia i testów egzaminacyjnych.

W trakcie spotkań rozpoczęto analizę podstaw programowych, celów kształcenia zawodowego, diagnoz lokalnych i regionalnych oraz definicji kompetencji kluczowych przedstawionych w dzienniku UE.

W trakcie spotkań koordynatorzy merytoryczni poszczególnych kompetencji poinformowali o zasadach oceny, wyboru lub opracowywania programu nauczania.

Dokonano wstępnego planowania prac w trakcie warsztatów poświęconych opracowywaniu autorskich programów nauczania dla poszczególnych przedmiotów. Uzgodnione zostały sposoby przygotowania się nauczycieli do wspomnianych warsztatów.

W ramach przygotowań nauczyciele powinni:

- Przemyśleć możliwość zoperacjonalizowania kompetencji kluczowych;
- Dokonać próby oceny realizowanych programów nauczania pod kątem kształtowania kompetencji kluczowych;
- Zapoznać się z wynikami środowiskowych diagnoz lokalnych i regionalnych;
- Opracować wykaz oczekiwań nauczycieli przedmiotów zawodowych od realizowanych programów języka obcego, przedsiębiorczości, technologii informacyjnej i matematyki, w klasie planowanej do udziału w projekcie, zgodnie z kierunkiem kształcenia zawodowego;
- Przygotować i przywieźć na warsztaty realizowane i inne dostępne programy nauczanego przedmiotu oraz własne rozkłady materiałów

Koordinatorami merytorycznymi poszczególnych kompetencji, rozpoczynającymi pracę z nauczycielami byli:

1. Porozumiewanie się w językach obcych – dr Anna Pado;

2. Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne – dr Maria Sobczak;
3. Kompetencje informatyczne – dr Grzegorz Wójcik;
4. Inicjatywność i przedsiębiorczość – mgr inż. Mirosława Gerkowicz, Od 1 maja 2010 r. funkcję tę pełni mgr Sylwia Skrzypek_Ahmed

3. Opracowywanie autorskich programów nauczania

W celu wsparcia nauczycieli opracowujących swoje programy nauczania udzielono nauczycielom wsparcia metodycznego i merytorycznego. Zorganizowane zostało doradztwo dla zespołów zaangażowanych w projekcie w poszczególnych szkołach.

Następnym etapem były warsztaty organizowane dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów.

W trakcie warsztatów nauczyciele pod kierunkiem doświadczonych edukatorów i trenerów oraz koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji konstruowali własne programy.

Warsztaty były realizowane w dwóch etapach:

I etap: zajęcia dotyczyły analizy i badań spójności dotychczasowych programów nauczania z kompetencjami kluczowymi, potrzebami rynku lokalnego i profilem szkoły zawodowej, określenia celów, warunków i struktury materiału nauczania oraz ogólnych wskazań dotyczących opracowania autorskiego programu nauczania.

II etap – w trakcie spotkań dokonano oceny przygotowanych autorskich programów nauczania, zaplanowano dobór podręczników dla uczniów, określono potrzeby nauczycieli dotyczące wdrażania programu w zakresie środków dydaktycznych dla nauczyciela i materiałów dla uczniów.

Pomiędzy I i II etapem warsztatów nauczyciele samodzielnie przygotowywali autorskie programy nauczania. Mogli oni korzystać z doradztwa zaangażowanych edukatorów, którzy na bieżąco udzielali wskazówek i odpowiedzi na zadawane pytania ukierunkowując rozpoczęte prace. Doradztwo było prowadzone w trakcie konsultacji indywidualnych, poprzez forum internetowe, kontakty telefoniczne, pocztę elektroniczną.

Na podkreślenie zasługuje przygotowanie nauczycieli do oceny programów nauczania co zaowocowało dokonaniem recenzji i wzajemnej oceny koleżeńskich opracowanych programów.

Nowością w realizacji warsztatów była ocena nauczycieli przez trenerów prowadzących warsztaty.

W trakcie II etapu warsztatów nauczyciele opracowywali projekty ewaluacji własnego, autorskiego programu nauczania oraz wykaz środków dydaktycznych niezbędnych do jego realizacji.

Wsparciem dla nauczycieli podczas opracowywania programów nauczania były również przekazane podręczniki określające zasady opracowywania i modyfikacji programów nauczania w zakresie poszczególnych kompetencji:

1. Tomasz Michniowski – „Założenia programowe, zasady opracowania i modyfikacji programu kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie informatyki i technologii informacyjnej”
2. Katarzyna Szempruch, Agnieszka Uberman – „Założenia programowe, zasady opracowania i modyfikacji programu kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie języków obcych”;
3. Maria Sobczak – „Założenia programowe, zasady opracowania i modyfikacji programu kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie matematyki”;
4. Jolanta Szempruch – „Założenia programowe, zasady opracowania i modyfikacji programu kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości”

Programy opracowali następujący nauczyciele pod kierunkiem koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji. Nazwiska podane są z podziałem na województwa w poszczególnych kompetencjach w porządku alfabetycznym:

Kompetencja porozumiewanie się w językach obcych, koordynator – dr Anna Pado

Województwo lubelskie

Lp.	Nazwisko Imię	Szkoła
1.	Abramek Grzegorz –	Zespół Szkół Nr 1 w Puławach
2.	Burdach Anna	Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie
3.	Dudzisz Elzbieta	Zespół Szkół Odzieżowo – Włókienniczych w Lublinie
4.	Kalenik Iwona Monika	Zespół Szkół Nr 1 w Białej Podlaskiej
5.	Konderak Anna	Zespół Szkół Budowlanych w Lublinie
6.	Peret Magdalena	Zespół Szkół Zawodowych w Janowie Lubelskim
7.	Radziszewska Monika	Zespół Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie
8.	Sereda Robert	Państw. Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie
9.	Szymańska Anna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych. w Parczewie
10.	Zawiślak Angelika	Zespół Szkół Nr 3 w Tomaszowie Lubelskim

Województwo mazowieckie

Lp.	Nazwisko Imię	Szkoła
1.	Adamska Lyubov	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszakowie
2.	Borowska Marzena	Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu
3.	Deńca Ewa	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Siennie
4.	Kovaliv Lesya	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Nowej Wsi
5.	Olczyk Beata	Zesp. Szkół Rolniczo – Technicznych w Zwoleniu
6.	Oleszczuk Lidia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Pionkach

7.	Puton Dorota	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Lipsku
8.	Skowrońska Klaudia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Warce
9.	Stańczyk-Musiał Justyna	Zespół Szkół Samochodowych w Radomiu
10.	Wałachowska Justyna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Garwolinie

Województwo świętokrzyskie

Lp.	Nazwisko Imię	Szkoła
1.	Białousz Małgorzata	Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych w Sandomierzu
2.	Chabuz Marta	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie
3.	Kisiel Paweł	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Jędrzejowie
4.	Legenc Bożena	Zespół Szkół Informatycznych w Kielcach
5.	Florys – Trybuszkiewicz Sylwia	Zespół Szkół Ekonomicznych w Staszowie
6.	Patyńska Krystyna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 we Włoszczowie
7.	Romanowska Joanna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Skarżysku Kamiennej
8.	Sledzik Małgorzata	Zespół Szkół Zawodowych w Pińczowie
9.	Wolińska- Pater Anna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach
10.	Wyderska Aneta	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich

Województwo podkarpackie

Lp.	Nazwisko Imię	Szkoła
1.	Bałut Agnieszka	Zespół Szkół w Sokołowie Małopolskim
2.	Berezecka Elżbieta / Tworek Barbara	Zespół Szkół Nr 2 w Stalowej Woli
3.	Buś Małgorzata	Zespół Szkół Technicznych w Mielcu
4.	Głąb Grażyna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu
5.	Leczek Monika	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Krośnie
6.	Porzuczek Barbara	Zespół Szkół Zawodowych Nr 1w Dębicy
7.	Rząsa Barbara	Zespół Szkół Nr 2 w Rzeszowie
8.	Szalacha Dominika	Zespół Szkół Technicznych w Rzeszowie
9.	Tokarczyk Elżbieta	Zespół Szkół Nr 4 w Stalowej Woli
10.	Trzyna Jacek	Zespół Szkół Technicznych w Łańcucie

Województwo podlaskie

Lp.	Nazwisko Imię	Szkoła
1.	Cyrulik Dorota	Zespół Szkół Budowlano –Geodezyjnych w Białymstoku
2.	Dzieniszewska Dorota	Zespół Szkół Technicznych w Augustowie
3.	Hołownia Jolanta	Centrum Edukacji w Supraślu
4.	Kozłowski Tomasz	Zespół Szkół Nr 1 w Zambrowie
5.	Lipeczyńska Urszula	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Hajnówce
6.	Łapińska Iwona	Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach
7.	Walewska Ewa	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Łomży
8.	Zaręba Ewa	Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem.
9.	Zasłona Paweł	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach
10.	Żłobikowska Dorota	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku

II. Kompetencje matematyczne i naukowo – techniczne, koordynator – dr Maria Sobczak
Województwo lubelskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Kustra Mirosława	Zespół Szkół Nr 1 w Puławach
2.	Łukasik Beata	Zespół Szkół Zawodowych w Janowie Lubelskim
3.	Modzelewska Małgorzata	Zespół Szkół Budowlanych w Lublinie
4.	Ostrowska Matys Marta	Państw. Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie
5.	Semeniuk Iwona	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych. w Parczewie
6.	Soborska Alicja	Zespół Szkół Odzieżowo – Włókienniczych w Lublinie
7.	Stasiak Urszula	Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie
8.	Strumidło Irena	Zespół Szkół Nr 3 w Tomaszowie Lubelskim
9.	Styk Iwona	Zespół Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie
10.	Zalech Elżbieta	Zespół Szkół Nr 1 w Białej Podlaskiej

Województwo mazowieckie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Czestkowska Maria	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszowie
2.	Hajduła Sylwia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Pionkach
3.	Kania Barbara	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Siennie
4.	Kornak Anna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Warce
5.	Lidak Katarzyna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Lipsku
6.	Łuczaj Beata	Zespół Szkół Samochodowych w Radomiu

7.	Łukawska Beata	Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu
8.	Mąkosa Małgorzata/ Kret Barbara/	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Garwolinie
9.	Sulek Justyna	Zesp. Szkół Rolniczo – Technicznych w Zwoleniu
10.	Torschmied Agnieszka/ Górska Janina	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Nowej Wsi

Województwo świętokrzyskie

Lp.	Nazwisko I imię	Szkoła
1.	Ciepiela Barbara	Zespół Szkół Ekonomicznych w Staszowie
2.	Dziuba Magdalena	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich
3.	Gad Joanna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach
4.	Janta Iwona	Zespół Szkół Ekonomicznych w Skarżysku Kamiennej
5.	Karkocha Zygryda	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie
6.	Kozłowska Marta	Zespół Szkół Informatycznych w Kielcach
7.	Kumor Mariola	Zespół Szkół Zawodowych w Pińczowie
8.	Marcinkowska Zofia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 we Włoszczowie
9.	Piasecki Włodzimierz	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Jędrzejowie
10.	Skubida Magdalena	Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych w Sandomierzu

Województwo podkarpackie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Balicka Dorota	Zespół Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu
2.	Finfa Anna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Krośnie
3.	Frączek Krzysztof/ Sidor Agata	Zespół Szkół w Sokołowie Małopolskim
4.	Jaklińska Małgorzata	Zespół Szkół Nr 2 w Stalowej Woli
5.	Kuziora Joanna	Zespół Szkół Nr 4 w Stalowej Woli
6.	Kuźniar Joanna	Zespół Szkół Technicznych w Łąncucie
7.	Lasota (Dworak) Iwona / Pitera Anna	Zespół Szkół Technicznych w Rzeszowie
8.	Ostasz Beata	Zespół Szkół Nr 2 w Rzeszowie
9.	Śliwińska Anna	Zespół Szkół Technicznych w Mielcu
10.	Waško Grażyna	Zespół Szkół Zawodowych Nr 1w Dębicy

Województwo podlaskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Drozd Aneta	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Łomży
2.	Iwaszczuk Katarzyna	Centrum Edukacji w Supraślu
3.	Karpiesiuk Agnieszka	Zespół Szkół Budowlano –Geodezyjnych w Białymstoku
4.	Kozioł Grzegorz	Zespół Szkół Nr 1 w Zambrowie
5.	Olendzka Aneta	Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach
6.	Rahman Magdalena/ Falkowska Aleksandra	Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem.
7.	Reut Marta	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach
8.	Teresiak Mariola	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Hajnówce
9.	Wierzińska Bogna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku
10.	Zawacka Janina	Zespół Szkół Technicznych w Augustowie

III. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości i inicjatywności – koordynator mgr inż. Mirosława Gerkowicz,
Województwo lubelskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Brodowska Krystyna	Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie
2.	Chmielarz Zdzisław	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych. w Parczewie
3.	Dereń Teresa Grażyna	Zespół Szkół Nr 3 w Tomaszowie Lubelskim
4.	Kuraś Joanna Katarzyna	Zespół Szkół Odzieżowo – Włókienniczych w Lublinie
5.	Nogowska Lidia Ewa	Zespół Szkół Nr 1 w Puławach
6.	Rozwadowska Agnieszka	Zespół Szkół Budowlanych w Lublinie
7.	Szeleźniak Wojciech	Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie
8.	Weremczuk Renata Ewa	Zespół Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie
9.	Wieleba Mariusz	Zespół Szkół Zawodowych w Janowie Lubelskim
10.	Żbikowska Małgorzata	Zespół Szkół Nr 1 w Białej Podlaskiej

Województwo mazowieckie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Domagała Magdalena	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Pionkach
2.	Flaga Ewa Jolanta	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Garwolinie
3.	Gołębiowska Katarzyna	Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu
4.	Kocewiak Maria	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Nowej Wsi

5.	Kulesza Marzena Maria	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszowie
6.	Niedziela Lidia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Siennie
7.	Piasecka Elżbieta Renata	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Lipsku
8.	Romanowska Krystyna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Warce
9.	Skrzypek-Markiewicz Izabela	Zespół Szkół Rolniczo – Technicznych w Zwoleniu
10.	Traczyk Magdalena Joanna	Zespół Szkół Samochodowych w Radomiu

Województwo świętokrzyskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Borkowska Ewa	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach
2.	Dębińska Iwona Helena	Zespół Szkół Ekonomicznych w Skarżysku Kamiennej
3.	Domagała Anita Kalina	Zespół Szkół Zawodowych w Pińczowie
4.	Gola Renata Anna	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie
5.	Grimm Katarzyna Agata	Zespół Szkół Informatycznych w Kielcach
6.	Haja Paulina Jolanta	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Jędrzejowie
7.	Klubińska Wiesława	Zespół Szkół Ekonomicznych w Staszowie
8.	Krzaczyńska Iwona Edyta	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich
9.	Kubiak Magdalena Dorota	Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych w Sandomierzu
10.	Olczyk Justyna Wanda	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 we Włoszczowie

Województwo podkarpackie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Ćwiąkała Krystyna Helena	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Krośnie
2.	Dąbrowska Katarzyna Monika	Zespół Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu
3.	Haliniak Anna	Zespół Szkół Nr 2 w Stalowej Woli
4.	Kolano Anna	Zespół Szkół w Sokołowie Małopolskim
5.	Kowal Andrzej	Zespół Szkół Technicznych w Łąncucie
6.	Rydkodym Jolanta Irena	Zespół Szkół Nr 4 w Stalowej Woli
7.	Segelin Irena	Zespół Szkół Technicznych w Rzeszowie
8.	Śląska Izabela Barbara	Zespół Szkół Nr 2 w Rzeszowie
9.	Wielgosz Małgorzata Elżbieta	Zespół Szkół Zawodowych Nr 1w Dębicy
10.	Wrażeń Józefa	Zespół Szkół Technicznych w Mielcu

Województwo podlaskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Cwalina Hanna	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Łomży
2.	Dąbrowski Michał	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku
3.	Falkowski Krzysztof	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach
4.	Kojło Jan	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Hajnówce
5.	Kondratowicz Jan/ Jarocka Agata	Centrum Edukacji w Supraślu
6.	Łapińska Alina	Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach
7.	Raciborska Dorota	Zespół Szkół Technicznych w Augustowie
8.	Roszkowska-Kopańska Beata	Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem.
9.	Rudziński Bogdan	Zespół Szkół Budowlano –Geodezyjnych w Białymstoku
10.	Szajner Irena Anna	Zespół Szkół Nr 1 w Zambrowie

IV. Kompetencje informatyczne – Koordynator – dr Grzegorz Wójcik
Województwo lubelskie

Lp.	Imię nazwisko	Szkoła
1.	Doroszuk Krzysztof	Zespół Szkół Nr 1 w Białej Podlaskiej
2.	Drozdowski Artur	Zespół Szkół Budowlanych w Lublinie
3.	Gierczak Mieczysław	Zespół Szkół Zawodowych w Janowie Lubelskim
4.	Głos Urszula	Zespół Szkół Odzieżowo – Włókienniczych w Lublinie
5.	Kobak Iwona	Zespół Szkół Nr 3 w Tomaszowie Lubelskim
6.	Kornas Krzysztof	Państw. Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie
7.	Nogowski Adam	Zespół Szkół Nr 1 w Puławach
8.	Odrzywolska Zofia	Zespół Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie
9.	Olszewski Krzysztof	Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie
10.	Wojciech Topolewski	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych. w Parczewie

Województwo mazowieckie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Kubiak Ryszard	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Siennie
2.	Mrozek Małgorzata	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Warce
3.	Musiał Krzysztof	Zespół Szkół Samochodowych w Radomiu
4.	Sokół Sylwia	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Pionkach
5.	Sowa Marek	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1w Lipsku

6.	Strzelecka Agnieszka	Zesp. Szkół Rolniczo – Technicznych w Zwoleniu
7.	Studniarz Monika	Zespół Szkół Nr 1 w Wyszakowie
8.	Świdzikowska Jolanta / Wróblewski Ireneusz	Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu
9.	Turek Tomasz	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Garwolinie
10.	Wądołowska-Pieniek Agnieszka / Wawer Grzegorz	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Nowej Wsi

Województwo świętokrzyskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Chabior Agnieszka	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie
2.	Ciszek Jarosław	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 3 w Końskich
3.	Fogelman Krzysztof	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach
4.	Frańczak Sylwia	Ponadgimnazjalny Zespół Szkół Ekonomicznych w Sandomierzu
5.	Garus Alicja	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Jędrzejowie
6.	Grabda Agnieszka / Woś Piotr	Zespół Szkół Informatycznych w Kielcach
7.	Kaczmarek Monika	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 we Włoszczowie
8.	Madej Waldemar	Zespół Szkół Ekonomicznych w Staszowie
9.	Pisarek Katarzyna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Skarżysku Kamiennej
10.	Śpiewak Monika	Zespół Szkół Zawodowych w Pińczowie

Województwo podkarpackie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Bieniasz-Erazmus Bernadetta	Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Dębicy
2.	Bury Eugeniusz	Zespół Szkół Technicznych w Rzeszowie
3.	Gawron Dariusz	Zespół Szkół Nr 4 w Stalowej Woli
4.	Kiełb Lesław	Zespół Szkół Technicznych w Łańcucie
5.	Nalepa-Harpula Justyna	Zespół Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu
6.	Pałka Małgorzata	Zespół Szkół Nr 2 w Rzeszowie
7.	Skowron Elena	Zespół Szkół Technicznych w Mielcu
8.	Wojtyczek Władysław	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Krośnie
9.	Zawisza Elżbieta	Zespół Szkół Nr 2 w Stalowej Woli
10.	Ziemniak Waldemar	Zespół Szkół w Sokołowie Małopolskim

Województwo podlaskie

Lp.	Nazwisko i imię	Szkoła
1.	Bręk Krystyna	Zespół Szkół Technicznych w Augustowie
2.	Charytoniuk Jerzy	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych w Hajnówce
3.	Domas Krzysztof	Centrum Edukacji w Supraślu
4.	Jadwiga Wądołowska-Pieniek	Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Łomży
5.	Jasłowski Piotr	Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach
6.	Krajewski Arkadiusz	Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem.
7.	Rudnicki Ireneusz	Zespół Szkół Nr 1 w Zambrowie
8.	Rutkowski Tadeusz	Zespół Szkół Budowlano –Geodezyjnych w Białymstoku
9.	Szorc Magdalena	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach
10.	Zolnik-Gil Alicja / Dobrowolska Dorota	Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku

W trakcie opracowywania autorskich programów nauczania, bardzo istotne było dokonywanie ich oceny, przez kolegów z grupy i przez koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji. Służyły do tego celu, opracowane na potrzeby Projektu, arkusze analizy programów.

Arkusz analizy i oceny programu nauczania

Lp.	Element struktury programu autorskiego	Kryteria i wskaźniki	Uwagi o spełnieniu wymagań
1.	Wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu	precyzyjne uzasadnienie potrzeby opracowania programu autorskiego	
		spójność z diagnozą lokalnego i regionalnego rynku pracy	
		uwzględnienie oczekiwań środowiska lokalnego	
		interdyscyplinarność programu	
2.	Cele edukacyjne	odpowiednie uszczegółowienie celów operacyjnych	
		„niekonwencjonalna” operacjonalizacja kompetencji kluczowej	
		zachowanie proporcji między ilością celów edukacyjnych a materiałem nauczania	
		uwzględnienie w celach możliwości kształtowania umiejętności i postaw oraz zdobywania nowej wiedzy	
3.	Treści programowe	użyteczność treści programowych	
		atrakcyjność treści programowych dla ucznia	
		oryginalne ujęcie treści	

Lp.	Element struktury programu autorskiego	Kryteria i wskaźniki	Uwagi o spełnieniu wymagań
4.	Warunki realizacji programu	wykorzystywanie zasobów środowiska lokalnego	
		opis sposobów realizacji zajęć	
		różnorodność środków dydaktycznych	
		przykładowe rozwiązania metodyczne	
5.	Procedury osiągania celów	plan realizacji zajęć	
		różnorodność sposobów osiągania celów	
		przestrzeganie zasad indywidualizacji i integracji kształcenia	
		przykłady konspektów/scenariuszy zajęć	
6.	Przewidywane osiągnięcia ucznia	opisane osiągnięcia uczniów są realne	
		umiejętności zdobyte podczas realizacji programu będą pomocne przy planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej	
7.	Kontrola i ocena osiągnięć ucznia	różnorodność sposobów oceniania ucznia	
		przykłady narzędzi do oceny osiągnięć uczniowskich	
		przygotowanie uczniów do samooceny	
8.	Ewaluacja	Niekonwencjonalnie skonstruowany projekt ewaluacji programu	
		przykładowe narzędzie ewaluacji	

Narzędzie to może służyć jako dobry, sprawdzony przykład do analizy programów nauczania zarówno autorskich, opracowanych przez samych nauczycieli jak również podczas dokonywania wyboru z oferowanych na rynku edukacyjnym. Narzędzie może być przydatne dyrektorom szkół i innym pracownikom nadzoru pedagogicznego, doradcom i konsultantom wspierającym pracę nauczycieli pod kątem metodycznym i merytorycznym.

W celu oddania informacji o wybranych programach zostaną przytoczone opisy wybranych, wyróżnionych programów.

Wszystkie autorskie programy nauczania zostały zebrane i wydane w oddzielnych publikacjach oraz udostępnione na stronach Internetowych projektu.

Jednym z opiniowanych programów jest program Barbary Porzuczek nauczycielki języka angielskiego w ZS w Dębicy. Warto zapoznać się z jego analizą wykonaną przez Koordynatora Merytorycznego Kompetencji Języków Obcych dr Annę Pado. Ocenie podlegały poszczególne elementy programu nauczania w oparciu o wybrane wskaźniki zgodnie z przyjętymi kryteriami.

Oceniając wprowadzenie i założenia dydaktyczno-wychowawcze programu analizowano sposób uzasadnienia potrzeby jego opracowania, spójność z diagnozą lokalnego i regionalnego rynku pracy, uwzględnienie oczekiwań środowiska lokalnego oraz interdyscyplinarność programu. W uwagach o spełnieniu wymagań w tym zakresie zostało napisane:

„Program zakłada wyposażenie uczniów w umiejętności podnoszące ich atrakcyjność na rynku pracy i zapewnia możliwości samorealizacji i rozwoju zawodowego – dostęp do źródeł i publikacji w j. angielskim. Stwarza możliwości funkcjonowania w szerszym społeczeństwie europejskim dzięki umiejętności komunikowania się w j. angielskim. Zawiera cele i treści korespondujące z wynikami diagnozy regionalnego i lokalnego rynku pracy (zapotrzebowanie na pracowników posiadających wiedzę fachową z dziedziny mechatroniki oraz sprawnie władających j. angielskim). Zawiera sprecyzowane cele i treści zgodne z postulatami lokalnych pracodawców (znajomość terminologii zawodowej w języku angielskim, umiejętność pisania standardowych tekstów użytkowych, umiejętność odbioru i tworzenia komunikatów werbalnych). Uwzględnia oczekiwania rodziców uczniów (umiejętności i techniki wymagane na maturze z j. angielskiego)

Kształtuje postawy tolerancji wobec innych kultur (zawiera treści prezentujące różne aspekty życia w krajach anglojęzycznych). Zawiera elementy geografii, historii, sztuki krajów anglojęzycznych i tematykę związaną z nowoczesną technologią i wynalazkami.

Zakłada wykorzystanie wiedzy zdobytej na lekcjach innych przedmiotów do nauki j. angielskiego”

Analizując zapisy dotyczące celów edukacyjnych pod kątem ich uszczegółowienia, niekonwencjonalnej operacjonalizacji kompetencji kluczowej, zachowania proporcji między ilością celów edukacyjnych a materiałem nauczania oraz uwzględnienie w celach możliwości kształtowania umiejętności i postaw oraz zdobywania nowej wiedzy, analizująca program napisała:

„Zachowana jest właściwa hierarchia sformułowanych celów: jeden cel nadrzędny, sześć celów ogólnych (w tym jeden wynikający ze specjalizacji i jeden z diagnozy regionalnej), dwanaście celów szczegółowych wynikających z celów ogólnych i logicznie precyzujących treści w nich zawarte. Cele wynikające z kompetencji kluczowej są logicznie powiązane z pozostałymi celami edukacyjnymi, tworząc spójną i logiczną całość, czytelną dla każdego użytkownika programu.

Treści edukacyjne i techniki służące do wdrażania kompetencji kluczowej są ściśle zintegrowane z wymaganiami podstawy programowej oraz standardami wymagań maturalnych. Pierwszy cel szczegółowy zakłada doskonalenie umiejętności językowych jako narzędzia poznania i komunikacji oraz samorozwoju przez korzystanie ze źródeł informacji w j. angielskim”

O treściach programowych zaplanowanych do realizacji założonych celów, ich atrakcyjności, użyteczności oraz oryginalności ujęcia dr Anna Pado napisała:

„Zawierają tematykę adekwatną do otaczającej rzeczywistości, odzwierciedlają różne sfery życia. Są zgodne z wymaganiami egzaminu maturalnego. Służą do kształtowania umiejętności wykorzystywanych w sytuacjach zawodowych i towarzyskich. Są atrakcyjne dla ucznia ze względu na tematykę dotyczącą ludzi młodych i odniesienia do zainteresowań. Zawierają tematykę odnoszącą się do specjalizacji zawodowej uczniów. Są ułożone w sposób zapewniający optymalną realizację celów (nabywanie wiedzy i umiejętności językowych i komunikacyjnych – 3 lata; doskonalenie umiejętności, poznanie technik egzaminacyjnych – ostatni rok nauki)”

Charakterystyka warunków realizacji programu uwzględniająca wykorzystywanie zasobów środowiska lokalnego, opis sposobów realizacji zajęć, różnorodność środków dydaktycznych i przykładowe rozwiązania metodyczne:

„Program uwzględnia różne metody i techniki pracy i zawiera ich krótki opis. Skupia się przede wszystkim na metodzie eklektycznej (łączącej różne elementy), która obecnie uznawana

jest za najskuteczniejszą w nauce języka obcego. Zawiera szczegółowy jej opis i przykłady wykorzystania na lekcji.

Realizacja programu oparta jest na podejściu komunikacyjnym, szczegółowo opisanym w rozdziale piątym. Proponowane rozwiązania dotyczące sposobów prowadzenia lekcji, zaakcentowania roli ucznia w procesie dydaktycznym, zmiany pozycji nauczyciela i nadanie mu funkcji przewodnika i doradcy zamiast „źródła wiedzy” i „nadzorcy” zasługują na wyróżnienie. Jest to bardzo nowoczesne i efektywne podejście do nauczania i uczenia się.

Program zakłada wykorzystanie dostępnych środków i zasobów – pracowni językowej oraz multimedialnej, zawartości biblioteki szkolnej. Zawiera listę środków dydaktycznych pomocnych w realizacji programu”

Procedury osiągnięcia celów uwzględniające plan realizacji zajęć, różnorodność sposobów osiągnięcia celów, przestrzeganie zasad indywidualizacji i integracji kształcenia oraz przykłady konspektów/scenariuszy zajęć ocenione zostały w następujący sposób:

„Program zawiera plan realizacji zajęć, gdzie treści programowe przewidziane w całym cyklu edukacyjnym rozpisane są szczegółowo w formie tabeli. Jasny i przejrzysty układ pozwala natychmiast zorientować się jaka tematyka, sprawności językowe, zagadnienia gramatyczne i słownictwo będą realizowane na każdej jednostce metodycznej. Program zawiera szczegółowy opis metod wprowadzania i doskonalenia poszczególnych umiejętności językowych wraz z przykładami ćwiczeń i procedur służących do osiągnięcia założonych celów. W programie opisane są także techniki integracji sprawności językowych poparte ciekawymi przykładami. Osobny podrozdział poświęcony jest indywidualizacji nauczania i wynikającym z niej korzyściom dla ucznia. Opisane są style poznawcze uczniów i przykłady zastosowania indywidualizacji ze względu na styl uczenia się i poziom zaawansowania. Dodatkowo do programu jest aneks, który zawiera przykładowe scenariusze lekcji. Są one bardzo interesujące ze względu na tematykę i opracowane materiały. Dotyczą one zarówno języka zawodowego związanego z profilem kształcenia, jak i zagadnień z podstawy programowej. Mogą stanowić gotowy wzorzec dla każdego nauczyciela języka, który chciałby je wykorzystać w pracy”

Analizując opis przewidywanych osiągnięć ucznia pod kątem ich realności oraz przydatności zdobytych umiejętności przy planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej Pani A. Pado napisała:

„Przewidywane efekty nauczania są zgodne z założonymi celami i podzielone na grupy ze względu na specyfikę poszczególnych umiejętności językowych. Uwzględniają również specyfikę szkoły i młodzieży do niej uczęszczającej, co sprawia, że nie są wygórowane, a jednak możliwe do zrealizowania. Zawodowy profil kształcenia i dalsze perspektywy rozwoju również są elementem przewidywanych osiągnięć”.

Informacje dotyczące rozdziału poświęconego kontroli i ocenie osiągnięć ucznia ze zwróceniem uwagi na różnorodność sposobów oceniania ucznia, przykłady narzędzi do oceny osiągnięć uczniowskich oraz przygotowanie uczniów do samooceny:

„Ocenianie stanowi siódmy rozdział programu. Zawiera sposoby sprawdzania osiągnięć z podziałem na poszczególne umiejętności językowe. Nie są to więc oklepane testy gramatyczne i „kartkówki ze słówek”, ale nowoczesne metody sprawdzania opanowania umiejętności słuchania, czytania, pisania i mówienia. Program zawiera również szczegółowe kryteria oceniania w formie tabeli”

Ocena sposobu prowadzenia ewaluacji opracowanego programu nauczania ze szczególnym zwróceniem uwagi na niekonwencjonalność skonstruowanego projektu ewaluacji oraz proponowanych przykładowych narzędzi:

„Projekt ewaluacji programu podzielony jest na dwa etapy. Wyznacznikiem końca etapu nie jest jednak rok szkolny, a zakończenie pewnej całości dydaktycznej, w tym przypadku jednej części podręcznika. Ma to logiczne uzasadnienie, ponieważ przy niewielkiej liczbie godzin tygodniowo, nie można zrealizować go w ciągu dziesięciu miesięcy.

Projekt ewaluacji zawiera wszystkie konieczne elementy i propozycje ciekawych narzędzi. Przykładem może być ankieta dla uczniów, czy arkusz wywiadu z wychowawcą klasy”.

Opinia Koordynatora Merytorycznego Kompetencji Języków Obcych dr Anny Pado dotycząca programu nauczania opracowanego przez Marzenę Borowską nauczyciela języka angielskiego z Zespołu Szkół Agrobiznesu i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu.

„W **założeniach dydaktycznych** Autorka sygnalizuje integrację nauczania języka z profilem zawodowym szkoły oraz uwzględnia diagnozę lokalnego rynku pracy. Odzwierciedlają to prawidłowo sformułowane cele programu, w których oprócz kompetencji kluczowej, diagnozy lokalnego rynku pracy, profilu zawodowego i podstawy programowej odniesiono się również do kształtowania wzorców osobowych i postaw (rozumienie dobra osobistego i społecznego, tolerancja i otwartość na innych, poczucie wartości i godności, postawa asertywna). Zachowana została właściwa proporcja między liczbą wymienionych celów a proponowanym materiałem nauczania.

Treści programowe zaproponowane w Programie są dobrane wg kryterium przydatności dla ucznia, ponieważ w odpowiedniej proporcji łączą treści z obszaru języka ogólnego i specjalistycznego. W rozdziale „Treści programowe” są one czytelnie wyróżnione. Treści „struktury gramatyczne” nie są tylko skrótem opisu odpowiedniej dyscypliny akademickiej (części mowy, składnia), ale są dobrane wg kryterium ich przydatności w poprawnej komunikacji. Podobna uwaga dotyczy działu „Funkcje komunikacyjne.

W procedurach **osiągania celów** Autorka szczegółowo odnosi do takich specyficznych sytuacji szkolnych, jak zróżnicowanie poziomu w obrębie klasy, a także potrzeby uczniów z dysfunkcjami i uczniów zdolnych. Ta część Programu jest szczególnie wartościowa ze względu na duży walor użyteczności, gdyż Autorka podaje bardzo cenne informacje i zalecenia, z których mogą korzystać inni nauczyciele pracujący z uczniami o szczególnych potrzebach. Są to m.in.: – zalecenia ogólne dotyczące współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, kontaktów z rodzicami, sporządzania dokumentacji o uczniach itp. – szczegółowe zadania nauczyciela w pracy z uczniem z trudnościami w nauce – zadania nauczyciela w pracy z uczniem zdolnym. Spośród procedur osiągania celów należy wyróżnić strategie uczenia się –element rzadko doceniany w codziennej praktyce szkolnej. Jako ilustrację **działań dydaktycznych** Autorka zamieszcza szczegółowy scenariusz lekcji „Serce jest tam, gdzie twój kraj”. Ciekawostką w nim jest piosenka autorstwa samej nauczycielki.

Przewidywane osiągnięcia ucznia są opisane z podziałem na sprawności komunikacyjne receptywne i produktywne. Są to osiągnięcia w pełni realne, prognozujące ewentualną możliwość edukacji na kolejnych etapach kształcenia.

W rozdziale „**Kontrola i ocena osiągnięć ucznia**” Autorka podaje szczegółowe kryteria oceny umiejętności uczniów w zakresie kompetencji komunikacyjnej i lingwistycznej”

4. Realizacja i ewaluacja autorskich programów nauczania

Po zaopiniowaniu programów przez nauczycieli mianowanych, trenerów i koordynatorów merytorycznych odpowiednich kompetencji oraz zatwierdzeniu na posiedzeniach Rad Pedagogicznych w poszczególnych szkołach rozpoczęto ich realizację.

Zarówno autorzy jak i kadra Projektu była bardzo zainteresowana jak funkcjonują autorskie programy w poszczególnych szkołach, kompetencjach i klasach

Zgodnie z projektem koordynatorzy merytoryczni kompetencji na bieżąco prowadzili konsultacje, przesyłali odpowiednie narzędzia umożliwiające prowadzenie badań potencjału uczniów i wspierali nauczycieli, którzy musieli dokonywać zmian w swoich programach aby jak najlepiej ich dostosować do możliwości uczniów klas w których były wdrażane.

Okazją do spotkań wszystkich nauczycieli w ramach poszczególnych kompetencji były seminaria kwartalne organizowane w ramach PLATFORMY KOMPETENCJI. Były to dwudniowe spotkania dla grup nauczycieli wdrażających opracowane przez siebie autorskie programy kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie nauczanych przez siebie przedmiotów.

Począwszy od dnia 12 października 2009 r. spotykali się kolejno nauczyciele wdrażający programy z zakresu kompetencji językowej, matematycznej, informatycznej oraz przedsiębiorczości.

Zajęcia organizowane były w dwóch blokach tematycznych. Pierwszy z nich dotyczył psychologicznych aspektów motywacji do podejmowania nauki. Zajęcia w ramach tego bloku prowadzone były przez wykwalifikowanych trenerów, psychologów. Nauczyciele mieli możliwość wysłuchać teoretycznych wykładów dotyczących motywacji, oraz wziąć udział w warsztatach podczas których mogli zdobyć praktyczne umiejętności z zakresu skutecznego motywowania uczniów do pracy.

Programy seminariów w zasadzie były jednorodne ale różniły się problematyką i tematyką szkoleń, która była wynikiem prowadzonych ewaluacji.

1. Seminaria Kwartalne, kompetencja przedsiębiorczość

I. Seminarium

W trakcie spotkania nauczyciele dzielili się swoimi uwagami odnośnie zespołów klasowych, z którymi rozpoczęli pracę realizując autorski program nauczania.

Wiele uwagi poświęcono na zapoznanie się z możliwościami możliwości wykorzystania Platformy Internetowej Projektu do wymiany doświadczeń w trakcie wdrażania autorskich programów kształtowania KK.

Omówione zostały również wyniki badań diagnostycznych uczniów z poszczególnych klas. Nauczyciele zostali zapoznani z możliwościami wykorzystania otrzymanych charakterystyk klas. Wielu nauczycieli wykorzystało szansę poznania własnych predyspozycji.

Dla zainteresowanych nauczycieli zostały przeprowadzone ich badania diagnostyczne.

II. Seminarium

W trakcie seminarium zostały przedstawione uczestnikom zasady organizacji i realizacji wycieczek dydaktycznych. Wiele uwagi poświęcono roli nauczyciela w przygotowaniu, organizacji, przeprowadzeniu i podsumowaniu wycieczek dydaktycznych. Szczegółowo omówiono zalety wycieczki dydaktycznej oraz wskazano na potrzebne środki dydaktyczne i bazę do ich realizacji. Następnie uczestnicy seminarium wzięli udział w zwiedzaniu siedziby Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie mieszczącej się w Centrum Giełdowym przy ul. Książęcej 4. Mieli możliwość obserwowania Sali Notowań, czyli tzw. giełdowego parkietu oraz śledzenia na bieżąco zmiany kursów akcji i indeksów giełdowych. Wysłuchali prelekcji o funkcjonowaniu giełdy przygotowanej przez pracownika Fundacji Edukacji Rynku Kapitałowego.

W trakcie zajęć nauczyciele wysłuchali wykładu – **Elementy zarządzania portfelem inwestycyjnym.**

Celem było przybliżenie podstawowych informacji o instrumentach wykorzystywanych przez graczy giełdowych w celu podejmowania decyzji inwestycyjnych. Zasygnalizowane zostały zarówno narzędzia dotyczące analizy fundamentalnej jak i analizy technicznej. Jednym z zadań szkolenia było nauczenie słuchaczy jak czytać podstawowe informacje giełdowe oraz zasygnalizowanie jak te informacje mogą być wykorzystane w zakresie zarządzania portfelem inwestycyjnym. Słuchacze uzyskali również informacje o analizie behawioralnej, która pozwala na wychwycenie różnorodnych błędów popełnianych przez inwestorów wynikających z psychologii człowieka.

O możliwościach pozyskania środków unijnych zarówno na rozpoczęcie „pierwszego biznesu” jak i na rozwój przedsiębiorstwa nauczyciele mieli możliwość dowiedzenia się dzięki uczestnictwu w wykładzie *Fundusze unijne jako źródło startu i rozwoju przedsiębiorstwa.*

W trakcie seminarium wiele uwagi poświęcono pedagogicznym i psychologicznym warunkowaniom procesu kształtowania Kompetencji Kluczowych w dydaktyce przedsiębiorczości.

Seminarium było okazją do wymiany doświadczeń odnośnie realizacji i ewaluacji autorskich programów nauczania

III. Seminarium

Głównym celem było wspieranie działań nauczycieli wdrażających programy autorskie w zakresie przedsiębiorczości i inicjatywności. Omawiane zagadnienia merytoryczne dotyczyły prowadzenia działalności gospodarczej, rynku pracy i prawa pracy w krajach Unii Europejskiej.

Z zakresu psychologii i pedagogiki zajęcia dotyczyły pokonywania wyuczonej bezradności uczniów oraz ewaluacji pracy nauczyciela.

W trakcie seminarium nauczyciele doskonalili swoje umiejętności w zakresie:

1. planowania wdrożenia zdobytej wiedzy podczas prowadzenia zajęć z uczniami
2. wykorzystywania doświadczeń koleżanek i kolegów zaangażowanych w realizację autorskich programów we własnej pracy;
3. rozpoznawania u uczniów postawy wyuczonej bezradności;
4. skutecznego niwelowania skutków przyjmowanej postawy wyuczonej bezradności;
5. opracowywania planów ewaluacji własnych działań

IV. Seminarium

Program tego seminarium został opracowany na podstawie przeprowadzonej diagnozy potrzeb doskonaleniowych nauczycieli. Zajęcia dotyczyły wykorzystania tablicy interaktywnej w procesie dydaktycznym i sposobów zapobiegania wypaleniu zawodowemu. Ponadto nauczyciele mieli okazję do wymiany doświadczeń. W ramach kilkuminutowych prezentacji przedstawiali swoje sukcesy w projekcie jak również wskazywali obszary, w których można było zastosować inne, lepsze rozwiązania. Stworzony został bank prezentacji, który stanowi swego rodzaju know-how dla wszystkich nauczycieli, na wypadek przyszłych projektów i działań nawiązujących do kończącego się SKK. Spotkanie to, umożliwiło uczestnikom zajęć dokonania autoanalizy obszarów funkcjonowania osobistego i zawodowego ważnych dla zapobiegania wypaleniu zawodowemu. Poznanie możliwości stosowania tablicy interaktywnej oraz poznanie sposobów zdobywania i prezentowania różnorodnych informacji umożliwiło opracowanie przykładowych ćwiczeń.

Przedstawienie własnych osiągnięć i obserwowanie sposobu prezentowania innych nauczycieli było dobrą wskazówką i podpowiedzią w jaki sposób poprawnie dokonywać prezentowania opracowanych działań oraz czego należy unikać. Była to wspianą podpowiedź jak przygotowywać uczniów do prezentowania efektów swojej pracy. Wprawdzie w trakcie wystąpień nauczycieli nie padły takie wnioski oficjalnie ale dały się wyraźnie słyszeć w kularach.

Wymiana doświadczeń dotyczyła wdrażania autorskich programów nauczania i realizacji innych zadań w ramach Projektu. Przedstawiano efekty wdrażania programów autorskich, zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. Korzyści dla ucznia, nauczyciela i szkoły z prowadzonych zajęć z wykorzystaniem środków dydaktycznych i materiałów przekazanych uczniom, nauczycielom i szkołom w ramach Projektu.

Z prezentowanymi osiągnięciami spójny był trening dotyczący wypalenia zawodowego nauczycieli. Składał się z dwóch modułów:

I. Moduł treningowy „*Gdzie jestem i dokąd zmierzam*”, umożliwiający nauczycielom diagnozę własnych zasobów oraz budowę osobistego planu rozwoju. Obejmował następujące zadania:

- przegląd osobistych sukcesów życiowych
- przegląd niezrealizowanych planów i identyfikacja przyczyn niepowodzeń
- werbalizacja zamierzeń rozwojowych i identyfikacja czynników ryzyka
- sformalizowanie osobistego planu rozwoju: na jutro, na ten rok, na najbliższe 5 lat (co chcę osiągnąć, kiedy, jak)

II. Moduł rozwojowy „*Z satysfakcją i bez wypalenia*”, w trakcie którego uczestnicy mieli szansę rozwijać konstruktywne postawy wobec wyzwań zawodowych i umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Obejmował następujące zadania:

- identyfikacja najważniejszych zadań zawodowych na jutro, na ten rok szkolny, na najbliższe 5 lat
- identyfikacja predyktorów sukcesu w realizacji zidentyfikowanych zadań
- identyfikacja osobistych czynników ryzyka (zagrożeń) dla realizacji zidentyfikowanych zadań

- wykorzystanie sytuacji symulowanych do ćwiczenia własnej sprawności w ograniczaniu czynników ryzyka w oparciu o własne zasoby;

2. Seminaria Kwartalne, kompetencje informatyczne

I. Seminarium

Tematyka seminarium obejmowała zajęcia wykładowo-warsztatowe z zakresu metod motywowania uczniów do nauki, wykorzystania diagnozy psychologicznej i dydaktycznej do planowania i organizowania pracy z zespołem klasowym. Głównym założeniem było poszerzenie i unowocześnienie wiedzy nauczycieli technologii informacyjnej dotyczącej metod i technik motywowania uczniów oraz doskonalenie umiejętności planowania pracy w trakcie wdrożenia autorskich programów kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie technologii informacyjnej z wykorzystaniem wyników diagnozy psychologicznej i dydaktycznej.

Wynikiem tego spotkania nauczycieli było pogłębienie wiedzy i nabycie umiejętności dotyczących analizowania sposobu realizacji autorskiego programu pod kątem możliwości rozwijania kompetencji kluczowych. Dokonując takiej analizy nauczyciel potrafił odnieść swoje doświadczenia do wyników diagnozy psychologicznej, wyników diagnozy osiągnięć poznawczych uczniów w zakresie ICT, uwarunkowań lokalnych (uwzględnienia możliwości szkoły i uczniów) oraz potrzeb kształcenia w danej specjalności zawodowej.

Wiele miejsca poświęcono brakom uczniów w wiedzy i umiejętnościach z zakresu technologii informacyjnej. Szukano odpowiedzi jakie wykorzystać metody i formy uzupełnienia stwierdzonych braków.

Nauczyciele zapoznali się z diagnozami osiągnięć edukacyjnych, sposobami ich prawidłowego interpretowania, otrzymali wskazówki dotyczące wdrażania programu rozwijania kompetencji kluczowych w zakresie technologii informacyjnej. Dzięki temu mogli przystąpić do określenia potrzeb własnych i uczniów związanych z wdrażaniem autorskiego programu nauczania w kontekście wyników diagnozy psychologicznej klasy. Dzielenie się doświadczeniami w tym zakresie pozwoliło udzielić sobie wzajemnie wielu wskazówek merytorycznych i metodycznych. Nauczyciele analizowali własne plany nauczania pod kątem uwzględnienia metod i techniki motywowania uczniów do uczenia się technologii informacyjnej.

Dyskutowano również o możliwościach wykorzystania Platformy Kompetencji w procesie wdrażania programów rozwijania kompetencji kluczowych.

II. Seminarium

Tematem przewodnim Seminarium była wymiana doświadczeń nauczycieli obejmująca mocne strony realizacji własnego programu oraz sprawdzone, godne upowszechnienia rozwiązania metodyczne kształtujące kompetencje kluczowe w nauczaniu ICT.

Ponadto tematyka seminarium obejmowała:

- zajęcia wykładowo-warsztatowe z zakresu najnowszych technologii i trendów pojawiających się w informatyce w końcu pierwszej dekady XXI w.,
- metodyczne rozwiązania, aktywizujące uczniów w trakcie procesu kształcenia,

- metodykę zajęć prowadzonych w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji oraz innych działań realizowanych w ramach SKK,
- pedagogiczne i psychologiczne uwarunkowania procesu kształcenia technologii informacyjnej,
- metody wywierania wpływu na ludzi,
- tworzenie filmów dydaktycznych.

Celem tego spotkania nauczycieli było:

- Poszerzenie i unowocześnienie ich wiedzy z informatyki;
- Dzielenie się wiedzą i umiejętnościami stosowania różnorodnych rozwiązań metodycznych;
- Zapoznanie z metodami produkcji filmów dydaktycznych;
- Poznanie przyczyn niepowodzeń w nauce ICT;
- Uświadomienie problemów związanych z uzależnieniem od współczesnych technologii;
- Poznanie możliwości wykorzystania ICT na rzecz szkoły i środowiska;
- Wzbogacenie warsztatu pracy nauczyciela o nowe narzędzia umożliwiające korzystanie z najnowszych, wiodących technologii internetowych;
- Zapoznanie nauczycieli z metodami wywierania wpływu na ludzi w aspekcie powszechnej informatyzacji oraz ich miejscem w nauczaniu technologii informacyjnej i w rozwijaniu kompetencji kluczowych

III. Seminarium

Spotkanie miało na celu dalsze wspieranie działań nauczyciela wdrażającego program autorski poprzez dostarczanie mu wiedzy i umiejętności w zakresie e-learningu ze szczególnym uwzględnieniem platformy Moodle, pedagogiki i psychologii. Ponadto zajęcia seminaryjne były okazją do konfrontowania dotychczasowej praktyki z nowymi rozwiązaniami oraz inspiracją do doskonalenia warsztatu metodycznego.

Głównymi celami III. Seminarium było:

1. Poznanie przyczyn wyuczonej bezradności i sposobów jej zwalczania.
2. Poznanie platformy edukacyjnej Moodle.
3. Przygotowanie nauczycieli do zastosowania platformy edukacyjnej Moodle w pracy z uczniami
4. Wymiana doświadczeń nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
5. Przygotowanie do posługiwania się wynikami prowadzonej ewaluacji;
6. Doskonalenie umiejętności dokonywania samooceny pracy z własnym programem;

7. określenie własnych potrzeb doskonaleniowych na podstawie analizy raportów ewaluacyjnych i dokonywanej samooceny.

W ramach założeń proponowanego projektu Moodle przedstawiona została jego koncepcja:

1. Nauczyciele przygotowują jednostki Moodle będące ekwiwalentem 100 godzin lekcyjnych.
2. Tematyka jednostek jest spoza programu nauczania, obejmuje jednak treści dające się sklasyfikować do pięciu grup tematycznych:
 - a) Programowanie.
 - b) Bazy danych.
 - c) Aplikacje biurowe.
 - d) Technologie sieciowe.
 - e) Współczesne technologie IT.
3. Podczas projektowania jednostek należy postawić na kształcenie w zakresie kompetencji kluczowych.
4. System będzie działał na platformie Moodle zainstalowanej na serwerach WSEI.

Nauczyciele odnieśli się z wielką rezerwą do tego zadania zasłaniając się wieloma obowiązkami.

IV. Seminarium

Dominującą częścią ostatniego w Projekcie seminarium była wymiana doświadczeń i relacja własnych spostrzeżeń w trakcie realizowanych zadań w projekcie. Nauczyciele w ramach kilkuminutowych prezentacji przedstawiali swoje sukcesy w projekcie jak również wskazywali obszary, w których można było zastosować inne, lepsze rozwiązania. Stworzony został bank prezentacji.

Głównymi założeniami i celami:

1. Poznanie sukcesów i porażek poszczególnych nauczycieli powstałych w czasie realizacji projektu.
2. Demonstracja wpływu kształtowania kluczowych kompetencji na proces dydaktyczny w klasach objętych projektem.
3. Ukazanie wpływu udziału nauczyciela w projekcie na jego pracę;
4. Wskazanie efektów projektu dla uczniów
5. Określenie korzyści szkół uczestniczących w projekcie
6. Zapoznanie nauczycieli z możliwościami wykorzystania tablicy interaktywnej na lekcjach technologii informacyjnej.
7. Kształtowanie umiejętności tworzenia planów rozwoju kariery zawodowej wśród nauczycieli w aspekcie grożącego wypalenia zawodowego;

3. Seminaria Kwartalne. Kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne

I. Seminarium

Tematyka seminarium obejmowała zajęcia wykładowo-warsztatowe z zakresu metod motywowania uczniów do nauki, wykorzystanie diagnozy psychologicznej i dydaktycznej do planowania i organizowania pracy z zespołem klasowym.

Realizacja opracowanego programu umożliwiła osiągnięcie następujących celów ogólnych:

1. Poszerzenie i unowocześnienie wiedzy nauczycieli matematyki dotyczącej metod i technik motywowania uczniów.
2. Wzbogacenie warsztatu pracy nauczyciela w zakresie stosowania pomiaru dydaktycznego w ocenianiu osiągnięć uczniów oraz analizowaniu wyników tego pomiaru.
3. Doskonalenie umiejętności planowania pracy nad wdrożeniem autorskich programów kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie matematyki z wykorzystaniem wyników diagnozy psychologicznej i dydaktycznej.

W efekcie po realizacji seminarium nauczyciele mogli w zależności od potrzeb:

1. analizować własny projekt realizacji autorskiego programu pod kątem możliwości rozwijania Kompetencji kluczowych w kontekście:
 - wyników diagnozy psychologicznej;
 - wyników diagnozy osiągnięć poznawczych w zakresie matematyki;
 - uwarunkowań lokalnych (uwzględnienia możliwości szkoły i uczniów);
 - potrzeb kształcenia w danej specjalności zawodowej;
2. wskazać metody i formy uzupełnienia stwierdzonych braków w osiągnięciach matematycznych uczniów;
3. określić potrzeby własne i uczniów związane z wdrażaniem autorskiego programu nauczania w kontekście wyników diagnozy psychologicznej,
4. zaplanować proces motywowania uczniów do uczenia się matematyki ze wskazaniem technik i metod jego realizacji,
5. wykorzystywać Platformę Internetową Projektu do dzielenie się swoją wiedzą i umiejętnościami

W trakcie seminarium zainteresowani nauczyciele mogli skorzystać z udziału w badaniach psychologicznych

II. Seminarium

Seminarium było poświęcone udzieleniu wszechstronnej pomocy w realizacji programów rozwijania kompetencji matematycznych w toku nauczania matematyki w technikum. Wsparcie takie jest niezbędne gdyż dla większości nauczycieli były to zadania nowe. Tematyka seminarium obejmowała wykłady na temat metod dowodzenia w matematyce, które wspomagać mogą kształtowanie kompetencji matematycznych, zajęcia wykładowo-warsztatowe z zakresu diagnozy i terapii dyskalkulii oraz pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych w wa-

runkach szkoły ponadgimnazjalnej. Ważnym elementem seminarium były zajęcia warsztatowe umożliwiające praktyczne wykorzystanie metod aktywizujących w procesie kształtowania kompetencji matematycznych.

Ewaluację seminarium przeprowadzono metodą dyskusji kieleckiej. Pozwoliło to na zapoznanie się z opiniami uczestników o organizacji, przebiegu i trafności doboru treści programowych seminarium. Jednocześnie nauczyciele zapoznali się z możliwością wykorzystania kolejnej metody aktywizującej.

Dokonano również analizy wyników pomiaru poziomu matematycznych kompetencji kluczowych przeprowadzonego w czerwcu 2010 r.. Przeprowadzony pomiar jest jednym z elementów procedury ewaluacji procesu kształtowania kompetencji matematycznych.

Po zrealizowaniu zajęć w ramach tego seminarium nauczyciele nabyli umiejętności:

1. analizowania autorskiego programu nauczania pod kątem możliwości rozwijania kompetencji kluczowych w kontekście:
 - swoistości matematyki jako dyscypliny naukowej,
 - znacznej liczebności uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
 - uwzględniania uwarunkowań lokalnych,
 - dokonywania doboru metod nauczania,
 - potrzeb kształcenia w danej specjalności zawodowej;
2. stosowania odpowiednich metod i form pracy z uczniami mającymi trudności w uczeniu się matematyki;
3. określania własnych potrzeb związanych z wdrażaniem programu nauczania w realizacji wyżej wymienionych zadań;
4. rewidowania planu dydaktycznego pod kątem doboru metod i form pracy w kierowaniu procesem uczenia się matematyki przez uczniów;

III. Seminarium

W trakcie tego seminarium oprócz dzielenia się wiedzą i umiejętnościami oraz wspólnym rozwiązywaniem problemów związanych z realizacją autorskich programów nauczania odbyły się warsztaty dotyczące odkrywania w matematyce.

Przeprowadzono również zajęcia wykładowo-warsztatowe z zakresu przeciwdziałania wyuczonej bezradności uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

W trakcie zajęć poruszane były zagadnienia dotyczące:

- nowych tendencji w ocenianiu osiągnięć uczniów (przejście od oceniania analitycznego do oceniania holistycznego i wielokryterialnego w aspekcie prowadzenia ewaluacji autorskiego programu nauczania).
- edukacyjnej wartości dodanej (EWD) i sposobów wykorzystania tej informacji do podnoszenia jakości edukacji w kontekście ewaluacji programu nauczania;
- wymiany doświadczeń związanych m.in. z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych uzyskanych w związku z udziałem w projekcie.

Uzyskane efekty:

1. właściwe wykorzystywanie odpowiednich treści przedmiotowych, metod nauczania oraz informacji wynikających z ewaluacji bieżącej w trakcie wdrażania autorskich programów kształtowania kompetencji kluczowych;
2. poszerzenie wiedzy nauczycieli matematyki o sposobach oceniania poziomu kompetencji matematycznych uczniów.
3. wzbogacenie warsztatu pracy nauczyciela o metody pracy z uczniem przejawiającym wyuczoną bezradność;
4. nabycie umiejętności planowania i realizowania zajęć z uczniami przejawiającymi wyuczoną bezradność;
5. poprawne objaśnienie poziomu EWD swojej szkoły czynnikami kontekstowymi;

IV. Seminarium

W trakcie seminarium odbyło się szkolenie nauczycieli, którego program został opracowany na podstawie przeprowadzonej diagnozy potrzeb doskonaleniowych nauczycieli. Zajęcia dotyczyły wykorzystania tablicy interaktywnej w procesie dydaktycznym i sposobów zapobiegania wypaleniu zawodowemu nauczyciela. Dominującą częścią ostatniego w Projekcie seminarium była wymiana doświadczeń. Nauczyciele w ramach kilkuminutowych prezentacji przedstawiali swoje sukcesy w Projekcie jak również wskazywali obszary, w których można było zastosować inne, lepsze rozwiązania. Spotkanie to umożliwiło nauczycielom:

1. Dokonanie autoanalizy obszarów funkcjonowania osobistego i zawodowego ważnych dla zapobiegania wypaleniu zawodowemu;
2. Przedstawienie możliwości wykorzystania tablicy interaktywnej na zajęciach z matematyki;
3. Dokonanie analizy własnych sukcesów i porażek w aspekcie przedstawianych osiągnięć kolegów z innych szkół;
4. Zademonstrowanie wpływu kształtowania kluczowych kompetencji na proces dydaktyczny w klasach objętych projektem;
5. Poznanie rozwiązań innych nauczycieli;
6. Przedstawienie oceny autorskich programów nauczania kształtujących kompetencje kluczowe;
7. Przedstawienie efektów pracy z uczniami w ramach poszczególnych zadań Projektu;

W trakcie seminarium nauczyciele przygotowani zostali do:

1. przeglądu osobistych sukcesów życiowych;
2. identyfikacji przyczyn niepowodzeń w realizacji własnych planów;
3. werbalizacji zamierzeń rozwojowych i identyfikacji czynników chroniących oraz czynników ryzyka.
4. identyfikowania czynników odpowiedzialnych za pojawienie się stresu;

5. rozpoznawania zjawiska i symptomów wypalenia zawodowego.
6. identyfikowania źródeł wypalenia zawodowego;
7. planowania własnych działań i funkcjonowania w kontekście zagrożenia wypaleniem zawodowym;
8. metodycznego korzystania z tablicy interaktywnej w pracy z uczniem;
9. pozyskiwania zasobów umożliwiających wykorzystywanie tablic interaktywnych;
10. samodzielnego tworzenia zasobów do tablic interaktywnych;

4. Seminaria Kwartalne. Kompetencje – porozumiewanie się w językach obcych

W celu wspierania nauczycieli języków obcych w trakcie Seminariów Kwartalnych realizowane były następujące zagadnienia:

I. Seminarium Kwartalne:

1. Omówienie wyników badań diagnostycznych uczniów i możliwości ich wykorzystania w pracy z uczniem;
2. Ocena dotychczasowego przebiegu realizacji autorskiego programu nauczania.
3. Wskazanie trudności w realizacji programów nauczania w aspekcie wyników diagnozy psychologicznej i dydaktycznej.
4. Określenie potrzeb uczniów i nauczyciela wynikających z diagnozy.
5. Opis predyspozycji fizycznych i psychicznych uczniów i ocena ich wpływu na efektywność nauczania / uczenia się języków obcych.
6. Propozycje działań zmierzających do rozwinięcia u uczniów cech sprzyjających uczeniu się JO.
7. Zaplanowanie własnych metod i technik motywowania uczniów do uczenia się JO.

II. Seminarium Kwartalne:

Główne cele i założenia programu seminarium:

- Poszerzenie wiedzy z zakresu mechanizmu aktu mowy
- Opis deficytów uczniów w zakresie sprawności mówienia i określenie ich przyczyn
- Zapoznanie się ze strategiami kształtowania umiejętności mówienia
- Wymiana doświadczeń nauczycieli w realizacji zadań ustnych w ramach programów autorskich
- Refleksje i wnioski z egzaminu maturalnego na przestrzeni ostatnich kilku lat
- Wzbogacenie warsztatu nauczyciela o nowe techniki pracy nad mówieniem;
- Wymiana doświadczeń w realizacji autorskich programów nauczania i ich ocena;

- Poszerzenie wiedzy z zakresu akwizycji języka;
- Zapoznanie się z podstawowymi procesami związanymi z przyswajaniem języka;
- Wzbogacenie warsztatu nauczyciela o strategie autonomizujące uczącego się;

Cele zostały osiągnięte poprzez realizację zajęć wykładowo-warsztatowe z następujących zakresów:

1. Kształtowanie sprawności mówienia z uwzględnieniem przygotowania do zadań maturalnych – temat wiodący: *Mówić każdy może... – kształtowanie umiejętności mówienia w warunkach nauczania szkolnego,*
2. Możliwości przyswajania języków obcych w warunkach szkolnych i pozaszkolnych – temat wiodący: *Czy każdy może być poliglotą – 10 obiegowych opinii na temat przyswajania języków obcych,*
3. Pedagogiczne i psychologiczne uwarunkowania procesu kształtowania Kompetencji Kluczowych w dydaktyce języków obcych – temat wiodący: *Specyficzne trudności uczniów w nauce języków obcych.*

III. Seminarium Kwartalne:

Wspieranie nauczycieli odbywało się poprzez dostarczanie im wiedzy i umiejętności w zakresie glottodydaktyki, pedagogiki i psychologii. Ponadto zajęcia te były okazją do konfrontowania swojej dotychczasowej praktyki z nowymi rozwiązaniami i inspiracją do doskonalenia warsztatu metodycznego.

Główne założenia i cele tego spotkania:

1. Poznanie przyczyn wyuczonej bezradności i sposobów jej zwalczania
2. Zapoznanie uczestników z otwartymi formami uczenia się: założenia teoretyczne; zasady opracowywania materiałów dla uczniów; „stacje uczenia się”
3. Poszerzenie wiedzy z zakresu mechanizmu aktu mowy i poznanie technik wspomagających działanie interakcyjne: momenty interakcji, argumentacja, uzasadnianie stanowiska, komentowanie, wyrażanie emocji
4. Przedstawienie perspektywy nauki języka z wykorzystaniem mediów społecznościowych: definicja pojęcia media społecznościowe; techniki włączania mediów społecznościowych w proces dydaktyczny
5. Wykorzystywanie wyników ewaluacji w realizacji procesu kształcenia i modyfikacji programów nauczania
6. Wymiana doświadczeń w zakresie wdrażania autorskich programów nauczania.
7. Modyfikacja programów nauczania na podstawie uzyskanych wyników ewaluacji. Sukcesywne wprowadzanie niezbędnych zmian w procesie kształcenia podyktowanych wynikami ewaluacji.
8. Prezentowanie wybranych sprawdzonych rozwiązań metodycznych i merytorycznych przez nauczycieli poszczególnych języków.

IV. Seminarium Kwartalne:

W trakcie seminarium odbyło się szkolenie nauczycieli, którego program został opracowany na podstawie przeprowadzonej diagnozy ich potrzeb doskonaleniowych. Zajęcia dotyczyły wykorzystania tablicy interaktywnej w procesie dydaktycznym i sposobów zapobiegania wypaleniu zawodowemu. Ponadto nauczyciele mieli okazję do cennej wymiany doświadczeń. Dominującą częścią ostatniego w Projekcie seminarium była prezentacja osiągnięć. Został zdemontrowany wpływ kształtowania kluczowych kompetencji na proces dydaktyczny w klasach objętych projektem.

Stworzony został bank prezentacji, który może być wykorzystany przez wszystkich nauczycieli.

W trakcie seminarium nauczyciele przygotowani zostali do:

1. analizowania i przedstawiania osobistych sukcesów życiowych;
2. identyfikacji przyczyn niepowodzeń w realizacji własnych planów;
3. werbalizacji zamierzeń rozwojowych i identyfikacji czynników chroniących oraz czynników ryzyka.
4. identyfikowania czynników odpowiedzialnych za pojawienie się stresu;
5. rozpoznawania zjawiska i symptomów wypalenia zawodowego.
6. identyfikowania źródeł wypalenia zawodowego;
7. planowania własnych działań i funkcjonowania w kontekście zagrożenia wypaleniem zawodowym;
8. metodycznego korzystania z tablicy interaktywnej w pracy z uczniem;
9. pozyskiwania zasobów umożliwiających wykorzystywanie tablic interaktywnych;
10. samodzielnego tworzenia zasobów do tablic interaktywnych;

Ponadto nauczyciele przedstawiali własne sukcesy w projekcie, wskazywali obszary wymagające zmian, poznawali rozwiązania innych nauczycieli, przedstawiali ocenę autorskich programów nauczania kształtujących kompetencje kluczowe oraz efekty pracy z uczniami w ramach poszczególnych zadań Projektu; zebrane podczas konsultacji z koordynatorami regionalnymi i merytorycznymi kompetencji oraz poprzez przeprowadzenie ankiety ewaluacyjnej.

Inne sposoby udzielania wsparcia

W trakcie spotkań z nauczycielami były wypracowywane, lub przekazywane przez koordynatorów merytorycznych kompetencji narzędzia ewaluacji, testy kompetencji, arkusze obserwacji uczniów, przykładowe zadania i sposoby ich rozwiązywania.

Wspieranie nauczycieli w realizacji autorskich programów nauczania to prowadzenie wielogodzinnych konsultacji, prezentowanie przykładowych wytycznych na forum Internetowym, prowadzenie i obserwacja lekcji demonstracyjnych, dostarczanie materiałów merytorycznych, udzielanie informacji zwrotnej na wiele zadawanych pytań.

Wsparciem, koordynatorzy merytoryczni obejmowali Nauczycieli w trakcie realizacji kolejnych działań w Projekcie:

- wyposażania warsztatu pracy,
- opracowywania programów Mobilnego Instytutu Kompetencji;
- przygotowania i prowadzenia lekcji demonstracyjnych;
- realizowania prac domowych z uczniami w ramach Kół Naukowych;
- opracowywania projektów na konkursy grantowe;
- prowadzenia zajęć w ramach „Przedsiębiorstwa Symulacyjnego”

Wszystkim nauczycielom zostały przekazane publikacje autorstwa Ewy Łoś i Aliny Reszka:

1. Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Języki obce. Podręcznik metodyki operacyjnej.
2. Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Matematyka. Podręcznik metodyki operacyjnej.
3. Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Technologia informacyjna. Podręcznik metodyki operacyjnej.
4. Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Przedsiębiorczość. Podręcznik metodyki operacyjnej.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Na podkreślenie i zalecane do stosowania zasługuje zaproponowana i z powodzeniem stosowana forma obserwacji pracy i analizowanie jej efektów przez trenerów prowadzących zajęcia. Bieżącej analizie podlegały również efekty pracy uczestników warsztatów.

W trakcie podsumowywania swojej pracy oraz prowadzenia doradztwa podczas opracowywania programów trener miał świadomość wiedzy i umiejętności grupy oraz zakresu przygotowania i udzielenia wsparcia dla nauczycieli.

Głównym, zamierzonym efektem realizowanych zajęć i prowadzenia doradztwa w ramach wspierania nauczycieli było opracowanie 200 programów nauczania po 50 z każdej kompetencji.

Opracowywanie programów nauczania przyniosło 200 nauczycielom z 50 szkół wiele innych korzyści. Najważniejsze z nich można podać w postaci następujących efektów:

- Sprawne posługiwanie się przepisami prawa oświatowego;
- Umiejętne analizowanie i odnoszenie celów wynikających z podstawy programowej do europejskich kompetencji kluczowych;
- Analizowanie dostępnych programów pod kątem możliwości dostosowywania ich do potrzeb uczniów, szkoły i własnych możliwości oraz ich wpływ na kształtowanie kompetencji uniwersalnych.
- Dobór właściwych metod nauczania do założeń programu;
- Planowanie wyposażenia własnego warsztatu pracy;
- Opracowywanie procedury i narzędzi ewaluacji programu nauczania;

- Dokonywanie analizy i oceny program nauczania.

Opracowane przez nauczycieli programy nauczania technologii informacyjnej, matematyki, wybranych języków obcych i przedsiębiorczości zostały wydane drukiem w formie publikacji zwartych. Publikacje stanowią zestaw pięciu książek dla każdej kompetencji. Każda książka zawiera po dziesięć programów z poszczególnych województw. Programy zostały przekazane do wszystkich szkół i zamieszczone na Stronie Internetowej Projektu w celu wymiany doświadczeń.

III.2.2. Refleksje nauczycieli i efekty wdrażania

1. Założenia i cele ogólne

Przekonanie nauczycieli o potrzebie samodzielnego opracowania programu nauczania w roku 2009, kiedy nie było to obowiązkiem jak jest obecnie, nie było łatwe zarówno dla kierownictwa Projektu jak i prowadzących zajęcia. Wprowadzanie zmian zawsze wymaga czasu i spotyka się z bardzo różnymi reakcjami uczestników tych zmian.

Obecnie, mamy rok 2012, realizacja Projektu zbliża się do końca a nauczyciele coraz częściej są zobowiązani do samodzielnego opracowywania programów nauczania.

W trakcie realizacji Projektu koordynator merytoryczny oraz koordynatorzy merytoryczni poszczególnych kompetencji prowadzili rozmowy i konsultacje z nauczycielami w wybranych losowo szkołach. W celu przygotowania się do takich spotkań zaoferowano arkusze spostrzeżeń. Arkusze te zostały przesłane do wszystkich nauczycieli i zamieszczone na forum. Były one również pomocne nauczycielom w dokonywaniu refleksyjnej samooceny własnej pracy w aspekcie wdrażania autorskiego programu nauczania i uczestnictwa w Projekcie.

Arkusz spostrzeżeń i refleksji

nauczyciela wdrażającego autorski program kształtowania kompetencji kluczowych

Szanowni Państwo!

W celu wsparcia Państwa w realizacji zadań w ramach projektu, Koordynatorzy Merytoryczni poszczególnych kompetencji, przeprowadzą spotkania ze wszystkimi nauczycielami zaangażowanymi w realizacji projektu w każdej szkole. W celu przygotowania się do tego spotkania prosimy o chwilę refleksji nad realizowanymi zadaniami. Ułatwieniem refleksyjnej analizy wykonywanych zadań może być ten arkusz. Bardzo proszę o wypełnienie arkusza w celu przygotowania się do planowanych konsultacji.

Dziękuję

Nazwisko i imię Nauczyciela

.....

Kompetencja

Autorski program kształcenia

Problematyka	Zalety	Co warto zmienić
Praca z własnym programem		
Wykorzystanie treści programowych do kształtowania KK		
Możliwości wykorzystania treści programowych w zakresie przygotowywania uczniów do rynku pracy		
Zaangażowanie uczniów		

Warunki realizacji zadań wynikających z projektu

Przedmiot analizy	Zalety	Co warto zmienić
- sala(sale) do realizacji zajęć obowiązkowych		
- warunki realizacji zajęć dodatkowych (KN, MIK,..)		
- środki dydaktyczne otrzymane w ramach projektu		
- otrzymywane materiały wspomagające realizację zadań projektowych		
- doradztwo świadczone przez KMK		
- zasoby uczniowskie na podstawie diagnozy wstępnej		
- komunikacja i przepływ informacji w Projekcie		
- wybrane podręczniki i literatura dla nauczycieli		
- wybrane podręczniki dla uczniów		

Podpis Nauczyciela wypełniającego arkusz

.....

Wszyscy nauczyciele na zakończenie projektu przygotowali i przedstawili na IV seminarium kwartalnym własne podsumowania z realizacji autorskich programów nauczania i udziału w projekcie. W swoich wystąpieniach informowali jakie korzyści Projekt przyniósł uczniom, nauczycielom i samej szkole.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Uzyskane od nauczycieli informacje przedstawiają ich własne doświadczenia i uzyskane efekty pracy dzięki zaangażowaniu w realizację autorskich programów nauczania.

Pozwolę sobie przytoczyć przykładowe wypowiedzi, refleksje, wyniki opracowanych ewaluacji. Wypowiedzi przyporządkuję do poszczególnych przedmiotów.

1. Technologia informacyjna

Zofia Odrzywolska – nauczyciel technologii informacyjnej w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie realizowała swój autorski program w klasie o profilu obsługa ruchu granicznego w zawodzie technik ekonomista. O opracowywaniu i realizacji programu nauczania napisała:

„Tworzenie tego programu spowodowane było realizacją Zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie oraz Podstawy Programowej kształcenia ogólnego w zakresie Technologii Informacyjnej (TI). W tych dokumentach określone są cele i treści kształcenia oraz Kompetencje Kluczowe (KK), którymi winien wykazywać się każdy, a w szczególności, młody mieszkaniec zjednoczonej Europy.

Tworzenie Programu miało na celu uwzględnienie osiągnięcia Kluczowych Kompetencji w kontekście uwarunkowań lokalnych w kształceniu ogólnym. Dotychczas funkcjonujące na rynku programy nauczania zawierały treści określone w Podstawie Programowej, ale nie uwzględniały kształtowania Kluczowych Kompetencji w kształceniu zawodu technik ekonomista w konkretnych uwarunkowaniach lokalnych.

Na chełmskim rynku do zawodów nadwyżkowych należy kształcony w naszej szkole technik ekonomista, dlatego absolwenci naszej szkoły muszą posiadać wysoki poziom wiedzy i umiejętności zawodowych, aby liczyć na zatrudnienie. Dodanie do profilu absolwenta naszego technikum Kompetencji Kluczowych zwiększy szanse na zatrudnienie lub ułatwi dalsze kształcenie.

Innowacyjność tworzonego Programu polega na realizacji Podstawy Programowej przy uwzględnieniu potrzeb środowiska lokalnego, charakterystyki kształconego zawodu oraz kształtowania Kluczowych Kompetencji.

Zalety realizacji:

- rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw otwartości na nowe technologie w sferze życia zawodowego, ale także i prywatnego,*
- systematyczność realizacji.*
- różnorodność form prowadzonych zajęć aktywizowania uczniów.*

- *dostosowanie programu do profilu klasy i warunków lokalnego rynku pracy.*
- *kreowanie postaw determinujących realizację celów.*

Kierunek kształcenia zawodowego a dobór treści i realizacja programu:

Przy realizacji celów edukacyjnych uwzględniłam:

- *obsługę i wykorzystanie sprzętu komputerowego wraz z typowymi urządzeniami peryferyjnymi (drukarki, skanery, kamery itp.),*
- *obsługę i użytkowanie typowych aplikacji (edytorów tekstu i grafiki, arkuszy kalkulacyjnych, baz danych) w rozwiązywaniu problemów dotyczących różnych przedmiotów i życia codziennego ucznia oraz przyszłego pracownika,*
- *możliwości wykorzystania lokalnych sieci komputerowych i sieci globalnych – głównie Internetu,*
- *możliwości prezentacji prac z różnych dziedzin,*
- *wybrane elementy algorytmiki w rozbudowanych dokumentach i zasobach informacji,*
- *wyrabianie nawyków w zakresie: porządku i przestrzegania dyscypliny dydaktycznej oraz warunków BHP na stanowiskach pracy, umiejętności poprawnego określenia celów działań, planowania zadań i działań pozwalających na optymalne osiągnięcie zamierzonych celów.*

Kształtowanie kompetencji kluczowych a dobór treści i realizacja programu

Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji informatycznej:

- *rozumienie i znajomość natury, roli i możliwości TSI w codziennych kontekstach: w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy.*
- *zdolność poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania w krytyczny i systematyczny sposób, przy jednoczesnej ocenie ich odpowiedniości, z rozróżnieniem elementów rzeczywistych od wirtualnych przy rozpoznawaniu połączeń.*
- *krytyczna i refleksyjna postawa w stosunku do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych.*
- *zainteresowanie udziałem w społecznościach i sieciach w celach kulturalnych, społecznych lub zawodowych.*

Moje doświadczenia, *(co realizacja autorskiego programu dała uczniowi, mnie i szkole)*

Celem było osiągnięcie przez uczniów umiejętności posługiwania się podstawowymi pojęciami i terminami oraz umiejętność wykorzystania wiedzy do opisu zjawisk i faktów.

Sama nazwa przedmiotu wskazuje na kompetencje, a nie na wiedzę. Jednak, aby rozwijać kompetencje ucznia, wyzwalać jego kreatywność, wdrażać do samokształcenia, trzeba zmieniać metody nauczania. Konieczne stało się stosowanie metod aktywizujących w codzienności szkolnej. Zyskali na tym nie tylko uczniowie ale i nauczyciele. Nauka przestała być nudna i monotonna. Stała się wreszcie przygodą intelektualną, dzięki której młody człowiek odkrywał świat i dostrzegał jego swoisty porządek. Także specyfika przedmiotu wymaga stosowania w szerszym znaczeniu metod aktywizujących”.

Nauczyciele uczestniczący w Projekcie, jako autorzy i realizatorzy programów nauczania uwzględniających kształtowanie kompetencji kluczowych zwracali uwagę na ich istotne elementy uwzględnione w treściach kształcenia jako wypracowane wytyczne do realizacji poszczególnych treści. Justyna Nalepa Harpuła, nauczyciel technologii informacyjnej w Zespole Szkół Ekonomicznych w Jarosławiu podkreśliła, że program został wzbogacony o treści niezbędne absolwentom technikum handlowego. Jego wartość wzrosła dzięki zaplanowaniu i realizacji zadań umożliwiającej osiągnięcie celów określonych przez kompetencje kluczowe. Otrzymane wskazówki i sugestie odnośnie planowania sposobów realizacji programu nauczania były inspiracją do stosowania różnorodnych form i metod nauczania. Wprowadzanie nowych rozwiązań metodycznych było możliwe dzięki wzbogaceniu warsztatu pracy nauczyciela w niezbędne środki dydaktyczne. Obserwacja uczniów, analiza własnej pracy i przeprowadzona ewaluacja świadczą o pozytywnym wpływie programu na rozwój uczniów a co za tym idzie na efektywność i jakość kształcenia.

Było to możliwe dzięki dbałości o ciągłe doskonalenie nauczycieli.

Prowadzona analiza realizacji autorskiego programu nauczania, według nauczycielki, pozwoliła stwierdzić, że bardziej korzystna byłaby realizacja programu w ciągu jednego roku szkolnego w ciągu dwóch godzin tygodniowo zamiast w cyklu dwuletnim po jednej godzinie w tygodniu.

Na podkreślenie zasługuje szczegółowa analiza umiejętności uczniów po każdym roku nauki. Wyniki uzyskane po przeprowadzonej ewaluacji wskazują na wzrost wiedzy i umiejętności uczniów.

Nauczycielka dokonywała na bieżąco analizy otrzymanej charakterystyki psychologicznej klasy starając się wykorzystać wskazania tam zawarte aby jak najpełniej dostosować formy i metody pracy do predyspozycji uczniów:

„Inteligencja ogólna w badanej grupie w 83,3% osiągnęła poziom przeciętny, 8,3% osób uzyskało wyniki nieco powyżej przeciętnej, a 6,3% dziewcząt wyniki wysokie.

Jedna trzecia badanych uczniów w zakresie uzdolnień praktycznych i koncentracji uwagi uzyskała wyniki wysokie, a 37,5% wyniki przeciętne.

Połowa uczniów w kompetencji uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego uzyskała wyniki przeciętne, natomiast 12,5% dziewcząt wyniki wysokie.

Zdolności uczniów w kompetencji opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi w prawie 60% okazały się niskie, a żadna z badanych grup nie uzyskała wyników wyższych niż przeciętne.

Uczniowie bardzo dobrze poradzili sobie jednak z zasadami ortograficznymi, aż 50% dziewcząt uzyskała wyniki wysokie, a 75% chłopców przeciętne.

Kompetencja klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne rozłożyła się w grupie bardzo różnorodnie, począwszy od wyników niskich 37,5%, nieco poniżej przeciętnej 4,2%, przeciętnych 25%, powyżej przeciętnych 8,3%, skończywszy na wysokich, które uzyskała jedna czwarta badanych.

Szybkość spostrzegania natomiast u chłopców w 75% rozwinęła się na poziomie przeciętnym, natomiast u dziewcząt w 37,5% zdolność ta jest na poziomie powyżej przeciętnym, a u 31,3% na poziomie wysokim.

Uczniowie (37,5%) wykazali wysokie wyniki w zakresie kompetencji zapamiętywania w sytuacji odwróconej uwagi, natomiast prawie 60% uczniów uzyskało wyniki przeciętne lub powyżej przeciętnej.

Nauczycielka pokazała również wyniki ewaluacji przeprowadzonej w klasie pierwszej i drugiej.

I. Ewaluacja pierwszego roku realizacji programu, tj. 2009/2010.

Objęci nią zostali wszyscy uczniowie oddziału i ich osiągnięcia w zakresie nauczanego przedmiotu.

Analizie zostały poddane zapisy w dzienniku lekcyjnym.

Naukę we wrześniu 2009 r. rozpoczęło 24 uczniów, tyle samo ukończyło pierwszą klasę. Jedna uczennica zrezygnowała z nauki po zakończeniu roku szkolnego. Wszyscy uczyli się informatyki w gimnazjum, realizując program w cyklu rocznym po 2 godziny tygodniowo lub dwuletnim po 1 godzinie w tygodniu. W technikum rozpoczęli realizację przedmiotu technologia informacyjna, jako kontynuacja wykształcenia informatycznego.

Posiadane i nabywane umiejętności oraz wiedza były analizowane na bieżąco. Formami sprawdzania osiągnięć były odpowiedzi ustne, prace pisemne, sprawdziany praktyczne, ale głównie ćwiczenia wykonywane w trakcie zajęć na lekcji oraz indywidualnie w domu. W ocenianiu zostało uwzględnione także zaangażowanie uczniów w zajęciach nadobowiązkowych w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji.

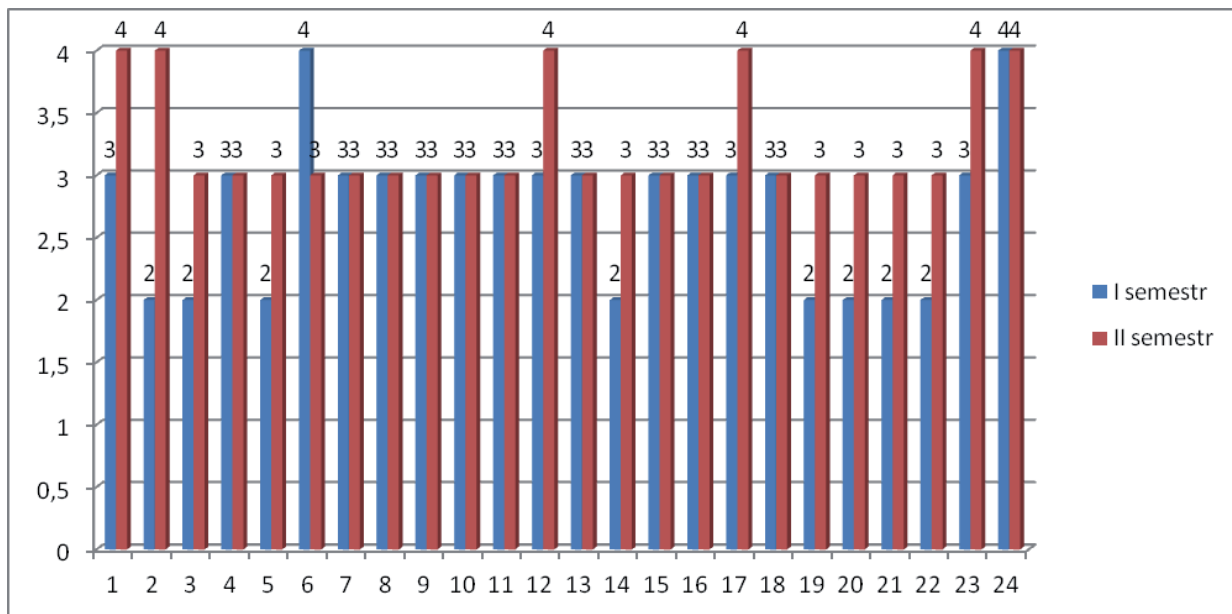
Uczniowie mieli największe trudności w zastosowaniu wiedzy w praktyce i właściwym posługiwaniu się słownictwem przedmiotowym. Taki stan ma odzwierciedlenie w stopniach, jakie otrzymywali.

Zestawienie ocen na zakończenie poszczególnych semestrów ukazuje, że średnia ocen z pierwszego semestru to **2,75** a z drugiego – **3,25**.

12 osób (50%) osiągnęło takie same wyniki w obydwu semestrach roku szkolnego 2009/2010. 10 uczniów (41,66%) podwyższyło swoje umiejętności i wiedzę o 1 stopień, a tylko 1 osoba (4,17%) otrzymała ocenę o 1 poziom niżej. U 1 uczennicy (4,17%) odnotowano podwyższenie noty o 2 stopnie, z dopuszczającej na dobrą.

Na koniec I semestru wystawiono 8 ocen (33,33%) dopuszczających, 14 dostatecznych (58,33%) i 2 oceny (8,34) dobre. Nie było ucznia, który otrzymałby stopień najwyższy – bardzo dobry. Średnia ocen kształtowała się na poziomie 2,75.

Na koniec roku szkolnego wszyscy uczniowie zostali pozytywnie sklasyfikowani. Najwyższą była ocena dobra – 6 (25%). Ocenę dostateczną uzyskało 18 uczniów (75%). Średnia wyniosła 3,25.

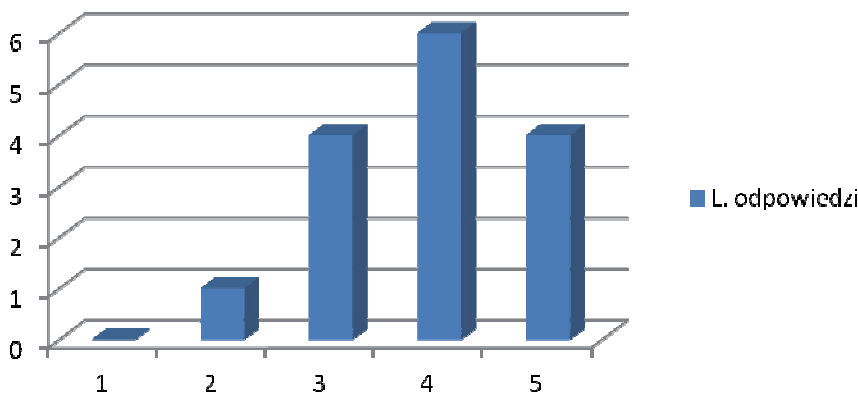
Niskie oceny z przedmiotu spowodowane były kilkoma czynnikami:

- słaba motywacja do nauki,
- braki w wiedzy i umiejętnościach po gimnazjum,
- zróżnicowanie w poziomie wiedzy i umiejętności poszczególnych osób,
- 1 godzina tygodniowo, ograniczająca możliwość częstszego zdobywania ocen,
- brak podziału klasy na grupy (zajęcia realizowane w sali z kilkunastoma stanowiskami przy liczbie 24 osób w oddziale).

Na zakończenie roku szkolnego została przeprowadzona ankieta ewaluacyjna na temat realizacji autorskiego programu nauczania. Kwestionariusz zawierał 7 pytań. 4 zamknięte i 3 otwarte. Ankiety wypełniło 16 uczniów. Odpowiedzi prezentują się następująco:

1. W jakim stopniu interesowały Cię lekcje z TI?

Zaznacz na skali. 1 – mało interesujące, 5 – bardzo interesujące.

2. Czy odpowiadały Ci metody pracy zastosowane przez nauczyciela na lekcji?

16 x tak, 0 x nie

3. Czy po zakończeniu lekcji, stwierdzałeś(aś), że jest coś nie zrozumiałego dla Ciebie?

1 x tak, 15 x nie

4. Jeśli tak, to co ?

15 x brak odpowiedzi, 1 x wpis nie stanowiący odpowiedzi na pytanie

5. Jakie elementy lekcji podobały Ci się najbardziej? Możesz wskazać więcej niż jedną odpowiedź: 7 x sposoby sprawdzania wiedzy i umiejętności, 12 x relacja nauczyciel – uczeń, 7 x sposoby przekazywania wiedzy, 6 x aktywizacja uczniów, 0 x inne –

6. Co Ci się nie podobało w przebiegu lekcji i dlaczego?

7 x wszystko mi się podobało, 3 x wpisy nie będące odpowiedzią na pytanie, 2 x dużo nauki, ciężkich do zrozumienia i do nauczenia teorii, 4 x brak odpowiedzi

7. Co sprawiło Ci największe trudności?

10 x brak odpowiedzi, 6 x nic

Analiza odpowiedzi udzielonych przez uczniów wskazuje, że zajęcia okazały się dla nich interesujące, a dla 25% z nich bardzo. Każdy uczeń akceptował metody pracy stosowane przez nauczyciela w trakcie lekcji. Jedynie 1 (6,25%) osoba wykazała brak zrozumienia treści i umiejętności prezentowanych w czasie lekcji. Dla 12 osób (75%) elementem lekcji podobałymi się najbardziej była „relacja nauczyciel – uczeń”, dla 43,75% (7 osób) istotne były „sposoby przekazywania wiedzy” i tyle samo wybrało odpowiedź „sposoby sprawdzania wiedzy i umiejętności”. 6 uczniów wskazało, jako najważniejszy element „sposoby sprawdzania wiedzy i umiejętności”. Żaden uczeń nie opisał trudności, jakie sprawiałoby mu realizowanie programu nauczania.

Uwzględniając zapisy autorskiego programu nauczania, poziom osiągniętych wyników i zalecenia do pracy, wynikające z diagnozy psychologicznej klasy, należy:

- dostosować poziom zadań do możliwości uczniów,
- zwiększyć liczbę wykonywanych zadań praktycznych,
- częściej oceniać wykonywane ćwiczenia,

- podkreślać znaczenie sprawnego posługiwania się TI w kontekście większych szans na rynku pracy,
- motywować do nauki,
- podwyższać poczucie własnej wartości,
- wpływać na podniesienie samooceny uczniów.

II. Ewaluacja dotyczy drugiego roku realizacji programu, tj. 2010/2011.

Objęci nią zostali wszyscy uczniowie oddziału i ich osiągnięcia w zakresie nauczanego przedmiotu. W klasie 2, tj. w roku szkolnym 2010/2011 naukę rozpoczęło i ukończyło 23 uczniów. Ten rok szkolny jest ostatnim, w którym jest realizowany program autorski. Poniższe opracowanie stanowi ewaluację końcową programu.

Analizie poddano dokumentację szkolną oraz osiągnięcia uczniów, ich wiedzę i umiejętności.

ANALIZA WYNIKÓW NAUCZANIA

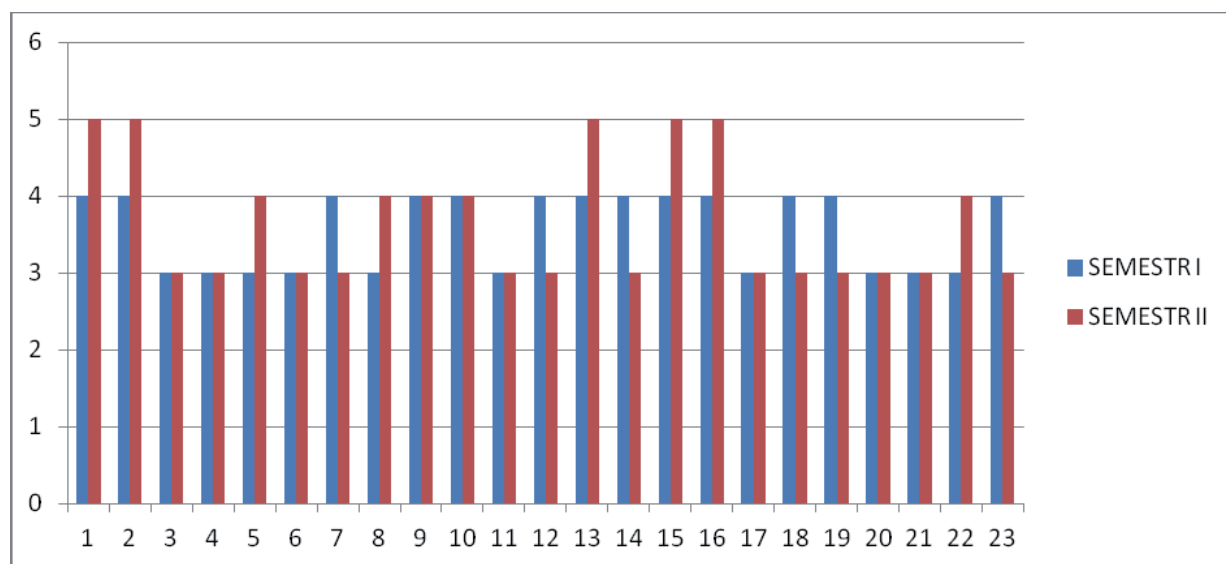
Wiedza i umiejętności uczniów sprawdzane były na bieżąco. Testowano odpowiedzi ustne, pisemne, ale przede wszystkim ćwiczenia i sprawdziany praktyczne. Innym źródłem ocen była aktywność uczniów, uczestnictwo w zajęciach dodatkowych z zakresu gry Przedsiębiorstwo Symulacyjne (styczeń 2011 r.) oraz w trakcie lekcji demonstracyjnych (czerwiec 2011 r.).

Uzyskane wyniki na koniec poszczególnych semestrów prezentuje poniższa tabela oraz wykres.

Średnia ocen za I semestr wyniosła **3,57** a za drugi **3,65**

W klasie II 9 uczniów (39,13%) osiągnęło w obydwu semestrach wyniki na tym samym poziomie. 8 osób (34,78%) poprawiło swoją wiedzę i umiejętności o 1 stopień. U 6 uczniów (26,09%) odnotowano spadek wyników o 1 stopień z oceny 4 na 3. Na koniec roku wszyscy uczniowie uzyskali oceny pozytywne. Najwyższą oceną była ocena bardzo dobra, którą otrzymało 5 uczniów (21,74 %). Ocenę dobrą uzyskało także 5 uczniów (21,74%). Ocen dostatecznych odnotowano 13 (56,52%). Natomiast niższych ocen nie wystawiono

Wykres 1. Wyniki uczniów na koniec poszczególnych semestrów w roku szkolnym 2010/2011.

W porównaniu z rokiem ubiegłym uczniowie uzyskali wyższe oceny. Wpływ na to miało:

- uwzględnienie wniosków i zaleceń z ewaluacji w roku poprzednim,
- większa dbałość o stopnie po stronie uczniów, ze względu na kończenie kształcenia z TI,
- bardziej świadome uczestnictwo uczniów w procesie kształcenia,

Wyższe, ale nie dość dobre wyniki końcowe uczniów spowodowane były braniem pod uwagę podczas realizacji poszczególnych tematów zajęć, informacji o klasie wynikających z diagnozy psychologicznej klasy. Dokładnie przeanalizowane zostały problemy, które wskazała ewaluacja po pierwszym roku nauki.

2. Podstawy przedsiębiorczości

Maria Kocewiak – nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Nowej Wsi swoje obserwacje i doświadczenia z opracowania i realizacji autorskiego programu przedstawia w sposób następujący:

„Zalety autorskiego programu i jego realizacji;

Autorski program nauczania, który napisałam stanowi modyfikację programu nauczania podstaw przedsiębiorczości w zakresie podstawowym dla Liceum Ogólnokształcącego, Liceum Profilowanego i Technikum wydawnictwa OPERON, autorstwa Jarosława Korba, Mirosława Mistrzaka i Zbigniewa Smutka o numerze dopuszczenia DKOS-5002-9/03. Program ten stworzony został w oparciu o podstawę programową zawartą w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i sportu z dnia 6 listopada 2003 roku (Dz.U. Nr 210 poz.2041), która zawiera cele edukacyjne, treści nauczania związane z nauczaniem przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych. Program nauczania jest częścią projektu „Szkoła Kluczowych

Kompetencji – program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” -dlatego też nawiązuje również do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego z dnia 18 grudnia 2006 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

Zmodyfikowany program nauczania został tak skonstruowany, aby był zgodny z wymogami rozporządzenia dotyczącymi programów nauczania, dostosowany do profilu klasy Technik Architektury Krajobrazu i zawiera:

- *Szczegółowe cele edukacyjne,*
- *Materiał nauczania związany ze szczegółowymi celami edukacyjnymi, zawierający treści nauczania zawarte w podstawie programowej,*
- *Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych,*
- *Opis założonych osiągnięć uczniów i sposoby ich oceniania,*
- *Omówienie założeń dydaktycznych i wychowawczych w oparciu,*
- *o które program został skonstruowany,*
- *Procedurę ewaluacji programu nauczania.*

*Pisząc program nauczania sama decydowałam jak podzielić treści programowe i na ile jednostek. **Przyjemnie jest pracować z własnym programem, czerpie się z tego satysfakcję i zadowolenie.***

Trudności w realizacji programu i sposób ich rozwiązywania;

Zadanie takie czyli realizację autorskiego programu wykonywałam po raz pierwszy nie miałam doświadczenia w tego rodzaju pracy. Niektóre treści ze względu na małą ilość godzin zostały potraktowane ogólnie np. Rynek Papierów Wartościowych, Instytucje Finansowe, Fundusze Emerytalne. Inne treści nauczania musiały być powtórzone np. ze względu na ich trudność a jednocześnie dużą przydatność- np. rozliczenia finansowe przedsiębiorstwa czy wypełnianie dowodów księgowych.

Przygotowanie prezentacji multimedialnych i materiałów na lekcje wymagało dużo czasu i pracy ze strony nauczyciela.

Gromadzenie dokumentacji poszczególnych form zajęć niekiedy było trudne i nie wiedziałam jak powinno wyglądać dlatego starałam się zbierać dużo różnych materiałów.

Dokonywane modyfikacje w trakcie realizacji i ich powody;

Kilka godzin z zaplanowanych musiałam połączyć ze względu na to, że zajęcia przepadły z powodu wyjazdu nauczyciela na szkolenia, dni wolne od zajęć, wycieczki organizowane w klasie, planowane uroczystości szkolne (apele). Dlatego niekiedy konieczne było łączenie dwóch lekcji na jednej jednostce lekcyjnej, praca domowa uczniów. Niektóre treści nauczania musiały być powtórzone np. ze względu na ich trudność a jednocześnie dużą przydatność- np. rozliczenia finansowe przedsiębiorstwa czy wypełnianie dowodów księgowych. Musiałam uwzględnić również fakt, że wcześniej nie uczyłam klasy i miałam bardzo mało informacji o klasie, pisząc program nie znalazłam uczniów ich umiejętności, zdolności, motywacji do nauki i ich oczekiwań.

Kierunek kształcenia zawodowego a dobór treści i realizacja programu

Opracowany program był realizowany w klasie II i III Technikum Architektury Krajobrazu w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Tomasza Nocznickiego w Nowej Wsi w wymiarze jednej godziny tygodniowo przez dwa lata. W programie nauczania uwzględniono typ szkoły, profil zawodowy klasy, w której program był realizowany, czynniki lokalne i regionalne w oparciu o diagnozę rynku pracy powiatu grójeckiego. Konstrukcja programu uwzględnia 7 działań zgodnych ze strukturą podręcznika i zeszytem ćwiczeń.

Konstrukcja programu uwzględniała ogólne cele edukacyjne programu wynikające z podstawy programowej oraz szczegółowe cele operacyjne wynikające z profilu zawodowego między innymi takie jak;

- przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej w oparciu o analizę przedsiębiorstw zajmujących się architekturą i kształtowaniem terenów,
- scharakteryzować sytuację na rynku pracy pod kątem zawodu w którym się kształci.
- ocenić znaczenie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe mając na uwadze perspektywy zatrudnienia.
- zorganizować własny warsztat pracy i dokonać wyboru odpowiedniej formy organizacyjno – prawnej do planowanej działalności w branży, w której uczeń uzyska kwalifikacje zawodowe,
- scharakteryzować sposób nawiązania kontaktu z potencjalnym pracodawcą w branży projektowania i zakładania ogrodów,
- wyszukać firmy z branży oraz nawiązać kontakt ze środowiskiem biznesowym i gospodarczym,
- zaplanować ścieżkę zawodową i edukacyjną z uwzględnieniem tendencji w branży i na rynku pracy,

Kształtowanie kompetencji kluczowych a dobór treści i realizacja programu

Największy nacisk program kładzie na kształtowanie przedsiębiorczych postaw ucznia, zawężając teoretyczne zagadnienia ekonomiczne. Przedmiot podstawy przedsiębiorczości ma na celu przygotowanie młodego człowieka do aktywnego udziału w życiu gospodarczym i społecznym.

Szczegółowe cele operacyjne wynikające z kluczowej kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość to ;

- definiowanie pojęcia kompetencji kluczowych,
- wyjaśnianie znaczenie kompetencji kluczowych inicjatywność i przedsiębiorczość,
- ocenianie roli kreatywności i innowacyjności w życiu osobistym, gospodarczym, społecznym w odniesieniu do rynku pracy,
- określanie roli ryzyka w podejmowaniu decyzji podjęcia działalności gospodarczej,
- zaplanowanie przedsięwzięcia i doprowadzenie do zamierzonego celu,
- odróżnianie wartości etycznych i nieetycznych w działalności gospodarczej,
- wymienianie zasad etycznych obowiązujących w życiu osobistym, społecznym, jak i w pracy,

- *charakteryzowanie rolę lidera i zasad pracy grupowej,*
- *wymienianie zasad skutecznego komunikowania się, rozwiązywania konfliktów,*
- *dokonywanie skutecznej autoprezentacji,*
- *wymienianie sposobów przeciwdziałania zjawisku mobbingu w miejscu pracy,*
- *sporządzanie prostego biznesplanu,*
- *wypełnianie zeznania podatkowego – PIT,*
- *oceniając wpływ globalizacji gospodarki na życie polityczne, społeczne, kulturalne współczesnego świata.*

Realizację w/ w kluczowych kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość umożliwia sytuacja, że zajęcia zawsze odbywały się w pracowni ekonomicznej wyposażonej w komputer, dostęp do Internetu, rzutnik multimedialny, materiały biurowe, tablicę flipchart, telewizor panoramiczny.

Najczęściej stosowane metody nauczania to pokaz, ćwiczenia, praca w grupach, odgrywanie ról, wypełnianie dokumentów księgowych, deklaracji PIT, burza mózgów, drama, prezentacja multimedialna, Prezentacje multimedialne związane z zagadnieniem lub tematem wykonywałam samodzielnie lub korzystałam z prezentacji NBP, FERK.

Uczniowie lubią kiedy na lekcjach stosuje się różnorodne metody nauczania, dlatego jeśli tematyka zajęć na to pozwalała unikałam wykładu.

Moje refleksje i doświadczenia:

Uczniowie dzięki realizacji autorskiego programu otrzymali – podręczniki przedmiotowe, przedmiotowe zeszyty ćwiczeń, słowniki przedsiębiorczości, materiały piśmiennicze.

Uczniowie uczestniczyli również w zajęciach pozalekcyjnych takich jak; Mobilny Instytut Kompetencji, Lekcje Demonstracyjne, Granty oraz zajęciach pozaszkolnych; Wakacyjne Obozy Naukowe, Koła Naukowe, Przedsiębiorstwo Symulacyjne, Studium Kompetentnych Liderów. Zajęcia te wpływały pozytywnie na motywację uczniów do nauki.

Uczniowie uczestniczyli w ciekawych i interesujących lekcjach, zawsze starałam się na lekcjach wprowadzać spokojną i miłą atmosferę, zachęcać do ćwiczeń, odgrywania ról, prac domowych – uczniowie byli zaangażowani, chętnie pracowali na lekcjach.

Dla mnie jako nauczyciela z realizacji autorskiego programu to przede wszystkim satysfakcja i zadowolenie, że sama decyduję, mam swobodę działania w planowaniu procesu lekcyjnego, a z drugiej strony ciężką na mnie odpowiedzialność. Fakt, że uczniowie zostali wyposażeni w podręcznik, przybory szkolne zdecydowanie ułatwiało prowadzenie zajęć. Pisząc autorski program zdobyłam umiejętność pisania programu dydaktycznego, jego konstrukcji, aby był zgodny z wymogami rozporządzenia dotyczącymi programów nauczania.

Przed przystąpieniem do projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji –program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” w szkole została opracowana diagnoza implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy w 2009 roku. Diagnoza ta została uwzględniona przy opracowywa-

niu diagnozy regionalnej implementacji Kompetencji Kluczowych w kontekście potrzeb i warunków lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy w województwie mazowieckim.

Szkoła uczestnicząc w autorskim programie, który jest częścią projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji –program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej przyczynia się do lepszego dostosowania absolwentów szkoły do zmieniającego się rynku pracy i podejmowania przez nich z własnej inicjatywy działań związanych z rozwojem zawodowym, przyczynia się do wyposażenia uczniów w podstawową wiedzę dotyczącą podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie państw UE, uczy oceny ryzyka i gotowości do podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Wykorzystanie programu poza Projektem

Aktualnie w roku szkolnym 2011/2012 realizują autorski program w klasie II i III Technikum Architektury Krajobrazu są to klasy nie objęte projektem.

Uczniowie uczestniczący w programie w roku szkolnym 2009/ 2010 – 31.03.2010 roku i w roku szkolnym 2010/2011- 10.03.2011 roku uczestniczyli w Dniu Przedsiębiorczości – programie skierowanym do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Dzień przedsiębiorczości jest projektem sprzyjającym podejmowaniu dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej. Poprzez udział w programie uczniowie mają możliwość: odbycia kilkugodzinnych praktyk w wybranym miejscu pracy, zweryfikowania swoich wyobrażeń o wymarzonej karierze, pozyskania informacji o wykształceniu, umiejętnościach czy predyspozycjach niezbędnych do wykonywania danego zawodu, doświadczenia związku pomiędzy wykształceniem a karierą zawodową, zapoznania się z organizacją i zarządzaniem firmą. Wszystkie te umiejętności doskonale wpisują się w kształtowanie umiejętności kluczowych.

Nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica w Parczewie – Zdzisław Chmielarz:

„Program autorski z podstaw przedsiębiorczości zrealizowanego w latach 2009 – 2012 Autorski program nauczania kładł nacisk na umiejętności związane z dostosowaniem się absolwentów do zmieniającego się rynku pracy w powiecie parczewskim oraz w całym kraju. Zadaaniem programu było łączenie teoretycznych zagadnień funkcjonowania gospodarki z praktyką poprzez wykazywanie różnych aspektów życia gospodarczego np. funkcjonowanie systemu bankowego, sposobów inwestowania oraz zwracał uwagę na problemy etyczne związane z funkcjonowaniem gospodarki rynkowej”

Renata Weremczuk – nauczyciel przedsiębiorczości w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie wdrażała swój program w klasie o profilu bankowości Technikum Ekonomicznego:

„Zalety realizacji autorskiego programu:

- rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw przedsiębiorczych w sferze życia zawodowego, ale także i prywatnego,
- ocena i identyfikacja własnych mocnych i słabych stron, jak również ocena ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach,
- kreowanie postaw determinujących realizację celów.

Treści programu pozwalają zapoznać ucznia z mechanizmem funkcjonowania gospodarki rynkowej, rolą państwa w gospodarce rynkowej oraz zasadami funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej. W celach kształcenia kładzie się nacisk na zadania wychowawcze w zakresie przejmowania przez ucznia odpowiedzialności za własne życie i rozwój osobowy oraz życie rodziny. Uświadamiają one uczniowi, że osiągnięcie celów życiowych i zawodowych następuje dzięki rzetelnej pracy, na podstawie dokonywanych w sposób racjonalny i etyczny wyborów. Pokazują konieczność godzenia celów indywidualnych z celami grupowymi. Wychowują w uczniu umiejętność słuchania innych i zrozumienia ich poglądów. Z treści programowych wynika, że człowiek, który chce być dobrze przygotowany do życia w społeczeństwie to człowiek uczciwy, umiejący żyć z innymi ludźmi oraz umiejący dostrzegać i w miarę możliwości zaspokajać ich potrzeby. Po zrealizowaniu treści programowych uczniowie są bardziej upodmiotowieni, otwarci oraz lepiej przygotowani do wyzwań współczesnego świata, do których należą: tendencje do integracji i globalizacji życia społecznego, wzrost roli wiedzy i informacji oraz coraz szybszy postęp naukowo-techniczny.

Osiąganie powyższych zadań było łatwiejsze dzięki odnoszeniu i realizacji celów nauczania wynikających z kluczowej kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość. Określały one, że po zajęciach uczeń potrafi::

- aktywnie i świadomie uczestniczyć w życiu gospodarczym,
- poszukiwać pracy i dokonywać świadomego jej wyboru,
- pracować w zespole i skutecznie komunikować się,
- wymienić rodzaje konfliktów oraz zastosować w praktyce sposoby ich rozwiązywania,
- zna mechanizmy gospodarki rynkowej,
- zna zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach

Moje doświadczenia:

Celem było osiągnięcie przez uczniów umiejętności posługiwania się podstawowymi pojęciami i terminami oraz umiejętność wykorzystania wiedzy do opisu zjawisk i faktów.

Sama nazwa przedmiotu wskazuje na kompetencje, a nie na wiedzę. Jednak, aby rozwijać kompetencje ucznia, wyzwalać jego kreatywność, wdrażać do samokształcenia, trzeba zmieniać metody nauczania. Konieczne stało się stosowanie metod aktywizujących w codzienności szkolnej. Zyskali na tym nie tylko uczniowie ale i nauczyciele. Nauka przestała być nudna i monotonna. Stała się wreszcie przygodą intelektualną, dzięki której młody człowiek odkrywał świat i dostrzegał jego swoisty porządek. Także specyfika przedmiotu wymaga stosowania w szerszym znaczeniu metod aktywizujących”.

W przeprowadzonej rozmowie z Panią Ewą Flaga, nauczycielem podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 1 w Garwolinie, dotyczącej opracowania i wdrażania autorskiego programu nauczania dało się zauważyć wysoki profesjonalizm nauczyciela. Autorski program nauczania podstaw przedsiębiorczości skierowany był do uczniów klasy II technikum ekonomicznego. Realizowany był przez jeden rok szkolny w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Motywem przewodnim i głównym założeniem programu, zgodnie z wypowiedzią

nauczycielki, było uświadamianie uczniów znaczenia własnych cech i zachowań przedsiębiorczych w realizacji określonych celów. Nauczycielka zwracała również uwagę na kształtowanie inicjatywnych postaw, niezbędnych w osiągnięciu sukcesów.

W trakcie realizacji autorskiego programu nauczania analizowana i wykorzystywana była diagnoza psychologiczna klasy. Zgodnie z tą diagnozą, uczniowie klasy II a technikum ekonomicznego, charakteryzowali się wysokim (71%) poziomem zdolności intelektualnych. W zakresie uzdolnień praktycznych młodzież prezentowała wysoki (45,2%) lub przeciętny (25,8%) poziom kompetencji. Uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne znajdowały się na poziomie wysokim (45,2%) oraz przeciętnym (25,8%). Młodzież charakteryzowała się wysokim (48,4%) i wyższym od przeciętnego (32, 2%) poziomem uzdolnień werbalnych. Badani otrzymali wysokie wyniki (aż 61,3%) w zakresie klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego.

Bardzo dobrze wypadły w tej kompetencji dziewczęta – ich wyniki kształtowały się aż w 66,7% na poziomie wysokim. Natomiast u chłopców tylko w 42,8 %.

Zdecydowana większość grupy to osoby zrównoważone w stopniu umiarkowanym (64,5%) lub w pełni zrównoważone emocjonalnie (25,8%).

Klasa liczyła 34 uczniów – 8 chłopców i 26 dziewcząt.

W klasie o ekonomicznym kierunku kształcenia, młodzież będąc w drugiej klasie dysponowała już pewną, podstawową wiedzą z zagadnień ekonomicznych i ogólnych zagadnień dotyczących przedsiębiorczości. Można było, w tej konkretnej klasie, pozwolić sobie na rozszerzanie informacji i poruszanie więcej „trudnych” tematów. Dzięki temu nauczycielka mogła realizować treści wykraczające poza podstawę programową. Była też możliwość prowadzenia ćwiczeń i stosowania środków dydaktycznych znacznie rozszerzających informacje zawarte w autorskim programie nauczania. Jako przykładowe podane zostały ćwiczenia: „Inflacja”, budowa biznesplanu, zakładanie firmy. W trakcie zajęć nauczycielka korzystała z różnych środków dydaktycznych. Były to między innymi filmy dydaktyczne, modele, arkusze analizy SWOT.

Autorka i realizatorka programu stwierdziła z satysfakcją, że poziom wiedzy uczniów można ocenić jako bardzo wysoki. Z zadowoleniem podkreśliła, że zakładane w programie cele zostały w pełni osiągnięte. Było to możliwe w zespole uczniów o wysokim poziomie intelektualnym i pełnym zaangażowaniu. Nauczycielka dodała również, że wymagało to starannego przygotowania każdej jednostki metodycznej z jej strony zarówno pod względem merytorycznym jak i metodycznym. Planowanie i realizowanie zajęć różnymi sposobami umożliwiała motywowanie i aktywizowanie uczniów. Sposób prowadzenia zajęć został bardzo wysoko oceniony przez uczniów.

Opracowany, autorski program nauczania *Podstaw przedsiębiorczości* w pełni sprawdził się w tej grupie uczniów. Nie dokonywano żadnej modyfikacji programu w toku nauczania.

W roku szkolnym 2011/12, za zgodą MEN, była możliwość włączenia do projektu dodatkowych klas w szkołach, które zadeklarowały możliwość wdrożenia opracowanych autorskich programów nauczania w ciągu jednego roku szkolnego.

Jednym z takich nauczycieli była pani Paulina Haja, nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Podnagimnazjalnych Nr 1 im. ks. Stanisława Konarskiego w Jędrzejowie.

O swoim programie i jego wykorzystaniu już po raz drugi napisała:

„Realizowany program autorski skupia działania na kompetencji „inicjatywność i przedsiębiorczość”, które oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w życie, kreatywność, innowacyjność, podejmowanie ryzyka, zdolność do planowania przedsięwzięć i osiągania zamierzonych celów. Zaplanowane do osiągnięcia cele podzielono na cztery grupy;

- a) cele nauczania wynikające z podstawy programowej „Podstaw przedsiębiorczości”
- b) cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji – „Inicjatywność i przedsiębiorczość”
- c) cele nauczania wynikające z diagnozy potrzeb lokalnego rynku pracy i oświaty
- d) cele nauczania wynikające z profilu zawodowego

Kompetencje kluczowe kształtuje się przede wszystkim w trakcie realizacji obowiązku szkolnego, a także poprzez kontakty nieformalne z rodziną, przyjaciółmi, rówieśnikami, mediami, młodzieżowymi organizacjami politycznymi, wyznaniowymi. Bardzo ważną rolę w osiąganiu zamierzonych celów i kształtowaniu kompetencji pełnią odpowiednio dobrane treści nauczania oraz metody i formy pracy. Do realizacji programu autorskiego wybrano podręcznik „ABC przedsiębiorczości” autorstwa Bartosza Majewskiego i Alberta Tomaszewskiego. Korzystano również z wielu innych podręczników i prasy specjalistycznej.

Na realizację celów edukacyjnych i kluczowych kompetencji przeznaczono 72 godziny lekcyjne. Ich realizacja przebiega zgodnie z harmonogramem określonym w programie autorskim z podstaw przedsiębiorczości. Oprócz zajęć w salach lekcyjnych prowadzone były zajęcia u pracodawców. W ramach projektu SKK oraz udziału w innych projektach ogólnopolskich promujących umiejętności z zakresu przedsiębiorczości klasa została włączona do innych działań. Jednym z nich był „Dzień Przedsiębiorczości”. Wszyscy uczniowie w tym dniu zamiast do szkoły idą na 3-4 godziny do pracy w wybranym przez siebie zawodzie nie zawsze w tym, którego się uczą. Poznają organizację firmy, specyfikę zawodu i predyspozycje jakie są wymagane na danym stanowisku. Pozwala to uczniom na zbudowanie własnej ścieżki kariery zawodowej i zweryfikowanie wybranego zawodu”.

Doświadczenia zdobyte na konkretnym stanowisku pracy zawsze przyczyniają się do utrwalania zdobytej wiedzy, umiejętnego jej wykorzystania w praktyce. Taki sposób organizowania nauczania/ uczenia się uczniów pozwala też na wykorzystanie umiejętności zdobytych w praktyce do uogólnień i utrwalania zdobytej wiedzy.

„W trakcie realizacji programu systematycznie sprawdzano postępy uczniów w przebiegu procesu kształcenia zaplanowanych umiejętności i kompetencji. Stosowano przewidziane w programie formy kontroli: odpowiedzi ustne, pisemne prace domowe, testy jedno i wielostopniowe, kartkówki, udział w projektach, referaty i aktywność na zajęciach.

Na koniec roku szkolnego przeprowadzano ankietę na temat stosowanych środków dydaktycznych w procesie kształcenia oraz dokonano podsumowania przyrostu wiedzy uczniów. Ocena semestralna czy roczna obrazowała przyrost wiedzy i umiejętności uczniów. W I półroczu roku szkolnego 2011/2012 r. średnia ocen w klasie wynosiła 3,25. W II półroczu średnia ocen w wynosiła 3,50. Stosowano w pracy metody problemowe, aktywizujące uczniów, indywidualizację pracy. W roku szkolnym 2011/2012 klasa stanowiła 28 uczniów”.

Uczniowie uczestniczący w realizacji projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji” w realizacji programu autorskiego kształtowania Kompetencji Kluczowych z Podstaw Przedsiębior-

czości mają teczki, w których kompletuje się wszystkie prace wykonywane w trakcie zajęć jak i w ramach prac domowych. Teczki przechowywane są w szkolnej pracowni przedsiębiorczości. Wszyscy prowadzą zeszyt zajęć pozalekcyjnych.

Ewaluacja autorskiego programu nauczania

- Na początku września 2011 roku przeprowadzono ewaluację diagnozującą (wstępną) w postaci testu, który składał się z III części:
- I - Samoocena znajomość pojęć ekonomicznych – uczeń sam określał stopień znajomości takich pojęć jak inflacja, PKB, asertywność i inne oraz definiuje te które dobrze i bardzo dobrze zna.
- II – Samoocena. Umiejętności praktyczne – uczeń określa jaki problem stanowi dla niego podana sytuacja, zadanie
- III – umiejętność stosowania pojęć – uczeń uzupełnia tekst z lukami pojęciami ze słowniczka

W teście uczestniczyło 28 uczniów. Wyniki wykazały, że tylko kilku uczniów zna dobrze większość pojęć ekonomicznych, gorzej było z ich zdefiniowaniem. Umiejętności praktyczne takie jak analizowanie przyczyn zmian koniunkturalnych, funkcjonowanie rynku kapitałowego, obliczenia odsetkowe, dokumenty aplikacyjne, wystąpienia publiczne, rozmowa kwalifikacyjna, funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych, napisanie biznes planu, zachowania rynkowe to sytuacje trudne lub bardzo trudne dla połowy uczniów. Żaden uczeń nie zastosował poprawnie podanych pojęć. Wyniki testu wykazały, że wiedza i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości u większości uczniów po gimnazjum są na średnim poziomie, a u kilku osób na bardzo niskim..

Ewaluacja formatywną przeprowadzono anonimowo w trakcie realizacji programu – przed wystawieniem oceny semestralnej. Jej celem było sprawdzenie prawidłowości doboru przez nauczyciela metod i środków dydaktycznych do realizacji zamierzonych celów, natomiast zakres treści kształcenia.

Do sprawdzenia prawidłowości doboru metod i środków dydaktycznych wykorzystano ankietę, którą przeprowadzono wśród 28 uczniów. Ankieta składała się 4 pytań.

Na pytanie: Oceń w skali 1 do 5, które z wymienionych metod nauczania aktywizują cię do uczenia przedsiębiorczości wynika, że najbardziej aktywizującą metodą nauczania jest burza mózgów (55% ankietowanych), metoda inscenizacyjna (40% ankietowanych), ćwiczenia indywidualne(45% ankietowanych) najmniej aktywizującą jest dyskusja panelowa (65% ankietowanych).

Na pytanie: Czy według ciebie środki dydaktyczne wykorzystywane na lekcji są wystarczające uczniowie odpowiadali tak (89% ankietowanych), nie (11% ankietowanych).

Na pytanie: Oceń w skali 1 – 5 częstotliwość stosowanych środków dydaktycznych występujących w realizacji tematu uczniowie przyznali punkty; rzutnik multimedialny – 3-4; laptop – 3-4; rzutnik pisma – 3; folie tematyczne – 4; filmy tematyczne – 3, flipchart – 4 Na pytanie, które środki dydaktyczne powinny być częściej stosowane na lekcji, by zmotywować Cię do osiągania coraz lepszych wyników w nauce ankietowani odpowiadali: rzutnik multimedialny, laptop, filmy tematyczne.

Podsumowując wyniki ankiety stwierdzam, że wykorzystane w procesie dydaktycznym metody nauczania i stosowane środki dydaktyczne są oceniane w stopniu dobrym. Jest to klasa

o profilu technik informatyk i wskazana byłaby praca z wykorzystaniem min. rzutnika multimedialnego, laptopa”.

Sposób realizacji innego programu w dodatkowej klasie w roku szkolnym 2011/12 przedstawia nauczyciel przedsiębiorczości w Zespole Szkół Nr 1 w Puławach, Lidia Nogowska.

„Przedsiębiorca – to Ja autorski program nauczania podstaw przedsiębiorczości w Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 1 im. Stefanii Sempołowskiej w Puławach, w pierwszej klasie w zawodzie technik ekonomista zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 6 stycznia 2009 r. (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r.) w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia. Program w roku szkolnym 2011/2012 był realizowany w wymiarze dwóch godzin w rocznym cyklu nauczania.

Program został skorelowany z treściami kształcenia, które ściśle odnosiły się do kompetencji kluczowych, jakich oczekuje się od absolwenta szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie kluczowych umiejętności tj. kształtowania przedsiębiorczych postaw, dostosowania do zmieniającego się rynku pracy oraz na wyposażenia uczniów w podstawową wiedzę dotyczącą podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Za kompetencje kluczowe uznano wykształcenie wśród uczniów kreatywności, innowacyjności, zdolności podejmowania ryzyka, planowania przedsięwzięć oraz ich urzeczywistniania w przyszłości.

Założone wytyczne do realizacji programu odnosiły się do:

- pobudzania wśród uczniów rozwoju poczucia własnej tożsamości i podmiotowości w kontaktach z innymi,
- przyczyniania się do świadomego ich uczestnictwa w życiu społecznym, politycznym oraz gospodarczym.

Realizacja celów podstawy programowej, ukierunkowywała ucznia na cztery działy tematyczne:

- dział I: Ja – istota społeczna i przedsiębiorca
- dział II: Ja – Rynek
- dział III: Człowiek w gospodarce
- dział IV: Człowiek – Przedsiębiorca.

Ich uzupełnienie stanowiły zagadnienia dotyczące miejsca Polski w międzynarodowych organizacjach gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem integracji Polski z Unią Europejską.

Realizacja treści nauczania sprzyjała kreowaniu postaw przedsiębiorczych m.in. rozwijała zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej w Polsce i Unii Europejskiej, zachęcała do aktywnego śledzenia zmian w życiu gospodarczym w kraju i na świecie. Założona metoda problemowa kształcenia okazała się najbardziej skuteczna. Wychodzenie „od problemu” i wspólne jego rozwiązywanie pod kierunkiem nauczyciela było dla uczniów najbardziej atrakcyjne i skłaniało do samodzielnego poszukiwania rozwiązań. Stosowane metody i formy kształcenia zostały uznane jako te, które pozwoliły aktywnie uczestniczyć uczniom w zajęciach. Ponadto wypracowane przez uczniów efekty pracy (prace gromadzone były w osobistym port folio), mogą być wykorzystane w przyszłości do dalszej edukacji.

Realizacja programu nauczania odbywała się w sali wyposażonej w komputer z dostępem do Internetu, projektor, głośniki. Każdy uczeń został wyposażony w pomoce dydaktyczne: podręcznik, ćwiczenie. Do kontaktów z nauczycielem wykorzystywano nośniki pamięci. Wyposażenie sali i dostępne pomoce oceniam na właściwym poziomie. Uczniowie korzystali ze słowników ekonomicznych oraz pozycji dydaktycznych pozyskanych w ramach SKK.

Wnioski:

- Program po roku nauki udało się w pełni zrealizować.
- Program okazał się atrakcyjny dla uczniów, a realizowane treści kształcenia przydatne w ich przyszłej karierze zawodowej.
- Program stanowił uzupełnienie wiedzy niezbędnej dla uczniów kształcących się w specjalności ekonomicznej.
- Program realizowany w oparciu o atrakcyjne metody i formy pracy angażował uczniów do współpracy, koleżeństwa oraz kulturalnych postaw – co w ocenie nauczyciela jest wysoce pożądane w świecie przedsiębiorczości.

2. Matematyka

Grażyna Waško, nauczyciel matematyki – Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Dębicy napisała o realizacji autorskiego programu nauczania i organizacji pracy z uczniami i współpracy z innymi nauczycielami objętymi projektem:

„Autorski Program Nauczania matematyki, który opracowałam w 2009r., obecnie wdrażam także w klasie pierwszej technikum w zawodzie technik budownictwa. Niestety w klasie pierwszej realizowałam ten przedmiot tylko w wymiarze 2 godz. lekcyjnych, a nie 3. Spowodowało to przesunięcia trzech ostatnich działów do klasy drugiej. Ponadto uczniowie kl. 1M korzystają z podręczników i zbiorów zadań, które zwrócili uczniowie klasy projektowej (obecnej kl. 3M). Ponieważ zajęcia odbywają w tej samej pracowni matematycznej pozostali uczniowie korzystają również z pomocy dydaktycznych, które otrzymałam w ramach realizowanego projektu SKK (mam na myśli arkusze egzaminacyjne, zbiory zadań, kalkulatory, programy komputerowe i rzutnik multimedialny).

Dla każdego ucznia klasy projektowej założyłam segregator, w którym gromadzę wszystkie prace pisemne tj. sprawdziany, kartkówki zadania klasowe dłuższe oraz wszystkie prace realizowane we współpracy z koordynatorem merytorycznym projektu p. dr Marią Sobczak. Znajdują się tutaj m. in.: test wstępny, test po klasie I, II oraz sumujący poziom opanowania MKKE po klasie III. Ponadto w segregatorze są również wybrane prace domowe wykonywane na komputerze np. zadania z rozwiązaniami dotyczące zagadnień z budownictwa, przekształcanie wzorów matematycznych pisane w Edytorze równań. Celem tych moich przedsięwzięć było lepsze przygotowanie uczniów do posługiwania się komputerem w perspektywie przyszłej realizacji grantu („Matematyk na budowie. Zbiór zadań z rozwiązaniami dla uczniów technikum o kierunkach budowlanych”). Prace pisemne uczniów z każdego roku nauki znajdują się w oddzielnych skoryzytach zawieszkowych, a całość w segregatorach opisanych imieniem i nazwiskiem. Wszystkim nauczycielom polecam taką metodę dokumentowania osiągnięć swoich podopiecznych, chociaż zdaje sobie sprawę, że jest to bardzo pracochłonne, czasochłonne i wymaga odpowiedniego

miejsca na przechowywanie. Ja mogłam sobie na to pozwolić ponieważ bezpośrednio przy swojej pracowni matematycznej mam oddzielny gabinet. W pomieszczeniu tym znajdują się także wszystkie pomoce dydaktyczne otrzymane w ramach Projektu SKK. W segregatorze, na początku, znajduje się karta informująca o uczniu, a więc: pesel, adres, kod, wyniki testów: diagnozującego (wstępnego), po poszczególnych klasach oraz z klasyfikacji śródrocznej i końcowo rocznej. Taka forma dokumentowania uczniów pozwala na bieżąco monitorować postępy każdego ucznia. Dołączam do opracowania kilka zdjęć wykonanych w gabinecie”.

W październiku 2010r. na prośbę pani dyrektor szkoły napisałam scenariusz, a następnie z p. Bernadettą Bieniasz-Erazmus (realizuje kompetencję SKK z technologii informacyjnej) zrealizowałyśmy film prezentujący realizację Projektu SKK w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy. Pani Barbara Porzuczek (kompetencja: j. angielski) przetłumaczyła tekst scenariusza na j. angielski i dubingowała go. Film ten został zaprezentowany w Czudcu podczas spotkania ministrów edukacji z dziewięciu państw Unii Europejskiej. O wydarzeniu tym pisano także na stronie WSEI (pt. „Promocja Projektu SKK w Podkarpaciu”)”

Iwona Styk, nauczycielka matematyki w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie tak relacjonuje swoje osiągnięcia dzięki opracowywaniu i realizacji autorskiego programu nauczania

...„Przystąpienie szkoły do projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji zainauguowało spotkanie przedstawicieli Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Kuratorium Oświaty, dyrektora szkoły, pracodawców z Chełma, nauczycieli i uczniów. Dyskutowano nad poziomem nauczania oraz realiami na rynku pracy. Wszyscy przyznali, że opracowanie programów kształcenia, które rozwijałyby kluczowe kompetencje czyli połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji umożliwiłyby aktywne uczestnictwo w gospodarce opartej na wiedzy.

Głównym celem projektu SKK było opracowanie autorskich programów, które umożliwiłyby kształcenie kompetencji kluczowych, uwzględniając równocześnie potrzeby kształcenia w zawodzie.

Moim celem, jako nauczyciela matematyki było opracowanie programu uwzględniającego powyższy cel dla uczniów technikum ekonomicznego. W programie należało uwzględnić ponadto potrzeby pracodawców zakładając, że pracownik powinien być dobrze wykształcony, ale też umiejący się uczyć. Ja myślałam jeszcze o przygotowaniu moich uczniów do egzaminu maturalnego. Napisanie takiego programu możliwe było dzięki wsparciu wszystkich nauczycieli zaangażowanych w realizację projektu poprzez uczestnictwo w warsztatach, ale też wymianę pomysłów, doświadczeń nauczycieli z 50 szkół oraz koordynatorów merytorycznych na czele z panią dr Marią Sobczak.

Zalety realizacji autorskiego programu nauczania:

- umożliwienie zdobycie wiadomości i umiejętności opisanych w podstawie programowej i standardach wymagań egzaminacyjnych oraz kształtowanie Matematycznych Kompetencji Kluczowych określonych przez UE, czyli wiedzy, umiejętności, podstaw;
- uzyskanie matematycznych podstaw do uczenia się przedmiotów przyrodniczych oraz zawodowych w zawodzie technik ekonomista;
- program dostosowany był do profilu klasy;

- *opracowany został na podstawie doświadczeń i zgodnie z moimi preferencjami;*
- *realizacja programu wspierana była różnymi działaniami pozalekcyjnymi;*

W trakcie realizacji programu w klasie technikum ekonomicznego szczególną uwagę poświęciłam rozwijaniu następujących kompetencji:

1. *Dobre opanowanie umiejętności liczenia:*
 - *Sprawne projektowanie i wykonywanie obliczeń;*
 - *Przeprowadzanie obliczeń dokładnych i przybliżonych;*
 - *Wykonywanie obliczeń procentowych;*
 - *Sprawne rozwiązywanie równań i nierówności;*
2. *Kształtowanie świadomości pytań na które matematyka może dać odpowiedź:*
 - *Rozumienie zasadności stosowania algorytmów; • Analizowanie twierdzeń i wysuwanie wniosków;*
 - *Rozumowanie przez analogię i rozumowanie indukcyjne;*
 - *Świadomość możliwości stosowania wiedzy matematycznej do rozwiązywania problemów praktycznych (np. obliczania: podatków, zysku z lokat, kredytów bankowych, ceny netto, ceny brutto, marży...);*
3. *Stosowanie głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych (rozumowanie w sposób matematyczny):*
 - *Grupowanie i porządkowanie danych empirycznych;*
 - *Szacowanie wielkości, posługiwanie się procentami;*
 - *Dostrzeganie regularności w prostych sytuacjach;*
 - *Stosowanie algorytmów;*
 - *Stosowanie równań i nierówności w rozwiązywaniu problemów;*
4. *Dążenie do szukania przyczyn:*
 - *Dążenie do ustalenia przyczyn błędów w obliczeniach lub rozumowaniu;*
 - *Przewidywanie skutków planowanych działań;*
 - *Rozważanie różnych możliwości, nie ograniczanie się do szczególnych przypadków;*
 - *Wnikliwe analizowanie problemu;*

Korzyści dla ucznia:

- *zdobycie wiedzy, umiejętności,*
- *nabycie postaw niezbędnych do funkcjonowania na rynku pracy,*
- *otrzymanie podręczników, zbiorów zadań,*
- *otrzymanie wyprawki szkolnej,*

Korzyści dla nauczyciela:

- uczestnictwo w półrocznych seminariach, lekcjach demonstracyjnych i pokazowych,
- uczestnictwo w zajęciach prowadzonych przez psychologów, dydaktyków- wspierające nauczycieli w ich pracy,
- wymiana wniosków z nauczycielami uczestniczącymi w projekcie , poznanie ciekawych form pracy, motywowania uczniów,
- nawiązanie znajomości, przyjaźni” ...

Agnieszka Karpiesiuk z Zespołu Szkół Budowlano –Geodezyjnych w Białymstoku napisała:

„Pisząc program autorski dla klasy kształcącej w zawodzie technik geodeta, miałam na uwadze fakt, że nauczanie powinno ukazywać związki wiedzy matematycznej z codziennym życiem oraz wspierać teoretyczną i praktyczną naukę zawodu, a także rozbudzać aktywność uczniów i zainteresowanie przedmiotem.

Realizując program poświęcałam dużo czasu i wysiłku na przygotowywanie materiałów do lekcji i zajęć dodatkowych. Jednym z priorytetów był wzrost motywacji uczniów do uczenia się matematyki. W tym celu dostosowywałam metody i formy nauczania do możliwości intelektualnych i indywidualnych zainteresowań uczniów, co motywowało ich do zdobywania wiedzy.

Realizacja celów założonych w programie odbywała się przede wszystkim poprzez: dużą liczbę ćwiczeń sprawdzających rozumienie treści nauczania; rozwiązywanie problemów z codziennego życia; rozwiązywanie zadań o zróżnicowanym stopniu trudności; stosowanie różnorodnych metod i form pracy. Uczniowie szczególnie polubili pracę w grupach, wspólne szukanie rozwiązań, wzajemną pomoc w zrozumieniu problemu. Kilkakrotnie stosowałam metodę projektów, co przyniosło wymierne korzyści. Uczniowie podejmowali prace długoterminowe, przygotowywali i prezentowali ich efekty wykonywane w grupie lub samodzielnie. Mieli możliwość samodzielnego zdobywania wiedzy, wyszukiwania i analizowania informacji, formułowania wniosków. Uczniowie wykonali plakaty oraz prezentacje w Power Point dotyczące różnych zagadnień.

Dobrane przeze mnie metody aktywizujące ułatwiały zrozumienie materiału i podnosiły zaangażowanie w pracę na zajęciach, zwiększały samodzielność, rozwijały twórcze myślenie i umiejętność współpracy.

W klasie pierwszej niewielka grupa uczniów wykazywała aktywność na lekcjach matematyki, brakowało zaangażowania w zdobywanie wiedzy. Klasę postrzegałam jako mało ambitną, ale nie mało zdolną.

Z całą pewnością udział w projekcie to zmienił. Już w klasie drugiej większa część uczniów nabrała chęci do nauki. Sprzyjały temu m.in. zajęcia prowadzone w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji. Program zajęć zakładał rozwój zainteresowania matematyką oraz lepsze poznanie jej roli w kształceniu się przez całe życie, rozszerzenie i udoskonalenie umiejętności składających się na kluczowe kompetencje matematyczne, wzbogacenie przez uczniów własnego warsztatu pracy. Zajęcia cieszyły się zainteresowaniem sporej grupy uczniów, którzy chętnie i aktywnie brali w nich udział. Cele zajęć dzięki temu zostały zrealizowane.

W trzecim roku realizacji programu zaangażowanie uczniów w proces nauczania można ocenić na 100%. Przykładem była przeprowadzona lekcja demonstracyjna na temat „Łańcuszek szczęścia i inne zastosowania ciągów liczbowych” obserwowana przez nauczycieli biorących udział w projekcie SKK. Uczniowie aktywnie uczestniczyli w lekcji, co spowodowało, że bardzo podobała się obserwatorom.

Udział w Wakacyjnym Obozie Naukowym w Lidzbarku Welskim też miał dobry wpływ na rozwój aktywności. Młodzieży podobał się program obozu, zajęcia integrowały grupę, uczyły współpracy i rywalizacji. Treści matematyczne realizowane były w atrakcyjny sposób, uczniom zapewniono aktywny wypoczynek.

Kolejnym czynnikiem był udział w zajęciach Koła Naukowego zorganizowanych na WSAP w Białymstoku. Pozwalał im utrwalić i poszerzyć wiedzę z zagadnień objętych podstawą programową, dał możliwość uczenia się matematyki z wykorzystaniem nowoczesnych urządzeń multimedialnych oraz nietypowych pomocy dydaktycznych. Jako najciekawsze uczniowie wskazali zajęcia dotyczące praktycznego zastosowania programu Excel.

Na koniec klasy trzeciej wielu uczniów uzyskało dużo wyższe wyniki niż w latach ubiegłych. Daje to nadzieję na wytrwałą, efektywną pracę w klasie maturalnej.

Udział w projekcie Szkoła Kluczowych Kompetencji przyniósł wymierne korzyści.

- Spowodował wzrost zainteresowania uczeniem się matematyki oraz wzrost aktywności uczniów na zajęciach.
- Szkoła wzbogaciła swoją bazę dydaktyczną – wyposażenie pracowni w pomoce dydaktyczne oraz nowoczesny sprzęt techniczny.
- Nauczyciele brali udział w szkoleniach i seminariach, zdobyli nowe doświadczenia zawodowe. Mieli okazję nawiązać kontakty z nauczycielami innych szkół technicznych, co sprzyjało wymianie doświadczeń i podnoszeniu efektywności pracy własnej.
- Uczniowie uczestniczyli w ciekawych przedsięwzięciach – WON, KN, PS. Otrzymali pomoc finansową w postaci bezpłatnych podręczników, zbiorów przygotowujących do podstawowej oraz rozszerzonej matury z matematyki, materiałów piśmiennych i pomocy naukowych.

Udział uczniów w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych pozwolił na rozbudzenie zainteresowania uczniów matematyką. Przyczyniło się to do większego zaangażowania w pracy na lekcjach. Dzięki temu uczniowie klasy uczestniczącej w projekcie osiągnęli z roku na rok lepsze wyniki”.

3. Języki obce

Nauczycielka języka angielskiego – Barbara Porzuczek z Zespołu Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy napisała:

I., *Autorski Program Nauczania – niespodziewana korzyść*

Wszyscy pamiętamy, że nasz czynny udział w projekcie SKK zaczął się od napisania programu autorskiego. To było pierwsze konkretne zadanie do wykonania, które miało przynieść efekt w postaci gotowego produktu, czyli owego programu nauczania. Nasi obecni „projektowi” uczniowie chodzili sobie jeszcze do gimnazjum, kiedy my pojechaliśmy do Lublina na pierwsze seminarium w tej sprawie. Pamiętam jak dziś, że dominującymi we mnie uczuciami była frustracja, bunt i przerażenie. W głowie kotłowały mi się wątpliwości i pytania. „Jaki projekt? Jaki program? W co ja się wpakowałam? Czego ci ludzie ode mnie wymagają? Przecież ja nie potrafię napisać programu nauczania. Zrobię z siebie idiotkę i taki będzie smutny koniec mojej kariery jako autorki programu.”

Na szczęście trafiłam na wspaniałego doradcę (dr Annę Pado) i powoli pewne rzeczy zaczęły się układać. Najmilej wspominam pobyt w Sandomierzu i zajęcia, kiedy porozkładaliśmy się z laptopami na kanapach i wspólnymi siłami składaliśmy do kupy nasze programy. Potem było już tylko lepiej i nagle uświadomiłam sobie, że potrafię napisać program nauczania i nie jest to nadludzki wyczyn. Po prostu, fachowcy nauczyli mnie zasad, poprawili moje błędy, podpowiedzieli pewne rozwiązania i oto jest – mój program, podpisany moim nazwiskiem w poważnej książce poważnego wydawnictwa.

Od tamtych wydarzeń minęło trzy lata. Wtedy ministerstwo oświaty zafundowało polskim szkołom ponadgimnazjalnym i nauczycielom niesamowitą atrakcję w postaci Nowej Podstawy Programowej. Nie była to niespodzianka, bo echa dochodziły już z czeluści podstawówek i gimnazjów, niemniej jednak zapanował lekki zamęt. Nowa podstawa automatycznie zdezaktualizowała wszystkie dotychczasowe programy nauczania i zdjęła z ministerstwa obowiązek ich zatwierdzania. Odpowiedzialność za decyzje w tej sprawie spadła na dyrektora szkoły, a sam program stał się sprawą nauczyciela, który w założeniu powinien go sam napisać lub skorzystać z ubogiej na razie oferty wydawnictw, jeżeli znajdzie coś odpowiedniego dla swoich uczniów.

Nie będę opisywać, jak inni nauczyciele w mojej szkole poszukiwali rozwiązań, ale skupię się na zespole anglistów. Przewodnicząca z włosem rozwianym i obłędem w oczach zapytała mnie, czy mam o tym wszystkim jakieś pojęcie, bo ona ma jakiś program z wydawnictwa, ale nie wie, czy się nada. Jako że przeczytałam nową podstawę i na programach nauczania się znam, stwierdziłam, że program jest dobry, ale dla naszej szkoły trochę mało realny, taki więcej dla liceum ogólnokształcącego, materiału za dużo i godziny nie pasują. Nie wyglądała na uszczęśliwioną moją opinią, nie wiedziała, co ma teraz zrobić, bo pozostali angliści to młodzi nauczyciele z małym doświadczeniem i wiele nie pomogą.

Uświadomiłam sobie, że w końcu po coś przeszłam już raz bolesny proces pisania programu i dzięki SKK mam potrzebną wiedzę i doświadczenie. Zaoferowałam więc swoje usługi w kwestii modyfikacji programu. Usłyszałam huk kamienia spadającego z serca i wyrazy niekłamanej wdzięczności. Wprowadziłam sporo istotnych zmian dostosowując program do specyfiki naszej szkoły, skorzystałam przy tym z diagnozy regionalnej z początkowej fazy projektu. Wyszło całkiem niezłe, program przyjęto. Ale to nie był jeszcze koniec mojej pracy, bo pani dyrektor przypominała, że mamy w szkole przedmiot, który się nazywa język obcy zawodowy i program

do niego musi być w zestawie, a termin mija za cztery dni. Przewodnicząca zespołu natychmiast przekazała mi tę hiobową wieść prawie ze łzami. Tutaj już nie było programu, który mógłby nam posłużyć, a w podstawie jest kilka takich samych punktów przy każdym zawodzie dotyczących języka obcego zawodowego. Wyjście było tylko jedno – napisać program autorski i zrobić to szybko. Nietrudno zgadnąć, na kogo wszyscy spojrzeli z nadzieją. Zgodziłam się bez zbędnych ceregieli, ale zażądałam pomocy przy punkcie „treści”. Mamy w szkole osiem różnych zawodów i opracowanie zakresu słownictwa jednej osobie zajęłoby wieki. Wyznaczyłam zadania, ludzie spisali się na szóstkę, przysłali tematykę do wieczora. Program w tytule zawiera przymiotnik „autorski”, bo jest moim dziełem od początku do końca, ale każdy kto się przyczynił do pewnych fragmentów jest tam ujęty.

Patrząc na to z pewnej perspektywy stwierdzam, że warto było „wpakować się” w projekt SKK choćby tylko ze względu na tę konkretną umiejętność. Jestem z siebie dumna, że jako jedyna umiałam to zrobić”

Powyższa wypowiedź nauczycielki z pewnością oddaje atmosferę jaka towarzyszyła w roku 2009 wszystkim nauczycielom zaangażowanym do projektu SKK.

Dalsze wypowiedzi pani Barbary Porzuczek:

II. Przygotowanie i wdrażanie programu autorskiego oraz jego ewaluacja

Program autorski dla klasy o profilu technik mechatronik został wpisany do szkolnego zestawu programów pod numerem JA/3. Dzięki pomocy i wsparciu trenerów prowadzących zajęcia warsztatowe program został napisany w terminie i pozytywnie zaopiniowany. Treści i metody nauczania okazały się dobrze dobrane do zespołu klasowego, a bardzo pomocna okazała się tu diagnoza regionalna, z której wynikały pewne sugestie dotyczące pracy z uczniami.

Połączenie treści ogólnych z treściami zawodowymi nie zawsze było łatwe, bo brakowało wspólnych punktów łączących konkretną treść ogólną z którymkolwiek z zagadnień zawodowych. Z kolei inne tematy realizowane na lekcjach wręcz wymagały odniesienia się do słownictwa zawodowego. Najbardziej oczywiste przykłady to:

- *gadżety elektroniczne (słownictwo)*
- *system edukacji w Wielkiej Brytanii (kultura)*
- *wirusy komputerowe (czytanie)*
- *list z podaniem o pracę (pisanie)*
- *praca wakacyjna nastolatków (czytanie)*

Dodatkowym komponentem programu był szczegółowy rozkład materiału. Jego realizacja była możliwa dzięki wykorzystaniu dwuczęściowego podręcznika dla uczniów. W trakcie realizacji wprowadzane były na bieżąco pewne modyfikacje, które były odnotowywane w rozkładzie w formie uwag i komentarzy. Zmiany te spowodowane były różnymi przyczynami, w większości niezależnymi od nauczyciela. Niektóre zagadnienia zostały celowo pominięte, ponieważ okazały się nudne i nieprzydatne, natomiast na pewne tematy poświęcono więcej czasu niż pierwotnie było zaplanowane w rozkładzie materiału, bo uczniowie mieli kłopoty z przyswojeniem tych treści.

Kiedy rozpoczęłam realizację autorskiego programu nauczania, założyłam dla każdego ucznia z tej klasy osobny segregator przeznaczony do gromadzenia różnego rodzaju testów i kartkówek oraz informacji o wynikach i postępach w nauce.

Każdy segregator rozpoczyna się tabelką, w której wpisuje się stan wyjściowy, oceny semestralne i na koniec roku oraz wynik matury. Wygląda to tak:

Imię i nazwisko:

Wynik testu diagnozującego (początek klasy I):%

	Ocena na I półrocze	Ocena na koniec roku
Klasa I 2009/2010		
Klasa II 2010/2011		
Klasa III 2011/2012		
Klasa IV 2012/2013		

Wynik egzaminu ustnego:

Wynik egzaminu pisemnego:

Pomimo że programy autorskie, pod okiem projektodawców będą realizowane tylko przez trzy lata to ich skuteczność będzie dokładnie widać, gdy uczeń zda maturę i dlatego takie zestawienie zawiera te wszystkie dane.

Jedną z metod badawczych podczas prowadzenia ewaluacji były rozmowy i wywiady. Przeprowadziłam taki wywiad z wychowawczynią klasy realizującej kompetencję językową w ramach SKK. Z założenia miało to być streszczenie krótkiej rozmowy, ale w efekcie tak się nam konwersacja rozwinęła, że wyszedł z tego bardzo ciekawy tekst. Naprawdę warto go przeczytać, bo jest napisany lekkim językiem i nie zanudza czytelnika. Jest w nim mowa nie tylko o programie autorskim, ale o uczniach, rodzicach, różnych działaniach w projekcie, dobrach materialnych, itp.

Niezwykle ważne w tej wypowiedzi są informacje o kreatywności nauczycielki, poszukiwaniu jeszcze innych rozwiązań w trakcie wdrażania programu np.: przedstawiony autorski sposób dokumentowania wyników pracy uczniów wraz z jego uzasadnieniem i pokazaniem walorów przydatnych nauczycielowi w pracy z uczniami. Mobilizacja autorki w trakcie opracowywania programu do opracowania szczegółowego rozkładu materiału jest ważnym przykładem godnym upowszechnienia wśród nauczycieli. Można śmiało powiedzieć, że zaangażowanie i motywowanie nauczyciela do wprowadzania zmian w jego pracy jest punktem wyjścia do rozwoju i może być podawany jako przykład dobrej praktyki

Opracowane programy były również analizowane przez koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji. Służyły do tego celu opracowane, na potrzeby Projektu, arkusze analizy programów pod kątem ich upowszechnienia jako przykładów „dobrej praktyki”

Marzena Borowska – nauczyciel języka polskiego i języka angielskiego w ZSAiGŻ w Radomiu, autor programu autorskiego do nauki języka angielskiego w technikum, w zawodzie technik żywienia i gospodarstwa domowego napisała:

„Moje doświadczenia – co realizacja autorskiego programu dała uczniowi, mnie i szkole

Uczeń:

- rozwinął kluczowe kompetencje w zakresie języka obcego dzięki stosowaniu różnorodnych metod nauczania/ uczenia się, zarówno tradycyjnych jak i niekonwencjonalnych,*
- rozwinął uniwersalne umiejętności uczestnicząc w zajęciach szkolnych i pozaszkolnych,*
- uwierzył we własne możliwości i przełamał bariery językowe,*
- polubił naukę języka obcego,*
- zrozumiał, że uczy się języka obcego dla siebie,*
- poznał nowych rówieśników – miał możliwość wymiany doświadczeń,*
- otrzymał szereg materiałów i środków, które ułatwiły mu zdobywanie wiedzy i kształtowanie umiejętności,*
- łatwiej i pewniej występuje na forum grupy,*
- nauczył się słownictwa zawodowego,*
- zdobył umiejętność posługiwania się językiem obcym zawodowym,*
- potrafi samodzielnie i selektywnie korzystać ze źródeł informacji.*
- Potrafi dokonać weryfikacji swoich zdolności*

Ja (Nauczyciel):

- mogłam zrealizować treści, na które było wciąż zbyt mało czasu,*
- realizowałam treści za pomocą rozmaitych metod i strategii,*
- realizowałam treści korzystając z atrakcyjnych pomocy, co z kolei sprawiło, że uczeń łatwiej i szybciej zdobywał umiejętności,*
- przeprowadziłam eksperyment metodyczno – lingwistyczny,*
- zdobyłam nowe doświadczenia,*
- miałam możliwość wymiany doświadczeń,*
- podzieliłam się swoją wiedzą i umiejętnościami dydaktycznymi i metodycznymi z innymi nauczycielami (stażyści nauczający języka obcego w mojej szkole, nauczyciele innych przedmiotów zaangażowani w realizację zadań projektowych, inni nauczyciele obserwujący moje lekcje demonstracyjne*
- wzbogaciłam swój warsztat pracy,*
- miałam satysfakcję zawodową i osobistą dzięki odnoszonym sukcesom przez moich uczniów,*

- *więcej uwagi poświęcałam na dobieranie starannej treści, ćwiczeń i środków dydaktycznych do osiągnięcia założonych celów,,*
- *lepiej poznałam swoich uczniów – na zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych,*
- *poznałam wspaniałych ludzi.*

Program wykorzystuję, poza Projektem, w klasach programowo niższych o tym samym profilu kształcenia dostosowując go odpowiednio do predyspozycji uczniów”

Pani Monika Radziszewska, nauczycielka języka niemieckiego w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie Lubelskim

„W kwietniu 2009 roku nasza szkoła przystąpiła do udziału w projekcie „Szkoła Kluczowych Kompetencji – Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej”, którego celem jest zwiększenie dostępności do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce Wschodniej. W ramach projektu w maju i czerwcu 2009 roku wzięłam udział w warsztatach dotyczących opracowania programu nauczania i metodyki rozwijania kompetencji kluczowych. Efektem udziału w szkoleniu było opracowanie przeze mnie autorskiego programu nauczania języka niemieckiego ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania kompetencji kluczowych. Program został zatwierdzony na posiedzeniu Rady Pedagogicznej 28 sierpnia 2009 roku i wdrożony do realizacji od 1 września 2009 roku w klasie pierwszej technikum ekonomicznego. Program kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie języka niemieckiego realizowany był zgodnie z planem dydaktycznym. Zajęcia z języka niemieckiego odbywały się w wymiarze 2 godzin tygodniowo z podziałem na 2 grupy językowe. Ponieważ program zakłada kształtowanie umiejętności kluczowych, położyłam nacisk na doskonalenie wszystkich kompetencji, które są ważne w nauce języka obcego. Na lekcjach uczniowie ćwiczyli zarówno słuchanie i czytanie ze zrozumieniem, jak i mówienie i pisanie, czyli tworzenie własnych tekstów użytkowych, zgodnych ze standardami egzaminacyjnymi. Ponieważ program adresowany jest do uczniów technikum ekonomicznego, realizowane były również treści wynikające z kształcenia zawodowego. Na lekcjach pracowałam stosując różne formy i metody pracy, aby zwiększyć aktywność uczniów zdolnych oraz zachęcić i ośmielić uczniów słabszych do podejmowania różnych zadań. Poza obowiązkowymi zajęciami w szkole uczniowie uczestniczyli w Kółkach Naukowych, Mobilnym Instytucie Kompetencji, Lekcjach Demonstracyjnych, Przedsiębiorstwie Symulacyjnym oraz Wakacyjnych Obozach Naukowych. Zdecydowana większość uczniów dostrzega potrzebę nauki języków obcych i korzyści płynące z posługiwania się nimi w dobie nieograniczonych możliwości na współczesnym rynku pracy”

Przytoczone oceny wybranych programów świadczą o kreatywności nauczycieli i ich szybkiej adaptacji nauczycieli do wprowadzanych zmian i ich kreatywności.

Analizując pracę nauczycieli języków obcych, ich wypowiedzi, zawartość autorskich programów nauczania można twierdzić, że sposób pracy, motywowanie i mobilizowanie nauczycieli powinno być powszechnie stosowana praktyką.

4. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Wypowiedź Pani Barbary Porzuczek z pewnością oddaje atmosferę jaka towarzyszyła w roku 2009 wszystkim nauczycielom zaangażowanym do projektu SKK. Zgodnie z istotą zmiany i zachowaniem się ludzi w trakcie jej wprowadzania. Pierwsze reakcje to szok, odrzucenie sytuacji i poczucie niekompetencji.

Klasyczny opis zachowania, w trakcie wprowadzania zmiany, skoncentrowanego na własnej osobie, poczucie niekompetencji i poszukiwanie odpowiedzi na pytania: jakie skutki tej zmiany będą dla mnie?, co będę musiała zrobić?, czy potrafię?, jakie skutki będą dla moich uczniów? ...I na koniec ciągle pojawiające się pytanie: czy warto podejmować ten wysiłek?. Przedstawiona wypowiedź oddaje wyraźnie sytuację istoty wprowadzania zmiany i jest klasycznym przykładem odczuć wszystkich osób znajdujących się w sytuacji zmiany.

Odwołując się do wypowiedzi pani Barbary odnośnie uzyskanego wsparcia widzimy znów, że działania w Projekcie były tak pomyślane aby zaistniały opór został przewyżniony. Następowo sukcesywnie wyjaśnianie i komunikowanie się z zaangażowanymi nauczycielami. Jasno określano i uzasadniano cele podejmowanej innowacji. Trenerzy i pracownicy projektu w pełni byli zaangażowani w pracę nauczycieli i współuczestniczyli w opracowywaniu programów. Niejednokrotnie niezbędne było prowadzenie uzgodnień i negocjacji z nieprzekonanymi uczestnikami projektu.

W efekcie nastąpiła zgoda na rzeczywistość, powoli zmieniały się zachowania oportunistów, akceptowano wprowadzane zmiany. Dziś można mówić o integracji zespołu nauczycieli w obrębie poszczególnych kompetencji i integracji nauczycieli zgromadzonych wokół projektu w szkołach objętych projektem. Sposób wprowadzania tej zmiany można pokazywać jako dobry przykład wprowadzania zmian. Można śmiało powiedzieć, że organizacja takiego sposobu pracy z nauczycielami może zostać potraktowana jako dobra praktyka w każdym zespole nauczycieli w obrębie jednej placówki, kilku placówek o podobnych profilach pracy, zespołów nauczycieli poszczególnych przedmiotów, szkół w danej gminie, regionie czy kraju.

Przytaczane wypowiedzi innych nauczycieli, mogą posłużyć ich kolegom i przekonać ich, że warto przystępować i wspierać różne inicjatywy prowadzące niejednokrotnie do stawania się liderem zmiany.

Nauczyciele uczestniczący w projekcie są niejednokrotnie doradcami dla swoich kolegów w szkole. Świadczą o tym przytoczone wypowiedzi innych nauczycieli, których zaangażowanie może być przykładem dla wielu nieprzekonanych do zmian kolegów a szczególnie dla młodych adeptów sztuki nauczycielskiej.

Do dobrych przykładów pracy z nauczycielami można zaliczyć również organizowane cyklicznie seminaria umożliwiające wymianę doświadczeń oraz zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych w pracy z uczniami.

Przytoczone wypowiedzi świadczą również o tym, że w trakcie realizacji Projektu nauczyciele zdobyli lub udoskonali, między innymi, następujące umiejętności:

1. prowadzenia ewaluacji własnej pracy i wykorzystywania jej wyników,
2. analizy i wykorzystywania wytycznych zawartych w diagnozach psychologicznych klas,
3. dokonywania refleksyjnej oceny własnej pracy,

4. współpracy z innymi nauczycielami,
5. podejmowania niekonwencjonalnych działań,
6. dzielenia się wiedzą i umiejętnościami,
7. korzystania z różnych źródeł informacji,
8. opracowywania i modyfikowania programów edukacyjnych;
9. dostosowywania programów do potrzeb i preferencji uczniów i własnych,
10. ciągłego poszukiwania efektywniejszych rozwiązań w swojej pracy,.....

III.3. Zajęcia pozalekcyjne

III.3.1. Mobilny Instytut Kompetencji

1. Założenia i cele ogólne

Działanie „Mobilny Instytut Kompetencji” zostało zrealizowane w ramach zadania 5. Projektu.

Głównym założeniem tego działania było prowadzenie zajęć z uczniami umożliwiającymi rozbudzenie ich zainteresowań, poszerzenie wiedzy o treści uwzględniające aktualne wydarzenia w gospodarce opartej na wiedzy adekwatnie do dyscyplin naukowych spójnych z poszczególnymi kompetencjami.

We wszystkich województwach odbyły się konsultacje zbiorowe dla nauczycieli w trakcie których koordynatorzy merytoryczni poszczególnych kompetencji lub przygotowani przez nich nauczyciele prowadzili lekcje demonstracyjne. Celem tych spotkań było wspólne analizowanie rozwiązań metodycznych oraz planowanie tematyki lekcji uzupełniających autorskie programy nauczania w poszczególnych szkołach. Spotkania te odbywały się po pierwszym roku wdrażania autorskich programów nauczania. Nauczyciele, prowadząc bieżącą ewaluację wdrażanych autorskich programów nauczania posiadali już wtedy wiedzę o ich jakości i skuteczności oraz mankamentach. Mieli również szczegółowe charakterystyki zespołów klasowych opracowane na podstawie przeprowadzonych diagnoz psychologicznych poszczególnych klas. Wytyczne dotyczące sposobów organizacji pracy z uczniami zawarte w tych charakterystykach były doskonałą wskazówką do planowania sposobów realizacji dodatkowych zajęć. Biorąc pod uwagę powyższe, uzyskane informacje oraz zainteresowania uczniów i aktualną sytuację na rynku pracy nauczyciele, przy wsparciu koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji opracowali 10- godzinne programy zajęć dodatkowych.

Cele i treści tych programów dostosowane były do potrzeb danej klasy i szkoły oraz zainteresowań i możliwości uczniów. Ponadto, programy te, zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa oświatowego, zawierały propozycje rozwiązań metodycznych i harmonogramy ich realizacji. Wszystkie programy zostały zatwierdzone do realizacji przez dyrektorów poszczególnych szkół i kierownika projektu.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przykładowe wypowiedzi nauczycieli, programy i scenariusze zajęć będą najlepszą, wiarygodną informacją o celowości i sposobach realizacji zajęć w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji:

Barbara Porzuczek, nauczyciel j. angielskiego w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy napisała:

„Zajęcia w ramach MIK polegały na przeprowadzeniu dodatkowych lekcji poświęconych zagadnieniom nie ujętym w rozkładzie materiału, które miały poszerzyć wiedzę uczniów, rozbudzić zainteresowanie językiem angielskim oraz zaprezentować innym nauczycielom pomysły, metody i techniki pracy do wykorzystania na ich zajęciach.

Patrząc na te lekcje z perspektywy czasu, można uznać je za bardzo korzystne dla wszystkich zainteresowanych. Planując tematykę zajęć, starałam się wybrać zagadnienia, które zaintrygują uczniów, a jednocześnie pozwolą na wykorzystanie niebanalnych metod nauczania i pomocy audiowizualnych. Skutkiem tego, tematy podobały się uczniom, którzy chętnie uczestniczyli we wszystkich formach pracy na lekcji. Być może nie zyskali dużo nowej wiedzy językowej, ale poznali interesujące fakty kulturowe i mieli okazję poćwiczyć różne umiejętności.

Maria Kocewiak – nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Podnagimnazjalnych w Nowej Wsi napisała o **Mobilnym Instytucie Kompetencji**: „Zajęcia w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji obejmowały zagadnienia ukierunkowane na wzrost motywacji uczniów w uczeniu się, kształtowaniu postaw inicjatywności i przedsiębiorczości oraz na wzmocnieniu działań na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych, takich jak:

- dostosowanie do zmieniającego się rynku pracy,
- podejmowanie z własnej inicjatywy działań związanych z rozwojem zawodowym,
- wyposażenie uczniów w podstawową wiedzę dotyczącą podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie państw UE,
- ocena ryzyka i gotowość do podejmowania go w uzasadnionych przypadkach,
- wyrobienie wśród uczniów przekonania, że przedsiębiorczość jest dla wszystkich, a nie tylko dla tych, którzy w przyszłości planują być przedsiębiorcami.

Szczegółowe tematy zajęć pozalekcyjnych były rozszerzeniem materiału nauczania i uzupełniały autorski program nauczania z podstaw przedsiębiorczości.

Tematy lekcji w ramach MIK.

1. Autoprezentacja – moje zasoby, moją szansą w poszukiwaniu pracy.
2. Polityka fiskalna – istota i rodzaje podatków.
3. Rozliczanie podatku dochodowego od osób fizycznych.
4. Wypełnianie deklaracji podatkowych – PIT.
5. Tajemnica pieniądza – euro za miedzą.
6. Formy płatności – obrót gotówkowy i bezgotówkowy.
7. Dowody zakupu i sprzedaży towaru.
8. Zarządzanie funduszami inwestycyjnymi.
9. System zabezpieczenia emerytalnego.
10. Reklama mojej firmy.

Brak ocen i sędowanie realizacji zajęć w większej mierze na uczniów przyczyniły się do ich zaangażowania i zaktywizowania. Zajęcia były wspólnym uzupełnieniem autorskiego programu nauczania i dały możliwość lepszego poznania uczniów”

Wiele z programów MIK zasługuje na szczególną uwagę. Przykładowe zostają zamieszczone w tym opracowaniu. Jednym z programów przedsiębiorczości jest program Lidii Nogow-

skiej z ZS Nr 1 w Puławach. Przytaczam go w całości gdyż już sam tytuł zachęca do zapoznania się z nim bliżej.

LIDIA NOGOWSKA
PROGRAM MOBILNEGO INSTYTUTU KOMPETENCJI

Od pomysłu do sukcesu

Wsparcie i uzupełnienie autorskiego Programu Nauczania podstaw przedsiębiorczości

Przedsiębiorca – to Ja

Technikum Ekonomiczne Zespołu Szkół nr 1 w Puławach

Rok 2010

I. Informacje o programie

Program, *Od pomysłu do sukcesu* to uzupełnienie autorskiego programu *Przedsiębiorca – to Ja*, realizowanego w Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 1 im. Stefanii Sempołowskiej w Puławach ramach Projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji.....”

Idea uzupełnienia programu *Przedsiębiorca – to Ja*, powstała w oparciu o zgłaszane postulaty uczniów. Zainteresowania zagadnieniami przedsiębiorczości oraz możliwość ich realizacji w ramach zajęć dodatkowych była inspiracją do opracowania tego programu.

Program *Od pomysłu do sukcesu*, uzupełniał treści kształcenia, które odnoszą się do kompetencji kluczowych, tj. kształtowania przedsiębiorczych postaw, dostosowania do zmieniającego się rynku pracy oraz wyposażenia uczniów w podstawową wiedzę dotyczącą podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Realizacja tego programu sprzyjała również rozwijaniu kreatywności, innowacyjności, zdolności do podejmowania ryzyka, planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów.

Realizacja celów i treści programu miała na celu rozwijać u uczniów poczucie własnej tożsamości, podmiotowości w kontaktach z innymi, świadomym uczestnictwie w życiu społecznym, politycznym i przede wszystkim gospodarczym. Autorka programu zaleca realizację celów, ukierunkowującej ucznia następujące tematy:

- Znani przedsiębiorcy i ich droga do sukcesu.
- Skuteczność, efektywność i zorganizowanie – czyli mój przepis na sukces.
- Do biznesu wiodą nie tylko wyboiste drogi.
- Weksle- ciekawy papier wartościowy.
- Nie będę bezrobotnym – analiza zjawiska bezrobocia.
- Mały biznes w wielkiej UE.
- E-pracownik – kto to taki?
- Szefie... zacznij od siebie.
- Jak „opakować” firmę? – czyli zasady tworzenia wizerunku przedsiębiorstwa.

II. Cele programu

Cel ogólny: kształtowanie przedsiębiorczych postaw uczniów i przygotowanie ich do zmieniającego się polskiego i europejskiego rynku pracy.

Cele operacyjne:

Po zajęciach uczeń potrafi:

1. zidentyfikować typowe postawy przedsiębiorcze,
2. scharakteryzować podstawowe zasady działania gospodarki,
3. określić szanse stojące przed przedsiębiorcami w obecnej sytuacji gospodarczej kraju,
4. zidentyfikować papiery wartościowe związane z działalnością gospodarczą,
5. analizować zjawisko bezrobocia,
6. planować własną działalność gospodarczą,
7. analizować własne działania przedsiębiorcze,
8. identyfikować własne mocne i słabe strony,
9. analizować obszary pracy szefa,
10. wykorzystywać nowe możliwości bycia niezależnym w sektorze przedsiębiorczości,
11. oceniać ryzyko w zakresie podejmowanej działalności gospodarczej,
12. tworzyć skuteczny wizerunek własnego przedsiębiorstwa.
13. rozróżniać zjawiska związane z podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej w Polsce i UE,
14. identyfikować i analizować informacje dotyczące wymagań i uprawnień przedsiębiorców w zakresie istniejących przepisów prawa,
15. analizować informacje związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

III. Struktura programu

Struktura programu *Od pomysłu do sukcesu* jest powiązania między działami programu autorskiego. Zaproponowane młodzieży zagadnienia stały się inspiracją do wyboru i sformułowania poszczególnych tematów.

IV. Materiał nauczania

Lp.	Tematyka zajęć	Czas pracy/ Liczba godzin
1.	Znani przedsiębiorcy i ich droga do sukcesu	1
2.	Skuteczność, efektywność i zorganizowanie – czyli mój przepis na sukces	1
3.	Do biznesu wiodą nie tylko wyboiste drogi	1
4.	Weksle- ciekawy papier wartościowy	1
5.	Nie będę bezrobotnym – analiza zjawiska bezrobocia	2
6.	Mały biznes w wielkiej UE	1
7.	Szefie... zacznij od siebie	1
8.	E-pracownik – kto to taki?	1
9.	Jak „opakować” firmę?- -czyli zasady tworzenia wizerunku przedsiębiorstwa	1
Razem		10

V. Wymagania programowe

Wymagania programowe zakładają oczekiwane osiągnięcia uczniów. Są one rozszerzeniem podstawy programowej dla technika ekonomisty 2302 (341[02]), według której uczeń powinien:

- posługiwać się podstawowymi pojęciami ekonomicznymi i interpretować ogólne prawa ekonomiczne,
- określać:
 - a. prawidłowości związane z organizacją gospodarki narodowej,
 - b. zasady tworzenia podmiotów gospodarczych,
 - c. rynkowe i finansowe uwarunkowania funkcjonowania podmiotów gospodarczych,
 - d. korzyści wynikające z wprowadzania postępu technicznego i organizacyjnego w podmiotach gospodarczych.

VI. Metody nauczania

Metody nauczania są celowo i systematycznie stosowanym sposobem pracy nauczyciela z uczniami. Umożliwiają opanowanie wiedzy wraz z umiejętnością posługiwania się nią w praktyce, jak również rozwijają zdolności i zainteresowania poznawcze uczniów. Głównym założeniem jest aktywizowanie ucznia.

W zasadniczej mierze są to metody oparte na:

- słowie: wykład, opowiadanie, pogadanka, opis, dyskusja, praca z książką;
- obserwacji: pokaz,;
- aktywizacji: burza mózgów, sytuacyjne, problemowe, analizy przypadków,...

VII. Metody ewaluacji osiągnięć uczniów

Kontrola i ocena osiągnięć uczniów będzie dokonywana przy pomocy:

- podsumowań i sprawdzianów ustnych,
- obserwacji czynności ucznia podczas wykonywanych ćwiczeń,
- analizy opracowanych projektów,
- analizy prac przygotowywanych samodzielnie,
- prezentowania wytworów prac poszczególnych uczniów i grup

Podczas oceniania i udzielania informacji zwrotnej uczniom będą brane pod uwagę:

- umiejętność dokonywania samooceny i oceny koleżeńskiej.
- posługiwanie się terminologią z zakresu przedsiębiorczości,
- analizowanie i interpretowanie sytuacji gospodarczych,
- praca w grupie,
- komunikowanie się z innymi,
- posługiwanie się językiem ojczystym

VIII. Metody ewaluacji programu

Ewaluacja programu *Od pomysłu do sukcesu* będzie prowadzona przez cały czas jego realizacji i po zakończeniu wdrażania.

Ewaluację przeprowadzą:

- realizujący program,
- dyrekcja szkoły,
- osoby nadzorujące realizację założeń projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji-Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej.

Proponuje się następujące **metody i narzędzia ewaluacji:**

- ankietowanie uczniów (ankieta),
- samoocenę nauczyciela (arkusz samooceny),
- analizę SWOT programu,
- analizę dokumentacji projektowej.

Po każdym zajęciach zostanie przeprowadzona wśród uczniów krótka ankieta. Po zakończeniu zajęć zostaną opracowane wyniki zbiorcze.

ANKIETA EWALUACYJNA (dla uczestnika zajęć realizowanych w ramach MIK)

Bardzo proszę o wnikliwe przeczytanie treści poniższych pytań i udzielenie na nie rzetelnych odpowiedzi przez zakreślenie wybranego wariantu.

Twoje odpowiedzi pozwolą nanieść odpowiednie poprawki zarówno do treści, jak i do formy realizacji programu z podstaw przedsiębiorczości *Od pomysłu do sukcesu*.

Płeć: chłopiec dziewczyna

1. Czy lekcja była atrakcyjna ?

TAK NIE TRUDNO POWIEDZIEĆ

2. Środki dydaktyczne wykorzystane na lekcji przez nauczyciela uważam za:

BARDZO PRZYDATNE MAŁO PRZYDATNE NIEPRZYDATNE

3. Stopień trudności przekazywanych treści był:

ZBYT DUŻY W SAM RAZ TRUDNO POWIEDZIEĆ

4. Czy osoba prowadząca była dobrze przygotowana do prowadzenia zajęć?

TAK NIE TRUDNO POWIEDZIEĆ

5. Które z treści omawianych na lekcji, oceniasz jako najbardziej przydatne do Twoich przyszłych działań jako przedsiębiorcy:

Dlaczego?

6. Które z treści omawianych na lekcji, oceniasz jako najmniej przydatne do Twoich przyszłych działań jako przedsiębiorcy:

Dlaczego?

7. Jak oceniasz swoje zaangażowanie podczas lekcji (praca, aktywność) ?

celujący bardzo dobry dobry dostateczny dopuszczający niedostateczny

8. Jeśli chcesz coś dodać, napisz to tutaj:

Lidia Nogowska

IX. Literatura uzupełniająca

- [1] Garbacik Katarzyna, Żmiejko Magdalena: *Czas na przedsiębiorczość – Podręcznik Podstawy Przedsiębiorczości*, Szkoły ponadgimnazjalne zakres podstawowy, Wydawnictwo PWN, rok wydania 2008.
- [2] Garbacik Katarzyna, Żmiejko Magdalena: *Czas na przedsiębiorczość. Zeszyt ćwiczeń*, Wydawnictwo PWN, rok wydania 2008.
- [3] Noga Marian, Stawicka Magdalena: *Rynek pracy w Polsce w dobie integracji Europejskiej i globalizacji*, Wydawnictwo: CeDeWu, 2009, wydanie: 1.
- [4] Szempruch Jolanta, *Założenia, zasady opracowania i modyfikacji programu kształcenia kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości*, Lublin 2009.
- [5] Autorskie prezentacje multimedialne

Przykładowe scenariusze zajęć Mobilnego Instytutu Kompetencji w trakcie realizacji powyższego programu.

Scenariusz 1

Nazwa szkoły: Zespół Szkół nr 1 im. Stefanii Sempołowskiej Technikum nr 1 w Puławach

Klasa: I et

Imię i nazwisko nauczyciela: Lidia Nogowska

TEMAT LEKCJI: Mały biznes w wielkiej Unii Europejskiej

Czas: 45 min.

CEL OGÓLNY:

Zapoznanie uczniów z zasadami obowiązującymi przedsiębiorców chcących podjąć i prowadzić działalność gospodarczą w wybranych krajach Unii Europejskiej.

CELE OPERACYJNE:

Poziom	KATEGORIA
I. WIADOMOŚCI	A. ZAPAMIĘTYWANIE WIADOMOŚCI Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić kraje należące do Unii Europejskiej, • potrafi wskazać kraj w którym istnieje skrócona procedura podejmowania działalności gospodarczej,
	B. ZROZUMIENIE WIADOMOŚCI Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyjaśnić, zasady podejmowania działalności gospodarczej w wybranym kraju UE, • potrafi wskazać, co skłania polskich przedsiębiorców do podejmowania działalności gospodarczej w krajach UE,

II. UMIEJĘTNOŚCI	C. STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH TYPOWYCH Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi określić, jakie są różnice w procedurze prawnej podejmowania działalności gospodarczej w Polsce a wybranym kraju UE, • potrafi określić okoliczności, które wpływają na atrakcyjność kraju w podejmowaniu działalności gospodarczej
	D. STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH PROBLEMOWYCH Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zanalizować procedurę podejmowania działalności gospodarczej w wybranym kraju UE, • potrafi zanalizować obecne czynniki, które sprzyjają podejmowaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorców

CELE WYCHOWAWCZE POSTAWY I WARTOŚCI

Uczeń:

- wykazuje zainteresowanie omawianym tematem,
- jest zaangażowany w zdobywaniu wiedzy,

FORMY PRACY:

- praca grupowa,
- praca indywidualna,

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- a. Dominujące metody – pokaz, , opis, pogadanka
- b. Środki – komputer, projektor, prezentacje multimedialne materiał do pracy na lekcji *zawody przyszłości*

EKSPONOWANE ZASADY NAUCZANIA:

- systematyczności,
- przystępności,
- operatywności wiedzy uczniów.

Czynności organizacyjno-porzędkowe: sprawdzenie obecności, zadbanie o porządek w klasie, wytworzenie atmosfery gotowości do zajęć.

TOK LEKCJI:

FAZA WPROWADZAJĄCA		Uwagi
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	
Podaje temat lekcji, cele lekcji i formy realizacji tematu. Zachęca uczniów do aktywności. Podaje zasadę oceny ich pracy na lekcji.	Uczniowie zapisują temat w zeszytcie.	
FAZA REALIZACYJNA		
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	Stosowane metody
Kieruje pytanie do uczniów: proszę wymienić kraje należące do Unii Europejskiej Następnie rozpoczyna prezentację w Power Poincie: Mały biznes w wielkiej Unii Europejskiej Zadaje pytania: Proszę wskazać, w którym kraju istnieje skrócona procedura podejmowania działalności gospodarczej? Proszę wyjaśnić zasady podejmowania działalności gospodarczej w wybranym kraju UE? Proszę wskazać, co skłania polskich przedsiębiorców do podejmowania działalności gospodarczej w krajach UE? Proszę określić, jakie są różnice w procedurze prawnej podejmowania działalności gospodarczej w Polsce a wybranym kraju UE? Proszę określić okoliczności, które wpływają na atrakcyjność kraju w podejmowaniu działalności gospodarczej? Proszę zanalizować obecne czynniki, które sprzyjają podejmowaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorców.	Uczniowie udzielają odpowiedzi na zadane pytanie. Uczniowie słuchają, dopytują w miarę możliwości uzupełniają Uczniowie udzielają odpowiedzi Uczniowie udzielają odpowiedzi i zadają pytania Uczniowie udzielają odpowiedzi Uczniowie udzielają odpowiedzi	Pogadanka wstępna Wykład konwersatoryjny z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej)

FAZA SPRAWDZAJĄCA WIEDZĘ		
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	Stosowane metody
<p>Podsumowuje temat lekcji kierując do uczniów pytanie kontrolne (prosi o odpowiedź ochotników), np:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w którym kraju łatwo podjąć działalność gospodarczą? - wymień kraje należące do UE?, - jaka jest procedura prawna podejmowania działalności gospodarczej w wybranym kraju UE? <p>Nauczyciel sprawdza poprzez pytania kontrolne, czy uczniowie potrafią przedstawić zasady obowiązujące przedsiębiorców chcących podjąć i prowadzić działalność gospodarczą w wybranych krajach Unii Europejskiej.</p> <p>Zadaje pracę domową – przedstawić procedurę podejmowania działalności gospodarczej w Polsce.</p> <p>Przygotuj prezentację multimedialną dotyczącą podejmowania działalności gospodarczej w Polsce (dla chętnych).</p> <p>Ocenia aktywność uczniów.</p> <p>Przeprowadzanie ankiety</p> <p>Dziękuję za pracę na lekcji.</p>	<p>Uczniowie odpowiadają, podsumowując wiadomości</p>	<p>Pogadanka podsumowująca</p>

Wykorzystana literatura do przygotowania i prowadzenia lekcji:

Zasoby Internetu, słowniki ekonomiczne

Scenariusz 2

Nazwa szkoły: Zespół Szkół nr 1 im. Stefanii Sempołowskiej Technikum nr 1 w Puławach

Klasa: I et

Imię i nazwisko nauczyciela: Lidia Nogowska

TEMAT LEKCJI: Szefie... zacznij od siebie

Czas: 45 min.

CEL OGÓLNY:

Zapoznanie uczniów, z pojęciem i rolą coachingu w rozwoju pracownika.

CELE OPERACYJNE:

Poziom	KATEGORIA
I. WIADOMOŚCI	A. ZAPAMIĘTYWANIE WIADOMOŚCI Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zdefiniować pojęcie coaching, • potrafi zdefiniować pojęcie mentor.
	B. ZROZUMIENIE WIADOMOŚCI Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie trenera osobistego, • potrafi wymienić rodzaje coachingu

II. UMIEJĘTNOŚCI	C. STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH TYPOWYCH Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać, w jaki sposób trenerzy przezwyciężają wątpliwości szefów, • potrafi wyjaśnić, co odróżnia coaching od innych form wspomaganie rozwoju?
	D. STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH PROBLEMOWYCH Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi rozpoznać przyczyny oporu pracowników, • potrafi zastosować skuteczne metody przeciwdziałania oporom,

CELE WYCHOWAWCZE POSTAWY I WARTOŚCI
Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zainteresowanie omawianym tematem, • jest zaangażowany w zdobywaniu wiedzy,

FORMY PRACY:

- praca grupowa i z całą klasą,
- praca indywidualna,

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- Dominujące metody elementy: dyskusji, wykładu, opis,
- Środki – komputer, słowniki ekonomiczne

EKSPONOWANE ZASADY NAUCZANIA:

- systematyczności,
- przystępności,
- operatywności wiedzy uczniów.

Czynności organizacyjno-porządkowe: sprawdzenie obecności, zadbanie o porządek w klasie, wytworzenie atmosfery gotowości do zajęć.

TOK LEKCJI:

FAZA WPROWADZAJĄCA		Uwagi
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	
Podaje temat lekcji, cele lekcji i formy realizacji tematu. Zachęca uczniów do aktywności. Podaje zasadę oceny ich pracy na lekcji.	Uczniowie zapisują temat w zeszytach.	

FAZA REALIZACYJNA		Metody i formy pracy
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	
Kieruje pytanie do uczniów: kim jest mentor, trener. Następnie wyjaśnia pojęcie coaching, potem rozdaje materiał pomocniczy 1 oraz materiał pomocniczy 2. Zadaje pytania prowadzące do analizy tekstu. Co odróżnia coaching od innych form wspomagania rozwoju? Proszę wyjaśnić pojęcie trenera osobistego. Proszę wskazać, w jaki sposób trenerzy mogą przezwyciężyć wątpliwości szefów? Proszę wymienić rodzaje coachingu. Proszę rozpoznać przyczyny oporu pracowników. Proszę zastosować skuteczne metody przeciwdziałania oporom pracowników w określonej sytuacji; - zmowa milczenia; - niechęć przed nowym współpracownikiem, - niechęć przed zastosowaniem nowoczesnych metod pracy,	Uczniowie udzielają odpowiedzi na zadane pytanie. Uczniowie czytają, analizują materiały, przygotowują odpowiedzi na pytania Uczniowie udzielają odpowiedzi, uzupełniają się nawzajem	Pogadanka wstępna Mini wykład Praca z tekstem, Dyskusja, pogadanka, Praca indywidualna i zespołowa

FAZA SPRAWDZAJĄCA WIEDZĘ		Metody i formy pracy
Czynności Nauczyciela	Czynności Ucznia	
Podsumowuje temat lekcji kierując do uczniów pytanie kontrolne (prosi o odpowiedź ochotników), np: - kim jest coacher? - na czym polega działanie skutecznego coachera szefa? Nauczyciel sprawdza poprzez pytania kontrolne, czy uczniowie potrafią analizować zjawisko przedsiębiorczości. Zadaje pracę domową – Czy mam zadatki na skutecznego szefa (analiza SWOT). Ocenia aktywność uczniów. Dziękuje za pracę na lekcji.	Odpowiadają.	Pogadanka podsumowująca

Wykorzystane materiały pomocnicze do przygotowania i prowadzenia zajęć, przekazane również wszystkim uczniom.

Material pomocniczy 1

Coaching – pomoc i kierowanie rozwojem umiejętności oraz kompetencji osoby, w określonej dziedzinie prowadzone indywidualnie przez trenera. Jego istotnym elementem jest partnerska relacja i wzajemne zaufanie między *osobistym trenerem* (z ang. tzw. *coach*), a jego uczniem/klientem/sportowcem/pracownikiem. Zasadniczym zadaniem coachingu jest wsparcie osoby objętej coachingiem w osiągnięciu przez nią uzgodnionych z *coachem* celów.

Co odróżnia coaching od innych form wspomaganie rozwoju?

Mentoring – starszy, bardziej doświadczony kolega udziela rad. Demonstrowane przez niego zachowania stanowią wzorzec do naśladowania. Wspomaga w ten sposób rozwój kompetencji. Bardzo użyteczna metoda wdrażania do pracy nowo zatrudnionego pracownika.

Doradztwo – praca z klientem nie usatysfakcjonowanym swoim życiem (lub efektami swoich działań zawodowych), potrzebującym przewodnictwa i porady.

Terapia – praca z klientem, który potrzebuje usunięcia psychologicznych lub fizycznych symptomów. Najczęściej ukierunkowana jest na poszukiwanie w przeszłości przyczyn stanu aktualnego, aby dokonać pożądanych zmian (uwolnienia od „emocjonalnego bólu”).

Consulting – konsultant zapewnia ekspertyzę i rozwiązuje problemy biznesowe lub pomaga w rozwoju biznesu jako całości. Konsultant ma do czynienia z nadrzędnymi organizacjami lub ich poszczególnymi częściami, a nie z jednostkami składającymi się na nie. Konsultanci mają jedynie pośredni wpływ na jednostki.

Nauczanie – nauczanie jest przekazywaniem wiedzy przez nauczyciela uczniowi. Nauczyciel wie coś, czego nie wie uczeń. Odwrotnie dzieje się w przypadku coachingu. Klient jest ekspertem i to klient zna odpowiedzi, a nie coach.

Osoba trenera osobistego

„Coach”, to inaczej osobisty trener, mentor i psycholog w jednej osobie. Nie musi mieć własnych wybitnych wyników w dziedzinie, która jest przedmiotem coachingu, lecz posiadać odpowiednie doświadczenie w danej dziedzinie. Podobnie jak w sporcie – dobry trener np. zespołu skoczków narciarskich nie musi mieć na swoim koncie tytułu mistrza świata w tejże dyscyplinie sportu, aby osiągnąć ze swoim zespołem sukces. W obydwu przypadkach najistotniejsze będą zatem kwalifikacje trenera (*coacha*) związane z kierowaniem procesami uczenia.

Wątpliwości

Coaching jest odpowiedzią na ludzkie stresi i zapotrzebowanie bycia ciągle bardziej efektywnym we współczesnym konkurencyjnym społeczeństwie. Nie ma jasnych relacji między twórcami i praktykującymi coaching a środowiskami akademickimi. Z drugiej strony, specjaliści od *coaching* obiecują pomoc we wszystkich problemach na zasadzie, „sam powinienes wiedzieć jak to rozwiązać”, przypomina to psychoanalizę, ale jeszcze bez solidnych naukowych podstaw i konsensusu dotyczących w szczególności oceny, pomiarów wyników i etycznych norm tej nowej aktywności. Jak dotychczas, coaching jest najbardziej zaawansowany w dziedzinie sportu. Obecnie teorie coachingu można zaliczyć jeszcze do paranauki, jednakże wydaje się, że mimo licznych wątpliwości, które jeszcze budzi, prędzej czy później, coaching stanie się istotnym i praktycznym działem psychologii stosowanej z teoretycznymi naukowymi podstawami bazującymi na modelach socio-kognitywistycznych takich, jak inteligencji, samo-świadomości, czy zarządzania racjonalnymi i irracjonalnymi motywacjami (ang. *motivation management*).

PRZYCZYNA OPORU PRACOWNIKÓW	METODY PRZECIWDZIAŁANIA OPOROM
Zmiana uniemożliwia działanie w sposób, do którego przywykli pracownicy	Wskazanie korzyści płynących z działania nowych metod
Brak zrozumienia istoty zmiany i wiary w realność jej powodzenia	Szczegółowe zapoznanie pracowników z istotą i korzyściami coachingu
Pracownicy stają wobec konieczności zmiany głęboko zakorzenionych przekonań	Przedstawienie jak inni, np. menedżerowie zmieniają swoje przekonania w wyniku pojawienia się badań przeczących ich poprzednim poglądom. Wykazanie, że nowe przekonania niekoniecznie muszą się wiązać ze zmianą starych i mogą je wzbogacać
Brak zaufania do coacha	Uświadomienie pracownikom, że profesjonalista nie jest związany z danym przedsiębiorstwem, a więc jest zdystansowany wobec jego wewnętrznych spraw
Panuje przekonanie, że zmiana została narzucona odgórnie.	Przekonanie zespołu do słuszności wprowadzenia tej zmiany przez władze, przedstawianie korzyści płynących ze zmian bezpośrednio dla pracowników oraz firmy.
Opór przed nową sytuacją, lęk przed odczuciem swojej niekompetencji	Uświadomienie pracownikom o roli coacha, jego indywidualnym podejściu i nakierowaniu na pomoc i rozwój
Strach przed brakiem czasu na bliżej nieokreślone rozmowy o rozwoju zawodowym	Wprowadzenie coachingu ma na celu usprawnienie pracy oraz efektywne gospodarowanie czasem
Obawa przed zmianą organizacji pracy	Uświadomienie pracownikom, że rutyna źle wpływa na ich rozwój osobisty

Rodzaje coachingu

- Coaching personalny – nastawiony na rozbudowę sfery wewnętrznej człowieka
- Coaching zawodowy – związany z rozwojem, karierą
- Executive coaching – praca z kadrą zarządzającą przedsiębiorstw
- Coaching inwestycyjny – związany zazwyczaj z osobistymi inwestycjami (patrz też: Doradztwo finansowe, Doradztwo inwestycyjne)
- Coaching biznesowy – nastawiony na rozwój biznesu
- Coaching grupowy -nastawiony na radzenie sobie z podobnymi wyzwaniami, przed którymi stoją uczestnicy szkolenia np. problemy w związkach, relacjach w środowisku pracy, efektywność, leadership wg Coaching Institute Polska.

Material pomocniczy 2

Coaching – więcej niż szkolenia

Przykład coacha

Małgorzata Kwiatkowska jest wziętym coachem – z prowadzonych przez nią szkoleń i doradztwa chętnie korzystają firmy i ich szefowie w całej Polsce. Nic dziwnego – jako wieloletni menedżer wysokiego szczebla świetnie wie jak skutecznie zarządzać sobą, pracownikami i firmą.

Małgorzata Kwiatkowska przez lata kierowała działami sprzedaży dużych przedsiębiorstw. Była m.in. regionalnym dyrektorem sprzedaży w sieci telefonii komórkowej Plus GSM w Szczecinie i dyrektorem ogólnopolskiej sieci sprzedaży Mobile firmy Vobis. Cztery lata temu odeszła z korporacji i zaczęła wykorzystywać wiedzę i doświadczenie we własnej firmie szkoleniowej. Dzisiaj posiada uznany w branży szkoleniowej certyfikat ICC (International Coaching Community), którym mogą pochwalić się zaledwie trzy osoby w województwie zachodniopomorskim, a swoje usługi promuje na stronie internetowej o nie pozostawiającym wątpliwości adresie www.rozwijajsie.eu.

Szefie, zacznij od siebie!

Małgorzata Kwiatkowska stara się, aby uczestnicy jej szkoleń mogli wynieść z nich maksymalnie wiele. Dlatego koncentruje się na szkoleniach zamkniętych, czyli organizowanych dla określonych grup osób na podobnym poziomie wiedzy, np. sprzedawców, czy menedżerów określonego szczebla. Jej programy szkoleniowe są każdorazowo modyfikowane i projektowane pod indywidualne potrzeby uczestników. Dotyczą najistotniejszych kompetencji miękkich bez których nie mam mowy o efektywnym zarządzaniu, a więc: motywowanie pracowników, delegowanie zadań, budowanie i zarządzanie zespołami, zdolności przywódcze, skuteczna komunikacja w firmie, zarządzanie czasem, profesjonalne kreowanie wizerunków menedżera czy też techniki sprzedaży i techniki obsługi klienta.

Małgorzata Kwiatkowska zwraca uwagę na fakt, że proces szkoleniowy należy często zacząć od szefa firmy: – Zdarza się, że pracownicy wiele się nauczyli podczas zajęć, a szefowie

nie wiedzą jak wykorzystać ich nowe umiejętności z korzyścią dla firmy. Dlatego najpierw zawsze staram się porozmawiać z szefem.

Coach zainspiruje i podpowie

Jednak pasją zawodową i specjalizacją Małgorzaty Kwiatkowskiej jest rozwój potencjału menedżerów średniego i wyższego szczebla. Niektórzy z nich potrzebują podejścia indywidualnego, aby maksymalnie wykorzystać tkwiące w nich możliwości. Tu z pomocą przychodzi coaching, czyli indywidualne sesje pomagające w odkryciu własnej, najskuteczniejszej ścieżki rozwoju. Indywidualny coaching jest czymś więcej niż serią szkoleń biznesowych. Polega on raczej na inspirowaniu do skutecznego działania i skłanianiu w szukaniu rozwiązań oraz ich realizacji w zaplanowanym czasie.

– W procesie coachingu zajmujemy się nie tylko rozwojem określonych, wymaganych kompetencji, ale również podejmowaniem decyzji dotyczących dalszej kariery – np. założenia własnej firmy lub zmiany stanowiska, miejsca pracy menedżera, na takie, które jest najbardziej odpowiednie na obecnym etapie jego rozwoju – mówi Małgorzata Kwiatkowska.

W pracy z kadrami menedżerską przedsiębiorstw wykorzystuje ona wiedzę na temat metodologii szkoleń i procesów coachingowych, którą zdobyła gruntownie studiując tę dziedzinę, a także wieloletnie doświadczenie praktyczne zdobyte podczas kilkunastoletniej praktyki biznesowej.

Kto korzysta z usług Małgorzaty Kwiatkowskiej?

– W dużych korporacjach szkoleń jest dużo. Działy HR dbają o rozwój pracowników, a plany szkoleniowe budowane są z dużym wyprzedzeniem. Natomiast bardzo różnie sytuacja wygląda w średnich i małych firmach. Menedżerowie często uważają, że na szkolenia szkoda czasu. Znam jednak nieduże firmy, których szefowie są świadomi tego, że rozwój pomoże im w osiągnięciu sukcesu – mówi Małgorzata Kwiatkowska, która na koncie ma kilkaset godzin szkoleniowych dla takich firm jak: Mercedes-Benz Polska, ING Bank Śląski, Bank Gospodarki Żywnościowej, Dimler-Chrysler Automotive Polska, Fuji-Sericol Polska, Oriflame Poland, TVP Warszawa, Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Poznaniu, Arvato Services – Bertelsmann. Oprócz tego prowadzi zajęcia i treningi w Zachodniopomorskiej Szkole Biznesu w Szczecinie.

Zwłaszcza teraz, gdy kryzys jest wszechobecny, warto pomyśleć o podniesieniu kompetencji menedżerów. Dotychczas, w sytuacji dobrej koniunktury gospodarczej, wystarczyło zorganizować pieniądze i podziwiać wzrost firmy. Ale czasy inżynierii finansowej właśnie mijają...

Od zawsze wiadomo, że ludzie to największy kapitał firm, a efektywne zespoły to przepustka do sukcesu. By wydobyć z ludzi to co najlepsze potrzebni są sprawni, nieprzeciętni menedżerowie z doskonałymi umiejętnościami zarządzania zespołami.

Kadra zarządzająca to krytyczne ogniwo w drodze do sukcesu. Inwestujmy w nią!

Przydatna strona internetowa:

www.rozwijajsie.eu

Refleksje nauczyciela po realizacji programu MIK

*„Program **Od pomysłu do sukcesu** stanowił uzupełnienie autorskiego programu **Przedsiębiorca – to Ja**, realizowanego w Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 1 im. Stefanii Sempołowskiej w Puławach ramach Szkoły Kluczowych Kompetencji.*

Idea uzupełnienia programu powstała w oparciu o zgłaszane postulaty uczniów, dotyczących chęci uzyskania szerszych wiadomości z przedsiębiorczości. Program był realizowany w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji w roku szkolnym 2010/2011.

*Program **Od pomysłu do sukcesu**, uzupełnił treści kształcenia, które odnosiły się do kompetencji kluczowych, tj. kształtowania przedsiębiorczych postaw, dostosowania do zmieniającego się rynku pracy oraz wyposażenia uczniów w podstawową wiedzę dotyczącą podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.*

Osiąganie celów poprzez realizację treści programu wpłynęło na rozwój u uczniów poczucia własnej tożsamości, podmiotowości w kontaktach z innymi, świadomym uczestnictwie w życiu społecznym, politycznym i przede wszystkim gospodarczym. Podawanie funkcjonujących przykładów uwiarygodnia przekazywaną i zdobywaną przez uczniów wiedzę.

Osiągnięcie założonych celów było możliwe, dzięki realizacji następujących tematów:

- Znani przedsiębiorcy i ich droga do sukcesu.*
- Skuteczność, efektywność i zorganizowanie – czyli mój przepis na sukces.*
- Do biznesu wiodą nie tylko wyboiste drogi.*
- Weksle- ciekawy papier wartościowy.*
- Nie będę bezrobotnym – analiza zjawiska bezrobocia.*
- Mały biznes w wielkiej UE.*
- E-pracownik – kto to taki?*
- Szefie... zacznij od siebie.*
- Jak „opakować” firmę? – czyli zasady tworzenia wizerunku przedsiębiorstwa.*

W ocenie uczniów program pozwolił kształtować przedsiębiorcze postawy dostosowując je do zmieniającego się rynku pracy oraz wymagań rynku UE. Z punktu widzenia nauczyciela program umożliwił wyjście poza podstawę programową i poszerzenie tej wiedzy, która zainteresowała uczniów. Stosowane różnorodne formy pracy pozwoliły na zaangażowanie uczniów do pracy w grupie i pracy indywidualnej. Na podkreślenie zasługuje aktywność i kreatywność uczniów.”

Na uwagę zasługuje również program Mobilnego Instytutu Kompetencji z matematyki opracowany i zrealizowany przez Agnieszkę Karpiesiuk w Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych w Białymstoku

Program Mobilnego Instytutu Kompetencji

1. Założenia programowe

Wdrożenie programu rozwijania kompetencji matematycznych w toku nauczania matematyki w technikum jest jednym z elementów Projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji”. Tego typu działania są niełatwymi do realizacji dla zdecydowanej większości nauczycieli, głównie ze względów organizacyjno-czasowych, ale także z powodu konieczności wytworzenia odpowiedniej motywacji u uczniów. Uczniowie są angażowani w wiele działań wynikających z Projektu. Wprowadzić wszystkie te działania mają służyć uczniom w bardziej skutecznym nabywaniu kompetencji, ale zrozumienie tego przychodzi im z trudem.

Projekt SKK zakłada realizację kilku wzajemnie uzupełniających się form pracy z uczniami, mających na celu rozwój ich zainteresowań matematyką oraz lepsze poznanie jej roli w kształceniu się przez całe życie. Należą do nich m.in. Koła Naukowe, wakacyjne obozy naukowe i zajęcia Mobilnego Instytutu Kompetencji.

Tematyka **Mobilnego Instytutu Kompetencji** obejmuje zagadnienia ukierunkowane na wzrost motywacji uczniów w uczeniu się matematyki oraz na wzmocnienie działań na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych, a więc:

- rozwijanie zainteresowań matematyką poprzez m.in. wskazanie prostych zabiegów usprawniających obliczenia,
- podkreślanie roli matematyki w gospodarce i w nauce,
- strategię rozwiązywania zadań zamkniętych i zadań otwartych,
- odbieranie i przekazywanie komunikatów w języku matematyki,
- rozwijanie postaw rozumienia potrzeby dowodzenia, zasadności wnioskowań i szacunku dla prawdy, realizowane podczas zajęć dla uczniów.

2. Cele ogólne

- Rozszerzenie i udoskonalenie umiejętności składających się na kluczowe kompetencje matematyczne.
- Wzbogacenie przez uczniów własnego warsztatu pracy.
- Przygotowywanie się uczniów do ustawicznego kształcenia, m.in. poprzez kształcenie umiejętności korzystania z tekstu matematycznego, badania poprawności rozumowań oraz umiejętności dowodzenia.

3. Cele szczegółowe

Po zrealizowaniu zajęć MIK uczeń potrafi:

- sprawnie wykonywać rachunki, korzystając z praw działań;
- stosować myślenie matematyczne i matematyczne sposoby postępowania w życiu codziennym i zawodowym;
- samodzielnie czytać proste teksty matematyczne, wyróżniać w nich definicje, twierdzenia i dowody twierdzeń;
- przedstawiać czytany tekst matematyczny (w tym teksty zadań) w innej formie;
- krytycznie oceniać prezentowane przez innych tezy, rozumieć potrzebę uzasadniania własnych spostrzeżeń i wniosków;
- przejawiać postawę umiłowania prawdy, porządku i ładu, który daje matematyka;
- dostrzegać i doceniać korzyści płynące z zastosowania matematyki w życiu codziennym, nauce i gospodarce.

4. Tematyka zajęć

Wybrana tematyka zajęć, wynika z definicji kompetencji matematycznych, która jest poniżej przytoczona.

Kompetencje matematyczne określone w dokumencie „Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – Europejskie ramy odniesienia” (MKKE) są definiowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji.

Wiedza:

- W1. rozumienie terminów i pojęć matematycznych,
- W2. dobrze opanowana umiejętność liczenia,
- W3. znajomość miar i struktur,
- W4. znajomość głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej,
- W5. świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Umiejętności:

- U1. stosować główne zasady i procesy matematyczne w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych (rozumować w sposób matematyczny),
- U2. śledzić i oceniać ciągi argumentów (rozumieć dowód matematyczny),
- U3. przekazywać komunikaty stosując język matematyczny,
- U4. korzystać z tekstu matematycznego.

Postawy:

- P1. przejawiać szacunek dla prawdy,
- P2. dążyć do szukania przyczyn,
- P3. oceniać zasadność wnioskowań i działań.

Tematy poszczególnych zajęć:

1. Stosowanie sposobów prezentacji matematycznej oraz rozumowania matematycznego w sytuacjach z życia codziennego (2 godz).
2. Usprawnianie rachunków jako sposób wykorzystania teorii matematycznej i rozwijania zainteresowań uczniów.
3. Praca z tekstem matematycznym jako droga do permanentnego uczenia się.
4. Komunikowanie informacji w języku matematyki, czyli tworzenie tekstów matematycznych.
5. Znajomość strategii rozwiązywania zadań zamkniętych i zadań otwartych, jako sposób pokonywania „bezradności intelektualnej” w rozwiązywaniu zadań (2 godz).
6. Matematyka w przygotowaniu do zawodu.
7. Mierzenie i własności miar.
8. Gry dydaktyczne uczące matematyki.

5. Uwagi o realizacji programu

Mobilny Instytut Kompetencji – dodatkowe zajęcia dla uczniów w wymiarze 10 godzin realizowane w ciągu roku kalendarzowego 2010. Wszystkie zajęcia będą realizowane zgodnie z niniejszym programem opracowanym dla szkoły przez nauczyciela danej kompetencji pod kierunkiem Koordynatora Merytorycznego Kompetencji zgodnie z dołączonym harmonogramem.

Tematyka tych zajęć jest zgodna z ustalonym programem i dotyczy rozwijania MKKE, a więc wszystkich aktywności (W1, W2, W3, W4, W5, U1, U2, U3, U4, P1, P2, P3) ujętych definicją MKKE.

Przewiduje się możliwość obserwacji tych zajęć przez zainteresowanych nauczycieli matematyki z danego województwa, uczestniczących w Projekcie SKK oraz nauczycieli matematyki z danej szkoły. Dlatego też nauczyciel realizujący program powiadamia drogą elektroniczną koordynatora merytorycznego i koordynatora regionalnego o temacie, miejscu i terminie takich zajęć.

Wszystkie zajęcia będą dokumentowane:

- konspektem lub scenariuszem zajęć;
- listą obecności uczestników zajęć (uczniów lub nauczycieli);
- listą obecności obserwatorów zajęć;
- arkuszem obserwacji zajęć sumującym spostrzeżenia poszczególnych obserwatorów sporządzony przez osobę koordynującą spotkanie.

6. Warunki i niezbędne środki do realizacji cyklu zajęć MIK

- wybór terminu zapewniającego odpowiednią frekwencję uczniów,

- dostęp do klasopracowni umożliwiającej korzystanie z nowoczesnych środków dydaktycznych, także tych, które szkoła otrzymała w związku z uczestnictwem w Projekcie,
- materiały piśmiennicze (papier, pisaki),
- arkusze zawierające treść ćwiczeń i zapewniające zapisanie efektów pracy,
- kserograf, drukarka.

7. Procedura ewaluacji programu

Proces ewaluacji został podzielony na dwa etapy:

- I. ewaluacja uczestnicząca (obserwacja pracy i jej wytworów), pozwalająca na bieżąco reagować na pojawiające się potrzeby uczestników zajęć,
- II. ewaluacja sumująca, która obejmuje:
 - a) analizę dokumentacji: sprawozdania z warsztatów, wypracowanych przez uczestników materiałów, treść i częstość kontaktów nt. MIK za pośrednictwem poczty elektronicznej i platformy informacyjnej Projektu, autorskie refleksje nt. trafności programu zajęć, zapisy w arkuszach obserwacji;
 - b) ankiety ewaluacyjne dla uczniów na zakończenie warsztatów.

Harmonogram realizacji zajęć z matematyki w ramach MIK w Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych w Białymstoku

I.p.	Tematyka	Realizator (nauczyciel danej szkoły, doradca metodyczny, konsultant MKK, nauczyciel z innej szkoły)	Czas pracy / liczba godzin	Planowany termin realizacji	Uwagi
1.	Czy to prawda, że matematyka jest wszechobecna? (W5)	Agnieszka Karpiesiuk	2	22 i 26 marzec 2010	
2.	Nawet zwykłe rachunki mogą być interesujące (W2)	Agnieszka Karpiesiuk	1	10 maj 2010	
3.	Korzystanie z tekstu matematycznego jako forma uczenia się (U4)	Agnieszka Karpiesiuk	1	24 maj 2010	
4.	Komunikowanie informacji w języku matematyki (U3)	Agnieszka Karpiesiuk	1	2 czerwiec 2010	

**Harmonogram realizacji zajęć z matematyki w ramach MIK
w Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych w Białymstoku, cz. II**

I.p.	Tematyka	Realizator (nauczyciel danej szkoły, doradca metodyczny, konsultant MKK, nauczyciel z innej szkoły)	Czas pracy / liczba godzin	Planowany termin realizacji	Uwagi
1.	Znajomość strategii rozwiązywania zadań zamkniętych i zadań otwartych, jako sposób pokonywania „bezradności intelektualnej” w rozwiązywaniu zadań	Agnieszka Karpiesiuk	2	08 i 15 października 2010	
2.	Matematyka w przygotowaniu do zawodu	Agnieszka Karpiesiuk	1	05 listopad 2010	
3.	Mierzenie i własności miar.	Agnieszka Karpiesiuk	1	19 listopad 2010	
4.	Gry dydaktyczne uczące matematyki.	Agnieszka Karpiesiuk	1	03 grudzień 2010	
Razem			5 godzin		

Ewaluacja zajęć Mobilnego Instytutu Kompetencji realizowanych w Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych w Białymstoku przez Agnieszkę Karpiesiuk

1. Opis zajęć

Zajęcia Mobilnego Instytutu Kompetencji odbyły się w wymiarze 10 godzin zajęć lekcyjnych w 2010 roku.

Celem zajęć było:

- Rozszerzenie i udoskonalenie umiejętności składających się na kluczowe kompetencje matematyczne.
- Wzbogacenie przez uczniów własnego warsztatu pracy.
- Przygotowywanie się uczniów do ustawicznego kształcenia, m.in. poprzez kształcenie umiejętności korzystania z tekstu matematycznego, badania poprawności rozumowań oraz umiejętności dowodzenia.

Tematyka zajęć obejmowała:

1. Stosowanie sposobów prezentacji matematycznej oraz rozumowania matematycznego w sytuacjach z życia codziennego (2 godz).
2. Usprawnianie rachunków jako sposób wykorzystania teorii matematycznej i rozwijania zainteresowań uczniów.
3. Praca z tekstem matematycznym jako droga do permanentnego uczenia się.

4. Komunikowanie informacji w języku matematyki, czyli tworzenie tekstów matematycznych.
5. Znajomość strategii rozwiązywania zadań zamkniętych i zadań otwartych, jako sposób pokonywania „bezradności intelektualnej” w rozwiązywaniu zadań (2 godz).
6. Matematyka w przygotowaniu do zawodu.
7. Mierzenie i własności miar.
8. Gry dydaktyczne uczące matematyki.

2. Ewaluacja

Proces ewaluacji przeprowadzony był w dwóch etapach:

I. ewaluacja uczestnicząca:

Obserwowano pracę uczniów, ich zaangażowanie i postępy, co umożliwiała dostosowywanie materiałów i metod pracy do ich oczekiwań. Pozwoliło to na bieżąco reagować na pojawiające się potrzeby uczestników zajęć.

II. ewaluacja sumująca, która objęła:

- analizę dokumentacji, przede wszystkim kart pracy i innych wypracowanych przez uczestników materiałów.

Uczniowie chętnie rozwiązywali nietypowe zadania i zagadki matematyczne. Podejmowali próby samodzielnego rozwiązywania zadań o wyższym stopniu trudności. Po zajęciach sami wyszukiwali informacje dotyczące poruszanych zagadnień.

- ankiety ewaluacyjne dla uczniów na zakończenie warsztatów.

Po każdym zajęciach przeprowadzono rozmowy z uczestnikami zajęć, z których wynikało, że odpowiadają potrzebom i zainteresowaniom uczniów oraz w atrakcyjny sposób rozwijają ich kompetencje matematyczne. Przeprowadzona została ewaluacja sumująca, która potwierdziła trafność wybranych treści i celów zajęć, jak również atrakcyjność takiej formy zajęć pozalekcyjnych.

3. Wnioski z ewaluacji

Uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach pozalekcyjnych MIK. Taka forma zajęć jest atrakcyjna dla uczniów i znacząco wpływa na ich motywację do nauki. Uczniowie za najbardziej interesujące uznali odkrycie, że matematyka jest wszechobecna w życiu codziennym. Atmosfera na zajęciach była dobra i zachęcała do pracy. Zdaniem uczniów taka forma zajęć jest ciekawa i efektywna.

Udział w zajęciach znacząco podniósł zainteresowanie uczestników nauką matematyki, ich motywację do nauki oraz poziom ich wiedzy i umiejętności. Cele i treści zajęć dobrane zostały odpowiednio i pokryły się z potrzebami i zainteresowaniami uczniów.

Agnieszka Karpiesiuk

Treści realizowane w ramach poszczególnych programów Mobilnego Instytutu Kompetencji były zawieranie w charakterystykach działania przez nauczycieli poszczególnych kompetencji. **Nauczycielka języka niemieckiego w Zespół Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie Monika Radziszewska napisała:**

„Jednym z działań realizowanych w ramach projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji” był „Mobilny Instytut Kompetencji”. Były to zajęcia uzupełniające, rozszerzające wiedzę i umiejętności uczniów, określone w opisie kompetencji kluczowych. Zgodnie z opracowanym przeze mnie programem odbyło się 10 godzin zajęć o następującej tematyce:

- 1. Coraz więcej wiem o krajach niemieckojęzycznych. (2 h)*
- 2. Uczymy się na błędach. (1 h)*
- 3. List z wakacji. (2 h)*
- 4. Spoty reklamowe pomagają uczyć się języka niemieckiego. (2 h)*
- 5. Śpiewam i uczę się języka niemieckiego. (1 h)*
- 6. Święta w krajach niemieckiego obszaru językowego. (2 h)*

W zajęciach tych uczestniczyli uczniowie, którzy chcieli poszerzyć wiadomości z zakresu wiedzy o krajach niemieckojęzycznych, ale także poprawić swoje umiejętności językowe oraz doskonalić umiejętność pisania w języku niemieckim. Na zajęcia zapraszałam również nauczycieli języków obcych, którzy obserwowali wybrane z nich. Do wszystkich zajęć przygotowałam scenariusz i niezbędne pomoce dydaktyczne. Na zakończenie każdego zajęcia przeprowadziłam z uczestnikami rozmowę na temat zrealizowanych treści, ich przydatności, oraz możliwości wykorzystania. Na podsumowanie zajęć realizowanych w ramach MIK przeprowadziłam wśród uczestników ankietę ewaluacyjną. Wyniki ankiety pozwalają stwierdzić, że uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach, ponieważ mieli okazję wykazać się swoimi umiejętnościami i poszerzyć wiedzę w zakresie języka niemieckiego.

Bardzo cenię sobie tę formę działań ze względu na możliwość wyboru tematyki zajęć, dodatkowe godziny do wykorzystania na realizację wybranych tematów, zaangażowanie uczniów uczestniczących w zajęciach”

Nauczycielka Technologii informacyjnej w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie Zofia Odrzywolska

„Tematyka Mobilnego Instytutu Kompetencji obejmowała zagadnienia ukierunkowane na wzrost motywacji uczniów w uczeniu się nowych technologii oraz na wzmocnienie działań na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych, a więc:

- 1. sprawnie tworzyć dokumenty, korzystając z pakietu biurowego Google Documents;*
- 2. sprawnie posługiwać się systemem poczty elektronicznej;*
- 3. sprawnie planować swoje zajęcia w koordynacji z innymi członkami grupy współpracowników;*
- 4. wyszukiwać miejsca i trasy na mapach świata;*

5. *stosować myślenie algorytmiczne i algorytmiczne sposoby postępowania w życiu codziennym i zawodowym;*
2. *krytycznie oceniać prezentowane przez innych tezy, rozumieć potrzebę uzasadniania własnych spostrzeżeń i wniosków,*
3. *przejawiać postawy umiłowaniem prawdy, porządku i ładu;*
4. *dostrzegać i doceniać korzyści płynące z zastosowania technologii informacyjnej w życiu codziennym, nauce i gospodarce.*

Realizacja przygotowanego programu MIK umożliwiła rozwój ucznia w trzech obszarach: wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw. Treść programu pozwoliła także na kształtowanie nawyku uczenia się przez całe życie, które ułatwia dalszą edukację i funkcjonowanie w dorosłym życiu. Na zajęciach uczniowie mieli możliwość współpracy w grupie w celu rozwiązywania podstawowych problemów. Analizowali zagadnienia związane z kierunkiem kształcenia.

Rolą nauczyciela, zgodnie z najnowszymi trendami w dydaktyce, sprowadziłam do roli koordynatora nadzorującego pracę uczniów.

W ramach lekcji demonstracyjnych wraz z uczniami zaprezentowałam zainteresowanym kolegom i koleżankom sposoby tworzenia i przygotowywania infografik.

Ewa Flaga, nauczyciel przedsiębiorczości w Garwolinie tak opisuje swoje spostrzeżenia dotyczące Mobilnego Instytutu Kompetencji

„Szkolny program Mobilnego Instytutu Kompetencji (MIK) umożliwił uzupełnienie i rozszerzenie wiedzy z przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości. Realizowany w ramach zajęć pozalekcyjnych autorski program powstał w oparciu o zgłaszane postulaty uczniów. Zainteresowanie kwestiami zarządzania i marketingu rozbudziły zajęcia prowadzone podczas Wakacyjnego Obozu Naukowego w Poroninie.

W związku z tym wspólnie z uczniami i w porozumieniu z koordynatorem merytorycznym kompetencji przedsiębiorczość, określone zostały następujące cele zajęć

Cele ogólne:

- *zapoznanie uczniów z koncepcją społecznej odpowiedzialności,*
- *uświadomienie uczniom znaczenia kultury organizacji,*
- *ukierunkowanie uczniów na aktywne poszukiwanie środków finansowych,*
- *zapoznanie uczniów z zasadami prowadzenia marketingu partnerskiego i bezpośredniego.*

Cele szczegółowe:

- *zapoznanie uczniów z dziedzinami, których menedżerowie powinni wykazywać szczególną troskę o etykę,*
- *uświadomienie uczniom wobec kogo lub czego organizacja może być uważana za odpowiedzialną,*
- *zapoznanie uczniów z czterema typami podejścia organizacji do społecznej odpowiedzialności,*

- uświadomienie uczniom znaczenia kultury organizacji,
- zapoznanie uczniów z czynnikami określającymi kulturę organizacji,
- zapoznanie uczniów ze sposobami zarządzania kulturą organizacji,
- zapoznanie uczniów z sześcioma cechami organizacji w pełni wielokulturowej,
- uświadomienie uczniom znaczenia kryzysu w firmie,
- zapoznanie uczniów ze sposobami zarządzania kryzysem (teorie Jacka Welcha),
- uświadomienie uczniom znaczenia właściwej oceny możliwości kredytowych i oceny ofert kredytowych różnych banków komercyjnych,
- uświadomienie uczniom znaczenia marketingu partnerskiego,
- uświadomienie uczniom znaczenia marketingu bezpośredniego dla firmy i jej pracowników,
- zapoznanie uczniów z różnymi formami marketingu bezpośredniego.

Osiągnięcie tych celów było możliwe dzięki realizacji następujących tematów:

- Odpowiedzialność społeczna a organizacja.
- W stronę organizacji wielokulturowej .
- Zarządzanie kryzysem (teorie Jacka Welcha)
- Ubiegam się o kredyt – wybór banku pod wpływem rynkowych ofert kredytowych.
- Marketing partnerski i bezpośredni – znaczenie dla firmy i jej pracowników.

Treści zajęć były tak dobrane aby dały możliwość wyposażenia uczniów w wiedzę, przydatną poznawaniu i dostosowywaniu się do zmieniającego się rynku pracy. Praca metodami aktywizującymi wpływała na kształtowanie umiejętności funkcjonowania w różnych organizacjach społecznych. Rozwiązywanie interesujących uczniów problemów, stosowane różne formy organizacyjne przyczyniły się do kształtowania przedsiębiorczych i inicjatywnych postaw

Atutem szkolnego programu MIK było rozszerzenie wiedzy z zakresu podstaw przedsiębiorczości będące reakcją na zapotrzebowanie uczniów.

Program zrealizowano w 100%, co dało pełne osiągnięcie celów ogólnych i szczegółowych.

Zaangażowanie uczniów sprzyjało realizacji zajęć. Tematyka zajęć była interesująca dla uczniów. Uczniowie ocenili zajęcia i ich sposób prowadzenia bardzo wysoko.

Przykładowy scenariusz zajęć MIK**Temat:****UBIEGAM SIĘ O KREDYT – wybór banku pod wpływem rynkowych ofert kredytowych.****Czas zajęć :** 90 minut (2 godziny lekcyjne)**Prowadzący:** Ewa Flaga**Cel ogólny:** ukierunkowanie uczniów na aktywne poszukiwanie środków finansowych.**Cele szczegółowe:**

- uświadomienie uczniom znaczenia właściwej oceny możliwości kredytowych i oceny ofert kredytowych różnych banków komercyjnych.

Po zajęciach uczeń potrafi:

- posługiwać się pojęciami: kredyt, oferta kredytowa, stopa procentowa, stopa zysku, opłacalność kredytu,
- analizować opłacalność kredytu,
- rozumieć potrzebę korzystania z ofert kredytowych,
- rozróżniać rodzaje kredytów,
- analizować wpływ wysokości stopy kredytowej i stopy zysku na opłacalność zaciąganych kredytów,
- oceniać skutki korzystania z kapitałów obcych,
- ocenić możliwości kredytowe swoje lub swojej firmy,
- określić warunki na jakich kredyt jest udzielany,
- ocenić ofertę kredytową banku.

Formy i metody nauczania:

- Praca zespołowa, grupowa i indywidualna
- Miniwykład, pogadanka, dyskusja,

Środki dydaktyczne:

- artykuł „ Jak dobrze wybrać kredyt hipoteczny” Gazeta Wyborcza – dodatek Kredyt na mieszkanie, 24 września 2010,
- tabele „oprocentowanie kredytów na kwotę 300 tys. zł., wkład własny 25%” Gazeta Wyborcza – dodatek Kredyt na mieszkanie, 24 września 2010,
- ranking kredytów hipotecznych – wrzesień 2010, Gazeta Wyborcza – dodatek Dom, 22 września 2010,
- oferty różnych kredytów banków działających w Garwolinie

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie – nauczyciel podaje cele i czas wykładu, podaje związki w/w tematu z realizowanymi w programie nauczania treściami.
2. Omówienie punktów kluczowych :
 - rodzaje kredytów – kredyt komercyjny,
 - stopa procentowa , stopa zysku, opłacalność kredytu,
 - warunki udzielania kredytu,
 - przedstawienie materiałów do analizy,
 - omówienie dostępnych kredytów w bankach garwolińskich.
3. Rozdanie uczniom załącznika nr 1:
 - wyjaśnienie uczniom kwestii przez nich nie zrozumiałych,
 - odpowiedź na pytanie : jak dobrze wybrać kredyt hipoteczny?
4. Rozdanie uczniom załączników 2 i 3:
 - wyjaśnienie uczniom kwestii przez nich nie zrozumiałych,
 - analiza materiałów,
 - wybór kredytu hipotecznego najlepszego wg ucznia (uzasadnienie wyboru)
5. Podsumowanie materiału opracowanego przez nauczyciela – podkreślenie głównych zagadnień i sformułowanie wniosków.

Załączniki:

- **Nr 1** : artykuł „ Jak dobrze wybrać kredyt hipoteczny” Gazeta Wyborcza – dodatek Kredyt na mieszkanie, 24 września 2010,
- **Nr 2** : tabele „oprocentowanie kredytów na kwotę 300 tys. zł., wkład własny 25%” Gazeta Wyborcza – dodatek Kredyt na mieszkanie, 24 września 2010,
- **Nr 3** : ranking kredytów hipotecznych – wrzesień 2010, Gazeta Wyborcza – dodatek Dom, 22 września 2010,

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Powstałe w wyniku konsultacji i opracowywane bazy zagadnień merytorycznych zgromadzone od nauczycieli wszystkich województw zostały zamieszczone na Forum Internetowym Projektu.

Nauczyciele wszystkich kompetencji opracowali programy 10 – godzinnych zajęć dostosowując ich cele i treści do potrzeb danej klasy i szkoły oraz zainteresowań i predyspozycji uczniów. Programy zawierały propozycje rozwiązań metodycznych, treści programowe i harmonogramy realizacji zajęć z uczniami. Powstało 200 programów 10-godzinnych zajęć. W ramach

zajęć pozalekcyjnych, wspierających kształtowanie kompetencji zrealizowano łącznie 2000 godzin. W ramach każdej kompetencji przeprowadzono po 500 godzin umożliwiających wspieranie rozwoju wiedzy oraz kształtowanie umiejętności i postaw uczniów.

W trakcie realizacji zajęć dużo uwagi nauczyciele przywiązywali do aktywizowania uczniów. Niejednokrotnie sami nauczyciele podkreślali zaangażowanie i efektywność pracy uczniów. Można stwierdzić, że był to wspaniały sposób na przekonanie nauczycieli do stosowania metod aktywizujących i form pracy umożliwiających współpracę i uczenie się od siebie wzajemnie. Angażowanie uczniów do opracowywania programów zajęć, wspólne ustalanie celów, wprowadzanie atmosfery pozwalającej uczniom na samodzielność w rozwiązywaniu problemów stanowi o cennej wartości edukacyjnej tego działania. W zajęciach uczestniczyli tylko zainteresowani uczniowie ale było to 4211 osób.

Analiza raportów ewaluacyjnych programów MIK, wypowiedzi nauczycieli i uzyskane efekty wykazały, że takie rozwiązanie może być traktowane jako dobra praktyka gdyż:

- jest uniwersalne, możliwe do zastosowania we wszystkich szkołach i różnych przedmiotach,
- zapewnia przygotowywanie i zapoznanie ucznia z różnymi sposobami uczenia się,
- umożliwia uczenie się od innych,
- stanowi praktyczne rozwiązanie, które przyniosło pozytywne rezultaty,
- może być wzorcem zalecanym do zaadoptowania w całości lub po modyfikacji przez inne szkoły,
- może być punktem wyjścia do wzbogacenia planów pracy nauczycieli,
- inspiruje nauczycieli do stosowania różnorodnych rozwiązań metodycznych,
- wspiera nauczycieli w podejmowaniu decyzji o celowości wprowadzania zmian.

Warte podkreślenia jest przekonanie nauczycieli o celowości stosowania różnorodnych form i metod pracy prowadzących do zaangażowania uczniów w organizowanym procesie nauczania/uczenia się.

Cenne są również informacje o wielokrotnym wykorzystywaniu opracowanych i sprawdzonych w działaniu rozwiązań metodycznych i materiałów merytorycznych.

Z pewnością można stwierdzić, że opisany sposób usytuowania programów zajęć dodatkowych w procesie kształcenia oraz sposoby przygotowywania i realizowania tych programów może być traktowany jako dobry, zalecany do naśladowania przykład.

III.3.2. Lekcje demonstracyjne

1. Założenia i cele ogólne

Działanie, „Lekcje demonstracyjne” zostało zrealizowane w ramach zadania 5. Wdrażanie programu rozwijania kompetencji kluczowych na zasadzie EKSTRA INSIDE (w ramach zajęć w szkołach).

W trzecim roku wdrażania programów zajęć w ramach obowiązujących planów nauczania, korzystania z doskonalenia w ramach seminariów kwartalnych, konsultacji zbiorowych i indywidualnych, realizacji zajęć w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji nauczyciele rozpoczęli prezentowanie sposobów prowadzenia zajęć swoim kolegom. Była to jednocześnie następna szansa poszerzenia treści autorskich programów nauczania o tematykę interesującą uczniów. Planowane i realizowane lekcje demonstracyjne obserwowane były przez dyrektorów szkół, nauczycieli objętych projektem, koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji i koordynatora merytorycznego projektu oraz koordynatorów regionalnych. Celem zajęć było prezentowanie różnych rozwiązań metodycznych i merytorycznych w pracy z młodzieżą. Wspólne omawianie i analizowanie sposobów realizacji tych zajęć pozwalało niejednokrotnie na wypracowanie niekonwencjonalnych sposobów nauczania / uczenia się. Nauczyciele poszczególnych przedmiotów w ramach których kształtowane były kompetencje kluczowe przeprowadzili po 4 jednostki lekcyjne, w trakcie których demonstrowali rozwiązania umożliwiające osiągnięcie jak najlepszych efektów. Wybrane scenariusze zajęć zostały zamieszczone na Internetowym Forum Projektu w celu popularyzowania dobrych rozwiązań.

Lekcje demonstracyjne spełniały dwie bardzo ważne funkcje:

1. Służyły prezentowaniu rozwiązań metodycznych, ich analizowaniu i prowadzeniu dyskusji o zaletach, wadach i interesujących, niekonwencjonalnych sposobach pracy z uczniami
2. Umożliwiały realizację treści wykraczających poza program nauczania

Poniżej przedstawione zostaną przykładowe opisy sposobów realizacji zajęć demonstrowanych innym nauczycielom w wybranych szkołach oraz wybrane konspekty lekcji z poszczególnych kompetencji.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Przykłady realizacji demonstrowanych zajęć przedstawione zostaną w formie szczegółowych konspektów, skróconych opisów planowanych lekcji zawierających tylko założenia ogólne, cele i planowane metody pracy z uczniami oraz poprzez podanie niekonwencjonalnych zastosowanych rozwiązań. Cele ogólne i szczegółowe oraz proponowane metody pracy z uczniami i wskazane do wykorzystania środki dydaktyczne pozwalają doświadczonym nauczycielom opracować szczegółowy przebieg lekcji według własnego uznania..

I. Kompetencja przedsiębiorczość

SCENARIUSZE LEKCJI

I. Temat : Zakładanie działalności gospodarczej w sektorze hotelarskim

Nazwa szkoły: *Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Warka, ul. Obwodowa 2*

Klasa: III HT, specjalność: technik hotelarstwa

Imię i nazwisko Nauczyciela: *Krystyna Romanowska*

Czas zajęć : 45 minut

Cele operacyjne:

Uczeń:

- zna i omawia procedurę zakładania działalności gospodarczej,
- definiuje rodzaj działalności z branży hotelarskiej zgodnie z PKD
- identyfikuje organizacje, które należy powiadomić o założeniu działalności gospodarczej,
- wypełnia niektóre dokumenty niezbędne przy zakładaniu własnej firmy

Formy pracy:

- praca indywidualna
- praca w grupie

Metody:

- pogadanka,
- dyskusja
- ćwiczenia.

Środki dydaktyczne:

podręcznik, zeszyt ćwiczeń, prezentacja w programie Power Point

Przebieg lekcji:

1. Wprowadzenie – Od pomysłu do założenia własnej firmy 5 min.
2. Przygotowanie uczniów do odbioru prezentacji przygotowanej przez uczniów.
Uczniowie na podstawie prezentacji notują: kolejność czynności przy zakładaniu własnej firmy, instytucje, w których dokonuje się formalności, koszt oraz czas trwania poszczególnych etapów 15 min.
3. Młodzież wykonuje ćw. 37 str. 77 (zeszyt ćwiczeń)- związek między instytucjami a rozpoczęciem działalności gospodarczej. Dodatkowo wpisują koszt i czas trwania procedury założenia własnej firmy 10 min.
4. Ochotnicy prezentują swoje ćwiczenie 5 min.

5. Dyskusja na temat procedury, czasu i kosztów ponoszonych przez przedsiębiorcę przy zakładaniu własnej firmy. 5 min.
6. Zadanie i omówienie pracy domowej niezbędnej do wypełnienia na następnej lekcji druku EDG-1: 5 min.

ćw. 38 str. 78 – wyszukanie nazewnictwa działalności hotelarskiej zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności PKD.

II. Temat: Marketing a sukces na rynku.

Nazwa szkoły: Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Mońkach

Prowadzący: Krzysztof Falkowski

Przedmiot: Podstawy przedsiębiorczości

Czas trwania: 45 minut

Klasa: II Technikum (technik technologii żywności)

Cele operacyjne lekcji

Po zakończonej lekcji uczeń potrafi:

- wymienić elementy marketingu – mix,
- scharakteryzować narzędzia marketingu – mix,
- wskazać powiązania między elementami marketingu – mix,
- odróżnić instrumenty marketingowe
- scharakteryzować strategie marketingowe
- opracować strategię marketingową dla wybranego segmentu rynku

Metody nauczania

1. Podające – pogadanka, wyjaśnienie, miniwykład konwersatoryjny,
2. Praktyczne – ćwiczenie przedmiotowe
3. Problemowe – klasyczna metoda problemowa, decyzyjne gry dydaktyczne,

Pomoce i środki dydaktyczne

Prezentacja multimedialna – Marketing MIX

Arkusze ćwiczeń: – ćwiczenie nr 1 – klasyfikacja elementów marketingu-mix,
– ćwiczenie nr 2 – tworzenie strategii marketingowej

Formy pracy na lekcji:

Klasowo – lekcyjna, praca zespołowa, grupowa i indywidualna

Przebieg lekcji

Lp.	Czynności nauczyciela	Metoda i formy nauczania	Czas trwania	Uwagi
1.	Sprawy organizacyjne (sprawdzenie obecności, posiadania przez uczniów identyfikatorów)		1,5 min.	
2.	Zapisanie na tablicy tematu lekcji – Marketing a sukces na rynku		0,5 min.	
3.	Nawiązanie do właściwego tematu lekcji, przykładowe pytania, kierowane do klasy w trakcie pogadanki: <ul style="list-style-type: none"> • Jakie cechy posiada rynek, na którym funkcjonują współczesne firmy? • Jakie elementy zaliczyć można do bezpośredniego otoczenia firmy? • Dlaczego poznanie otoczenia przedsiębiorstwa jest tak ważne w funkcjonowaniu firmy? • Dlaczego działania marketingowe są tak często podejmowane przez współczesnych przedsiębiorców? • Z jakimi działaniami marketingowymi (narzędziami) można spotkać się na lokalnym rynku? 	Pogadanka wstępna	3 min.	
4.	Prezentowanie istoty marketingu – mix. Wyjaśnienie znaczenia narzędzi 4-P w działalności przedsiębiorcy: <ul style="list-style-type: none"> • Co to jest produkt/dobro? • Co to jest cena? • Na czym polega dystrybucja? • Z jaką formą promocji spotkałeś(aś) się na lokalnym rynku? • Do czego służą firmie działania promocyjne? • Dlaczego poznane elementy tworzą tzw. marketing – mix? 	Mini wykład konwersatoryjny z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej	8 min	
5.	Dokonywanie klasyfikacji elementów marketingu – mix.	Ćwiczenie przedmiotowe	4 min.	Arkusz ćwiczenia nr 1 w załączeniu
6.	Omówienie procedury tworzenia strategii marketingowej. Elementy istotne przy opracowywaniu strategii marketingowej	Mini wykład z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej	5 min	
7.	Opracowanie strategii marketingowej dla jednego z czterech segmentów rynku (patrz ćwiczenie 2). Prezentacja i omówienie wykonanego ćwiczenia	Praca w grupach – metoda problemowa	10 min.	Arkusz ćwiczeń nr 2 (w załączeniu)
8.	Prezentacja efektów pracy w grupach, dyskusja, dokonywanie samooceny i oceny koleżeńskiej prac poszczególnych grup. Ewentualne uzupełnienie merytoryczne przez uczniów lub nauczyciela.		10 min.	
9.	Podsumowanie zajęć		3 min.	
			45 min	

Arkusz ćwiczeń

Ćwiczenie Nr 1

Dokonaj klasyfikacji narzędzi marketingu – mix, numery oznaczając poszczególne określenia wpisz w odpowiednie miejsce tabeli.

1. uruchomienie nowej placówki w mieście X przez sieć sklepów „Koniczynka”,
2. oferowanie klientom upominku przy zakupie produktu,
3. modernizacja istniejącego produktu w celu zaspokojenia potrzeb klientów,
4. stosowanie rabatów sezonowych, szczególnie w okresie wakacyjnym,
5. zorganizowanie dni otwartych drzwi w salonie samochodowym,
6. poszerzenie zakresu sprzedaży o sprzedaż akwizycyjną,
7. opracowanie katalogu reklamowego,
8. pogłębienie oferowanego asortymentu,
9. wprowadzenie możliwości płatności za zakupiony towar w formie bezgotówkowej,
10. udoskonalenie opakowania zwiększającego wartość użytkową produktu,
11. umożliwienie zamawiania produktów drogą internetową,
12. podpisanie umowy z piekarnią dostarczającą pieczywo niemal wyłącznie na potrzeby sieci hipermarketu.

Elementy marketingu – mix			
Produkt	Cena	Dystrybucja	Promocja

Arkusz ćwiczeń

Ćwiczenie Nr 2

Marketing MIX, czyli jak to sprzedać?

Jak wiecie, dla tworzenia strategii marketingowych zasadnicze znaczenie ma segmentacja rynku, czyli podział na grupy klientów o zbliżonych potrzebach. Wyobraźcie sobie, że jesteście pracownikami działu marketingu firmy produkującej soki owocowe. Ze względu na wzmożoną konkurencję stoicie przed zadaniem opracowania bardziej skutecznej strategii marketingowej dla waszych produktów. W tym celu utworzono cztery zespoły zadaniowe, z których każdy ma przygotować marketing mix dla innego segmentu rynku:

- Rodzice małych dzieci (poniżej 4. roku życia),
- Uczniowie gimnazjów,
- Studenci
- Osoby w podeszłym wieku

Każdy zespół powinien najpierw sporządzić charakterystykę swego segmentu rynku, biorąc pod uwagę następujące kryteria:

- Potrzeby i pragnienia,
- Styl życia
- Okoliczności zakupu
- Zasoby finansowe

Następnie, proszę opracować i zapisać na dużym arkuszu papieru marketing mix dopasowany do analizowanego segmentu rynku, to znaczy określa:

- Jaki produkt (np. sok z jakich owoców) i w jakim opakowaniu będzie najbardziej odpowiadał danej grupie konsumentów?
- Ile powinien kosztować produkt przeznaczony dla danego segmentu w stosunku do innych soków dostępnych na rynku?
- W jakich miejscach powinien być sprzedawany?
- Jakie formy promocji należy zastosować?
- Proszę wybrać przedstawiciela grupy do zaprezentowania opracowanej strategii.

III. Temat: Formy promocji mojej firmy.

Nazwa szkoły: **Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Tomasza Nocznickiego w Nowej Wsi**

Klasa: IV. Technikum Architektury Krajobrazu

Prowadzący: Maria Kocewiak

1. Cele kształcenia

1.1. Ogólne: uczeń potrafi wyliczyć formy promocji i charakteryzować cele promocji w zwiększaniu sprzedaży, pozyskaniu nowych klientów, utrzymaniu poziomu sprzedaży,

1.2 Szczegółowe:

uczeń potrafi:

- zdefiniować pojęcia: reklama, sprzedaż osobista, promocja sprzedaży, public relations,
- rozróżniać środki komunikowania się z otoczeniem,
- analizować siłę oddziaływania narzędzi promocji w czasie,
- opracować formy promocji dla wybranej firmy,
- korzystać z przygotowanych przez siebie materiałów,
- prezentować efekty własnej pracy,
- rozróżnić formy promocji firm

2. Metody i formy kształcenia;

- wykład konwersatoryjny, pogadanka wstępna i podsumowująca, pokaz multimedialny, dyskusja, ćwiczenia,
- praca w zespołach nad opracowywaniem form promocji dla firm;

Uczniowie wcześniej, przed zajęciami, zostali podzieleni, ze względu na swoje zainteresowania na grupy 6-7 osobowe.

Dwie grupy stanowiły firmy związane z projektowaniem ogrodów (profil klasy- technikum architektury krajobrazu),

Trzecia grupa zajmowała się firmą kosmetyczną,

Czwarta grupa to firma fryzjerska,

4. Środki dydaktyczne: prezentacja multimedialna, ekran, rzutnik multimedialny, brystol, mazaki, kolorowy papier ksero, ksero materiałów dla zespołów z instrukcją dla grup i przydatnymi materiałami na temat form promocji, arkusze samooceny: pracy indywidualnej ucznia, pracy w grupie,

5. Przebieg lekcji:

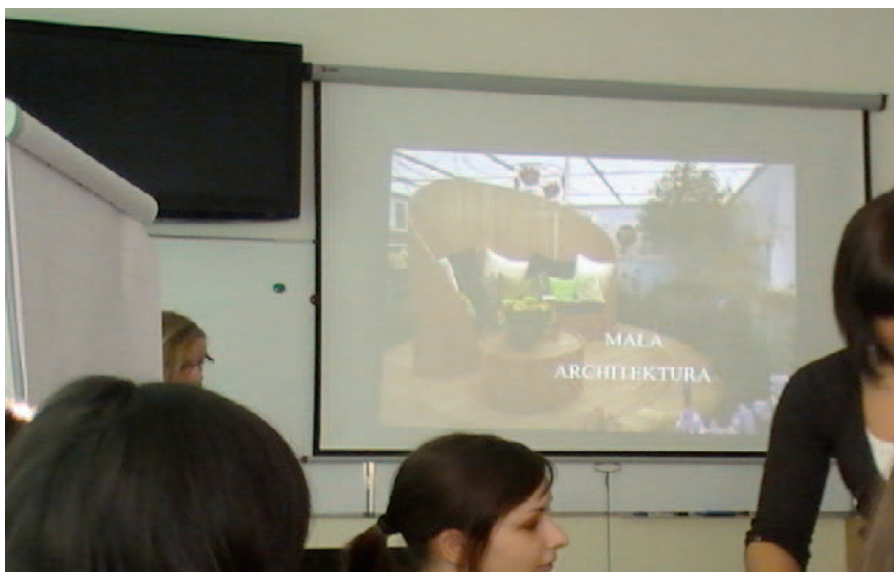
1. Część wstępna –czynności organizacyjne,
2. Część główna – wykład z pokazem multimedialnym, wykonywanie ćwiczeń w grupach, prezentacja przez poszczególne grupy swojej firmy
3. Podsumowanie zajęć, przykładowe pytania do pogadanki podsumowującej zajęcia;
 1. Która z form promocji wystąpiła w waszej firmie?
 2. Jakie formy promocji zostały przez was przedstawione?
 3. Jakie odczucia towarzyszyły wam podczas pracy w zespole nad zadaniami?
 4. Proszę ocenić, który zespół przedstawił najbardziej przekonującą promocję swojej firmy?
 5. Czy na podstawie przedstawionych form promocji skorzystali byście z ofert tych firm np. zdecydowali się na wykonanie fryzury, wykonanie makijażu , zamówili projektowanie ogrodu? Jeśli tak to dlaczego ? Jeśli nie to dlaczego?
 6. Co sądzicie o etyce w reklamie?
 - Czy w reklamie może znaleźć się wszystko?
 - Jak daleko może posunąć się twórca reklamy, aby – jeśli nie przekonać – to przynajmniej zainteresować produktem?
 - Czy reklama może wprowadzać konsumentów w błąd?
 - Czy często zdarza Ci się, że reklama wprowadza ciebie w błąd?
4. Wypełnienie arkuszy samooceny dotyczące pracy indywidualnej ucznia i jego pracy w grupie.

Praca w grupach: zakład kosmetyczny, w głębi zakład fryzjerski

Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup

Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup

Koordinowanie pracy
w grupach

Miniwykład
podsumowujący

Obserwacja zajęć

Pani Maria Kociewiak przeprowadziła kolejne lekcje demonstracyjne w tej samej klasie. Tematyka tych zajęć dotyczyła:

Lekcja nr 2

Temat: Charakterystyka Instrumentów pochodnych.

1. Cele kształcenia;

- 1.1. Ogólne – uczeń potrafi wliczyć tradycyjne formy oszczędzania oraz rodzaje instrumentów finansowych.
- 1.2. Szczegółowe – uczeń potrafi:
 - analizować rynek kapitałowy jako sposób na oszczędzanie,
 - wyliczyć wartość bieżącą i przyszłą pieniądza w czasie dyskontowania,

2. Metody i formy kształcenia: elementy wykładu z pokazem multimedialnym, ćwiczenia, praca zespołowa, w grupach i indywidualna

3. Środki dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna, ekran, rzutnik multimedialny, ksero ćwiczeń:

Ćwiczenie 1. Wartość bieżąca i przyszła pieniądza w czasie dyskontowania – PV(1).

Ćwiczenie 2. Wartość bieżąca i przyszła pieniądza w czasie dyskontowania, FV(1).

Lekcja nr 3

Temat: Zarządzanie jakością w przedsiębiorstwie.

1. Cele kształcenia;

- 1.1. Ogólne – uczeń potrafi scharakteryzować jakości żywności ze względu na wartość dla konsumenta oraz oceniać istotę zarządzania jakością w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej.
- 1.2. Szczegółowe, uczeń potrafi:
 - wyliczać elementy na opakowaniu produktu,
 - analizować schemat drogi życia produktu,
 - rozróżniać parametry jakości żywności,
 - analizować różnice w zarządzaniu jakością w gospodarce planowanej i gospodarki rynkowej.

2. Metody i techniki kształcenia;

- elementy wykładu z pokazem multimedialnym, ćwiczenia,

3. Środki (materiały dydaktyczne)

- prezentacja multimedialna, ekran, rzutnik multimedialny.
- ćwiczenie oznakowanie produktu w UE
- podręcznik – Zarządzanie jakością – Janina Chabiera wydawnictwa FAPA

Lekcja nr 4

Temat: Moje relacje z innymi ludźmi – rozwiązywanie konfliktów.

1. Cele kształcenia;

- 1.1. Ogólne, uczeń potrafi określić własne zasady w zakresie umiejętności konstruktywnego rozwiązywania konfliktów,
- 1.2 Szczegółowe – uczeń potrafi:
 - uzasadnić konieczność poszukiwania wiedzy o źródłach i mechanizmach powstawania konfliktów,
 - analizować swoje zachowanie w sytuacjach konfliktowych na podstawie doświadczeń związanych z odgrywaniem ról,
 - określić zachowania sprzyjające wywieranie wpływu na innych,
 - wykazać sens zaangażowania innych we własne działania,
 - wykazać potrzebę stosownego reagowania w sytuacjach konfliktowych jako umiejętności niezbędnej w przewodzeniu innym,

2. Metody i formy kształcenia;

- elementy wykładu z pokazem multimedialnym, inscenizacja, ćwiczenia, praca indywidualna, w grupach i z całym zespołem

3. Środki dydaktyczne

- prezentacja multimedialna, ekran, rzutnik multimedialny, ksero ćwiczeń,

Tematyka i cele lekcji demonstracyjnych przeprowadzone przez **Ewę Flaga**, nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w **ZSZ w Garwolinie** dotyczyła public relations i konfliktów. Ogólny plan i założenia tych zajęć:

Lekcja 1. PUBLIC RELATIONS (pojęcie, wyróżniki, odbiorcy, formy i środki)

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z PR jako elementem promocji, który ma bezpośredni wpływ na budowanie wizerunku firmy.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie uczniów z etapami budowania wizerunku firmy,
- uświadomienie uczniom jakie są wyróżniki PR,
- uświadomienie uczniom kto jest odbiorcą PR,
- zapoznanie uczniów z formami i treściami PR.

Lekcja 2. PUBLIC RELATIONS (wewnętrzne PR, organizacja działań PR, metody codzienne, savoir-vivre w biznesie- przykłady).

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z PR jako elementem promocji, który ma bezpośredni wpływ na budowanie wizerunku firmy.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie uczniów z przykładami działań w ramach wewnętrznego PR,
- uświadomienie uczniom z przykładami elementów firmowego ceremoniału,
- uświadomienie uczniom znaczenia komunikatów codziennych wysyłanych przez firmę,
- zapoznanie uczniów z sytuacjami, w których akcje PR mają szczególne znaczenie,
- zapoznanie uczniów z możliwościami organizacji działań PR.

Lekcja 3. ZARZĄDZANIE KONFLIKTEM (istota konfliktu, jego źródła i skutki).

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z istotą konfliktu w organizacji i jego znaczeniem dla organizacji

Cele szczegółowe:

- zapoznanie uczniów ze źródłami konfliktu w organizacji,
- zapoznanie uczniów z grupami konfliktów w organizacji,
- zapoznanie uczniów skutkami konfliktu,
- uświadomienie uczniom znaczenia konfliktów w organizacji.

Lekcja 4. ZARZĄDZANIE KONFLIKTEM (techniki rozwiązywania konfliktów, etapy działań menedżera, działania ułatwiający skuteczne rozwiązywanie konfliktów).

Cel ogólny: zapoznanie uczniów z istotą i znaczeniem zarządzania konfliktem.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie uczniów z technikami rozwiązywania konfliktów,
- uświadomienie uczniom, że konfliktem można kierować,
- zapoznanie uczniów z etapami działania menedżera w zarządzaniu konfliktem,
- uświadomienie uczniom następstw konfliktów.

W Zespole Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie Lekcje Demonstracyjne zostały przeprowadzone w czerwcu 2011 r. Podczas zajęć uczniowie wykonywali czynności związane z organizacją i przygotowywaniem procesów zaopatrzenia, magazynowania, sprzedaży towarów, a także prowadzeniem prac związanych z księgowością. Te typowo praktyczne umiejętności mają duże znaczenie w zawodzie technika ekonomisty, w którym klasa się kształciła. Młodzież w trakcie zajęć korzystała z programów komputerowych.

Lekcja demonstracyjna
z podstaw
przedsiębiorczości
w pracowni komputerowej

II. Kompetencja matematyczna

Przykładowe rozwiązania metodyczne w trakcie realizacji lekcji demonstracyjnych

Temat: Łańcuszek szczęścia i inne zastosowania ciągów liczbowych

Nazwa Szkoły: Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych w Białymstoku

Klasa III

Prowadzący: Agnieszka Karpiesiuk

Cele:

dydaktyczne – rozwijanie matematycznych kompetencji kluczowych,

wychowawcze – kształtowanie umiejętności podejmowania trafnych decyzji oraz pracy w grupie.

Kompetencje kluczowe

Wiedza:

- W1. rozumienie terminów i pojęć matematycznych,
- W2. dobrze opanowana umiejętność liczenia,

Umiejętności:

- U1. stosować główne zasady i procesy matematyczne w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych (rozumować w sposób matematyczny),
- U3. przekazywać komunikaty stosując język matematyczny.

Czas zajęć: 1 godzina lekcyjna.

Środki dydaktyczne:

Każda grupa ma białą tablicę, kolorowy mazak i gumę do przyklejania kartek, a także kopertę. W kopertach są kartki z definicjami i wzorami dotyczącymi ciągu arytmetycznego i geometrycznego.

Formy i metody pracy: zespołowa, zbiorowa i indywidualna, ćwiczenia, mini wykład, pogadanka

Przebieg zajęć:

- 1) Przedstawienie tematu i celów zajęć. Omówienie sposobu pracy.
- 2) Podział klasy na grupy 4-5 osobowe.
- 3) Przypomnienie wiadomości o ciągach:
 - dzielimy białą tablicę na pół, na jednej części piszemy ciąg arytmetyczny, na drugiej ciąg geometryczny, – wyjmujemy z koperty kartki i przyklejamy po odpowiedniej stronie tablicy (*Załącznik 1*), -jedna grupa prezentuje wynik swojej pracy.
- 4) Rozwiązywanie zadań z treścią (*Załącznik 2*):

Zadanie 1 Ola, przygotowując się do matury z matematyki, postanowiła, że pierwszego dnia rozwiąże 5 zadań, a każdego następnego dnia o 2 zadania więcej niż poprzedniego. Ile zadań rozwiąże w ciągu jednego miesiąca? (przyjmij, że miesiąc to 30 dni)

Zadanie 2 Załóżmy, że operator pewnej sieci komórkowej wysłał do stu swoich klientów SMS o treści:

„SMS-owy łańcuszek szczęścia”! Jutro rano wyślij ten SMS do czterech osób. Wkrótce spotka cię coś bardzo miłego. Nie przerywaj łańcuszka! Jacek L. przerwał i wypadły mu włosy. Te same włosy wyrosły dotąd łyseму Marcinowi K., który łańcuszka nie przerwał. Jeżeli każda osoba, która otrzymała taką wiadomość, zastosowała się do polecenia i wysłała cztery SMS-y, to ile SMS-ów wysłano w ciągu dziesięciu dni? Przyjmijmy, że operator sieci komórkowej na każdej wysłanej wiadomości zarabia 10 groszy. Jaki dochód przyniesie „łańcuszek szczęścia” po 10 dniach trwania zabawy?

- 5) Prezentacja wyników pracy w grupach.
- 6) Informacja o szeregu geometrycznym:

Rozpatrzmy ciąg geometryczny, którego wyrazami są odcinki długości: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$,... Potrafimy obliczyć n-ty wyraz tego ciągu oraz sumę n początkowych wyrazów. Czy można obliczyć sumę długości wszystkich tych odcinków, (czyli nieskończenie wielu wyrazów tego ciągu $\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16} + \dots$)? Wiemy, że w tym ciągu geometrycznym $a_1 = \frac{1}{2}$ oraz $q = \frac{1}{2}$.

Wyrażenie postaci $a_1 + a_1q + a_1q^2 + a_1q^3 + \dots$ nazywamy szeregiem geometrycznym. Sumę

takiego szeregu możemy policzyć ze wzoru $S = \frac{a_1}{1-q}$, jeżeli $|q| < 1$.

Warunek o ilorazie jest spełniony. Oznacza to, że suma długości wszystkich tych odcinków wynosi 1.

Sumę szeregu geometrycznego można zastosować na przykład do zamiany ułamka okresowego na zwykły, gdyż $0,(4) = 0,4444\dots = 0,4 + 0,04 + 0,004 + \dots$

- 7) Praca indywidualna uczniów:

Zastosowanie sumy szeregu geometrycznego do zamiany ułamka okresowego na zwykły. (Załącznik 3) Na kartach pracy uczniowie otrzymują przykłady zamiany ułamka okresowego na zwykły.

- 8) Prezentacja wyników pracy indywidualnej.
- 9) Ocena pracy uczniów. Podsumowanie lekcji.

Załącznik 1

$r = a_{n+1} - a_n$		$q = a_{n+1} : a_n$
$a_n = a_1 + (n - 1)r$	Ciąg o co najmniej trzech wyrazach, w którym każdy wyraz, oprócz pierwszego, powstaje w wyniku dodania do wyrazu poprzedniego stałej liczby r nazywanej różnicą ciągu.	$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$
$S_n = \frac{a_1 + a_n}{2} n$	Ciąg o co najmniej trzech wyrazach, w którym każdy wyraz, oprócz pierwszego, powstaje w wyniku pomnożenia wyrazu poprzedniego przez stałą liczbę q nazywaną ilorazem ciągu.	$S_n = \frac{a_1(1 - q^n)}{1 - q}$
$a_n = \frac{a_{n-1} + a_{n+1}}{2}$		$a_n^2 = a_{n-1} \cdot a_{n+1}$

Załącznik 2

Zadanie 1 Ola, przygotowując się do matury z matematyki, postanowiła, że pierwszego dnia rozwiąże 5 zadań, a każdego następnego dnia o 2 zadania więcej niż poprzedniego. Ile zadań rozwiąże w ciągu jednego miesiąca? (przyjmij 30 dni)

Zadanie 2 Załóżmy, że operator pewnej sieci komórkowej wysłał do stu swoich klientów SMS o treści: „*SMS-owy łańcuszek szczęścia!*”! *Jutro rano wyślij ten SMS do czterech osób. Wkrótce spotka cię coś bardzo miłego. Nie przerywaj łańcuszka! Jacek L. przerwał i wypadły mu włosy. Te same włosy wyrosły dotąd tysemu Marcinowi K., który łańcuszka nie przerwał*” Jeżeli każda osoba, która otrzymała taką wiadomość, zastosowała się do polecenia i wysłała cztery SMS-y, to ile SMS-ów wysłano w ciągu dziesięciu dni?

Przyjmijmy, że operator sieci komórkowej na każdej wysłanej wiadomości zarabia 10 groszy. Jaki dochód przyniesie „łańcuszek szczęścia” po 10 dniach trwania zabawy?

Załącznik Nr 3**Przykład 1**

Zamień ułamek okresowy $0,(2)$ na zwykły.

$$0,(2) = 0,222\dots = 0,2 + 0,02 + 0,002 + \dots$$

Mamy tu do czynienia z szeregiem geometrycznym, w którym $q = \frac{1}{10}$ i $a_1 = \frac{2}{10}$.

Ponieważ $|q| < 1$, możemy skorzystać ze wzoru na sumę szeregu geometrycznego:

$$S = \frac{a_1}{1-q} \quad 0,(2) = 0,222\dots = \frac{2}{10} + \frac{2}{100} + \frac{2}{1000} + \dots = \frac{\frac{2}{10}}{1 - \frac{1}{10}} = \frac{\frac{2}{10}}{\frac{9}{10}} = \frac{2}{9}$$

Przykład 2

Zamień ułamek okresowy $0,(59)$ na zwykły.

$$0,(59) = 0,5959\dots = 0,59 + 0,0059 + 0,000059 + \dots$$

Mamy tu do czynienia z szeregiem geometrycznym, w którym $q = \frac{1}{100}$ i $a_1 = \frac{59}{100}$.

Ponieważ $|q| < 1$, możemy skorzystać ze wzoru na sumę szeregu geometrycznego:

$$S = \frac{a_1}{1-q} \quad 0,(59) = 0,595959\dots = \frac{59}{100} + \frac{59}{10000} + \frac{59}{1000000} + \dots = \frac{\frac{59}{100}}{1 - \frac{1}{100}} = \frac{\frac{59}{100}}{\frac{99}{100}} = \frac{59}{99}$$

Zadanie do samodzielnego rozwiązania:

Korzystając z przykładów 1 i 2 zamień ułamki okresowe na zwykłe:

- $0,(77)$
- $0,2(8)$

III. Kompetencja informatyczna

Temat: Nagrywanie i montaż dźwięków w programie Audacity

Nazwa szkoły: Zespół Szkół Podnadgimnazjalnych Nr 2 w Białymstoku

Prowadzący: Alicja Zolnik-Gil

Czas trwania zajęć: 2x45 minut

Cel ogólny: Kształtowanie umiejętności świadomego i sprawnego korzystania z utworów dźwiękowych oraz programu do obróbki dźwięku Audacity.

Kompetencje kluczowe:

Umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego w pracy i rozrywce.

Znajomość zagrożeń związanych z korzystaniem z zasobów Internetu.

Cele szczegółowe:

Po zajęciach uczeń potrafi:

- Określić podstawowe pojęcia związane z dźwiękiem.
- Wymienić podstawowe formaty plików dźwiękowych.
- Uruchomić i posługiwać się narzędziami programu do obróbki dźwięku Audacity.
- Dodawać znajomych i tworzyć grupy znajomych.
- Rozumie konieczność prawnej ochrony twórczości.
- Określić zasady korzystania z cudzych utworów i respektować prawa autorskie.

Zasady nauczania:

- Zasada świadomego i aktywnego udziału uczniów w procesie nauczania – uczenia się.
- Zasada związku teorii z praktyką.
- Zasada indywidualizacji i zespołowości.

Metody pracy:

- Pogadanka.
- Wykład konwersatoryjny.
- Ćwiczenia.
- Pokaz z objaśnieniem.

Środki dydaktyczne:

Komputer z systemem operacyjnym i przeglądarką internetową, projektor multimedialny, program Audacity, przykładowe utwory dźwiękowe do montażu.

Przebieg zajęć:**Czynności organizacyjno porządkowe:**

- Sprawdzenie stanu technicznego pracowni
- Sprawdzenie listy obecności
- Podanie tematu zajęć
- Uświadomienie celów edukacyjnych zajęć.

Część wstępna:

Pogadanka – przykładowe pytania:

- Skąd się bierze dźwięk?
- Jakie znacie formaty zapisu plików dźwiękowych?
- Gdzie najczęściej w życiu codziennym i pracy zawodowej wykorzystuje się dźwięki?
- W jakich formatach dźwięku używany jest w dzisiejszych czasach najczęściej?
- Jakie znacie sprzętowe i programowe odtwarzacze dźwięku?

Część główna:

- Nauczyciel omawia podstawowe pojęcia związane z dźwiękiem: dźwięk analogowy, dźwięk cyfrowy, amplituda, częstotliwość dźwięku, próbkowanie, częstotliwość próbkowania, zniekształcenia, szумы, składowa stała.
- Wspólnie z uczniami nauczyciel ustala podstawowe formaty plików dźwiękowych oraz ich właściwości.
- Nauczyciel omawia zagadnienia prawa autorskiego związane z wykorzystaniem ścieżek dźwiękowych stworzonych przez innych autorów.
- Uczniowie uruchamiają program Audacity i zapoznają się z jego interfejsem.
- Ćwiczenie – nagrywanie dźwięku. Uczniowie nagrywają czytane przez siebie wiersze dla dzieci.
- Odsłuchanie nagrań. Odszumianie i normalizacja ścieżki dźwiękowej.
- Zastosowanie do nagranych dźwięku efektów w celu zmiany jego brzmienia.
- Odsłuchanie ścieżek dźwiękowych przygotowanych przez nauczyciela. Wybór jednej ścieżki, która będzie podkładem muzycznym do czytanej wiersza.
- Montaż 2 ścieżek dźwiękowych- nagranych wiersza i podkładu muzycznego. Korzystanie z narzędzi obwiedni, przesuwania ścieżki, kopiowania i wklejania fragmentów podkładu muzycznego. Eksport projektu do formatu mp3.
- Ćwiczenie – montaż (miksowanie) utworów muzycznych.

Część podsumowująca:

- Wspólnie z uczniami nauczyciel dyskutuje zalety i wady programu Audacity. Kładzie nacisk na poszanowanie praw autorskich i odpowiedzialność za nieuprawnione wykorzystanie utworów dźwiękowych.

- Zachęca uczniów do samodzielnych ćwiczeń z nagrywania i montażu dźwięku.
- Dokonuje oceny aktywności uczniów oraz ich pracy na lekcji.

Materiały merytoryczne dla uczniów dostępne były w trakcie zajęć w wersji papierowej oraz elektronicznej a dla obserwatorów w wersji papierowej. (załącznik 1)

Załącznik1.

Źródło: http://www.vista.pl/artykuly/14802_audacity_omowienie_programu.html

Audacity jest rozbudowanym, a zarazem łatwym w użyciu edytorem audio dla systemów Windows, Mac OS X, Linux i innych.

Audacity pozwala na:

- importowanie i eksportowanie plików WAV, AIFF, Ogg Vorbis, MPEG audio (wliczając pliki MP2 i MP3)
- tworzenie plików WAV lub AIFF odpowiednich do nagrania na CD
- nagrywanie dźwięku bezpośrednio z mikrofonu lub miksera (aż do 16 kanałów jednocześnie)
- tworzenie cyfrowych kopii kaset magnetofonowych, płyt winylowych lub minidysków
- łatwą i szybką edycję oraz stosowania wielu efektów pozwalających np. na poprawę jakości nagranych ścieżek, zmianę tempa, dodawanie echa itd.
- nagrywanie i edycję dźwięku o próbkowaniu do 32 bitów i o maksymalnej częstotliwości do 96 kHz
- mieszanie ścieżek o różnych częstotliwościach próbkowania i formatach w czasie rzeczywistym
- obsługę i dodawanie pluginów LADSPA, VST
- pisanie nowych pluginów za pomocą wbudowanego języka programowania Nyquist
- analizę dźwięku za pomocą spektrogramu.

Audacity jest programem w pełni darmowym, na licencji GNU General Public License (GPL).

Interfejs Audacity

Obsługa Audacity, jako edytora dźwięku, jest bardzo podobna do obsługi edytorów innych mediów: grafiki (GIMP), video, czy tekstu (MS Word). Cała idea polega na wybraniu fragmentu ścieżki i wykonaniu na nim żądanej operacji (Uwaga! część narzędzi zamiast na fragmencie może operować tylko na całości ścieżki). Interfejs programu składa się z okien ścieżek, głównego paska menu oraz z czterech pasków narzędziowych:

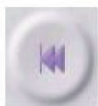
Pasek kontroli

To tu znajdują się najważniejsze narzędzia edycji, a także przyciski kontroli odtwarzania.

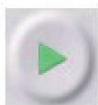
Przyciski edycji:

- **Narzędzie zaznaczania** – do zaznaczania zasięgu fragmentu audio, który ma być odtwarzany lub edytowany
- **Narzędzie obwiedni** – do zmiany głośności w czasie
- **Narzędzie rysowania** – do modyfikowania próbek, pozwala wskazać amplitudę w danym punkcie
- **Lupa** – do powiększania i pomniejszania skali czasowej ścieżek
- **Narzędzie do przesuwania w czasie** – do przesuwania ścieżek w lewo lub w prawo
- **Tryb multi narzędzia** – pozwala na dostęp do wszystkich narzędzi w zależności od położenia kursora i wciśniętych klawiszy

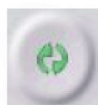
Przyciski odtwarzania

Skocz do początku – przesuwa kursor do początku ścieżki

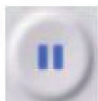
Odtwórz – zaczyna odtwarzanie od pozycji kursora; jeśli jakiś fragment audio jest zaznaczony, odtwarzany jest tylko ten fragment

Odtwarzanie w pętli – jeśli przytrzymany będzie klawisz SHIFT, przycisk Odtwórz zmienia się w odtwarzanie w pętli,

Nagrywanie – rozpoczyna nagrywanie z wybraną wcześniej jakością (widoczną w lewym dolnym rogu okna). Nagrywanie rozpoczyna się od obecnego położenia kursora

Pauza – tymczasowo zatrzymuje odtwarzanie lub nagrywanie, aż do momentu ponownego naciśnięcia

Stop – całkowicie zatrzymuje odtwarzanie lub nagrywanie

Skocz do końca – przesuwa kursor na koniec ostatniej ścieżki.

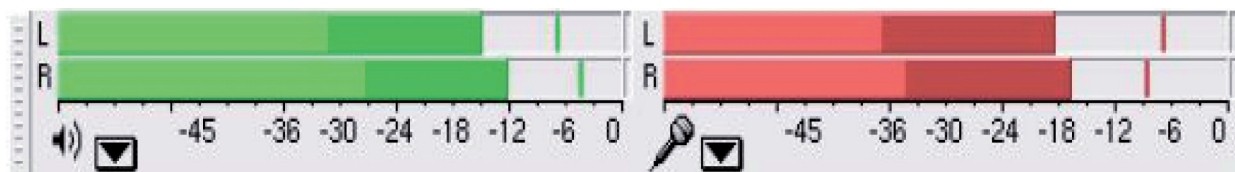
Pasek miksera:

Posiada trzy przełączniki: (od lewej) suwak ustalający wyjściową głośność, suwak ustalający głośność nagrywania oraz pole wyboru źródła dźwięku wejściowego (mikrofon, telefon, wejście liniowe itd.).

Pasek edycji zawiera skróty do najważniejszych opcji edycji z paska menu głównego:

- Wytnij
- Kopiuj
- Wklej
- Wytnij poza zaznaczeniem
- Wycisz zaznaczenie
- Cofnij
- Przywróć
- Powiększ
- Pomniejsz
- Dopasuj zaznaczenie do okna
- Pokaż cały projekt w oknie

Pasek pomiarowy

Pasek pomiarowy pozwala na wizualizację i monitoring poziomu dźwięku wejściowego i wyjściowego. Jest on głównie wykorzystywany do sprawdzania poprawności głośności, czyli do sprawdzania, czy dźwięk nie jest zbyt głośny i nie następuje obcięcie.

Budowa wskaźnika:

- lewa strona to najwyższa głośność, natomiast prawa to cisza
- dla dźwięku stereo pokazują się dwa paski, każdy dla oddzielnego kanału
- jaśniejsza część pokazuje średni poziom głośności dźwięku, ciemniejsza
- maksymalny
- pionowa kreska pokazuje maksymalny poziom w przeciągu trzech ostatnich sekund
- wskaźniki na krańcach pokazują, że nastąpiło obcięcie i dźwięk jest zniekształcony.

Pasek menu głównego i jego podmenu

Plik – pozwala na tworzenie nowych projektów, zapisywanie ich, otwieranie projektów, otwieranie wszystkich obsługiwanych rodzajów plików, eksportowanie projektów lub wycinków jako pliki MP3, WAV, Ogg Vorbis.

Edytuj – pozwala na edycję przez wycinanie, wklejanie, kopiowanie, wyciszanie, kasowanie, dzielenie, duplikowanie, „wyzerowywanie” początku i końca fragmentu, na przesuwanie kursora, zapamiętywanie i odzyskiwanie zaznaczenia, a także pozwala włączyć przyciąganie (dzięki temu wybierając jakiś obszar, będzie odcinany co do sekund). W tym menu znajduje się także opcja Ustawienia pozwalająca ustawić wiele opcji: urządzenia nagrywania i odtwarzania, standardowe jakości i formaty plików, wygląd okna, klawisze skrótów i przypisania myszy.

Widok – pozwala na zarządzanie paskami, powiększanie, pomniejszanie oraz na przeglądanie historii.

Projekt – pozwala importować nowe ścieżki, etykiety, znaczniki ID3, pliki MIDI, otwierać wirtualnie dowolne nieskompresowane pliki (opcja Importuj „czyste” Dane), tworzyć nowe ścieżki i wyrównywać je, tworzyć nowe etykiety, łączyć wybrane ścieżki w jedną całość (opcja Szybki mix).

Generowanie Tonu – tutaj można wygenerować różne podstawowe dźwięki:

- Biały szum – należy podać długość w sekundach
- Ciszę – należy podać długość w sekundach
- Ton – należy podać długość w sekundach, rodzaj fali (sinusoidalna, prostokątna, piłokształtna), częstotliwość oraz amplitudę (od 0 do 1)
- Pozostałe elementy w tym podmenu to VST, LADSPA, albo Nyquist plug-iny.

Efekty – o tym będzie dalej.

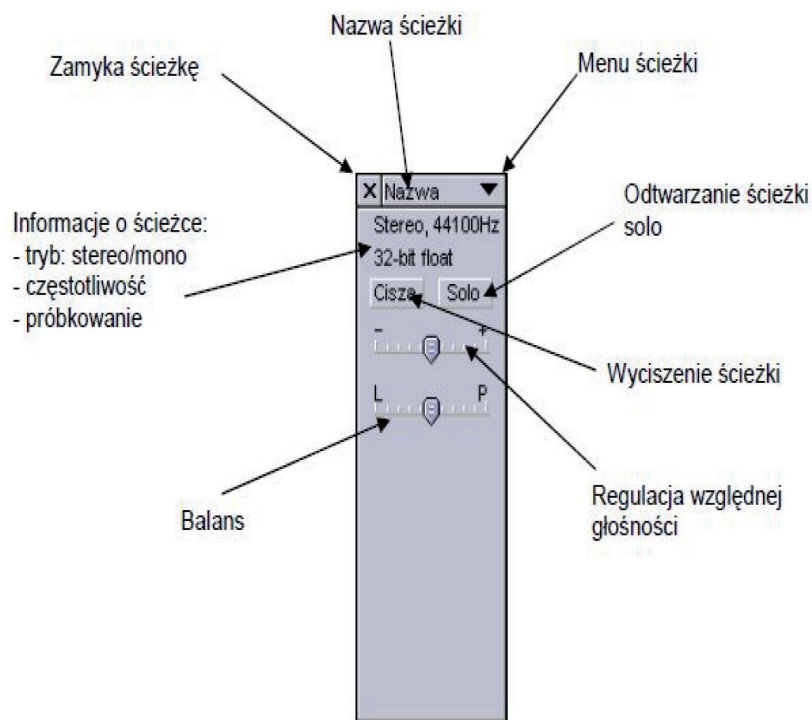
Analiza – opcja rysuj widmo otwiera okno, które wyświetla spektrum mocy dźwięku obliczone za pomocą szybkiej transformacji Fouriera. Wykres pokazuje, ile jest energii w danej częstotliwości. Można tutaj też wyświetlić inne funkcje wyliczane za pomocą szybkiej transformacji Fouriera (np. autokorelację). Pozostałe elementy w tym podmenu to VST, LADSPA, albo Nyquist pluginy.

Pomoc – zawiera pomoc i informacje o Audacity.

Okno ścieżek

Pojawia się poniżej pasków; każde okno reprezentuje osobną ścieżkę. Okno składa się z graficznej reprezentacji widma ścieżki, pionowej linijki (dwóch w przypadku ścieżek stereo) oraz konsoli sterowniczej. Czarna pionowa linia określa moment, od którego ma się rozpocząć odtwarzanie (w programie nazywana jest kursorem), natomiast ciemno szare podświetlenie oznacza zaznaczony obszar ograniczony dwoma znacznikami w kształcie kursora „rączki”, które można przesuwając. Zielona linia (imituje głowicę odtwarzającą), poruszająca się podczas odtwarzania, wskazuje aktualnie odtwarzany dźwięk. Widmo ścieżki może być pokazane jako wykres fali w czasie, wykres fali w dB w czasie (skala logarytmiczna), spektrogram widma, a także jako kontur podstawowej częstotliwości (tonu), używając algorytmu EAC (Exact Audio Copy). Czas w tej graficznej reprezentacji jest zgodny z poziomą linijką poniżej pasków. Pionowa linijka – określa maksymalną amplitudę, można ją dowolnie powiększać (lewy przycisk myszy) i pomniejszać (prawy przycisk myszy).

Konsola sterownicza:

Menu ścieżki pozwala na zmianę nazwy, wybór reprezentacji graficznej, dzielenie ścieżek stereo, łączenie w ścieżki stereo, wybór czy dana ścieżka mono jest lewym, prawym kanałem, czy ma być odtwarzana w obu kanałach jednocześnie, wybór próbkowania i częstotliwości.

Używanie narzędzia obwiedni

Narzędzie obwiedni pozwala na bardzo szybkie edytowanie głośności w dowolnych punktach ścieżki oraz na tworzenie prostych efektów takich jak np. wyciszenie.

Narzędzie obwiedni działa na zasadzie punktów kontrolnych: należy ustalić poziom głośności od 0% do 200% normalnej głośności (przez to też poziom amplitudy) w wybranych

punktach, a program sam ustali ją między nimi, robiąc liniowe przejście. Aby użyć narzędzia obwodni trzeba wybrać je z paska edycji, a potem na wykresie falowym wybrać punkty kontrolne. Ich wysokość będzie odpowiadać maksymalnej amplitudzie w danym miejscu.

Efekty

Jeden z najważniejszych elementów edytora audio. Audacity posiada wiele ciekawych efektów, a dodatkowo jest także możliwość używania efektów, które są LADSPA, VST, albo Nyquist pluginami. Aby wykorzystać dowolny efekt, należy najpierw zaznaczyć fragment do zastosowania, a potem z podmenu Efekty wybrać żadaną opcję. Część efektów posiada opcję podglądu. – Bass Boost – wzmacnia (w decybelach) daną częstotliwość – Echo – dodaje echo, należy podać opóźnienie i współczynnik zanikania echa – Wyciszenie – powoduje liniowe zmniejszanie głośności, od 100% do 0% – Narastanie poziomu – powoduje liniowe zwiększanie głośności, od 0% do 100% – Odwróć w czasie – odwraca kolejność dźwięków w czasie – Odwróć w pionie – odwraca fazę – Click Removal – usuwa drażniące przeskokki w nagraniach z płyt winylowych, nie naruszając reszty nagrania; należy dobrać czułość oraz to, jak długie są przeskokki – Normalizuj – pozwala usunąć stałą składową powstałą przez oddziaływanie napięcia elektrycznego lub/i zmniejszyć amplitudę o 3 dB, – Powtórz – powtarza fragment zadaną ilość razy – Wzmacniaj – zwiększa amplitudę o podaną wielkość w dB, aby móc zwiększać poza zakres głośności, należy włączyć obcinanie – Nyquist Prompt – wyrażenie dla języka Nyquist – Odszumiacz – bardzo ważny efekt, przydatny przy nagrywaniu dźwięku za pomocą mikrofonu, pozwala usunąć niepotrzebne szумы w nagraniach, należy najpierw zdefiniować próbkę szumu, a następnie określić, ile szumu chce się usunąć; działa najlepiej, gdy nagranie jest głośniejsze od szumu – Zmień prędkość – zmienia prędkość ścieżki z pomocą resamplingu, zmienia zarazem długość fragmentu i wysokość, można podać procentową zmianę prędkości, jak i podać zmianę z danej prędkości gramofonowej na inną – Zmień tempo – zmienia tempo (prędkość) bez zmiany wysokości, zmienia zarazem długość fragmentu, można podać procentową zmianę lub zmianę ilości dźwięków na sekundę lub długości fragmentu – Zmień wysokość – zmienia wysokość bez zmiany tempa, pozwala na podanie zmiany w różny sposób: procentowo, za pomocą tonów lub półtonów lub za pomocą zmiany częstotliwości; działa bardzo dobrze w przypadku instrumentów nagranych bez szumów

Korekcja graficzna – typowy korektor znany z odtwarzaczy muzyki, za pomocą kształtu narysowanego wykresu można zdefiniować wzmocnienie lub osłabienie dla danych częstotliwości; pozwala na ładowanie wcześniej zdefiniowanych kształtów wykresów, skala częstotliwości jest wykładnicza – Filtr FFT – tak samo, jak przypadku korekcji graficznej, ale skala częstotliwości jest liniowa, brak możliwości załadowania wcześniejszych ustawień – Kompresor – kompresuje dynamiczny zasięg wybranego fragmentu, powodując, że głośne dźwięki są grane ciszej, a ciche tak samo; pozwala określić powyżej jakiej głośności ma nastąpić zmiana i wybrać stosunek tej zmiany – Fazer – Wahwah – pozwala uzyskać tzw. efekt kaczki.

Pozostałe efekty to plug-iny: – Cross Fade In – to samo, co Narastanie poziomu, skala wykładnicza – Cross Fade Out – to samo, co Wyciszenie, skala wykładnicza – Delay – generuje ciąg zanikających powtórzeń oryginalnego dźwięku – GVerb – pozwala stworzyć efekt pogłosu – Hard Limiter – High Pass Filter – filtr przepuszczający częstotliwości sygnału powyżej ustalonej częstotliwości granicznej, – Low Pass Filter – filtr przepuszczający częstotliwości sygnału poniżej ustalonej częstotliwości granicznej, – SC4 – Tremolo

IV. Kompetencja – Języki Obce

Temat: Die Dienstleistungen In meinem Leben // Usługi w naszym życiu

Nauczyciel prowadzący: Barbara Rząsa

Szkoła: Zespół Szkół Nr 2 w Rzeszowie

Klasa: III a technikum

Cele lekcji:

1. Kształtowanie kompetencji lingwistycznej – poznanie słownictwa z zakresu usług (nazwy usług, czynności związanych z usługami, zwroty grzecznościowe z zakresu komunikacji z klientem) – ćwiczenie poprawności fonetycznej
2. Kształtowanie kompetencji komunikacyjnej – rozumienie autentycznych przekazów ustnych – formułowanie wypowiedzi ustnych w sytuacjach i scenkach typu „role play” – formułowanie własnych sądów i ich argumentowanie
3. Rozwijanie umiejętności integracji kompetencji lingwistycznej i komunikacyjnej (stosowanie poznanych struktur leksykalno-gramatycznych w wypowiedziach ustnych)
4. Rozwijanie umiejętności różnych form pracy (indywidualnej, w parach, na plenum i prezentacji własnej pracy na forum klasy).
5. Inne umiejętności: – rozwijanie pamięci krótkotrwałej (pisemne odtwarzanie z pamięci krótkich tekstów) – korzystanie ze słownika
6. **Środki dydaktyczne:** W przygotowaniu zajęć wykorzystano: – materiały własne nauczyciela (zadania językowe, ich opisy) (*załącznik_1*) – materiały własne uczniów (akcesoria do odgrywania scenek) – program kształcący rozumienie ze słuchu i umiejętności konwersacji „Profesor Klaus” – laptop.

Przebieg lekcji:

- Rozgrzewka językowa- odpowiadanie uczniów na postawione przez nauczyciela pytania.
- Podanie tematu lekcji.
- Praca uczniów na forum klasy- uczniowie odpowiadają na pytanie: Welche Dienstleistungen kennst du?-
- Rozumienie ze słuchu dialogu „Auf der Polizeistation”- uczniowie słuchają dialogu, ćwiczą wymowę oraz uzupełniają tekst z lukami.
- Praca indywidualna uczniów- Laufdiktat – nauczyciel rozwiesza kartki z tekstem o usługach. Uczniowie podchodzą do kartek , czytają fragment tekstu, udają się do ławek, gdzie zapisują zapamiętany fragment, następnie idą ponownie do kartki, czytają następny fragment i powtarzają tę czynność, aż zapiszą i zapamiętają cały tekst. Następnie uczniowie prezentują zapamiętany tekst.

- Prezentacja przygotowanych przez uczniów scenek z usługami (prezentacja przy-swojonej leksyki i struktur) – **praca w grupach**: – u fryzjera – na poczcie – w warsztacie samochodowym – w sklepie
- Podsumowanie prezentacji scenek. Uczniowie wyrażają swoją opinię na temat za-prezentowanych usług i uzasadniają swój wybór.
- **Podsumowanie pracy uczniów przez nauczyciela**, rozmowa końcowa na temat przebytej lekcji.

Załącznik_1

MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE

1. Hören Sie zu und klicken Sie auf das Fragenseichen, das den Satz deckt.

A: Guten Tag, ich möchte einen Autodiebstahl melden.

B: 1) _____

A: Mein Auto ist heute morgen gestohlen worden. Ich bin zur Arbeit gefahren und habe kurz vor der Apotheke geparkt. Ich wollte Arzneien kaufen. Als ich zurückgekommen bin, war das Auto verschwunden.

B: 2) _____

A: Ja, mein Komputer und ein Radio.

2. Drag and drop die Wörter in den richtigen Platz :

der, Komputer, bitte, einen, aus, Auto, geparkt, Waren

A: Guten Tag, ich möchte _____ Autodiebstahl melden.

B: Erzählen Sie _____ , wie es passiert ist.

A: Mein _____ ist heute morgen gestohlen worden. Ich bin zur Arbeit gefahren und habe kurz vor _____ Apotheke _____. Ich wollte Arzneien kaufen. Als ich zurückgekommen bin, war das Auto verschwunden.

B: Das tut mir Leid. Füllen Sie bitte dieses Formular genau _____. _____ Wertsachen im Auto.

A: Ja, mein _____ und ein Radio.

3. Zadanie na ćwiczenie pamięci krótkotrwałej (odtworzenie pisemne i ustne)

Laufdiktat Ich kenne viele verschiedene Dienstleistungen. Sie sind sehr nützlich, machen das Leben leicht. Ohne sie wäre viel schwerer und komplizierter zu leben. Auf manche kann man verzichten, aber die meisten sind notwendig

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Nauczycielka języka niemieckiego w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcącym im. gen. Władysława Andersa w Chełmie Monika Radziszewska napisała:

*„W lutym i marcu 2012 roku przeprowadziłam **lekcje demonstracyjne** w wymiarze 4 godzin:*

- 1. Tourismus – wprowadzenie słownictwa specjalistycznego, ćwiczenia leksykalne.*
- 2. Zeit ist Geld und Geld regiert die Welt – czyli wszystko o pieniądzu.*

Tematyka zajęć związana była z kierunkiem kształcenia zawodowego. Lekcje te miały na celu zapoznanie uczniów ze słownictwem specjalistycznym w obrębie danego tematu oraz nabycie umiejętności posługiwania się nim na poziomie podstawowym. Były też okazją do dzielenia się umiejętnościami dydaktycznymi z kolegami zarówno zaangażowanymi w projekcie jak również innymi nauczycielami naszej szkoły zainteresowanymi obserwacją różnych zajęć z uczniami”. Ponadto zajęcia te mogli obserwować inni nauczyciele. Służyło to wymianie spostrzeżeń dotyczących tematyki, sposobu prowadzenia zajęć, doboru środków dydaktycznych, metod i form pracy”

Analiza scenariuszy, prowadzone konsultacje z nauczycielami i dyrektorami szkół wykazały, że prowadzenie lekcji demonstracyjnych można zaliczyć do dobrych praktyk gdyż działanie:

- jest uniwersalne, możliwe do zastosowania we wszystkich szkołach i różnych przedmiotach;
- umożliwia uczenie się od innych,
- stanowi praktyczne rozwiązanie, które przyniosło pozytywne rezultaty,
- może być wzorcem zalecanym do zaadoptowania w całości przez inne szkoły,
- może być punktem wyjścia do wzbogacenia planów pracy nauczycieli,
- przykładowe rozwiązanie metodyczne może być wykorzystane w całości przez innych nauczycieli,
- wykorzystane mogą być elementy rozwiązań organizacyjnych,

- jako przykład mogą służyć różne sposoby wykorzystywania poszczególnych metod podczas realizacji różnych treści merytorycznych,
- zapewnia przygotowywanie i wprowadzanie ucznia do różnych sposobów uczenia się;

Atutem lekcji demonstracyjnych było rozszerzenie wiedzy w zakresie, którym byli zainteresowani uczniowie a treści te nie znalazły się w obowiązującym programie nauczania. Wybrano również zagadnienia, które można było zrealizować w obecności obserwatorów. Na uwagę zasługiwały zajęcia w trakcie których istotna była aktywność uczniów. Zaangażowanie i praca uczniów sprzyjały zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętnym jej wykorzystywaniu w osiąganiu założonych celów.

Wielu nauczycieli zwracało się do swoich uczniów o udzielenie informacji zwrotnej odnośnie oceny i funkcjonowania w trakcie tego typu zajęć. Uczniowie podkreślali atrakcyjność i efektywność zajęć.

Tematyka tych lekcji z reguły łączyła kompetencje kluczowe z kompetencjami zawodowymi uczniów poszczególnych klas. Zajęcia obserwowane były przez zainteresowanych nauczycieli objętych projektem placówki macierzystej, zainteresowanych nauczycieli innych szkół, dyrekcję szkoły, koordynatorów merytorycznych kompetencji, koordynatora merytorycznego projektu i inne zainteresowane osoby.

O znaczeniu lekcji demonstracyjnych dla nauczyciela i szkoły oraz potrzebie ich organizacji **Barbara Porzuczek, nauczyciel j. angielskiego w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy, napisała:**

„Na zajęcia organizowane w ramach Lekcji Demonstracyjnych zapraszani byli nauczyciele języków obcych (angielskiego i niemieckiego). Oczywiście nie zdołali uczestniczyć w każdej lekcji, ale chętnie wykorzystali przynajmniej jedną okazję obserwowania zajęć. Przede wszystkim, chcieli zobaczyć, jak należy posługiwać się rzutnikiem multimedialnym i tablicą interaktywną oraz poznać sposoby przygotowania i wykorzystania różnych materiałów przy użyciu tego sprzętu. Nauczyciele angielski dodatkowo prosili o kopie konspektów lekcji i pozwolenie na ich wykorzystanie we własnych klasach.

Istotny jest też fakt, że taka lekcja i przygotowane do niej materiały nie są jednorazowe i można te same zajęcia przeprowadzić kilkakrotnie w różnych grupach. Wykorzystywałam je ponownie, w pełnej lub zmodyfikowanej wersji, kiedy nadarzyła się ku temu okazja, również w pracy z dorosłymi”

W trakcie zajęć zwracano uwagę na organizację procesu nauczania/ uczenia się, rolę nauczyciela i pełnione role przez uczniów. Obserwację a potem refleksyjną analizę demonstrowanych zajęć ułatwiał arkusz obserwacji, z którego mogli korzystać obecni na zajęciach obserwatorzy.

ARKUSZ OBSERWACJI LEKCJI

Temat

Prowadzący zajęcia

Data

KRYTERIUM	CO MI SIĘ PODOBAŁO	CO PROPONUJĘ ZMIENIĆ
Temat lekcji		
• Sformułowanie		
• Sposób zaprezentowania uczniom		
Cele lekcji		
• Uwzględnienie:		
- podstawy programowej		
- kompetencji kluczowych		
- profilu kształcenia zawodowego		
- odniesienia do rynku pracy		
• Sformułowanie		
• Uświadomienie uczniom		
• Stopień realizacji		
Formy pracy uczniów		
• Różnorodność		
• Celowość		
Metody nauczania		
• Różnorodność		
• Właściwy dobór		
Zasady nauczania		
• Przestrzeganie przez nauczyciela		
Środki dydaktyczne		
• Dobór		
• Umiejętność wykorzystania		
Rola nauczyciela		
• Organizacja pracy uczniów		
• Komunikacja		
• Elastyczność		
Rola ucznia		
• Zaangażowanie		
• Posługiwanie się wiedzą		
• Dokonywanie samooceny		

Obserwator

Arkusze zostały opracowane na potrzeby Projektu i mogą być też dobrym przykładem wykorzystywanym w doskonaleniu pracy nauczycieli. Mogą być pomocne w prowadzeniu obserwacji różnych zajęć i ułatwiać gromadzenie spostrzeżeń w celu udzielenia informacji zwrotnej kolegom je prowadzącym. Na podkreślenie zasługuje zapis – „Co proponuję zmienić”. Wiąże się to z podaniem przez obserwatora konkretnego rozwiązania a nie tylko stwierdzenia, że coś jest niewłaściwe.

Ponadto, taki arkusz może służyć do analizowania i dokonywania samooceny własnych zajęć. Może być również przydatny podczas planowania i opracowywania różnych scenariuszy lekcji. Zawiera wszystkie niezbędne elementy jednostki dydaktycznej.

Nauczyciele bardzo cenili sobie działania związane z przygotowywaniem, prowadzeniem i refleksyjną analizą proponowanych rozwiązań metodycznych. Możliwość wyboru tematyki, dodatkowe godziny do wykorzystania na realizację wybranych tematów, zaangażowanie uczniów uczestniczących w zajęciach była cennym sposobem na doskonalenie umiejętności metodycznych i aktualizowanie wiedzy merytorycznej nauczycieli.

III.4. Zajęcia pozaszkolne

III.4.1. Wakacyjne Obozy Naukowe

1. Założenia i cele ogólne

Działanie dotyczące Wakacyjnych Obozów Naukowych zostało realizowane w ramach zadania 6. Projektu: Wdrażanie programu rozwijania kompetencji kluczowych na zasadzie EKSTRA OUTSIDE (poza zajęciami w szkole).

Wdrażanie i rozwijanie Kompetencji Kluczowych w trakcie obozów wakacyjnych było rozszerzeniem realizowanych w ramach zajęć obowiązkowych autorskich programów nauczania z technologii informacyjnej, języków obcych, podstaw przedsiębiorczości oraz matematyki.

Wszystkie kompetencje kluczowe mogą przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Dobre opanowanie podstawowych umiejętności językowych, czytania, pisania, liczenia, umiejętność uczenia się, wykorzystywania technologii informacyjnych i komunikacyjnych stanowią niezbędną podstawę do wszelkich innych działań kształceniowych. Wiele w/w umiejętności ma zastosowanie we wszystkich elementach ram odniesienia wszystkich kompetencji kluczowych np.: krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów, ocena ryzyka, podejmowanie decyzji i konstruktywne kierowanie emocjami.

Zajęcia w ramach Wakacyjnego Obozu Naukowego miały za zadanie ugruntować i poszerzyć wiedzę i umiejętności uczniów nabyte w trakcie realizacji autorskich programów nauczania w ramach obowiązujących zajęć w szkole. Praca uczniów w nowych realiach, pod kierunkiem innej kadry dydaktycznej pozwoliła na kształtowanie ich cech i kreowanie postaw osób dojrzałych informatycznie, które będą potrafiły w przyszłości odnaleźć swoje miejsce w realiach zjednoczonej Europy.

Programy realizowane w trakcie WON z poszczególnych kompetencji, zapewniały rozwijanie wiedzy, kształtowanie postaw i umiejętności określonych przez odpowiednie kompetencje kluczowe. Zajęcia prowadzono metodami aktywizującymi, wykorzystującymi m.in. różnorodne uzdolnienia uczniów i warunki wakacyjne, a także umożliwiającymi wprowadzenie elementów rywalizacji między grupami.

Uczniowie realizujący programy z **podstaw przedsiębiorczości** zdobywali nową wiedzę oraz kształtowali umiejętności dzięki pobudzeniu aktywności poznawczej i skłanianiu ich do podejmowania inicjatyw, planowania przedsięwzięć, do kreowania otoczenia zgodnie z potrzebami swoimi i innych, a także do samooceny, czyli sprawdzania i oceniania efektów swojej pracy, określania celów oraz dążenia do ich realizacji. Wakacyjny obóz naukowy miał za zadanie pomóc kształtować w młodym człowieku cechy osób przedsiębiorczych i inicjatywnych. Osoby te powinny mieć możliwość funkcjonowania na krajowym i międzynarodowym rynku pracy. Głównymi celami zajęć było zapoznanie uczniów z podstawowymi zasadami podejmowania działalności gospodarczej, rozbudzenie ich zainteresowań innowacyjnymi i przedsiębiorczymi działaniami oraz kształtowanie przedsiębiorczych postaw.

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Nauczanie przedmiotu **technologia informacyjna** wiąże się z pobudzeniem aktywności poznawczej u uczniów i skłonieniem ich do działań mających na celu w pełni sprawne funkcjonowanie w informacyjnym społeczeństwie XXI w., do stosowania najnowszych technologii w obrębie własnego otoczenia zgodnie z potrzebami swoimi i innych, a także do samooceny, czyli sprawdzania i oceniania efektów swojej pracy, określania celów oraz dążenia do ich realizacji. Główne cele tych zajęć polegały na ugruntowaniu specjalistycznej wiedzy z zakresu technologii informatycznej, rozwijaniu zainteresowań uczniów działaniami z zakresu technologii informacyjnej, doskonaleniu umiejętności wykorzystywania odpowiednich narzędzi do gromadzenia, przetwarzania, prezentowania i rozumienia złożonych informacji.

W zakresie **języków obcych** realizowano wspólne dla wszystkich grup językowych cele i zadania w wybranych blokach sprawnościowych umożliwiającym realną komunikację. Treści, materiały i zadania dobrane zostały w taki sposób, aby ewentualne różnice w poziomie uczniów nie były znaczącą przeszkodą w realizacji programu. Materiały do zajęć pochodziły z autentycznych źródeł (prasa, Internet), ew. z niezbędną adaptacją. Zajęcia odbywały się w salach lekcyjnych lub w różnych miejscach stosownie do realizowanych treści (sklep, poczta, park,...). Główne cele to rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w zakresie mówienia oraz rozumienia tekstu czytanego i słuchanego, pogłębianie wiedzy o kulturze i życiu codziennym kraju języka nauczanego w jego wybranych aspektach, rozwijanie umiejętności formułowania wypowiedzi ustnej monologicznej i interakcji,

Główne założenia WON dla uczniów realizujących programy z **matematyki** to rozwijanie ich umiejętności matematycznych oraz intensyfikacja efektów wdrażania autorskich programów nauczania matematyki. Program zajęć powinien obejmował treści przystępne dla uczestników, poszerzające zagadnienia ujęte w programach nauczania, wspomagające wdrażanie autorskich programów rozwijania kompetencji matematycznej, rozwijające zainteresowania matematyką, ilustrujące praktyczne zastosowania, wyzwajające aktywność uczestników, pozwalające przełamywać uprzedzenia do matematyki.

Główne cele tych obozów to: rozwijanie wyobraźni geometrycznej, rozbudzanie zainteresowań matematyką, praktyczne wykorzystywanie wiedzy matematycznej, przełamywanie uprzedzeń do matematyki i budowanie motywacji do nauki, doskonalenie kompetencji matematycznych zdefiniowanych przez Parlament Europejski i Radę, doskonalenie kompetencji kluczowych nabywanych podczas realizacji autorskich programów nauczania.

Programy WON wszystkich kompetencji obejmowały zagadnienia związane z gospodarką, życiem kulturalnym i historią okolic i miejsc, w których były realizowane,

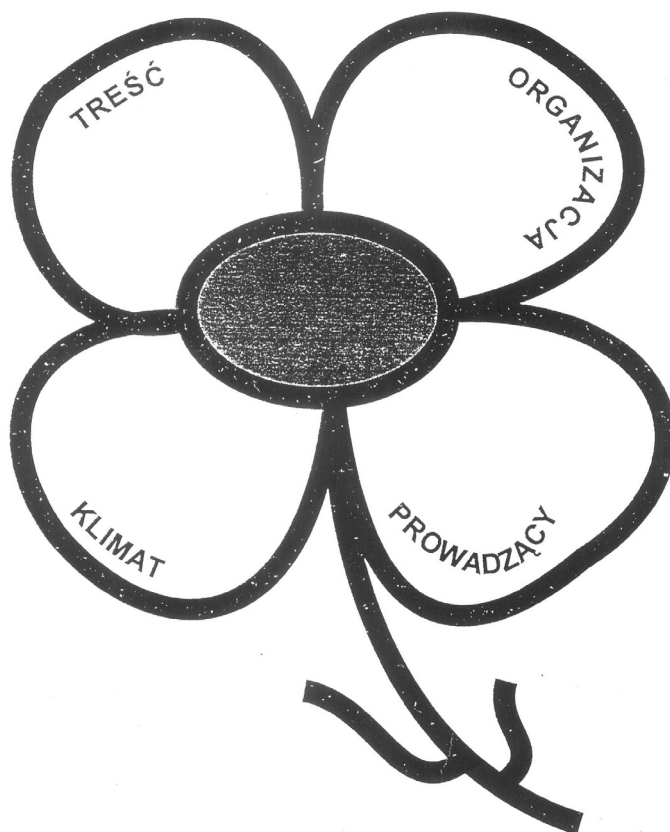
2. Przykładowe sposoby realizacji

Realizacji opisanych celów ogólnych służyły opracowane programy merytoryczne w zakresie poszczególnych kompetencji. Programy te zostaną przedstawione w całości gdyż ważna jest nie tylko ich zawartość merytoryczna ale również plan ich realizacji.

Po zakończeniu realizacji zajęć merytorycznych prowadzący zwracali się z prośbą do uczniów o wyrażenie opinii odnośnie treści, organizacji, sposobu prowadzenia oraz klimatu panującego w trakcie zajęć. Służył do tego bardzo prosty arkusz ewaluacyjny „koniczynka”.

ARKUSZ EWALUACYJNY KONICZYNKA

**Prosimy o wyrażenie swoich uwag dotyczących zajęć merytorycznych.
Własne spostrzeżenia proszę wpisać zgodnie z zaznaczonymi zakresami**

Poniżej przedstawione zostaną Programy Wakacyjnych Obozów Naukowych dla poszczególnych kompetencji

2.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

PROGRAM MERYTORYCZNY WAKACYJNEGO OBOZU NAUKOWEGO

Spis treści

1. Założenia i cele ogólne
2. Treści
3. Sposoby osiągania celów
4. Opis założonych osiągnięć ucznia
5. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

1. Założenia i cele ogólne

Zapoznanie z podstawowymi zasadami podejmowania działalności gospodarczej;
Rozbudzanie zainteresowań uczniów innowacyjnymi i przedsiębiorczymi działaniami;
Kształtowanie przedsiębiorczych postaw uczniów;

2. Treści

Postawa przedsiębiorcza. Poznawanie własnej osobowości.
Organizacja pracy indywidualnej i grupowej.
Aktywność zawodowa i gospodarcza. inicjatywność i przedsiębiorczość człowieka.
Wyznaczanie celów.
Motywacja i determinacja w kierunku realizacji celów.
Planowanie.
Funkcjonowanie przedsiębiorstwa.
Planowanie procedury podjęcia działalności gospodarczej.

3. Sposoby osiągania celów

Zajęcia były realizowane zgodnie z opracowanym szczegółowo programem ujętym w poszczególnych modułach:

Moduł I

Program i założenia Wakacyjnego Obozu Naukowego

Cele:

- Przedstawienie programu obozu,

- Zapoznanie z regulaminem pobytu w ośrodku,
- Zapoznanie uczestników z programem merytorycznym WON.

Przebieg zajęć:

Zorganizowanie zebrania wszystkich uczestników i opiekunów z kadłą obozu. W spotkaniu uczestniczyli: Organizator Obozu, Kierownik ds. Obozów Naukowych, Koordynator Merytoryczny KKP, kadra dydaktyczna, opiekunowie szkolni poszczególnych grup uczniów, uczniowie.

1. Przedstawienie programu obozu i zapoznanie z regulaminem podczas pobytu w ośrodku;
2. Omówienie programu merytorycznego WON, przedstawienie kadry dydaktycznej.
3. Podział uczniów na grupy szkoleniowe.

Moduł II**Poznaję moją grupę i siebie****Cel:**

- Integracja grupy

Przedstawianie wszystkich uczniów:

- imię, klas, szkoła, miejscowość, czego oczekuję na obozie.... ;
- jak się czuję – ćwiczenie integracyjne, dopisywanie skojarzeń do imion własnych, prezentacja na forum;
- ćwiczenie alfabet uczuć;

Moduł III**Jaki jestem i kim chcę zostać?****Cele:**

- Uczeń będzie potrafił określić podstawowe marzenia o tym kim chciałbym być w przyszłości i co chciałbym robić;
- Uczeń pozna własne mocne strony.

Przebieg zajęć:

1. Poznawanie własnych mocnych stron - ćwiczenie. Dyskusja na temat potrzeby umiejętnego określania własnych mocnych stron. Prezentowanie przez osoby chętne własnych mocnych stron;
2. Kwestionariusz samooceny;
3. Kwestionariusz zainteresowań zawodowych;
4. Ja w roku 2020, w roku 2030, 2040 – ćwiczenia indywidualne na kartkach A4;
5. Jak ja funkcjonuję w grupie (ćwiczenia, opis ról grupowych);

Proponowane, przykładowe testy do ćwiczeń:

- Moje predyspozycje,
- Karta zainteresowań
- Czy panuję nad sytuacją?;
- Czy możesz być człowiekiem sukcesu?;
- Zawody przyszłości.

Moduł IV

Przedsiębiorczość wokół mnie

Cele:

Uczeń potrafi:

- rozpoznać człowieka przedsiębiorczego i określić jego cechy;
- określić pojęcie przedsiębiorczości;
- wskazać czynniki mające wpływ na podejmowanie ew. decyzji o rodzaju planowanej działalności gospodarczej.

Przebieg zajęć:

1. Przykłady osób przedsiębiorczych z miejscowości zamieszkania uczniów – praca w grupach 5 osobowych, spisywanie na arkuszach papieru i prezentacja;
2. Katalog cech osób przedsiębiorczych, sporządzanie wykazu cech na podstawie doświadczeń, zapis na flipcharcie w poszczególnych grupach;
3. Prezentacja, sporządzanie wspólnego katalogu;
4. Podsumowanie pracy, uzupełnienie przez prowadzącego, dyskusja - czy Polacy są przedsiębiorczy?;
5. Przybliżenie uczniom podstawowych pojęć związanych z inicjatywnością i przedsiębiorczością: co to jest przedsiębiorczość?, czym się człowiek wyróżnia przedsiębiorczy?, co uczyni z nas kandydatów na przedsiębiorców?, kim aktualnie jest przedsiębiorca?, cechy osobowości przedsiębiorcy/menadżera, lidera, przywódcy, zachowania ludzi przedsiębiorczych, co to jest inicjatywność?, postawa przedsiębiorcza/samoakceptacja, inicjatywność, odpowiedzialność, uczciwość/, kim aktualnie jest menadżer? co to jest organizacja, firma, przedsiębiorstwo? rodzaje firm, co dzisiaj cechuje małe przedsiębiorstwo? /innowacyjność i kreatywność, elastyczność i operatywność, efektywność, lokalność/,... - wykład konwersatoryjny

Moduł V

Mój pomysł na biznes

Cele:

Uczeń potrafi:

- wybrać z otoczenia w którym się znalazł pozytywne przykłady funkcjonujących firm,
- uzasadnić swój wybór i na bazie analizy porównawczej oraz własnych pomysłów dokonać wstępnego wyboru branży w którą można i warto by dzisiaj zainwestować.

Przebieg zajęć:

1. Prezentacja i omówienie ciekawych przykładów dobrze prosperujących małych firm.
2. Dyskusja w 5 osobowych grupach - co zdecydowało, że firmy odniosły sukces rynkowy? - prezentacja wyników na forum.
3. Wyjazd i wybieranie z własnego otoczenia przedsięwzięć gospodarczych, które odniosły sukces rynkowy.
4. Dyskusja-dlaczego i jakie są powody, że właśnie ta firma: ma klientów, generuje zysk, jest znana, jak promocje swoją działalność? czym się zajmuje? co głównie decyduje o jej sukcesie rynkowym? jak swoje obowiązki wykonują pracownicy? jak prezentują się zasoby materialne firmy /budynki, budowle, wyposażenie/?....itd.-praca w grupach.

Moduł VI

Jak uruchomić i prowadzić firmę?

Cele:

Uczeń potrafi:

- przedstawić własne marzenia;
- określić cele niezbędne do realizacji marzeń;
- zaplanować działania umożliwiające osiągnięcie celów;
- współpracować w zespole;
- opracować procedurę zakładania własnej „firmy”

Przebieg zajęć:

1. Ciekawy i niekonwencjonalny wstępny pomysł na mały biznes /opisać, nazwać i
2. zareklamować pomysł na „moją małą wymarzoną firmę”, (wybór interesującego pomysłu na biznes z katalogu opracowanego na poprzednich zajęciach lub przygotowanie nowej propozycji) analiza rynku pracy np.: SWOT- praca w grupach,
3. Prezentacja na forum grupy.
4. Dyskusja-Co ja bym zrobił aby uruchomić mój mały biznes?
5. Krok po kroku do własnego biznesu - spisywanie na arkuszach papieru i prezentacja
6. propozycji-praca w grupach.
7. Jaką rolę i funkcję chciałbym pełnić w moim biznesie?- rozpisywanie ról na członków grupy;

8. Podsumowanie pracy, dyskusja -czym kierować się wybierając branżę i zakładając swój własny biznes, gdzie szukać informacji przy tworzeniu małej firmy.

Moduł VII

Jak promować swoją firmę?

Cele:

Uczeń potrafi:

- dzięki własnym pomysłom stworzyć i promować określone wyroby, usługi;
- zastosować elementy marketingu w firmie.

Przebieg zajęć:

1. Promocja biznesu, marketing-mini wykład wprowadzający, w tym przykłady działań marketingowych i promocji wybranych produktów;
2. Opracowanie promocji własnej „firmy” – praca w grupach,
3. Prezentacja pomysłów na forum grupy,
4. Dyskusja i wybór najciekawszego pomysłu na biznes z danej grupy.

Moduł VIII

Czyja prezentacja była najbardziej przekonująca?

Cele:

Uczeń potrafi:

- zaprezentować na forum wypracowaną koncepcję własnej „firmy”;
- dokonać samooceny własnej prezentacji;
- dokonać oceny innych prezentowanych form działań;

Przebieg zajęć:

1. Prezentacja na forum wszystkich uczestników WON pomysłu na własny biznes.
2. Ocena i wybór najciekawszej i najlepiej przedstawionej propozycji;
3. Podsumowanie pracy.

Zajęcia będą prowadzone w zespołach 20 – 23 osobowych.

W ramach poszczególnych zespołów proponuje się stosowanie form pracy indywidualnej grupowej i zespołowej. Główny akcent położony został na aktywność ucznia. Zostały zastosowane różnorodne metody aktywizujące. Pozwoliło to zachęcić uczniów do współpracy a także wyzwalać i pobudzać aktywność poznawczą, kształtować kreatywne, inicjatywne i przedsiębiorcze postawy.

Plan zajęć merytorycznych

I.p.	Dzień pracy	Moduł	Tematyka	I. godz./ czas realizacji
1.	Dzień I	I	Program i założenia Wakacyjnego Obozu Naukowego	2 godz./ 90 min
2.		II	Poznaję moją grupę i siebie	3 godz./ 135 min
3.	Dzień II	III	Jaki jestem i kim chcę zostać?	4 godz./ 180 min
4.	Dzień III	IV	Przedsiębiorczość wokół mnie	6 godz./ 270 min
5.	Dzień IV	V	Mój pomysł na biznes	4 godz. / 180 min
6.	Dzień V	VI	Jak uruchomić i prowadzić firmę?	4 godz. / 180 min
7.	Dzień VI	VII	Jak promować swoją firmę?	2 godz./ 90 min
8.		VIII	Prezentacja „firm” przez poszczególne grupy. Wybór najbardziej przekonującej prezentacji	3 godz./ 135 min
9.	Dzień VII	IX	Podsumowanie Wakacyjnego Obozu Naukowego. Ewaluacja	2 godz./ 90 min
	7 dni	IX modułów		30 godzin

4. Opis założonych osiągnięć ucznia

- Posługiwanie się pojęciami związanymi z przedsiębiorczością i inicjatywnością.
- Dokonywanie trafnej samooceny.
- Określanie cech człowieka inicjatywnego i przedsiębiorczego.
- Dokonywanie oceny funkcjonującej instytucji.
- Identyfikowanie podstawowych form działalności gospodarczej.
- Opracowanie procedury zakładania własnej działalności gospodarczej
- Planowanie działań zespołowych i indywidualnych.
- Przewidywanie opłacalności przedsięwzięcia gospodarczego.

5. Projekt ewaluacji programu WON

W trakcie realizacji zajęć prowadzona będzie ewaluacja wstępna, bieżąca i końcowa.

Ewaluacja wstępna:

W trakcie spotkania poświęconego integracji grupy w pierwszym dniu zajęć zostaną zebrane oczekiwania uczestników obozu.

Ewaluacja bieżąca:

W trakcie zajęć wykładowcy będą prowadzili obserwację zaangażowania uczniów i analizowali efekty ich pracy.

Ewaluacja końcowa:

W trakcie podsumowania zajęć w poszczególnych grupach zostanie przeprowadzona rundka ewaluacyjna lub zastosowany zostanie arkusz ewaluacyjny uwzględniający organizację, klimat i sposób prowadzenia zajęć - „koniczynka”

2.2. TECHNOLOGIA INFORMACYJNA**PROGRAM MERYTORYCZNY WAKACYJNEGO OBOZU NAUKOWEGO****Spis treści**

1. Założenia ogólne
2. Cele edukacyjne
3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi
4. Sposoby osiągnięcia celów
5. Proponowany plan realizacji zajęć
6. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON
7. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

1. Założenia ogólne

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Nauczanie przedmiotu **Technologia informacyjna** wiąże się z pobudzeniem aktywności poznawczej u uczniów i skłonieniem ich do działań mających na celu w pełni sprawne funkcjonowanie w informacyjnym społeczeństwie XXI w., do stosowania najnowszych technologii w obrębie własnego otoczenia zgodnie z potrzebami swoimi i innych, a także do samooceny, czyli sprawdzania i oceniania efektów swojej pracy, określania celów oraz dążenia do ich realizacji.

Zajęcia w ramach Wakacyjnego Obozu Naukowego mają za zadanie ugruntować i poszerzyć wiedzę i umiejętności uczniów nabyte w trakcie realizacji autorskich programów nauczania w ramach obowiązujących zajęć w szkole. **Głównym założeniem** WON jest aby w ramach pracy z uczniami został wypracowany „produkt końcowy”, wykorzystujący umiejętności zdobyte w czasie zajęć. Przykładowym produktem może być pamiętnik z obozu naukowego, w którym uczestnicy opiszą swoje aktywności (jako grupy) w poszczególnych dniach (wykorzystają pro-

cesor tekstu), stworzą np. adresową bazę danych zawierającą informacje potrzebne do integracji w przyszłości, relację z obozu uzupełnią zdjęciami (wykorzystanie obróbki grafiki) oraz zaprezentują pamiętnik w wersji multimedialnej, stworzą bloga albo zamieszczą elektroniczną wersję pamiętnika w Internecie.

Zaleca się wykorzystanie kamer z telefonów komórkowych, zdjęć z aparatów cyfrowych/telefonicznych. Do każdego z pamiętników grupa powinna wybrać motyw przewodni np.: krajozraz, muzyka, spotkania z interesującymi ludźmi spotkanymi w trakcie trwania WON szczególnie w trakcie realizacji zajęć w ramach programu edukacyjno – rekreacyjnego.

2. Cele edukacyjne

- ugruntowanie specjalistycznej wiedzy z zakresu technologii informacyjnej;
- rozwijanie zainteresowań uczniów działaniami z zakresu technologii informacyjnej;
- doskonalenie umiejętności wykorzystywania odpowiednich narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji;
- doskonalenie umiejętności poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji;
- kształtowanie kreatywnych i innowacyjnych postaw uczniów;
- kształtowanie krytycznych i refleksyjnych postaw w stosunku do dostępnych informacji;
- rozwijanie kreatywności uczniów, ich myślenia i innowacyjności działań poprzez ukazanie różnych sposobów wykorzystania technologii informacyjnej;
- doskonalenie umiejętności społecznych oraz kształtowanie postaw, związanych z technologią informacyjną;
- wzmacnianie poczucia siły i zaufania do własnych możliwości uczniów;

3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi

Rola i możliwości technologii informacyjnej w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy w aspekcie różnych kontekstów z szerokim uwzględnieniem natury.

Główne aplikacje komputerowe – edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych. Przetwarzanie plików graficznych i multimedialnych.

Wykorzystywanie narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji, a także zdolność docierania do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania ich i korzystania z nich. Gromadzenie, przechowywanie i posługiwanie się informacjami do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy, a także do celów uczenia się.

Przetwarzanie informacji oraz ich wykorzystywanie w krytyczny i systematyczny sposób, przy jednoczesnej ocenie ich odpowiedniości, z rozróżnieniem elementów rzeczywistych od wirtualnych przy rozpoznawaniu połączeń. Możliwości potencjalnych zagrożeń związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe). Prawdziwość i rzetelność dostępnych informacji oraz zasad prawnych i etycznych mających zastosowanie przy interaktywnym ich wykorzystywaniu.

Wykorzystanie technologii informacyjnej do wspierania kreatywności i innowacyjności.

4. Sposoby osiągnięcia celów

Zajęcia będą prowadzone w zespołach 16 – osobowych.

W ramach poszczególnych zespołów proponuje się stosowanie form pracy indywidualnej grupowej i zespołowej. Główny akcent położony zostanie na aktywność ucznia. Zostaną zastosowane różnorodne metody aktywizujące. Pozwoli to zachęcić uczniów do współpracy a także wyzwalać i pobudzać aktywność poznawczą, kształtować kreatywne, postawy.

Zaproponowane formy pracy pozwolą na rozszerzenie wiedzy zdobytej w trakcie zajęć obowiązkowych, praktyczne wykorzystanie wiedzy i umiejętności, przygotowanie do współpracy w ramach różnych grup i zespołów.

Zajęcia będą realizowane zgodnie z opracowanym szczegółowo programem ujętym w poszczególnych modułach:

Moduł I

Program i założenia Wakacyjnego Obozu Naukowego

Cele:

- Przedstawienie programu obozu,
- Zapoznanie z regulaminem pobytu w ośrodku,
- Zapoznanie uczestników z programem merytorycznym WON.

Przebieg zajęć:

1. Zorganizowanie zebrania wszystkich uczestników i opiekunów z kadrami obozu. Proponujemy aby w spotkaniu uczestniczył główny Organizator Obozu, Przedstawiciel Kierownictwa Projektu, Koordynator Wakacyjnych Obozów Naukowych, Koordynator Merytoryczny Kompetencji ICT, kadra dydaktyczna, opiekunowie szkolni poszczególnych grup uczniów i uczniowie.
2. Przedstawienie programu obozu i zapoznanie z regulaminem podczas pobytu w ośrodku:
3. Omówienie programu merytorycznego WON, przedstawienie kadry dydaktycznej.
4. Podział uczniów na grupy szkoleniowe.

Moduł II

Poznaję moją grupę i siebie w aspekcie umiejętności informatycznych

Cele:

- Integracja grupy
- Przedstawienie celów obozu;
- Określenie zasad organizacji pracy w grupie;
- Wstępne ustalenie tematyki prac przez poszczególne grupy;

Przebieg zajęć:

1. Przedstawianie się i zapoznanie uczniów w poszczególnych grupach:
 - imię, klasa, szkoła, miejscowość, czego oczekuję na obozie.... ;
 - ćwiczenia integracyjne połączone z sondażem dotyczącym zainteresowań informatyką, np.: moje ulubione zajęcie przy komputerze;
2. Omówienie założeń merytorycznych programu;
3. Opracowanie przez poszczególne grupy lub wybór tematyki „produktu końcowego” spośród propozycji kadry prowadzącej zajęcia.
4. Opracowanie ogólnego planu „produktu końcowego”

Moduł III**Redagowanie dokumentów tekstowych. Tworzenie wielopoziomowych dokumentów, funkcje zaawansowane****Cele**

Po zajęciach uczniowie potrafią:

- stosować różne metody tworzenia dokumentów tekstowych;
- redagować wielopoziomowe dokumenty tekstowe
- nadać styl tekstowi;
- generować spis treści;
- operować polami tekstowymi;

Przebieg zajęć:

Uczniowie w poszczególnych grupach, po zaprojektowaniu własnego „produktu końcowego” opracują plan opisu swojej pracy.

Po zaakceptowaniu planu przez prowadzącego opracują zaplanowany dokument korzystając z niezbędnych narzędzi edytora tekstu.

Moduł IV**Możliwości wykorzystania arkusza kalkulacyjnego****Cele**

Po zajęciach uczniowie potrafią:

- tworzyć bazy danych w arkuszu kalkulacyjnym;
- przechowywać zestawy danych;
- przetwarzać zestawy danych;
- importować i eksportować dane;
- integrować arkusz danych z dokumentem tekstowym;

- opracowywać graficzną interpretację danych;
- umieścić interaktywny arkusz na stronie internetowej;

Przebieg zajęć:

Uczestnicy obozu, zgodnie z założeniami własnych projektów, opracują niezbędne bazy danych. Przygotują graficzną interpretację danych.

Opracują bazę danych zawierającą informacje kontaktowe do członków grupy lub wszystkich grup uczestniczących w danym turnusie, przygotowują dokumenty szkieletowe do korespondencji seryjnej.

Moduł V**Tworzenie i obrabianie obrazów. Techniki importowania zdjęć i filmów do komputera****Cele**

Po zajęciach uczniowie potrafią:

- utrzymywać rzeczywistość na obrazach cyfrowych;
- zgrywać zdjęcia i filmy;
- wykorzystywać różne techniki do obróbki zdjęć i filmów cyfrowych;
- skalować obrazy;
- podpisywać zdjęcia;
- przygotowywać elementy graficzne do umieszczenia w dokumentach tekstowych
- przygotowywać elementy graficzne do umieszczenia w dokumentach elektronicznych;

Przebieg zajęć:

Uczniowie stosownie do opracowanego planu własnego projektu wykonają cyfrowe zdjęcia obiektów dostępnymi aparatami fotograficznymi, aparatami wbudowanymi w telefony komórkowe, kamerami wideo. Wykonane zdjęcia zostaną odpowiednio obrabione i przygotowane do umieszczenia w dokumentach tekstowych oraz elektronicznych. Uczniowie wykorzystają umiejętności związane ze skalowaniem obrazów, niwelowaniem efektu czerwonych oczu, stosowaniem prostych darmowych filtrów wykorzystywanych w grafice komputerowej, podpisywanie zdjęć. Zakłada się posługiwanie terminologią związaną z rozdzielczością obrazu.

Moduł VI**Zaawansowane formatowanie dokumentu „produktu końcowego”****Cele:**

Po zajęciach uczniowie potrafią zastosować zdobytą wiedzę i umiejętności do:

- zaprojektowania struktury wielopoziomowej dokumentu;
- opracowania zaprojektowanego dokumentu tekstowego;
- włączenia opracowanych obrazów do dokumentów;

- włączenia do formatowanego dokumentu graficznej interpretacji danych;
- pozyskiwania grafiki z różnych źródeł;
- przygotowania dokumentów do wydruku;
- wydrukowania dokumentów przedstawiających „produkty końcowe”

Przebieg zajęć:

Uczniowie w poszczególnych grupach opracowują własne projekty wykorzystując wiedzę i umiejętności zdobyte, utrwalone i poszerzone w trakcie poprzednich zajęć. Opracowane dokumenty, po zaakceptowaniu przez wykładowcę zostaną wydrukowane.

Moduł VII**Publikacje elektroniczne. Tworzenie materiałów prezentacyjnych, biuletynów i folderów.****Cele:**

Po zajęciach uczniowie potrafią:

- zaplanować prezentację własnych prac przez poszczególne grupy;
- zaprojektować zestaw slajdów;
- opracować efekty multimedialne ilustrujące wytwór własnej pracy;
- utworzyć zaawansowaną prezentację multimedialną „produktu końcowego”
- wykorzystać korespondencję seryjną do przesłania swoich prac kolegom z grupy;
- zamieścić na stronie internetowej projektu wytwory własnych prac

Przebieg zajęć:

Przygotowanie prezentacji multimedialnych do zapoznania uczestników obozu danego turnusu z wytworami własnych prac. Przesłanie prac poszczególnych grup do kolegów z grupy, do Koordynatora Merytorycznego Kompetencji w zakresie technologii informacyjnej i do wybranych osób (rodziców, dyrektora szkoły, ...)

Moduł VIII**Prezentacja „produktów końcowych” przez poszczególne grupy. Wybór najlepszych prac.****Cele:**

Po zajęciach uczeń potrafi:

- zaprezentować na forum wypracowaną koncepcję własnego produktu;
- dokonać samooceny własnej prezentacji;
- dokonać oceny innych prezentowanych produktów;

Przebieg zajęć:

1. Prezentacja na forum wszystkich uczestników WON „produktów końcowych”.
2. Ocena i wybór najciekawszej i najlepiej przedstawionej propozycji;

3. Podsumowanie pracy.

Moduł IX

Podsumowanie Wakacyjnego Obozu Naukowego. Ewaluacja

5. Proponowany plan realizacji zajęć

I.p.	Dzień pracy	Moduł	Tematyka	1. godz./ czas realizacji	Uwagi
1.	<i>Dzień I</i>	I	Program i założenia Wakacyjnego Obozu Naukowego	2 godz./ 90 min	
2.		II	Poznanę moją grupę i siebie w aspekcie umiejętności informatycznych	3 godz./ 135 min	
3.	<i>Dzień II</i>	III	Redagowanie dokumentów tekstowych. Tworzenie wielopoziomowych dokumentów, funkcje zaawansowane	2 godz./ 90 min	
4.		IV	Możliwości wykorzystania arkusza kalkulacyjnego	3 godz./ 135 min	
5.	Dzień III	V	Tworzenie i obrabianie obrazów. Techniki importowania zdjęć i filmów do komputera	5 godz. / 225 min	
6.	Dzień IV	VI	Zaawansowane formatowanie dokumentu „produktu końcowego”	5 godz. / 225 min	
7.	Dzień V	VII	Publikacje elektroniczne. Tworzenie materiałów prezentacyjnych, biuletynów i folderów	5 godz. 225 min	
8.	<i>Dzień VI</i>	VIII	Prezentacja „produktów końcowych” przez poszczególne grupy. Wybór najlepszych prac.	3 godz./ 135 min	
9.	<i>Dzień VII</i>	IX	Podsumowanie Wakacyjnego Obozu Naukowego. Ewaluacja	2 godz./ 90 min	
10.	7 dni	IX modułów		30 godzin	

6. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON

Posługiwanie się pojęciami związanymi z technologią informacyjną i komunikacyjną

Kreatywne projektowanie przedsięwzięć i wytworów własnych wyobrażeń.

Wykorzystania komputera do wykonania określonych zadań

Planowanie działań zespołowych i indywidualnych.

Wykonywania kilkudniowej pracy związanej z tym samym zadaniem.

Dobór i wykorzystywanie odpowiednich narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji.

Dokonywanie koleżeńskiej oceny prac.

Dokonywanie trafnej samooceny.

Właściwe prezentowanie wytworów własnej pracy.

7. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

W trakcie realizacji zajęć prowadzona będzie ewaluacja wstępna, bieżąca i końcowa.

Ewaluacja wstępna:

W trakcie spotkania poświęconego integracji grupy w pierwszym dniu zajęć zostaną zebrane oczekiwania uczestników obozu a także rozpoznane ich zainteresowania i umiejętności w zakresie wykorzystywania technologii informacyjnej.

Ewaluacja bieżąca:

W trakcie zajęć wykładowcy będą prowadzili obserwację zaangażowania uczniów. Bieżąca ocena ich wiedzy i umiejętności w zakresie posługiwania się technologią informacyjną pozwoli na ewentualną modyfikację programu Wakacyjnego Obozu Naukowego. Dostosowywanie treści zajęć i odpowiedni dobór treści do możliwości poszczególnych grup i uczniów zapewni najwyższe efekty i pozwoli na indywidualizację pracy z uczniem.

Ewaluacja końcowa:

W trakcie podsumowania zajęć w poszczególnych grupach zostanie przeprowadzona rundka ewaluacyjna lub zastosowany zostanie arkusz ewaluacyjny uwzględniający organizację, klimat i sposób prowadzenia zajęć - „koniczynka”

2.3. JĘZYKI OBCE

RAMOWY PROGRAM MERYTORYCZNY WAKACYJNEGO OBOZU NAUKOWEGO

Spis treści

1. Założenia ogólne
2. Cele edukacyjne ogólne
3. Cele edukacyjne szczegółowe
4. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi
5. Sposoby osiągnięcia celów
6. Proponowany plan realizacji zajęć
7. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON
8. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

1. Założenia ogólne

Wakacyjne obozy naukowe są kolejnym działaniem dla uczniów uczestniczących w Projekcie SKK w ramach kompetencji „Porozumiewanie się w językach obcych”. Udział biorą przedstawiciele klas, w których nauczany jest jeden z trzech języków: niemiecki, angielski i rosyjski. Program WON wychodzi z następujących założeń ogólnych:

- 1) przewiduje się realizację wspólnych dla wszystkich grup językowych celów i zadań w wybranych blokach sprawnościowych, które będą miały szczegółową realizację na zajęciach z poszczególnych języków
- 2) uczniowie doskonalą swoje umiejętności językowe ze szczególnym uwzględnieniem sprawności umożliwiających realną komunikację
- 3) treści, materiały i zadania dobrane w taki sposób, aby ewentualne różnice w poziomie uczniów nie były znaczącą przeszkodą w realizacji programu
- 4) materiały do zajęć pochodzą z autentycznych źródeł (prasa, Internet), ew. z niezbędną adaptacją
- 5) program przewiduje zajęcia również poza salą audytorijną
- 6) każda grupa uczniów realizuje zajęcia z jednym lektorem 7) turnus kończy się prezentacją / konkursem przygotowanym przez każdą grupę 8) program realizowany będzie w w grupach 10-osobowych w wymiarze 5 godz. x 6 dni (30 g) 9) w skład grupy wchodzi uczniowie z różnych grup, co sprzyja integracji i wymianie doświadczeń 10) lektorzy sami przygotowują materiały do nauczania i ich kopie

2. Cele edukacyjne ogólne

Program daje możliwość realizacji celów, które mieszczą się w następujących obszarach: **wiedza – umiejętności – postawy**. Za najważniejsze należy uznać następujące:

- 1) doskonalenie kompetencji kluczowych nabywanych podczas realizacji autorskich programów nauczania
- 2) kształtowanie kompetencji socjokulturowej
- 3) poznanie nowych strategii uczenia się
- 4) uczenie się w działaniu i współpraca w grupie przy realizacji wspólnego zadania (przygotowanie konkursu)
- 5) kształtowanie przekonania o uniwersalności kultury pomimo różnic językowych oraz rozwijanie postawy akceptacji dla kultury i języka innego kraju
- 6) rozwijanie ciekawości poznawczej i kreatywności

3. Cele edukacyjne szczegółowe

W ramach zajęć z uczniami trenerzy będą realizować następujące cele szczegółowe:

- 1) rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w zakresie mówienia oraz rozumienia tekstu czytanego i słuchanego

- 2) kształtowanie poprawności językowej w wybranych aspektach w celu prawidłowej realizacji bieżących zadań komunikacyjnych
- 3) pogłębianie wiedzy o kulturze i życiu codziennym kraju języka nauczanego w jego wybranych aspektach
- 4) rozwijanie umiejętności formułowania wypowiedzi ustnej monologicznej (plan wypowiedzi, wyrazy kluczowe)
- 5) rozwijanie umiejętności wypowiedzi ustnej w interakcji (rozpoczynanie, podtrzymanie, kończenie rozmowy, zmiana roli, zmiana tematu rozmowy itp.)
- 6) kształtowanie umiejętności argumentowania i wyrażania opinii
- 7) rozwijanie umiejętności mediacyjnych (przeobrażanie tekstu, przekład między sprawnościami, opis rysunku itp.)
- 8) rozwijanie umiejętności kompensacyjnych (ukrywanie braków)
- 9) rozwijanie umiejętności integracji zdobywanej wiedzy i umiejętności
- 10) zapoznanie z okolicą, w której odbywa się WON

4. Materiał nauczania

Treści nauczania zostaną dobrane wg dwóch kryteriów: przydatności oraz potrzeb uczących się. Oba te kryteria mają duży walor motywacyjny ze względu na użyteczność i uniwersalność zdobywanej wiedzy i umiejętności oraz kierunkiem zainteresowań uczniów. Przykładowe treści nauczania dotyczą następujących **sfer komunikacji** w Polsce i w kraju języka nauczanego (KJN):

- 1) życie codzienne rodziny
- 2) kultura tzw. wysoka i popularna (literatura, film, TV, książka, muzyka)
- 3) nauka i praca
- 4) rozrywka i czas wolny
- 5) święta i tradycje
- 6) kuchnie narodowe
- 7) uniwersalia w języku i kulturze
- 8) inne zaproponowane przez lektorów.

W ramach powyższych sfer komunikacji proponuje się realizację następujących **tematów** (przykłady):

- 1) Jakie to przysłowie? (poznanie przysłów i porzekadeł KJN; stosowanie ich w wypowiedziach; dobór ekwiwalentów w języku polskim; inscenizacja przysłów i porzekadeł za pomocą pantonimy)
- 2) Był sobie dziad i baba... (poznanie fragmentów bajek z kanonu światowego; konfrontacja własnego tłumaczenia – na język polski / obcy w zależności od zaawansowania - z tekstem oryginalnym; inscenizacja fragmentów bajek z ew. współczesną modyfikacją treści)

- 3) Jaka to melodia? (poznanie wybranych piosenek-przebojów w języku obcym / piosenek polskich w wykonaniu obcojęzycznym; wykorzystanie piosenek do kształtowania poprawności; konkurs piosenki języku obcym)
- 4) Kto czytał...? (poznanie fragmentów popularnych książek w wersji obcojęzycznej, np. „Robinson Crusoe”, „Harry Potter”, „Władca pierścieni”; wykorzystanie tekstów do rozwijania kompetencji lingwistycznej i komunikacyjnej; konkurs „Jaka to książka?”)
- 5) Smacznego! (popularne dania kuchni KJN i polskiej; poznanie leksyki związanej z kuchnią: produkty, porcje, czynności, sprzęt kuchenny; sporządzanie przepisów kulinarnych; układanie menu na przyjęcie z okazji...; redakcja zaproszeń ustnych i pisemnych)
- 6) Poznaj swój kraj / Ew. Poznaj region / miasto... (zdobywanie informacji o miejscowości, regionie, legendach z nim związanych, ludziach zasłużonych dla miejsca itd.)
- 7) Co robić w weekend? (sposób spędzania czasu przez młodzież w KJN, u nas, w miejscowości, gdzie odbywa się WON; konkurs: Jak się nie nudzić? - pomysły na spędzanie wolnego czasu przedstawione w języku obcym)
- 8) „Milionerzy” (prezentacja fragmentów teleturnieju; struktura pytań w języku niem / ros / ang., ułożenie zestawu pytań do „Milionerów” na podstawie informacji o KJN)
- 9) Opowiem ci historię (redagowanie opowiadania w formie ustnej / pisemnej na podstawie historyjki obrazkowej)
- 10) Inne zaproponowane przez lektora

5. Procedury osiągnięcia celów

Techniki nauczania W trakcie realizacji programu WON uczeń pozna nowe (lub rozwinięte już znane) strategie uczenia się, do których m.in. należą:

- rozumienie celu wykonywanych zadań
- planowanie wykonania zadania i dobór możliwych sposobów jego wykonania
- umiejętne korzystanie z pomocy nauczyciela i otrzymanych materiałów
- integrowanie wiedzy i umiejętności już nabytych
- korekta błędów.

Uczniowie poznają i rozwijają techniki kształtujące ich kompetencję językową w następujących obszarach:

Sprawność mówienia (przykładowe techniki)

- planowanie i realizacja wypowiedzi ustnej (plan w formie pytań, wyrazy kluczowe, wg gotowej struktury)
- wchodzenie w interakcję (zadaję pytania, odpowiadam, dopytuję się o szczegóły, nie zgadzam się, prezentuję opinię, uzasadniam stanowisko)
- tekst jako bodziec do wypowiedzi ustnej (streszczanie, komentowanie)

- rysunek jako bodziec do wypowiedzi ustnej (opis wg ustalonego schematu; komentarz; wyrażanie emocji)
- historyjka obrazkowa jako bodziec do wypowiedzi ustnej (opowiadanie, zamiana na komiks)
- sytuacja autentyczna w klasie lub poza salą audytorijną / ew. z wcześniejszego doświadczenia uczniów jako bodziec do wypowiedzi ustnej (opis, komentarz, projekcja ew. konsekwencji zdarzenia) **Sprawność rozumienia tekstu czytanego / słuchanego (przykładowe techniki)**
- prognozowanie treści tekstu na podstawie pobieżnego oglądu (tytuł, ilustracja, wykres itp.)
- sytuowanie tekstu (o czym, jaka forma)
- sporządzanie planu tekstu
- wyszukiwanie wyrazów i wyrażeń kluczowych dla rozumienia i ew. dalszych działań językowych
- wypełnianie tabeli podczas słuchania (grupowanie leksyki i treści)
- „dyktando rysunkowe” (uproszczone ilustracje treści)
- domysł językowy (rozumienie znaczeń wyrazów i wyrażeń nieznanych na podstawie kontekstu i podobieństw międzyjęzykowych)

Poprawność językowa (przykładowe techniki dobierane w miarę bieżących potrzeb)

W zakresie poprawności fonetycznej:

- imitacja dźwięków, grup dźwięków, wyrazów, zdań (indywidualnie, w grupie, chórem)
- powtarzanie konsekwentne
- powtarzanie równoległe

W zakresie poprawności gramatycznej:

- dryl ustny
- substytucja
- transformacja
- integracja

W zakresie poprawności ortograficznej:

- przepisywanie krótkich fragmentów z tekstów czytanych
- spisywanie fragmentów tekstów słuchanych
- dyktando cząstkowe (literowe, sylabowe, wyrazowe)
- dyktando fonetyczne

6. Formy i metody pracy

Stosowano łączenie różnych form pracy w zależności od bieżących potrzeb wynikających z realizacji materiału oraz potrzeb grupy i poszczególnych uczniów:

- praca frontalna z grupą (prezentacja zadań i ich celów, wyjaśnianie zjawisk językowych, dyskusja)
- mini wykład konwersatoryjny
- pogadanka
- praca w parach i większych grupach (realizacja wybranych zadań bieżących)
- praca metodą projektów (wybór zadania, planowanie, realizacja i prezentacja)
- konsultacje z nauczycielem podczas wykonywania zadań

7. Niezbędne środki dydaktyczne

Warunkiem skutecznej realizacji zaplanowanych celów jest odpowiedni dobór materiałów dydaktycznych. Powinny one być dostosowane do poziomu grupy i inspirować określone zadanie. Zasadą jest stosowanie materiałów autentycznych, w tym m.in.:

- teksty autentyczne (informacyjne, narracyjne, użytkowe, literackie)
- nagrania CD (piosenki, nagrania dydaktyczne i wypowiedzi użytkowników języka obcego)
- nagrania TV (krótkie filmy, wiadomości, reklamy, fragmenty filmów, talk-show)
- ilustracje, fotografie, historyjki obrazkowe itp.

8. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON

W trakcie zajęć uczestnik:

- 1) pogłębił kompetencję lingwistyczną i komunikacyjną w wybranych sferach komunikacji
- 2) potrafił planować wykonywanie powierzonego zadania
- 3) poznał nowe i rozwinął już znane strategie uczenia się
- 4) korzystał z pomocy nauczyciela i dostępnych materiałów przy wykonywaniu zadania
- 5) umiał integrować zdobytą wiedzę i umiejętności
- 6) umiał wyszukiwać i selekcjonować informacje
- 7) znajdował przyjemność w uczeniu się języka niemieckiego/angielskiego/rosyjskiego
- 8) uczył się współpracować w grupie i prezentować efekty swojej pracy;
- 9) poznał region, w którym odbywał się WON

8.4. MATEMATYKA

PROGRAM MERYTORYCZNY WAKACYJNEGO OBOZU NAUKOWEGO

Spis treści

1. Założenia ogólne
2. Cele edukacyjne
3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi
4. Sposoby osiągania celów
5. Proponowany plan realizacji zajęć
6. Sposoby osiągania założonych celów
7. Materiały i środki techniczne
8. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON
9. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

1. Założenia ogólne

Wakacyjny Obóz Naukowy (WON) dla uczniów kompetencji matematycznej to kolejne działanie którego rolą jest rozwijanie umiejętności matematycznych uczestników oraz intensyfikacja efektów wdrażania autorskich programów nauczania matematyki. Tygodniowy (30-godzinny) program zajęć obejmuje treści przystępne dla uczestników, poszerzające zagadnienia ujęte w programach nauczania, wspomagające wdrażanie autorskich programów rozwijania kompetencji matematycznej, rozwijające zainteresowania matematyką, ilustrujące praktyczne zastosowania, wyzwajające aktywność uczestników, pozwalające przełamywać uprzedzenia do matematyki.

Zakłada się, że zajęcia będą prowadzone metodami aktywizującymi, wykorzystującymi m.in. różnorodne uzdolnienia uczniów i warunki wakacyjne, a także wprowadzającymi elementy rywalizacji między grupami. Jedną z tych metod będzie metoda projektów, realizowana kompatybilnie z zaplanowaną tematyką, w ciągu całego pobytu na obozie. Uwieńczeniem zajęć tą metodą będzie konkurs nt. *Matematyczny alfabet w realiach dzisiejszego życia*, w którym powinni brać aktywny udział wszyscy uczestnicy obozu.

2. Cele edukacyjne

2.1. Doskonalenie kompetencji matematycznych zdefiniowanych przez Parlament Europejski i Radę

2.2. Rozwijanie wyobraźni geometrycznej.

2.3. Rozwijanie zainteresowań matematyką.

2.4. Praktyczne wykorzystywanie matematyki.

2.5. Przełamywanie uprzedzeń do matematyki i budowanie motywacji do nauki.

2.6. Doskonalenie umiejętności pracy zespołowej.

3. Materiał nauczania związany z celami edukacyjnymi

Tematyka zajęć obejmuje zagadnienia zgrupowane w sześciu modułach.

I. Wykresy funkcji

Analiza przykładowych wykresów funkcji.

Szkicowanie wykresów funkcji spełniających określone warunki.

Zastosowanie umiejętności szkicowania wykresów m.in. do graficznego rozwiązywania równań i nierówności oraz ich układów.

II. Konstrukcje geometryczne przy użyciu klocków edukacyjnych

Demonstracja przykładów figur skonstruowanych za pomocą przygotowanych zestawów klocków i puzzli edukacyjnych „PUZZLOMATIC” i „EPIDEIXIS”.

Układanie figur spełniających określone warunki.

Projektowanie i układanie figur wg pomysłów uczestników.

III. Konstrukcje geometryczne w terenie

Projektowanie sposobu wykonania określonych konstrukcji w terenie przy użyciu sznurka i kołków.

Dowodzenie poprawności projektowanych konstrukcji.

Praktyczne wykonywanie zaplanowanych konstrukcji w terenie.

IV. Program CABRI w uczeniu się matematyki

Możliwości praktycznego wykorzystania wiedzy matematycznej przy użyciu komputera i programu CABRI.

Dynamiczne konstrukcje CABRI i ich walory w uczeniu się matematyki.

Ilustracja powiązań treści różnych działów matematyki i korzyści, które wynikają stąd dla uczącego się tej dziedziny wiedzy.

V. Język matematyki

Przykłady tekstów charakteryzujących język matematyki i styl matematyczny.

Tworzenie własnych tekstów w stylu matematycznym, w tym opisujących obiekty matematyczne, zależności między obiektami lub wielkościami.

Badanie poprawności wytworzonych tekstów.

VI. Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia

Analiza różnych sytuacji szkolnych i pozaszkolnych, osobistych i zawodowych, w których człowiek nie znający matematyki nie radzi sobie bez pomocy innych.

Ujęcie wybranych przykładów w formę dialogu, monologu, wiersza, piosenki, scenki itp. i zaprezentowanie ich podczas konkursu na zakończenia zajęć na obozie.

4. Sposoby osiągnięcia celów

Moduł I

Wykresy funkcji

Cele:

- Integracja grupy.
- Doskonalenie umiejętności szkicowania wykresów różnych funkcji, które nie występują w programach szkolnych i poprawnego ich interpretowania.
- Usprawnienie rozwiązywania równań, nierówności oraz ich układów metodą graficzną.

Przebieg zajęć:

- Zajęcia integrujące grupę.
- Zawarcie z grupą kontraktu na realizację projektu: *Matematyczny alfabet w realiach dzisiejszego życia*.
- Analiza przykładów wykresów funkcji; zwrócenie uwagi na dobór jednostek, położenie osi układu współrzędnych, związek „kształtu” wykresu z dziedziną funkcji, różne sposoby przedstawienia funkcji danej wykresem, własności funkcji prezentowanych na wykresach.
- Szkicowanie wykresów funkcji opisanych wzorem, tabelką, grafem. Szkicowanie wykresów funkcji spełniających określone warunki.
- Ocena poprawności wykonanych wykresów.
- Graficzne rozwiązywanie równań i nierówności.
- Ocena przydatności prezentacji funkcji za pomocą wykresu.

Moduł II

Konstrukcje geometryczne przy użyciu klocków edukacyjnych

Cele:

Rozwijanie wyobraźni geometrycznej oraz doskonalenie umiejętności:

- planowania i tworzenia konstrukcji płaskich i przestrzennych spełniających określone warunki,
- dostrzegania prawidłowości dotyczących konstruowanych obiektów matematycznych,
- redagowania wniosków i uzasadniania ich prawdziwości,
- redagowania przepisów postępowania i uzasadniania ich poprawności,
- posługiwania się w mowie i na piśmie terminologią związaną z funkcjami, figurami geometrycznymi, miarami figur i innymi obiektami matematycznymi.

Przebieg zajęć:

- Demonstracja przykładów figur skonstruowanych za pomocą przygotowanych zestawów klocków i puzzli edukacyjnych.
- Układanie określonych rysunkiem figur z klocków Puzzlomatic i EPIDEIXIS (BIO oraz GEO).
- Gromadzenie spostrzeżeń opisujących prawidłowości, jakie należy wykorzystać podczas konstrukcji figur. Redagowanie strategii przydatnych przy konstrukcjach z klocków i puzzli.
- Projektowanie i układanie figur wg pomysłów uczestników.

Moduł III**Konstrukcje geometryczne w terenie****Cele**

- Rozwiązywanie zadań praktycznych wymagających przeprowadzenia podstawowych konstrukcji geometrycznych z zastosowaniem wiadomości nt. związków miarowych w figurach płaskich,
- Planowanie i opisywanie procesu rozwiązywania zadania konstrukcyjnego oraz uzasadnianie poprawności tego rozwiązania,
- Rozwijanie wyobraźni geometrycznej,
- Doskonalenie umiejętności pracy w grupie.

Przebieg zajęć:

- Projektowanie sposobu wytyczania „poetek” określonych kształtów (kwadratu, trójkąta prostokątnego, trójkąta równoramiennego, rombu itp.), przy użyciu sznurka i kołków.
- Dowodzenie poprawności projektowanych konstrukcji.
- Praktyczne wykonywanie zaplanowanych konstrukcji w terenie.
- Ocena praktycznej przydatności nabytych umiejętności.

Moduł IV**Program CABRI w uczeniu się matematyki.****Cele**

- Zrozumienie przydatności umiejętności matematycznych w sytuacjach życia codziennego,
- Dostrzeganie prawidłowości dotyczących konstruowanych obiektów matematycznych,
- Dostrzeganie uniwersalności matematyki – możliwości zastosowania wiedzy matematycznej w różnych sytuacjach praktycznych,
- Rozwijanie wyobraźni geometrycznej.

Przebieg zajęć:

- Możliwości praktycznego wykorzystania wiedzy matematycznej przy użyciu komputera i programu CABRI. Prezentacje obiektów matematycznych na ekranie komputera i możliwości badania relacji między nimi.
- Dynamiczne konstrukcje CABRI i ich walory w uczeniu się matematyki.
- Ilustracja powiązań treści różnych działów matematyki i korzyści, które wynikają stąd dla uczącego się tej dziedziny wiedzy.
- Ocena praktycznej przydatności w doskonaleniu umiejętności matematycznych.

Moduł V**Język matematyki****Cele:**

- Posługiwanie się w mowie i na piśmie terminologią związaną z funkcjami, figurami geometrycznymi, miarami figur i innymi obiektami matematycznymi,
- Przekazywanie komunikatów z zastosowaniem języka matematyki,
- Odczytywanie komunikatów zredagowanych w języku matematyki,
- Ocenianie poprawności i efektywności rozwiązań zaproponowanych przez siebie i innych uczestników,
- Prezentowanie wytworów pracy grupowej.

Przebieg zajęć:

- Charakterystyka języka matematyki i stylu matematycznego.
- Wskazywanie przez uczestników wśród podanych przykładów, tekstów napisanych w tzw. stylu matematycznym.
- Tworzenie własnych tekstów, w tym opisujących obiekty matematyczne, zależności między obiektami lub wielkościami.
- Badanie poprawności wytworzonych tekstów.
- Konstruowanie zadań tekstowych i ich krytyczna analiza, m.in. poprzez ich rozwiązywanie.
- Ocena praktycznej przydatności posiadania umiejętności tego typu.

Moduł VI**Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia****Cele:**

- Uświadomienie sobie różnych sytuacji, w których osoba bez podstawowych umiejętności z zakresu matematyki ma trudności w funkcjonowaniu jako uczeń, pracownik, członek rodziny, odbiorca komunikatów przekazywanych przez media itp.

- Przekazywanie i odczytywanie opisów powyższych sytuacji zredagowanych w różnych formach z użyciem języka matematyki,
- Ocenianie trafności rozwiązań zaproponowanych przez siebie i innych uczestników,
- Doskonalenie pracy grupowej metodą projektów,
- Prezentowanie wytworów pracy grupowej.

Przebieg zajęć:

- Założenie projektu na temat *Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia*.
- Analiza różnych sytuacji szkolnych i pozaszkolnych, osobistych i zawodowych, w których człowiek nie znający matematyki nie radzi sobie bez pomocy innych.
- Ujęcie wybranych przykładów w formę dialogu, monologu, wiersza, piosenki, scenki itp. i przygotowanie do zaprezentowania ich podczas zakończenia zajęć na obozie.
- Przeprowadzenie konkursu na najciekawszą prezentację efektów projektu.
- Podsumowanie Wakacyjnego Obozu Naukowego. Ewaluacja.

5. Proponowany plan realizacji zajęć

l.p.	Dzień pracy	Moduł	Tematyka	l. godz./ czas realizacji	Uwagi
11.	Dzień I	I.	Integracja grupy. Wykresy funkcji	5 godz.	
12.	Dzień II	II.	Konstrukcje geometryczne przy użyciu klocków edukacyjnych	5 godz.	
13.	Dzień III	III.	Konstrukcje geometryczne w terenie	5 godz.	
14.	Dzień IV	IV.	Program CABRI w uczeniu się matematyki	5 godz.	
15.	Dzień V	V.	Język matematyki	5 godz.	
16.	Dzień VI	VI.	Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia – konkurs na podsumowanie projektu. Ewaluacja zajęć.	5 godz.	

Konkurs – prezentacja scenek obmyślonych przez poszczególne grupy w ramach projektu: **Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia**.

Należy wykorzystać sytuacje, jakie mogą zdarzyć się: w szkole, pracy zawodowej, podczas zakupów, w banku, gospodarstwie domowym, w czasie wakacji (urlopu), w podróży, podczas korzystania z informacji przekazywanej przez różne media itp.

Każda z grup wybiera 5 spośród podanych sytuacji i w 4-osobowych zespołach (każdy zespół pracuje nad jedną sytuacją) w ciągu tygodnia, pod kierunkiem trenera-opiekuna grupy, przygotowuje 3-4 minutowe scenki (dialogi, monologi) adekwatne do wybranych sytuacji, które następnie będą prezentowane podczas spotkania kończącego obóz.

Najciekawsze prezentacje będą nagrodzone dyplomem (nagrodą rzeczową)

6. Sposoby osiągnięcia założonych celów

Zakłada się, że każdy moduł I.-VI. będzie realizowany jednego dnia w czasie 5 godzin.

Zajęcia dydaktyczne będą realizowane w wymiarze 30 godzin, 6 dni po 5 godzin dziennie, w czterech grupach jednocześnie. Ilustruje to powyższa tabela pt. *Plan zajęć WON*.

Zakłada się pracę metodami aktywizującymi wszystkich uczestników, w tym także zajęcia o charakterze warsztatowym. Szczegółowo będą te zamierzenia odzwierciedlać scenariusze zajęć przygotowane przez trenerów, po uprzednim zapoznaniu ich z oczekiwaniami Projektu.

7. Środki dydaktyczne niezbędne do realizacji zajęć

Kolorowy i biały papier A4

Bloki do flipcharta

Mazaki

Nożyczki

Klej, guma do przyklejania arkuszy

Ołówki, gumki, przyrządy kreślarskie (5 kompletów)

Płyty CD

Zestaw komputerowy z drukarką i rzutnikiem multimedialnym

Klocki „PUZZLOMATIC” i „EPIDEIXIS” – 6 zestawów

Kołki (20 szt.) i linka (10 kawałków po ok. 5 m).

8. Opis założonych osiągnięć uczestnika WON

Udział w zajęciach pozwoli uczniom sprawniej:

- rozwiązywać zadania praktyczne wymagające przeprowadzenia podstawowych konstrukcji geometrycznych z zastosowaniem wiadomości nt. związków miarowych w figurach płaskich,
- planować i opisywać proces rozwiązywania zadania konstrukcyjnego oraz uzasadniać poprawność tego rozwiązania,
- szkicować wykresy różnych funkcji i poprawnie je interpretować,
- posługiwać się w mowie i na piśmie terminologią związaną z funkcjami, figurami geometrycznymi, miarami figur i innymi obiektami matematycznymi,

- przekazywać komunikaty stosując język matematyki,
- odczytywać komunikaty zredagowane w języku matematyki,
- planować i tworzyć przy użyciu konkretnego materiału (puzzli i klocków edukacyjnych) konstrukcje płaskie i przestrzenne spełniające określone warunki,
- dostrzegać prawidłowości dotyczące konstruowanych obiektów matematycznych, redagować wnioski i uzasadniać ich prawdziwość,
- redagować przepisy postępowania i uzasadniać ich poprawność,
- dobierać stosowne sposoby prezentacji matematycznej do opisanych sytuacji praktycznych,
- dostrzegać związki treści z zakresu różnych działów matematyki,
- dostrzegać uniwersalność matematyki – możliwość zastosowania wiedzy matematycznej w różnych sytuacjach praktycznych,
- dostrzegać niezbędność wykształcenia w zakresie matematyki – konieczność stosowania wiedzy matematycznej w różnych sytuacjach praktycznych,
- oceniać poprawność i efektywność rozwiązań zaproponowanych przez siebie i innych uczestników,
- prezentować wytwory pracy grupowej.

9. Projekt ewaluacji programu Wakacyjnego Obozu Naukowego

Przewiduje się ewaluację programu przed jego realizacją, w toku realizacji oraz na zakończenie zajęć. Jej celem jest zebranie informacji dotyczących poziomu realizacji celów WON w obszarze kompetencji matematycznej.

Pytania kluczowe:

1. Jaki jest, w opinii uczestników obozu, poziom ich zainteresowań matematycznych, znajomości zastosowań matematyki, motywacji do nauki, trudności w uczeniu się i uprzedzeń dotyczących matematyki? (przed realizacją zajęć samoocena uczniów – ankieta – dotycząca czynników zawartych w pytaniu)
2. Na ile zajęcia w określonym module przyczyniły się do wzrostu zainteresowań i motywacji do nauki oraz znajomości zastosowań matematyki, a równocześnie zmniejszenia uprzedzeń i bezradności przy rozwiązywaniu problemów? (ankieta do uczniów)
3. Jaki poziom realizacji celów szczegółowych udało się osiągnąć przy ustalonym doborze treści kształcenia? (rozmowy z trenerami)

Kryteria ewaluacji

- Trafność doboru treści.
- Skuteczność zastosowanych form i metod pracy z uczniami, w aspekcie uczniowskim i trenerskim.
- Atrakcyjność form pracy dla uczniów.

- Zaangażowanie uczniów.
- Celowość przyjętych rozwiązań organizacyjnych.

Ewaluacja wstępna: ewaluacja materiałów dydaktycznych i scenariuszy zajęć przeprowadzona przez koordynatora merytorycznego, samoocena uczniów w obszarach ujętych pytaniem 1, – [ankieta 1](#).

Ewaluacja bieżąca: zaangażowanie uczniów – obserwacja prowadzona przez trenerów oraz (jeden raz w każdej grupie), arkusz ewaluacyjny uwzględniający tematykę, atmosferę zajęć i wyzwalanie aktywności uczestników.

Ewaluacja końcowa: analiza poziomu realizacji celów WON na podstawie obserwacji przebiegu zajęć, rozmów z trenerami oraz wypowiedzi ankietowanych uczniów dotyczące zagadnień ujętych w pytaniu 2 - [ankieta 2](#):

Ankieta 1

WAKACYJNY OBÓZ NAUKOWY. MATEMATYKA 2011 ANKIETA WSTĘPNA UCZESTNIKA

Twój kod			
----------	--	--	--

Ankieta jest anonimowa. Jednak w celu dokonania analizy różnych materiałów prosimy każdego z uczestników o wymyślenie (tylko dla siebie) trzyznakowego kodu, zapamiętanie go i wpisywanie wszędzie tam, gdzie pojawi się tabelka *Twój kod*.

Uzyskane tą drogą informacje pozwolą nam poznać samoocenę uzdolnień uczestników, ich zainteresowania i postawy w uczeniu się matematyki. Ważne są dla nas także Wasze oczekiwania związane z pobytem na wakacyjnym obozie matematycznym.

Prosimy o udzielenie odpowiedzi. Życzymy owocnego i udanego pobytu

Organizatorzy

1. Zaznacz na podanych skalach, w jakim stopniu – wg Ciebie – jesteś uzdolniony w każdym z wymienionych kierunków.

A Uzdolnienia muzyczne

Brak uzdolnień							Talent

1	2	3	4	5	6		

B Uzdolnienia plastyczne

Brak uzdolnień							Talent

1	2	3	4	5	6		

C Uzdolnienia matematyczne

	Brak uzdolnień		Talent
1	2	3	4
5	6		

D Uzdolnienia organizacyjne

	Brak uzdolnień		Talent
1	2	3	4
5	6		

E Uzdolnienia techniczne

	Brak uzdolnień		Talent
1	2	3	4
5	6		

F Uzdolnienia sportowe

	Brak uzdolnień		Talent
1	2	3	4
5	6		

2. Proszę, określ swoje zainteresowania matematyczne (dział matematyki, rodzaj aktywności matematycznej, inne aspekty).

.....

.....

.....

3. Wskaż 2 określenia spośród podanych, które opisują Twoją postawę wobec uczenia się matematyki.

- a) Z dużą przyjemnością uczę się matematyki, gdyż podoba mi się jej uniwersalność.
- b) Uczę się matematyki, gdyż od jej opanowania zależy moja przyszłość (możliwość studiowania).
- c) Pilnie uczę się matematyki, gdyż bez niej nie jest możliwa praca w zawodzie, do którego się przygotowuję.
- d) Matematyka jest bardzo trudna i nudna, więc jak mogę unikam uczenia się jej.
- e) Nie lubię uczyć się niczego, chodzi mi tylko o to, aby zdać do następnej klasy.
- f) Nie zastanawiam się nad tym, uczę się bo muszę.
- g) Nie uczę się matematyki, podobnie jak i innych przedmiotów.

4. Co myślisz o sobie samym w kwestii możliwości nauczania się matematyki? Wybierz dwie, najtrafniejsze według Ciebie, odpowiedzi.

- a) Opanowanie zagadnień z matematyki przychodzi mi z łatwością.
- b) Jestem zadowolony(a) z efektów mojego uczenia się matematyki.
- c) Tylko niektóre zagadnienia udaje mi się opanować.
- d) Uzyskanie przeze mnie pozytywnych efektów okupione jest ciężką pracą.
- e) Matematyka jest dla mnie najtrudniejszym przedmiotem.
- f) Bez pomocy innych, nie dam rady.
- g) Nauczanie się matematyki jest dla mnie dostępne, ale brak mi chęci do nauki.

5. Napisz w kilku punktach, jakie są Twoje oczekiwania co do zajęć z matematyki podczas WON?

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy!

Ankieta 2

WAKACYJNY OBÓZ NAUKOWY. MATEMATYKA 2011
ANKIETA KOŃCOWA UCZESTNIKA

Twój kod			
----------	--	--	--

Ankieta jest anonimowa. Jednak w celu dokonania analizy różnych materiałów prosimy każdego z uczestników o wpisanie w tabelce *Twój kod* własnego trzyznakowego kodu.

Uzyskane tą drogą informacje pozwolą nam poznać stopień, w jakim spełnione zostały Wasze oczekiwania związane z pobytem na wakacyjnym obozie matematycznym.

Prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi. Życzymy powodzenia w uczeniu się matematyki

Organizatorzy

1. Zaznacz na podanej skali, w jakim stopniu zajęcia z matematyki były zgodne z Twoimi oczekiwaniami.

Zupełnie niezgodne

W pełni zgodne

1 2 3 4 5 6

2. Które z tematów zajęć z matematyki podczas WON zainteresowały Cię najbardziej?

.....

.....

.....

.....

3. Wskaż, podkreślając dwa stwierdzenia, które najpełniej charakteryzują efekty Twojego uczestnictwa w Wakacyjnym Obozie Naukowym z matematyki.

- a) Zajęcia utwierdziły mnie w przekonaniu, że warto uczyć się matematyki.
- b) Okazało się, że ja też potrafię wykazać się na polu matematyki.
- c) Wzrosła moja aktywność matematyczna.
- d) Matematyka mnie zaintrygowała.
- e) Uzmysłowiono mi, że matematyka jest wszechobecna.
- f) Przekonano mnie, że można nauczyć się matematyki.
- g) Postanowione, po wakacjach zbiorę się solidnie do uczenia się matematyki.
- h) Starania i zabiegi trenerów w odniesieniu do mnie, nie odniosły żadnego skutku.
- i) Matematyka jest nieciekawa i dla mnie zbyt trudna.

Dziękujemy!

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Wszystkie programy Wakacyjnych Obozów Naukowych ukierunkowane były na zdobywanie wiedzy i rozwój umiejętności w obrębie każdej z realizowanych kompetencji jako poszerzenie zakresu podstaw programowych i autorskich programów nauczania. Programy WON zostały tak zaplanowane aby ich realizacja mogła wpływać na kształtowanie kompetencji uniwersalnych. Było to między innymi doskonalenie umiejętności pracy zespołowej, poznanie nowych strategii uczenia się, uczenie się w działaniu, współpraca w grupie przy realizacji wspólnych zadań, kształtowanie przekonania o uniwersalności kultury pomimo różnic językowych oraz rozwijanie postawy akceptacji dla kultury i języka innego kraju, rozwijanie ciekawości poznawczej i kreatywności, kształtowanie umiejętności argumentowania i wyrażania opinii, rozwijanie umiejętności integracji zdobywanej wiedzy i umiejętności, kształtowanie kreatywnych i innowacyjnych postaw uczniów, kształtowanie krytycznych i refleksyjnych postaw w stosunku do dostępnych informacji, rozwijanie kreatywności uczniów, ich myślenia i innowacyjności działań poprzez ukazanie różnych sposobów wykorzystania technologii informacyjnej, doskonalenie umiejętności społecznych oraz kształtowanie postaw, wzmacnianie poczucia siły i zaufania do własnych możliwości uczniów, kształtowanie zdolności do wcielania pomysłów w czyn, kształtowanie umiejętności pracy w zespole, kształtowanie umiejętności komunikowania się, wzmacnianie poczucia siły i zaufania do własnych możliwości, dokonywania trafnej samooceny, planowanie działań zespołowych i indywidualnych, poznawanie okolicy, w której odbywał się WON.

Wszystkie wymienione umiejętności mogły być doskonalone dzięki stosowaniu aktywizujących metod nauczania i zróżnicowanych form pracy.

Dzięki stosowanym, odpowiednio dobranym środkom dydaktycznym i aktywizowaniu uczniów mogły być kształtowane kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność uczenia się, świadomość i ekspresja kulturalna oraz porozumiewanie się w języku ojczystym.

O efektach uzyskanych przez uczniów świadczyć mogą przykładowe wypowiedzi nauczycieli, którzy prowadzili również własną dokumentację fotograficzną.

„Dzięki temu działaniu uczniowie mieli szansę twórczego wypoczynku, poznania kultury i obyczajów regionu Podhala, poznania swojego potencjału, predyspozycji zawodowych i zainteresowań. Ciekawe i zróżnicowane zajęcia, kontakt z rówieśnikami oraz zakwaterowanie w sercu malowniczych Tatr były gwarantem mile spędzonego czasu” - Arkadiusz Smolira i Renata Weremczuk – nauczyciele przedsiębiorczości Zespołu Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Chelmie

*„Najbardziej atrakcyjnym zadaniem zrealizowanym w ramach projektu SKK był **Wakacyjny Obóz Naukowy**, który dla kompetencji przedsiębiorczość odbył się w sierpniu 2010 roku w Poroninie. Już samo miejsce usytuowania obozu u podnóża Tatr było dla jego uczestników bardzo ciekawe. Uczniowie mieli możliwość poznania kultury i obyczajów Podhala, spotykali się z przedstawicielami lokalnej społeczności i podziwiali folklor Zakopanego i Podhala. To miejsce i atmosfera przełożyły się na wyniki pracy merytorycznej. Każdego dnia uczniowie otrzymywali zadania do realizacji pracując w grupach. Okazało się, że wspólna praca uczniów z różnych szkół i środowisk daje pozytywne efekty i nawet uczniowie, którzy byli poznani wcześniej jako mało zdolni i mało aktywni w nowych warunkach i w zmienionym środowisku mogą wnieść nowe wartości do pracy zespołowej. Efekty pracy wszystkich grup zostały wysoko ocenione przez prowadzących zajęcia i przez koordynatora kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość” – Zdzisław Chmielarz, nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w Parczewie.*

„Głównym założeniem Obozu było połączenie wypoczynku w pięknych górskich miejscowościach z poszerzeniem wiedzy teoretycznej zdobytej w szkole oraz praktycznych umiejętności z zakresu przedsiębiorczości i technologii informacyjnej. Zajęcia z przedsiębiorczości koncentrowały się głównie na pomaganiu młodym uczestnikom obozu w odkrywaniu i rozwijaniu inicjatywności oraz kreatywności. Uczestnicy uzyskali teoretyczne informacje na temat zakładania i prowadzenia firmy oraz mieli okazję zapoznać się z ofertą gospodarczą regionu i na podstawie uzyskanych informacji wybrać najbardziej interesującą ich branżę oraz spróbować założyć własną działalność gospodarczą. Obecni podczas zajęć trenerzy służyli uczestnikom wszelkimi niezbędnymi poradami i pomocą. Pod koniec zajęć młodzież przygotowała krótką prezentację o założonej przez siebie działalności gospodarczej a następnie przedstawiła ją pozostałym uczestnikom. Finałem Obozu był wybór najlepszego pomysłu, którego autorzy zostali wyróżnieni. Dodatkowo uczestnicy Obozu korzystali z szeregu atrakcji urozmaicających zajęcia dydaktyczne. Były to przede wszystkim różnego rodzaju zajęcia sportowe – od pieszych wędrówek po okolicznych górach, po wyjazdy do Aquaparku. Oprócz tego młodzież uczestniczyła w wycieczkach krajo-

znawczych połączonych z poznawaniem miejscowej kultury, architektury oraz regionalnego środowiska gospodarczego.

Wszyscy uczniowie uczestniczący w Obozie otrzymali dyplomy potwierdzające zdobyte umiejętności, a także drobne upominki takie jak; plecak, czapkę, koszulkę – wszystko z logo SKK.” – Maria Kocewiak – Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Nowej Wsi

W trakcie realizacji programu **przedsiębiorczości** powstały bardzo ciekawe propozycje utworzenia firm. Warunkiem była lokalizacja przedsięwzięcia gospodarczego na terenie lub w okolicy Zakopanego. Przykładowe, nazwy opracowanych w grupach pomysłów uczniów na „Biznes moich marzeń”.

1. XSTREME SCHOOL, Sp. z o.o. - Prowadzenie szkoły sportów ekstremalnych,
2. AGROVITA, Sp. z o.o. - Działalność agroturystyczna
3. HOTEL TROJAN, Sp. z o.o. - Prowadzenie działalności z branży turystycznej i rekreacyjnej
4. GÓR-DOM, Sp. z o.o. - Produkcja i montaż domów w stylu góralskim, produkcja i sprzedaż drewnianych elementów do pokrycia dachów, produkcja i sprzedaż desek podłogowych i ściennych oraz płyt wiórowych.
5. TERM-LUX, Spółka Akcyjna, – Wykorzystanie źródeł termalnych do ogrzania mieszkań, obiektów i instytucji publicznych, hoteli oraz domów jednorodzinnych w Zakopanem, przetwarzanie energii cieplnej na elektryczną i jej sprzedaż.
6. U SZCZYTU - kompleks odnowy biologicznej, Sp. z o.o. - Wykorzystanie wód termalnych w wybudowanym SPA, basenach, saunie, salonie odnowy biologicznej, organizacja specjalistycznych wycieczek po górach, spływów kajakowych, lotów paralotnią i balonem, prowadzenie wypożyczalni sprzętu do sportów zimowych i letnich na terenie Poronina.
7. TRAFICO Spółka Akcyjna - Budowa i prowadzenie kompleksu wypoczynkowego z największym w Polsce polem golfowym, usługi hotelarskie i gastronomiczne dla turystów w Zakopanem
8. Z CIUPAGĄ W RĘKU-wioska ekologiczna, Sp. z o.o.- Wynajmowanie domków zaprojektowanych na pierwotny wzór dawnych chat góralskich, prowadzenie tradycyjnego trybu życia przez turystów z dala od cywilizacji (noszenie dawnych strojów, wyrabianie i jedzenie ekologicznych góralskich potraw itd.)
9. DROG-BUD, Sp. z o. o. - Budowa wielopoziomowych dróg i autostrad oraz mostów i wiaduktów, modernizacja i naprawa ulic oraz dróg w miastach.
10. MŁODOŚĆ W TATRACH, Spółka Akcyjna - Świadczenie usług kosmetyczno-fryzjerskich we współpracy ze stylistami, budowa i prowadzenie salonu odnowy biologicznej, sauny, siłowni, salonu wizażu, solarium.

Reasumując, należy stwierdzić, że uczniowie wykazywali się pomysłowością i kreatywnością. Na uwagę zasługują nazwy „zakładanych firm” i zakres ich działania. Było to możliwe dzięki stworzeniu możliwości obserwowania życia codziennego i gospodarczego podczas pobytu na obozie.

Świadczą o tym przykładowe wspomnienia z WON.

„Dziesięciu uczniów przez siedem dni uczyło się prowadzić działalność biznesową. Najpierw poznawali funkcjonujące na terenie Zakopanego firmy a następnie,

*w trakcie zajęć warsztatowych, kreowali „Biznesy własnych marzeń”. Ostatecznym efektem ich działań było wiele ciekawych propozycji, które prezentowali dla całej grypy danego turnusu. W wolnym od zajęć czasie uczestnicy obozu korzystali z szeregu atrakcji”... **Andrzej Kowal, nauczyciel podstaw przedsiębiorczości w ZST w Łańcucie***

Prezentacja propozycji utworzonych firm

Opowieści o zbójnikach, zbójowaniu oraz kierpcach i oscypkach w wydaniu oryginalnego górala podczas spotkania w Izbie Regionalnej

W trakcie zwiedzania skoczni można było zająć miejsce nawet na najwyższym stopniu podium

Chwila odpoczynku nad Czarnym Stawem Gąsienicowym przed powrotem do miejsca zakwaterowania

W trakcie realizacji programów **technologii informacyjnej** na Wakacyjnych Obozach Naukowych powstawały pocztówki, krótkie filmy, pamiętniki z okolic górskich i nadmorskich.

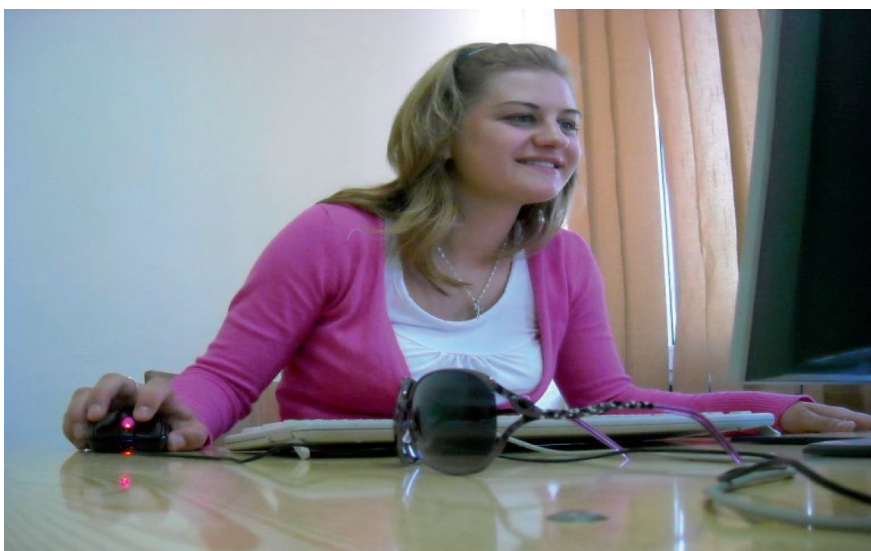
W związku z tym, że zajęcia odbywały się jednocześnie w Zakopanem i Rzucewie nad morzem zorganizowana była możliwość codziennego kontaktu z koordynatorem merytorycznym kompetencji informatycznych. Porozumiewanie się było możliwe dzięki wykorzystaniu Internetu. Była też możliwość porozumiewania się kierowników obozów, trenerów i uczniów z obozu nadmorskiego i odbywającego się w górach.

Wakacyjne Obozy Naukowe, 8-15 lipca 2010 r. – Poronin

Kompetencja - Technologia informatyczna

Zajęcia w pracowni komputerowej

Zajęcia w pracowni komputerowej

Przed wyjazdem na wycieczkę

Uczniowie podziwiają
górskie widoki

*Zwiedzanie Zakopanego
i okolic*

W AQUA PARKU

Wakacyjne Obozy Naukowe z kompetencji informatycznych odbywały się również w Rzu-
cewie nad morzem. Poniżej fotografie grup uczniów z poszczególnych szkół i całego zespołu
jednego z turnusów.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Nowej Wsi

Rzucewo 6-12 lipiec 2010

Kadra Obozu

Powyzsze pocztówki zostały wykonane przez uczniow w ramach zajec WON

W trakcie obozów z **języków obcych** opracowywane były scenki odgrywane w języku wykładowym danego programu

Przykładowe wypowiedzi nauczycieli:

„Wakacyjne Obozy Naukowe z języków obcych w roku 2011 odbywały się w Poroninie k/Zakopanego. Uczniowie uczestniczyli w codziennych zajęciach merytorycznych zorganizowanych jak również w wycieczkach turystyczno- krajoznawczych poznając piękno krajobrazu tatrzańskiego. Dzięki temu nauczyciele mieli możliwość doskonalić swoje umiejętności organizatorskie i integracyjno – wychowawcze oraz sposób organizowania wypoczynku wakacyjnego dla uczniów.

Udział młodzieży w WON był również świetną promocją szkoły w środowisku szkolnym i lokalnym...” Jacek Trzyna, Nauczyciel języka angielskiego w ZST w Łańcucie.

Poniżej dokumentacja fotograficzna nauczyciela, opiekuna WON

Zajęcia z języka
angielskiego

Poznajemy Zakopane
„po angielsku”

Matematyka

Jako wzorcowe można potraktować przygotowanie programu, materiałów oraz szczegółowych wskazówek dla trenerów przez koordynatora merytorycznego kompetencji matematycznych. Poniżej pełny zestaw informacji, wytycznych i oczekiwań.

INFORMACJE, OCZEKIWANIA I WYTYCZNE SZCZEGÓŁOWE DLA TRENERÓW WON_2011 MATEMATYKA

1. Opis programu i wytyczne do realizacji poszczególnych modułów.

Kompetencje matematyczne określone w dokumencie „**Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – Europejskie ramy odniesienia**” (MKKE) są definiowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji.

Wiedza:

- W1. rozumienie terminów i pojęć matematycznych,
- W2. dobrze opanowana umiejętność liczenia,
- W3. znajomość miar i struktur,
- W4. znajomość głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej,
- W5. świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Umiejętności:

- U1. stosować główne zasady i procesy matematyczne w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych (rozumować w sposób matematyczny),
- U2. śledzić i oceniać ciągi argumentów (rozumieć dowód matematyczny),
- U3. przekazywać komunikaty stosując język matematyczny,
- U4. korzystać z tekstu matematycznego.

Postawy:

- P1. przejawiać szacunek dla prawdy,
- P2. dążyć do szukania przyczyn,
- P3. oceniać zasadność wnioskowań i działań.

I. Wykresy funkcji

Analiza przykładów wykresów funkcji; zwrócenie uwagi na dobór jednostek, położenie osi układu współrzędnych, związek „kształtu” wykresu z dziedziną funkcji, różne sposoby przedstawienia funkcji danej wykresem, własności funkcji prezentowanych na wykresach. Ocena przydatności prezentacji funkcji za pomocą wykresu. Szkicowanie wykresów funkcji opisanych wzorem, tabelką, grafem. Szkicowanie wykresów funkcji spełniających określone warunki. Wykres „sklejenia funkcji”. Ocena poprawności wykonanych wykresów. Graficzne rozwiązywanie równań i nierówności.

II. Konstrukcje geometryczne przy użyciu klocków edukacyjnych

Demonstracja przykładów figur skonstruowanych za pomocą przygotowanych zestawów klocków „EPIDEIXIS” (BIO i GEO) oraz puzzli edukacyjnych (EUKLID, FAN, GEM, TAN-GRAM - „PUZZLOMATIC”). Analiza własności klocków w każdym zestawie. Układanie określonych rysunkiem figur. Formułowanie spostrzeżeń opisujących prawidłowości, jakie należy wykorzystać podczas konstrukcji. Projektowanie i układanie figur wg pomysłów uczestników. Praca w zespołach 4-osobowych, tak by każdy zespół miał okazję popracować z każdym zestawem klocków. Warto pomyśleć o współzawodnictwie między zespołami.

Informacje od autorów klocków EPIDEIXIS:

ZESTAW - BIO

Zestaw zawiera zadania prowadzące do zrozumienia podstaw RYSUNKU TECHNICZNEGO i rozwijające wyobraźnię przestrzenną dziecka. Jest swoistą GIMNASTYKĄ DLA ROZUMU.

*Podczas zabawy tymi prostymi (z pozoru) klockami dziecko może dojść do zrozumienia **ważności rysunku technicznego** i jego znajomości dla wielu dziedzin życia zawodowego dorosłych.*

Dzięki za wszystko i czynnościom wykonywanym za pomocą klocków BIO dziecko;

- uczy się czytać plany budowlane
- uczy się konstruować według planu
- poznaje sposoby rzutowania na płaszczyznę
- buduje wg własnego pomysłu i próbuje narysować swój „plan” budowli

Posługując się opisywanymi klockami można wzbogacić zabawy konstrukcyjne elementami arytmetyki czyli łączyć budowę z kosztorysem.

I tak:

- możemy liczyć klocki (cegły budowlane)
- możemy ważyć; 1 klocek = 5 ton
- sporządzamy kosztorys; 1 klocek = 100 zł
- mierzymy długości; stołu – 1 klocek miarką
- ciekawe będą także zabawy konstrukcyjne; budujemy dom, pojazd kosmiczny, miasto, pociąg towarowy itp.

ZESTAW - KOSTKA UNIWERSALNA

- Zestaw składa się z 7 figur zbudowanych ze sklejonych odpowiednio sześciątów.
- Figury te są kolorowe – każda w innym kolorze.
- Propozycje wzorów konstrukcyjnych zawarte są w załączonej książeczce.
- 12 pomysłów wzorów ułożyli dorośli, a pozostałe propozycje wzorów konstrukcyjnych są pomysłami dziecięcymi.

Dzięki zabawie z użyciem w/w klocków uczniowie:

- wzbogacają swe doświadczenia geometryczne
- rozwijają wyobraźnię przestrzenną
- rozwijają myślenie strategiczne
- ćwiczą cierpliwość i wytrwałość
- doskonalą spostrzeganie zmysłowe
- rozwijają umiejętność obserwacji – stosują elementy kombinatoryki
- rozwijają fantazje i pomysłowość
- uczą się budowania według planu
- uczą się sporządzania planu według budowli
- odczuwają radość tworzenia
- doskonalą sprawność manualną oraz koordynację wzrokowo – ruchową
- uczą się tworzenia przestrzennych form geometrycznych.

III. Konstrukcje geometryczne w terenie

Projektowanie sposobu wytyczania „poletek” określonych kształtów (kwadratu, trójkąta prostokątnego, trójkąta równoramiennego, rombu itp.), przy użyciu sznurka i kołków. Dowodzenie poprawności projektowanych konstrukcji. Praktyczne wykonywanie zaplanowanych konstrukcji w terenie. Ocena praktycznej przydatności tego typu umiejętności. **Warsztaty** poświęcone de facto rozwiązywaniu zadań konstrukcyjnych; konstrukcje przy pomocy cyrkla i linijki.

Proponowany model scenariusza zajęć warsztatowych

I. Informacje wstępne

Nazwa warsztatu

Miejsce zajęć Osoba prowadząca

Czas trwania zajęć:

Uczestnicy warsztatów (kto i w jakiej liczbie?):

II. Założenia dydaktyczne i wychowawcze

1. Cele warsztatu

2. Tematyka

3. Przewidywane rezultaty/produkty (zwięzły opis)

4. Opis warunków i metod pracy (wyposażenie, materiały, przestrzeń, narzędzia)

III. Zadania i rola nauczyciela:

IV. Zadania i rola ucznia

V. Przebieg warsztatów (powitanie, przedstawienie celów, tematyki, metod pracy, przeprowadzenie treningu, pokaz, podsumowanie ćwiczeń lub praca w grupach, prezentacja i ocena, ewaluacja zajęć)

IV. Program CABRI w uczeniu się matematyki.

Możliwości praktycznego wykorzystania wiedzy matematycznej przy użyciu komputera i programu CABRI. Prezentacje obiektów matematycznych na ekranie komputera i możliwości badania relacji między nimi. Dynamiczne konstrukcje CABRI i ich walory w uczeniu się matematyki. Ilustracja powiązań treści różnych działów matematyki i korzyści, które wynikają stąd dla uczącego się tej dziedziny wiedzy.

V. Język matematyki

Charakterystyka języka matematyki i stylu matematycznego. Wskazywanie wśród podanych przykładów, tekstów napisanych w tzw. stylu matematycznym. Tworzenie własnych tekstów, w tym opisujących obiekty matematyczne, zależności między obiektami lub wielkościami. Badanie poprawności wytworzonych tekstów. Konstruowanie zadań tekstowych i ich krytyczna analiza, m.in. poprzez ich rozwiązywanie. Elementy rywalizacji: grupy redagujące zadania i grupy rozwiązujące je. Ocena praktycznej przydatności posiadania umiejętności tego typu.

Bardzo ważne są przykłady różnorodnych tekstów i charakterystyka języka matematyki.

VI. Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia

Wskazane jest aby zadanie to realizować w trakcie całego turnusu. Należy wykorzystać **metodą projektów**.

Analiza różnych sytuacji szkolnych i pozaszkolnych, osobistych i zawodowych, w których człowiek nie znający matematyki nie radzi sobie bez pomocy innych.

Należy wykorzystać sytuacje, jakie mogą zdarzyć się: w szkole, pracy zawodowej, podczas zakupów, w banku, gospodarstwie domowym, w czasie wakacji (urlopu), w podróży, podczas korzystania z informacji przekazywanej przez różne media itp.

Każda z grup wybiera 5 spośród podanych przez trenera lub samodzielnie zaproponowanych sytuacji i w 4-osobowych zespołach (każdy zespół pracuje nad jedną sytuacją) w ciągu 5 dni, pod kierunkiem trenera-opiekuna grupy, przygotowuje 3-4 minutowe scenki (dialogi, monologi, itp.) adekwatne do wybranych sytuacji.

Trafność ujęcia wybranych przykładów w formę dialogu, monologu, wiersza, piosenki, scenki itp. będzie przedmiotem oceny specjalnie wyłonionego jury, w ramach konkursu **Pt. Matematyczny analfabeta**, który odbędzie się podczas spotkania kończącego obóz.

W kolejnych dniach realizując wyznaczoną tematykę, równocześnie nadzorujemy realizację zadań przez zespoły uczniowskie. Warto byłoby także dokonać w grupie wstępnej prezenta-

cji wytworów. Siódmego dnia odbędzie się konkurs, w którym biorą udział wszyscy uczestnicy danego turnusu.

Jury złożone z 4 nauczycieli oraz 4 przedstawicieli grup (wszystkie osoby powinny reprezentować różne szkoły) dokona oceny wytworów, posługując się specjalnie przygotowanym arkuszem.

Każdy zespół utrwała efekty swojej pracy w formie pisemnej i/lub video. Dla członków zespołu, który uzyska najwyższą punktację przewidziano nagrody rzeczowe.

Ewaluacja końcowa w siódmym dniu zajęć, w czasie, gdy jury oblicza punkty.

Ankieta końcowa – na zakończenie szóstego dnia zajęć (KODOWANIE).

2. WON matematyka. instrukcja dla trenera

1. Należy zgłosić się do Ośrodka wczesnym popołudniem w dniu poprzedzającym zajęcia (pierwszym dniu obozu) i wziąć udział w spotkaniu trenerów z przedstawicielem WSEI; zapoznać się z organizacją WON, harmonogramem zajęć oraz przygotowaną dla każdego z Państwa dokumentacją.
2. Proszę obejrzeć salę i przygotować ją do zajęć, a następnie wziąć udział w spotkaniu otwierającym WON (wieczorem w pierwszym dniu obozu).
3. **Każdy z Trenerów przygotowuje konspekty (scenariusze) swoich zajęć i przekazuje do mnie w formie elektronicznej ostateczną ich wersję. Proszę też jeden egzemplarz każdego konspektu zabrać ze sobą na obóz.**
4. W dniach 2.-6. Zajęcia odbywają się wg harmonogramów zamieszczonych w dziennikach.
5. Natomiast 7. dnia odbędzie się finał konkursu na najlepszą pracę w ramach projektu **Matematyczny analfabeta w realiach dzisiejszego życia**, zapisanego jako Moduł VI. Proszę wszystkich Trenerów, aby włączyli się do realizacji tego zadania.
6. Na wszystkich turnusach (poza VII. Lidzbark) odpowiedzialnym za organizację konkursów jest p. Cezary Figura, a na turnusie VII. W Lidzbarku p. Stanisław Rajda. Skład jury – nauczyciele, ze wszystkich szkół uczestniczących w turnusie. Wygrywa zespół, który uzyska największą liczbę punktów. Każdy z uczestników tego zespołu otrzymuje nagrodę (nagrody u przedstawiciela WSEI).
7. Wymienieni wyżej Koledzy otrzymali stosowne materiały (arkusze oceny dla jurorów oraz arkusz zbiorczy do ustalenia łącznej punktacji).
8. Projekt należy realizować w ciągu całego tygodnia - założenie Projektu, podpisanie kontraktu, przeprowadzenie konsultacji, wybór **dwóch** najlepszych zespołów z grupy, do udziału w konkursowych szrankach.
9. W ramach Modułu I. proszę przeprowadzić ankietę wstępną. Umówić się z uczniami, aby każdy obrał sobie dowolny trzycyfrowy kod, zapamiętał go albo zapisał w swoim notatniku i zastosował w ankiecie wstępnej, a potem w ankiecie końcowej. Kodowanie jest niezbędne do tego, aby ankieta była anonimowa, a wyniki ankiety wstępnej dały się porównać z wynikami ankiety końcowej.

10. Ankieta wstępna (egzemplarze w kopercie dla trenera-opiekuna grupy), to ankieta merytoryczna. Należy się zapoznać w wypowiedziami uczniów, m.in. kwestia oczekiwań pod adresem WON; wyniki tej ankiety powinny być, o ile to możliwe, wykorzystane w pracy z młodzieżą podczas obozu.
11. Ankieta końcowa jest także ankietą merytoryczną (egzemplarze w kopercie dla trenera-opiekuna grupy). Zebrane za jej pomocą informacje, a także informacje z ankiety wstępnej, należy wykorzystać w opracowaniu podsumowującym pracę trenera-opiekuna z daną grupą uczniów. Formularz takiego opracowania otrzymają Państwo e-mailem.
12. Ponadto, na zakończenie turnusu, uczestnicy obozu wypełniają będą ankietę ewaluacyjną obozu, egzemplarze w kopercie dla Trenera. Zadaniem każdego Trenera będzie opracowanie raportów. Wzór zostanie przesłany przez dyr. A. Piłata.
13. Uczniowie będą wyposażeni w notatniki i długopisy. Flipcharty i pisaki są na wyposażeniu sal. Rzutnik multimedialny i laptop można wypożyczyć na czas zajęć od przedstawiciela WSEI. W Ośrodku nie będzie ksero.
14. Kołki i sznurki, a także papier milimetrowy, kolorowe ołówki, ekierki i gumki, zostały wyekspediowane do Lidzbarka oraz do Poronin i są u przedstawiciela WSEI. Po wykorzystaniu tych materiałów należy je przekazywać pracownikowi WSEI, do przechowania dla kolejnego turnusu.
15. Klocki zostały przekazane trenerom rozpoczynającym zajęcia w Module II. i po zakończeniu turnusu powinny być pozostawione w Ośrodku u przedstawiciela WSEI dla kolejnego turnusu.
16. Niestety nie przewidziałam młotka do wbijania kołków, cyrkli i temperówek do ostrzenia ołówków. Co do cyrkli, to świadomie - myślałam o konstrukcji pierwotnej „w myśli”, a wtórnej na łące czy boisku.
17. W przypadku niesprzyjającej pogody konstrukcje z modułu III. można przeprowadzić w dużej sali.
18. Trenerzy-opiekunowie grup są odpowiedzialni za uzupełnienie dziennika (podpisany niebieskim długopisem) zgodnie z instrukcją przedstawiciela WSEI. Dziennik ten należy przekazać po zakończeniu turnusu przedstawicielowi WSEI.
19. Na zakończenie turnusu należy przekazać przedstawicielowi WSEI:
 - dziennik zajęć zawierający wszystkie niezbędne wpisy,
 - wypełnione przez uczniów ankiety (wstępną, końcową i ewaluacyjną) oraz podsumowanie pracy grupy podczas WON, opracowane na ich podstawie,
 - szczególnie wartościowe uczniowskie rozwiązania problemów,
 - zapisane lub utrwalone w inny sposób prezentacje efektów pracy projektowej,
 - protokoły z ocenami jury konkursowego.
20. Opracowane raporty z ankiet ewaluacyjnych należy przesłać niezwłocznie do p. dyr. A. Piłata (warunek realizacji rachunku).

Maria Sobczak

koordynator merytoryczny kompetencji matematycznej

Ankiety przeprowadzone na rozpoczęcie zajęć były analizowane przez trenerów. Pozwoliło im to na poznanie uzdolnień uczniów i ich zainteresowań w świetle dokonywanej samooceny. oczekiwania Po zakończonych kolejnych turnusach trenerzy przesyłali ankiety prowadzone na rozpoczęcie i zakończenie zajęć do koordynatora merytorycznego kompetencji matematycznej. Opracowane ankiety pozwoliły na przedstawienie następujących wniosków:

Wakacyjny Obóz Naukowy z Matematyki w ocenie uczestników

Projektując zajęcia Wakacyjnego Obozu Naukowego z matematyki zaplanowano dodatkowo, poza ewaluacją wewnętrzną Projektu *Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej*, dwukrotne badanie ankietowe uczniów. Badanie przeprowadzane było w pierwszym i ostatnim dniu pobytu na obozie. Ankietowani byli wszyscy uczestnicy 25 grup, łącznie 487 uczniów. Obydwie ankiety były anonimowe, ale każdy z uczestników oznaczał je tym samym, tylko sobie znanym kodem. Umożliwiło to połączenie informacji z obydwu ankiet wypełnionych przez danego uczestnika.

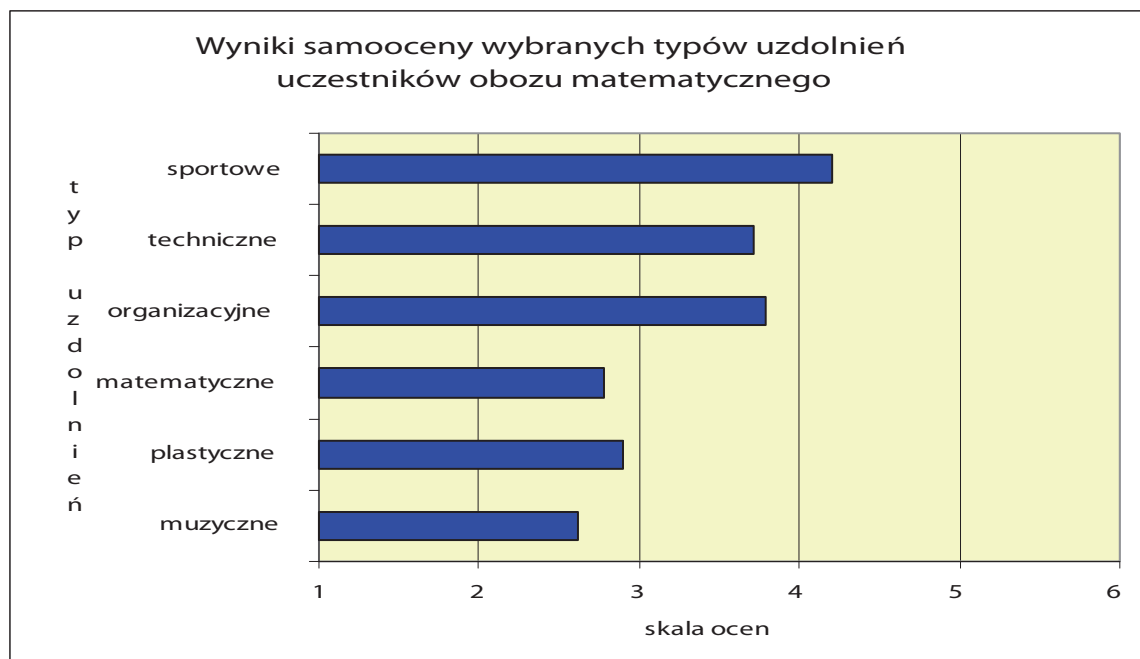
Ankieta wstępna składała się z pięciu pytań. Miała ona dostarczyć prowadzącym zajęcia informacji nt. samooceny uzdolnień uczestników, ich postaw wobec uczenia się matematyki i oceny własnych możliwości nauczania się tego przedmiotu, ich zainteresowań matematycznych, a także oczekiwań związanych z pobytem na obozie. Pozwalało to trenerom dostosować poziom trudności i formy zajęć do oczekiwań uczestników.

Natomiast ankieta końcowa (3 pytania) miała na celu:

- określenie stopnia zgodności oczekiwań uczestników wobec zajęć Wakacyjnego Obozu Naukowego z ich realizacją,
- ustalenie tematyki, która najbardziej zainteresowała młodzież,
- ocenę efektów uczestnictwa w zajęciach.

Samooceny dokonywali uczestnicy w odniesieniu do uzdolnień muzycznych, plastycznych, matematycznych, organizacyjnych, technicznych, a także sportowych, zaznaczając oceny na skalach od 1 (brak uzdolnień) do 6 (talent). Informacje uzyskane w tej kwestii pozwalały kierować pracami uczniów min. podczas realizacji zajęć nt. „Matematyczny analfabeta w realiach współczesnego życia”, które przeprowadzono metodą projektów. Średnie ocen przedstawia Rys. 1.

Obliczone średnie deklarowanego poziomu dla poszczególnych typów uzdolnień przyjęły najwyższe wartości dla uzdolnień sportowych, a w drugiej kolejności uzdolnień organizacyjnych. Osiągnęły one poziom nieco wyższy niż środek skali. Podobną wartość uzyskały uzdolnienia techniczne. Natomiast dla uzdolnień matematycznych i muzycznych wartość średnia jest wyraźnie niższa niż 3.

Rys. 1. Samoocena wybranych typów uzdolnień uczestników obozu matematycznego

Określenie kierunku zainteresowań matematycznych przyniosło nieco zaskakujący wynik; częściej niż co czwartego uczestnika interesuje geometria. Być może wiąże się to z potrzebami kształcenia zawodowego. Niespełna 20% deklarowało zainteresowanie nauką o funkcjach. Ponad 10% badanych przyznało, że nie interesuje ich matematyka, a podobny odsetek badanych nie udzielił żadnej odpowiedzi na to pytanie. Część badanych wskazywała jako kierunki zainteresowań te działy lub aktywności matematyczne, które najlepiej opanowali.

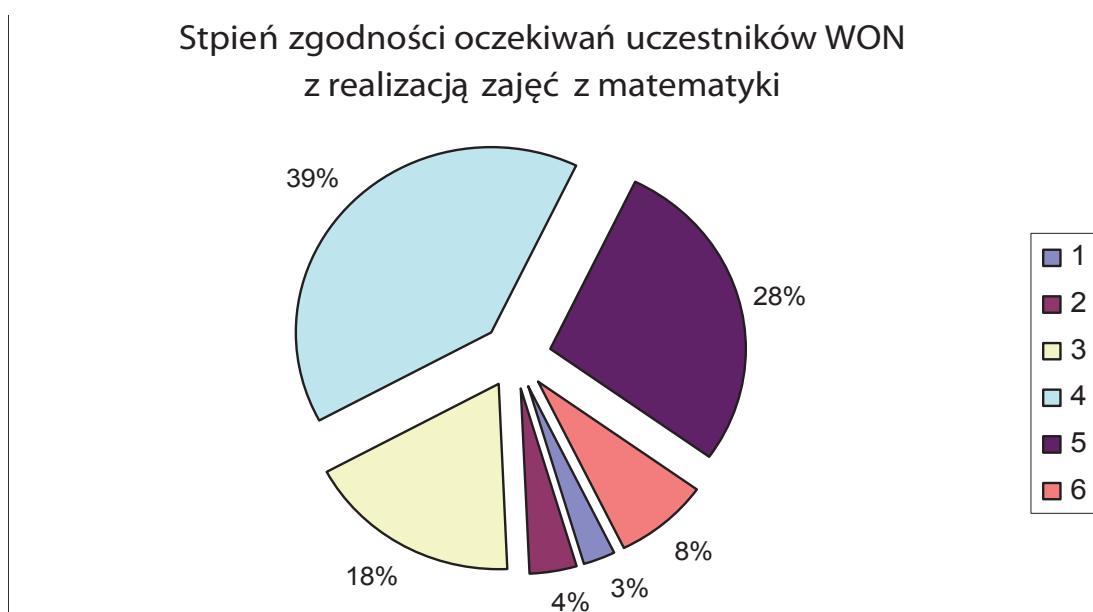
Swoją postawę wobec uczenia się matematyki respondenci wyrażali wybierając po dwa określenia spośród siedmiu podanych. Z dużą przyjemnością uczy się matematyki mniej niż 10% respondentów ankiety, nieco ponad połowa uczy się tego przedmiotu ze względu na plany podjęcia studiów wyższych, a blisko 40% ze względu na zawód, do którego się przygotowuje. Co trzeci badany stwierdza, że matematyka jest trudna i nudna, więc jak może unika uczenia się jej. Ponad 40% uczy się, bo musi. Tylko ok. 3% badanych przyznaje, że nie uczy się matematyki.

Kolejna kwestia to indywidualna ocena możliwości nauczania się matematyki; tu także ankietowani wybierali po dwie odpowiedzi spośród siedmiu podanych. Zaledwie 15% uczestników z łatwością opanowuje wiedzę matematyczną. Podobna liczba respondentów przyznaje, że uzyskanie przez nich pozytywnych efektów w uczeniu się matematyki jest okupione ciężką pracą. Matematyka jest najtrudniejszym przedmiotem dla 20% ankietowanych, a dalsze 10% musi korzystać z pomocy w nauce. Blisko 25% przyznaje, że nauczanie się matematyki jest dla nich dostępne, ale brak im chęci do nauki. Ponad 40% badanych jest zadowolonych z efektów uczenia się matematyki.

Pytanie 5. (otwarte) dotyczyło oczekiwań uczestników co do zajęć z matematyki podczas pobytu na obozie matematycznym. Były one bardzo zróżnicowane. Od propozycji drastycznego ograniczenia czasu ich trwania i zajęcia się zabawą oraz rekreacją, a także poznawaniem rówieśników z innych szkół, do zgłaszania potrzeb poszerzenia wiedzy matematycznej, rozwinięcia zainteresowań, wzmocnienia motywacji do uczenia się matematyki. Liczna grupa ankietowa-

nych chciała zajęć luźniejszych niż na lekcjach, połączonych z zabawą, ale równocześnie interesujących, poprowadzonych zrozumiale, dających szansę poznania nowych treści, zorganizowanych w miłej atmosferze.

Odpowiedzi na pytanie 1. ankiety końcowej pozwoliły prowadzącym zajęcia uzyskać informację w kwestii zgodności zajęć z matematyki z oczekiwaniami młodzieży. Uczestnicy zaznaczali stopień spełnienia oczekiwań na skali od 1 (zupełnie niezgodne) do 6 (w pełni zgodne),

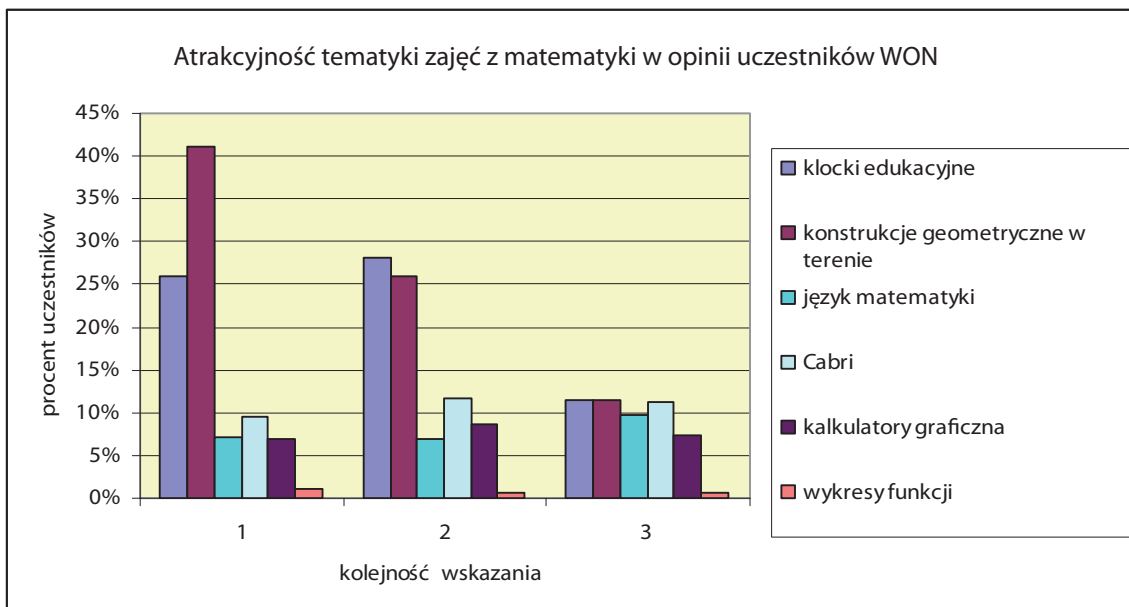
Rys. 2. Zgodność oczekiwań z realizacją w ocenie uczestników

Realizacja zajęć z zakresu matematyki podczas Wakacyjnego Obozu naukowego okazała się dość zgodna z oczekiwaniami uczestników; dominują oceny: 4 i 5; łącznie przyznało je 77% respondentów. Średnia także nieco przewyższa 4.

Tematy szczególnie interesujących zajęć podawali uczestnicy w odpowiedzi na pytanie 2. ankiety końcowej. Wykres na Rys. 2. ilustruje wybory ankietowanych przedstawione na rys. 3.

Okazało się, że na pierwszym miejscu znalazły się zajęcia w terenie, podczas których uczniowie praktycznie rozwiązywali zadania konstrukcyjne. Realizację tego tematu przeprowadzono metodą projektów, stosując pracę w grupach. Zapewne na atrakcyjność tego tematu wpłynęło też miejsce realizacji zajęć.

Drugie miejsce przypadło zajęciom poświęconym budowaniu figur przy użyciu klocków edukacyjnych. Uczestnicy musieli wykazać się wyobraźnią i wiedzą geometryczną, a także pomysłowością. Podczas zajęć możliwe było wprowadzenie rywalizacji pomiędzy zespołami, co również sprzyjało wzrostowi atrakcyjności tego tematu.

Rys. 3. Wybór trzech najbardziej interesujących tematów zajęć podczas WON

Trzecie pod względem atrakcyjności miejsce zajęły zajęcia z użyciem programu Cabri. Tutaj zapewne dużą rolę odegrało wykorzystanie komputera i specjalnego oprogramowania. Doświadczenia zdobyte w projekcie Szkoła Kluczowych Kompetencji utwierdziły prowadzących w przekonaniu, że zajęcia z wykorzystaniem TI są bardziej atrakcyjne dla uczestników. Potwierdza to również wysoka ranga zajęć z użyciem kalkulatorów graficznych.

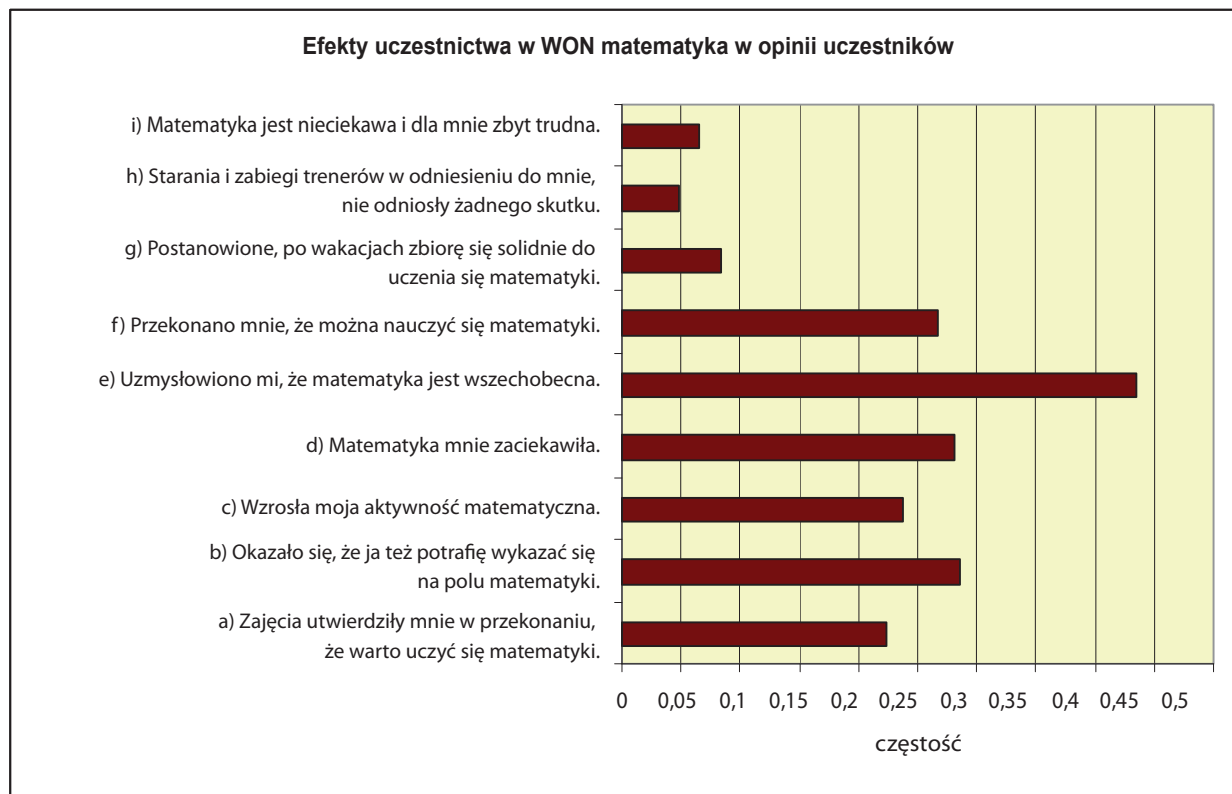
Kolejne, czwarte miejsce, przyznali uczestnicy zajęciom poświęconym rozwijaniu umiejętności posługiwania się językiem matematyki. Umiejętności z tego zakresu stanowią komponenty rozwijanej w projekcie kompetencji matematycznej. Realizacja tej tematyki sprzyjała wprost celom projektu.

Trzecie pytanie ankiety końcowej dotyczyło efektów uczestnictwa w Wakacyjnym Obozie Naukowym z matematyki. Każdy z respondentów ankiety wskazywał jako odpowiedź dwa stwierdzenia spośród dziewięciu podanych, Rys. 4.

Najliczniej wybierano stwierdzenie e) – 43% wskazań. Stwierdzenia b), d), f) wybierało po ok. 27% badanych, natomiast a) i c) po około 23%. Wszystkie wymienione stwierdzenia stanowią charakterystykę pozytywnych skutków udziału w zajęciach z matematyki.

Pozytywny obraz efektów zakłócają stwierdzenia kilku procent badanych, którzy okazali się odpornymi na zabiegi trenerów. Kodowanie ankiet pozwoliło stwierdzić, że uczniowie ci nie interesowali się matematyką, a co do zajęć podczas obozu mieli najczęściej życzenie: powinny być krótkie i bezstresowe.

Zebrane w tym badaniu informacje pozwoliły prowadzącym zajęcia skonfrontować własne plany dydaktyczne i ich realizację z opiniami uczestników obozu naukowego oraz określonymi przez odbiorców efektami. Zapewne dzięki temu prowadzący zajęcia wzbogacili swoje doświadczenia, zaś uczestnicy mieli okazję bez skrępowania wyrazić własne opinie.

Rys. 4. Charakterystyka efektów uczestnictwa w WON matematyka w opinii uczestników

Szczególnie przydatne w projektowaniu w przyszłości zajęć pozalekcyjnych lub pozaszkolnych mogą okazać się informacje nt. oczekiwań młodzieży oraz ocena atrakcyjności tematyki realizowanej podczas Wakacyjnego Obozu Naukowego.

Ponadto poznanie postaw wobec uczenia się matematyki w dużej liczbie grup uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, zlokalizowanych w różnych środowiskach w kilku regionach Polski, powinno być wykorzystane przy projektowaniu oddziaływań wzmacniających motywację do nauki.

Propozycja opracowanych informacji i wskazówek dla trenerów realizujących zajęcia z matematyki może być wykorzystana jako przykład do opracowywania zaleceń i oczekiwań dla:

- kadry kierowniczej opracowującej wytyczne dla swoich pracowników zarówno pedagogicznych jak i administracyjno – obsługowych;
- przedstawicieli nadzoru pedagogicznego przygotowujących informacje i wskazówki dla kadry kierowniczej i nauczycieli;
- przedstawicieli organów prowadzących szkoły opracowujących oczekiwania względem pracy w prowadzonych placówkach
- autorów opracowujących materiały dydaktyczne dla nauczycieli;
- nauczycieli przygotowujących instrukcje do ćwiczeń dla uczniów;

Przykładem, który warto wykorzystywać jest przygotowana, przeprowadzona i wykorzystywana ewaluacja prowadzona w trakcie Wakacyjnych Obozów Naukowych z matematyki. Po-

znawanie uczniów na początku realizacji programu jest bardzo istotne podczas jego realizacji. W zależności od rozpoznanych predyspozycji i oczekiwań dotyczących zajęć, które uczniowie rozpoczynają można wprowadzać modyfikacje w zakresie sposobów organizacji procesu nauczania /uczenia się. Nie jest tajemnicą, że te same cele można osiągać na wiele różnych sposobów. W ustaleniu tych sposobów bardzo istotna jest znajomość tych z którymi realizuje się zajęcia. Bardzo istotna była tu wiedza trenerów odnośnie stosunku i zainteresowania uczniów matematyką (przedmiotem nauczania).

Prowadzenie tego typu rozpoznawania uczniów może być wykorzystywane w różnych sytuacjach:

- przez nauczycieli rozpoczynających pracę z nową klasą w zakresie każdego przedmiotu,
- przed rozpoczęciem realizacji nowego działu programowego,
- przez wychowawcę obejmującego opieką klasę, grupę na kolonii czy obozie,
- przez trenerów, edukatorów realizujących zajęcia z różnymi grupami,
- podczas realizacji nawet bardzo krótkich programów edukacyjnych (WON trwał i tydzień),
- w realizacji wycieczek przedmiotowych czy turystycznych,

Przedstawione, szczegółowe sposoby realizacji programów merytorycznych i uzyskane efekty pozwalają stwierdzić, że w trakcie realizacji Wakacyjnych Obozów Naukowych miało miejsce:

- doskonalenie umiejętności pracy w grupie,
- rozwój kreatywności, innowacyjności, mobilności
- przyrost wiedzy
- dokonywanie koleżeńskej oceny prac
- dokonywanie trafnej samooceny
- pokonanie stresu i własnych słabości, wzrost pewności siebie, lepsze poznanie siebie,
- przygotowanie do wystąpień publicznych i prezentacji efektów własnej pracy
- właściwe prezentowanie wytworów własnej pracy.
- poznanie jak w praktyce powstaje i funkcjonuje przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej
- wzrost świadomości o roli kompetencji przedsiębiorczości i wiedzy w budowaniu własnej przyszłości
- poznanie i nawiązanie współpracy z rówieśnikami z innych szkół uczestniczących w projekcie
- wzrost zaangażowania w zajęcia pozalekcyjne

Analiza wypowiedzi nauczycieli z różnych kompetencji pozwala stwierdzić, że największym powodzeniem wśród działań projektu cieszyły się Obozy Naukowe. W trakcie pobytu uczniowie brali udział w zajęciach dydaktycznych, rekreacyjnych i rozrywkowych. Uczestnicy mieli zapewnione warunki do twórczego wypoczynku, mieli możliwość poznania swojego potencjału, predyspozycji zawodowych i zainteresowań, umiejętności pracy w zespole i komunikowania się. Podczas wycieczek i spotkań poznawali kulturę i obyczaje regionu.

Jest to doskonały przykład na realizację zajęć pozaszkolnych pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy z różnych dyscyplin naukowych, doskonalenie umiejętności jej stosowania i umiejętności uniwersalnych oraz kształtowania postaw. Może być brany pod uwagę przy opracowywaniu nowych projektów, organizowaniu wypoczynku połączonego z nauką:

- dla wyróżniających się uczniów,
- całych klas z różnych szkół o tym samym profilu zawodowym,
- w ramach współpracy pomiędzy powiatami, województwami, regionami,
- w ramach współpracy międzynarodowej,

Na podkreślenie zasługują różnorodne programy merytoryczne i bardzo atrakcyjne sposoby ich realizacji. Wiele rozwiązań może znaleźć zastosowanie w realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych na terenie szkoły.

Tematyka związana z zakładaniem działalności gospodarczej może być wykorzystane do pracy metodą projektów w ramach realizacji programu nauczania i być realistycznym wsparciem przygotowania uczniów do egzaminów zawodowych.

Opracowanie pocztówki to sposób na wykorzystanie wiedzy i umiejętności z technologii informacyjnej w praktyce, a konsultacje prowadzone z koordynatorem przez Internet lub Skype to możliwość utrzymywania stałego kontaktu z uczniami korzystającymi z indywidualnego toku nauczania lub potrzebującymi dodatkowego wsparcia w trakcie ugruntowywania niezbędnej wiedzy lub jej poszerzania przez uczniów uzdolnionych zgodnie z zasadą indywidualizacji kształcenia.

Opracowywany projekt dotyczący matematycznego analfabety zasługuje na wykorzystanie do uświadomienia młodemu człowiekowi do czego może prowadzić brak wiedzy i umiejętności z różnych przedmiotów. Pomysł ten może być również wykorzystany przez nauczycieli innych przedmiotów.

Podane, przykładowe efekty uzyskane w trakcie realizacji zajęć z poszczególnych kompetencji w zakresie integracji uczniów, umiejętnej współpracy w grupach i całych zespołach było możliwe dzięki organizacji całych obozów i poszczególnych turnusów.

Turnusy, w trakcie realizacji zajęć merytorycznych, podzielone były na 10 -20 osobowe grupy składające się z uczniów z różnych szkół. W obrębie każdej grupy uczniowie podzieleni byli na zajęcia zgodnie z założeniami programów i pomysłowością poszczególnych trenerów.

Kształtowaniu wymienionych kompetencji sprzyjały zajęcia turystyczne, rekreacyjne i sportowe.

III.4.2. Koła Naukowe

1. Założenia i cele ogólne

Główne założenia tego działania to tworzenie szkolnego ruchu naukowego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów, pobudzanie i rozszerzanie zainteresowań **naukowych** i **zawodowych** uczniów w zakresie poszczególnych kompetencji, rozwijanie wiedzy i umiejętności w odniesieniu do poszczególnych kompetencji, poznanie metod pracy umysłowej oraz podstaw twórczego myślenia, zdobywanie nowych, inspirujących doświadczeń i kontaktów przydatnych w nauce i przyszłej pracy zawodowej oraz działalności publicznej. Program Kół Naukowych był realizowany w ramach zadania 6. Wdrażanie programu rozwijania kompetencji kluczowych na zasadzie EKSTRA OUTSIDE (poza zajęciami w szkole).

Cele ogólne Kół Naukowych zakładały rozszerzenie zakresu kształcenia realizowanego w szkole w ramach matematyki, przedsiębiorczości, języków obcych i technologii informacyjnej.

Zajęcia w ramach Kół Naukowych realizowane były w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie, która jest Liderem Projektu oraz Uczelniach Partnerskich: Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu, Wyższej Szkole Biznesu im. Bpa Jana Chrapka w Radomiu oraz Wyższej Szkole Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku.

Każda z Uczelni zaproponowała inne rozwiązania organizacyjne realizacji Kół Naukowych. Programy poszczególnych kompetencji, przy wspólnych założeniach ogólnych, różniły się w opracowaniach szczegółowych. Opracowane zostały przez pracowników naukowych uczelni w porozumieniu z koordynatorami merytorycznymi poszczególnych kompetencji.

Poniżej przedstawione zostaną rozwiązania organizacyjne wszystkich uczelni realizujących Koła Naukowe oraz wybrane losowo programy poszczególnych kompetencji. Wszystkie programy zajęć Kół Naukowych realizowane były w ramach siedmiu zjazdów.

2. Przykładowe sposoby realizacji

2.1. W Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie zajęcia w ramach Kół Naukowych odbywały się w ciągu 4 semestrów a ich realizację zaplanowano w następujący sposób:

Zaplanowanych 7 zjazdów dla każdej z kompetencji, pięć pierwszych spotkań realizowano w siedzibie WSEI. W trakcie każdego zjazdu odbywały się zajęcia w zakresie wszystkich czterech kompetencji. Opiekę nad grupami uczniów sprawowali nauczyciele z poszczególnych szkół. Nauczyciele mieli możliwość uczestniczenia w zajęciach dla uczniów prowadzonych przez pracowników naukowych uczelni.

Szóste spotkania odbywały się na terenie szkół. Zajęcia realizowane były na forum całych klas objętych projektem. W zajęciach mogli uczestniczyć inni zainteresowani uczniowie. Zajęcia były poświęcone realizacji tematyki wynikającej z harmonogramu oraz przygotowaniu uczniów do zaprezentowania efektów swojej pracy na ostatnim spotkaniu w Uczelni.

Ostatnie, siódme spotkanie, realizowane było w aulach WSEI w Lublinie, przy udziale wszystkich uczestników KN z danej kompetencji. Uczniowie z poszczególnych szkół prezentowali na forum całego zespołu opracowane zadania.

Spotkanie Inauguracyjne uczestników Kół Naukowych w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie z Kierownikiem Projektu, Kanclerzem WSEI mgr Teresą Bogacką i Jego Magnificencją Rektorem WSEI prof. zw. dr hab. Markiem Żmigrodzkiem

Przykładowym programem zalecanym do upowszechnienia może być realizowany program Koła Naukowego z matematyki.

Program zajęć Koła Naukowego z matematyki w projekcie „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej”.

Autor: prof. dr hab. Jan Szynal

Założenia dydaktyczne:

- Rozszerzenie zakresu kształcenia matematycznego realizowanego w szkole w ramach Projektu SKK i wspieranie rozwijania matematycznej kompetencji kluczowej w ujęciu UE.
- Zapoznanie uczniów z wybranymi zagadnieniami matematyki i pokazanie użyteczności matematyki w rozwiązywaniu problemów życia codziennego.
- Zachęcanie młodych ludzi do kształcenia się w dziedzinach związanych z matematyką.
- Stymulowanie uczniów i pobudzanie ich do ciągłego pogłębiania swojej wiedzy, (wdrażania) zachęcanie do korzystania z różnych źródeł informacji. Formułowanie pytań i problemów, hipotez, ich analiza, weryfikowanie i wyciąganie wniosków.

- Oddziaływanie na wszystkie sfery rozwoju ucznia, aby pobudzić w nim umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych.

Cele ogólne

1. Zaciekawienie uczestników matematyką i rozbudzenie u nich zainteresowania tą dziedziną wiedzy.
2. Rozszerzenie aspiracji edukacyjnych uczestników na obszar studiów wyższych poprzez uczestnictwo w zajęciach, które będą odbywać się nie w budynku szkolnym, ale w murach uczelni wyższej oraz z udziałem kadry akademickiej.
3. Wdrażanie do pracy zespołowej ze względu na to, że ta forma pracy sprzyja aktywności, współdziałaniu, nauce słuchania, analizowania cudzych pomysłów i tolerancji dla innych członków grupy.

Szczegółowe cele edukacyjne:

- Poznanie interesujących ciągów i liczb oraz zdobycie wiedzy o ich własnościach i występowaniu w przyrodzie a także w życiu codziennym.
- Rozwinięcie umiejętności myślenia matematycznego, poznanie różnych postaci indukcji i jej praktycznych zastosowań.
- Opanowanie umiejętności zastosowania układów równań i nierówności liniowych do programowania liniowego funkcji dwóch zmiennych.
- Udoskonalenie umiejętności rozpoznawania podstawowych linii w trójkącie (dwusieczne, symetralne boków, środkowe, wysokości). Poznanie różnych nierówności dla elementów trójkąta.
- Zdobycie umiejętności budowania modeli matematycznych dla różnorodnych sytuacji z życia codziennego oraz ich wykorzystania do rozwiązywania problemów praktycznych.

Material nauczania; tematyka, liczba godzin

Lp.	Tematyka do realizacji	Liczba godzin
1.	<p>Temat: Ciekawe liczby i ciągi liczbowe. Podstawowe średnie.</p> <p><i>Treści:</i> Własności ciągów: arytmetycznego, geometrycznego, ciągu Fibonnaciego oraz</p> $a_n = \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n$ <p>. Liczby: $\sqrt{2}$, π, e, liczba złota.</p>	4 godz.
2.	<p>Temat: Ciąg arytmetyczny i geometryczny i ich zastosowania.</p> <p><i>Treści:</i> Procent składany. Oprocentowanie lokat i kredytów. Zastosowania ciągów w kapitalizacji prostej i złożonej; wypłacanie renty. Uogólnienie rekurencji liniowej o stałych współczynnikach i jej zastosowania</p>	4 godz.
3.	<p>Temat: Rozumowanie indukcyjne.</p> <p><i>Treści:</i> Indukcja matematyczna. Dowodzenie indukcyjne równości, nierówności i podzielności.</p>	4 godz.
4.	<p>Temat: Ciąg Fibonacciego.</p> <p><i>Treści:</i> Przedstawienie modeli demograficznych i praktycznych prowadzących do ciągu Fibonacciego. Ciąg Lucasa.</p>	4 godz.
5.	<p>Temat: Układy równań i nierówności liniowych. Programowanie liniowe.</p> <p><i>Treści:</i> Interpretacja geometryczna układu równań i nierówności liniowej. Uogólnione wielokąty wypukłe na płaszczyźnie. Programowanie liniowe dla funkcji dwóch zmiennych jako praktyczne zastosowania układów równań i nierówności liniowych. Metoda geometryczna i punktów wierzchołkowych.</p>	4 godz.
6.	<p>Cz. I. Temat: Linie w trójkącie. Nierówności w trójkącie.</p> <p><i>Treści:</i> Badanie własności różnych linii w trójkącie (np. dwusiecznych kątów, symetralnych boków, środkowych, wysokości, linii dzielących pole trójkąta). Specjalne własności tych linii dla szczególnych trójkątów (równobocznego, prostokątnego, równoramiennego). Odkrywanie zależności między bokami w trójkącie a jego wybranymi elementami, np. pomiędzy promieniem okręgu wpisanego i opisanego. Przypadki dla trójkąta prostokątnego i równobocznego.</p> <p>Cz. II. Odkrycia wielkich matematyków Wyszukanie informacji źródłowych oraz przygotowanie prezentacji.</p>	4 godz.
7.	<p>Temat: Odkrycia wielkich matematyków.</p> <p><i>Treści:</i> Prezentowanie sylwetek i odkryć wielkich matematyków przez zespoły z poszczególnych szkół.</p>	4 godz.

Metody pracy z uczestnikami: wykład, pogadanka, dyskusja, gry dydaktyczne, ćwiczenia.

Formy pracy: warsztaty-praca w grupach, praca indywidualna i zbiorowa.

Komentarz dydaktyczny

Pojęcia matematyczne muszą być kształtowane w oparciu o sytuacje bliskie doświadczeniom uczniów. Wszędzie, gdzie jest to możliwe problemy matematyczne będą ilustrowane sytuacjami z życia codziennego, a także w powiązaniu matematyki z innymi dziedzinami.

Z różnych form aktywności matematycznej uczniów kilka wydaje się szczególnie ważnych dla ich rozwoju: obserwowanie i świadome poszukiwanie prawidłowości i analogii; two-

rzenie pojęć, podawanie przykładów; zbieranie i porządkowanie danych, stawianie sensownych pytań, formułowanie problemów i poszukiwanie dróg rozwiązań. Uogólnianie znanych pojęć.

Aby uczniowie osiągnęli zamierzone cele należy:

- zawsze nawiązywać do realizowanych wcześniej treści nauczania; — wiązać nauczanie treści arytmetycznych z treściami geometrycznymi;
- możliwie najczęściej wprowadzać praktyczne przykłady zastosowania wiedzy matematycznej;
- metody, formy pracy oraz środki dydaktyczne muszą być zróżnicowane i odpowiednio dobrane do tematu oraz potrzeb uczniów.

Oczekiwane wyniki (cele operacyjne) i metody sprawdzania osiągnięć

Po zakończeniu zajęć uczeń powinien:

- samodzielnie rozwiązywać problemy dotyczące podwyżek (obniżek) cen, płac, oprocentowania lokaty (kredytu) – wybierać korzystniejsze dla siebie warunki umowy;
- interpretować diagramy, tabele, wykresy np. indeksy spółek, kursy akcji i walut;
- stosować równania i nierówności liniowe do zagadnień związanych z programowaniem liniowym (planowanie optymalnego budżetu);
- interpretować związki i zależności liniowe ukazujące się w mediach, wyrażone wzorem, wykresem czy schematem;
- wyszukiwać w materiałach źródłowych potrzebne informacje matematyczne;
- dostrzegać związki matematyki z innymi dziedzinami wiedzy i życia (np. zastosowanie funkcji liniowej w fizyce, ekonomii);
- dostrzegać w przyrodzie zjawiska związane z ciągami : arytmetycznym i geometrycznym, np. zależność liczebności populacji od czasu, kosztów następnego etapu budowy (eksploatacji urządzenia) w zależności od poprzedniego;
- wyznaczać związki metryczne w otaczającej przestrzeni np. pola powierzchni i objętości odpowiednich obiektów;
- przeprowadzać proste rozumowania dedukcyjne;
- zrozumieć ideę dowodu nie wprost oraz zasadę indukcji matematycznej;
- przyswoić schematy wybranych rozumowań i stosować je;
- tworzyć poprawne klasyfikacje obiektów (liczby, figury, funkcje, przekształcenia, itd.) ze względu na pewną ich cechę lub układ cech.

Metody sprawdzania osiągnięć: obserwacja, pomiar dydaktyczny z wykorzystaniem kart pracy, testów i krzyżówek o treści matematycznej.

Projekt ewaluacji programu:

<i>Etap ewaluacji</i>	<i>Obiekt ewaluacji</i>	<i>Pytania kluczowe (badawcze)</i>	<i>Kryteria ewaluacji</i>	<i>Metody badawcze</i>	<i>Próba badawcza</i>	<i>Prezentacja danych /raport</i>
W czasie realizacji programu	Zaangażowanie uczestników	W jakim stopniu uczestnicy podejmują samodzielne rozwiązywanie stawianych im problemów?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost aktywności uczestników w a) rozwiązywaniu problemów przygotowanych przez prowadzących. ▪ inicjowaniu własnych wątków tematycznych lub stawianiu pytań i poszukiwaniu odpowiedzi na te pytania. 	Obserwacja Analiza dokumentów (kart pracy uczestników)	Wszyscy uczestnicy zajęć	Wnioski i rekomendacje dla prowadzących zajęcia
Po zakończeniu realizacji programu	Skuteczność programu	<p>W jakim stopniu zrealizowano cele ogólne programu?</p> <p>W jakim stopniu opanowano przewidziane programem osiągnięcia?</p>	<p>Wzrost zainteresowań matematyką i studiami wyższymi.</p> <p>Systematyczny wzrost aktywności i samodzielności uczestników</p>	<p>Ankietywanie</p> <p>Obserwacja Analiza wytworów pracy zespołowej uczestników</p>	Wszyscy uczestnicy zajęć	Publiczna prezentacja wytworów pracy zespołowej uczestników

Prof. dr hab. Jan Szynal z uczestnikami zajęć Koła Naukowego z matematyki

Wspieranie rozwijania kompetencji kluczowych matematycznych polegało na umożliwieniu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji, przy czym za podstawę przyjęto umiejętności liczenia, stosowania zasad i procesów matematycznych oraz rozumowania w matematyczny sposób. Stwarzano wiele sytuacji umożliwiających wykorzystywanie wiedzy, do wyjaśniania świata przyrody, formułowania pytań i wyciągania wniosków czyli kształtowania kompetencji naukowo-technicznych.

Zgodnie z założeniami dydaktycznymi zawartymi w koncepcji programu KN z matematyki możliwe było rozszerzenie zakresu kształcenia matematycznego realizowanego w szkole oraz wspieranie rozwijania matematycznej kompetencji kluczowej w ujęciu UE. Zachęcając młodych ludzi do kształcenia się w dziedzinach związanych z matematyką wprowadzono temat: **Odkrycia wielkich matematyków w matematyce szkolnej**. Chodziło o zaprezentowanie sylwetek i odkryć wielkich matematyków, których nazwiska pojawiają się w podręcznikach i na lekcjach matematyki w toku nauki szkolnej. Poznanie ich losów życiowych, sposobu zdobywania wiedzy, zainteresowań i twórczości było okazją do odniesienia tej wiedzy do własnej sytuacji uczniów, co pozwalało obok celów naukowych zrealizować również pewne cele wychowawcze – nie wszyscy wielcy matematycy mieli drogę do sukcesów „usłaną różami”.

Założenie, że zespoły uczniów z poszczególnych szkół pod kierunkiem nauczycieli matematyki, przygotowują podczas zajęć warsztatowych w swojej szkole, kilkunastominutowe prezentacje multimedialne na ww. temat, wiązało się z realizacją celu rozwijania umiejętności pracy zespołowej i współpracy w grupie.

Podsumowanie realizacji programu Kół Naukowych z matematyki przez dr Marię Sobczak, koordynatora merytorycznego kompetencji matematycznych.

„Podczas sesji kończącej pracę kół naukowych zaplanowanej na 26 kwietnia 2012 r. w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie, zespoły z poszczególnych szkół przedstawiły efekty swojej pracy. Zespoły z poszczególnych szkół prezentowały postacie następujących matematyków:

1. *Euklides – ZS nr 2 w Rzeszowie,*
2. *Tales – ZSE w Jarosławiu,*
3. *R. Kartezjusz – ZS w Sokołowie Młp.,*
4. *L. Euler – ZST w Rzeszowie,*
5. *W. Sierpiński – ZST w Łańcucie,*
6. *Ptolemeusz i M. Kopernik – ZSP nr 1 w Krośnie,*
7. *Bernouulli – ZSB w Lublinie,*
8. *G. Kantor – ZSZ nr 1 W Białej Podlaskiej,*
9. *I. Newton – ZSZ nr 3 w Tomaszowie Lubelskim,*
10. *R. Kartezjusz – ZS nr 1 w Puławach,*
11. *G. Cardano – PSB i G w Lublinie,*
12. *P. S. Laplace – ZSE i IIILO w Chełmie,*
13. *C. F. Gauss – ZSOW w Lublinie,*

14. H. Minkowski – ZSZ w Janowie Lubelskim,

15. S. Banach – ZSP w Parczewie,

16. H. Steinhaus – ZSChiPS w Lublinie.

W sesji siódmej, kończącej pracę KN z matematyki, uczestniczyło 160 uczniów – po dziesięciu z każdej ze szkół województwa lubelskiego oraz z sześciu szkół województwa podkarpackiego wraz z nauczycielami i opiekunami. Uczestnicy mieli okazję przedstawić prezentację przygotowaną przez swój zespół oraz obejrzeć wytwory pracy kolegów z innych szkół. Przy tej okazji odbywała się dyskusja dotycząca różnych aspektów twórczości matematycznej, szerokich zainteresowań wymienionych uczonych, ich geniuszu i intuicji naukowej.

Uczniowie mieli okazję występowania i prezentowania wyników swojej pracy zespołowej przed szeroką publicznością rówieśników i opiekunów, których w większości nie znali wcześniej.

Realizacja tego zadania dowiodła, że uczestnicy dobrze przygotowali się do spotkania sumującego działalność KN z matematyki zorganizowaną we WSEI w Lublinie. Również strona techniczna przygotowania i odtworzenia prezentacji nie budziły zastrzeżeń. Poziom merytoryczny i medialny prezentacji był bardzo wyrównany, stąd nie wyróżniono żadnego z zespołów.

Założone cele zostały w pełni osiągnięte. Przy tej okazji uczestnicy mieli dodatkową okazję poprawienia, podczas wspólnych działań, wzajemnych relacji uczeń-uczeń i uczeń-nauczyciel”

W WSEI w Lublinie organizowane były również zajęcia Kół Naukowych z **przedsiębiorczości, języków obcych i technologii informacyjnej.**

W trakcie 7-ego zjazdu, dokonywano podsumowania realizowanych zajęć. Były to głównie prezentacje własnych szkół

Fragment prezentacji uczniów z Państwowych Szkół Budownictwa i Geodezji w Lublinie, kompetencja przedsiębiorczość

Przykładowe wypowiedzi nauczycieli o uczestnictwie uczniów w Kołach Naukowych:

„Zajęcia w ramach Kół Naukowych odbywały się jako cykliczne spotkania w czasie których uczniowie poszerzali swoją wiedzę i umiejętności. Młodzież z kompetencji przedsiębiorczość poznawała tajniki rynkowych narzędzi wsparcia finansowego. Uczyła się wykorzystywania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Młodzież miała dzięki temu szansę spotykać się z uczniami innych szkół biorących udział w projekcie i wspólnie na uczelni wyższej poszerzać swoją wiedzę” Renata Weremczuk i Arkadiusz Smolira, nauczyciele przedsiębiorczości z Zespołu Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcącego w Chełmie.

O realizacji Kół Naukowych w WSEI w Lublinie koordynator merytoryczny kształtowania kompetencji kluczowych w zakresie języków obcych dr Anna Pado napisała:

„Zajęcia z języków obcych w ramach Kół Naukowych realizowane były w uczelniach biorących udział w projekcie SKK w terminie do kwietnia 2012 roku. W Wyższej Szkole Ekonomii I Innowacji odbywały się zajęcia z języka angielskiego i niemieckiego dla uczniów szkół województwa lubelskiego i 6 szkół województwa podkarpackiego.

Zajęcia w ramach Kół Naukowych służyły rozwijaniu umiejętności niezbędnych do pogłębiania kompetencji kluczowych. Najważniejszymi z założonych celów były:

- rozwijanie postawy badawczej w jej przystępnej postaci
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem działań interakcyjnych
- pogłębienie wiedzy o kraju języka nauczanego
- kształtowanie umiejętności poszukiwania informacji i korzystania z nich dla realizacji wyznaczonego zadania
- rozwijanie zainteresowań i motywacji do dalszego kształcenia
- integracja uczniów wobec wspólnych działań
- prezentacja Uczelni goszczącej uczniów
- poznanie nowych strategii i technik pracy nad językiem
- wywołanie u uczniów pozytywnych wrażeń z nowych doświadczeń.

Odbyło się 7 sesji Kół Naukowych z języków obcych. Sesja 6-a realizowana była w poszczególnych szkołach i odbywała się między styczniem a marcem 2012 r. Była ona przygotowana do sesji 7-iej, podsumowującej pracę młodzieży i nauczycieli a jednocześnie promocją ruchu naukowego w szkołach objętych Projektem. Lektorzy prowadzący zajęcia wspólnie z uczniami ustalili tematykę prezentacji podsumowujących, a nauczyciele szkolni wspierali uczniów w ich przygotowaniu. Sesja 7-a, na której zaprezentowano prace młodzieży odbyła się 19 kwietnia w siedzibie WSEiI. Uczestniczyło w niej 160 uczniów z 10-u szkół województwa lubelskiego oraz z 6-u szkół województwa podkarpackiego wraz z nauczycielami i opiekunami.

Najczęściej wybieraną formą prac uczniów była prezentacja multimedialna na temat swojego regionu, miasta lub szkoły. Uczniowie zaprezentowali w niej nie tylko swoje umiejętności w języku obcym komentując przedstawiony materiał w języku angielskim lub niemieckim, lecz także udowodnili pomysłowość, sprawność w posługiwaniu się technologią informacyjną oraz umiejętność pracy w grupie. Niektóre z prezentacji (Zespół Szkół Nr 1 w Puławach) połączone

były z konkursem dla publiczności na temat zaproponowany w prezentacji (historia miasta i jej najważniejsze atrakcje). Na wyróżnienie zasługuje również prezentacja uczniów Zespołu Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące w Chełmie, którzy przygotowali parodię bajki „Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków” w języku niemieckim. Wszystkie zaprezentowane zadania potwierdziły trafność wyboru tej formy pracy i skuteczność działań w ramach Kół Naukowych. Należy mieć nadzieję, że zainspirują one nauczycieli szkolnych do realizacji podobnych zadań we własnej szkole z kolejnymi pokoleniami uczniów”

Wypowiedź ta ukazuje bardzo wyraźnie powód dla którego pomysł organizowania Kół Naukowych przez szkoły we współpracy z uczelniami lub przez uczelnie po nawiązaniu współpracy z zainteresowanymi szkołami można traktować jako dobrą praktykę.

Młodzież z Zespołu Szkół Technicznych w Łańcucie, wraz z opiekunem, pod Zamkiem Lubelskim w trakcie zajęć terenowych w ramach Kół Naukowych w WSEI w Lublinie, zwiedza Lublin

O realizacji programów Kół Naukowych w WSEI w Lublinie dr Grzegorz Wójcik – koordynator merytoryczny **kompetencji informatycznych** napisał:

„Podczas spotkania podsumowującego uczniowie wraz z nauczycielami w formie prezentacji multimedialnych zaprezentowali swoje osiągnięcia.

W województwie lubelskim oraz w tej części województwa podkarpackiego, która została przydzielona do WSEI tematem przewodnim kół naukowych było przygotowywanie stron www. Podczas pierwszych spotkań uczniowie mieli okazję zapoznać się w sposób szczegółowy z funkcjonowaniem serwerów www oraz z charakterystycznymi dlań aplikacjami, zwłaszcza z systemami zarządzania treścią CMS. Dopiero wtedy można było przystąpić do realizacji własnych projektów. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż wszystkie utwory prezentowane na ostatnim zjeździe Kół Naukowych były na wysokim poziomie technologicznym oraz merytorycznym.

Oprócz stron www w kilku szkołach w ramach Kół Naukowych powstały krótkometrażowe filmy reklamujące szkołę jako taką jak również projekt SKK. Zarówno na stronach www jak też w filmach reklamowych uczniowie doceniali aktywności realizowane nie tylko w ramach kół naukowych, ale w całym projekcie. Najczęściej wyrażane zadowolenie dotyczyło:

- Wakacyjnych Obozów Naukowych,*
- zajęć organizowanych w ramach Lekcji Demonstracyjnych i Mobilnego Instytutu Kompetencji,*
- Świadomości osadzenia konkretnej szkoły w projekcie SKK ze szczególnym uwzględnieniem profilowania zawodowego konkretnej klasy (na przykład w klasach o profilu gastronomicznym pojawiały się strony związane z wymianą przepisów kulinarnych, w klasach o profilu technik krajobrazu lub technik ogrodnik – strony dotyczące aranżacji przestrzeni w przydomowych ogródkach, a nawet metodologie projektowania złożonych hydro-systemów takich jak prywatne baseny).*

W mojej opinii zaprezentowane utwory w większości przypadków mogłyby być wykorzystane na przykład na targach edukacyjnych promujących poszczególne placówki.

Wyrównany poziom poszczególnych prezentacji świadczył o wysokim stopniu zaangażowania uczestniczących w ich przygotowaniu osób.

Działanie przyniosło również szereg tak zwanych miękkich korzyści tak dla uczniów jak i dla nauczycieli. Wymiana doświadczeń, dyskusje w czasie obiadów zapewnionych przez organizatora, wreszcie wycieczka na lubelską starówkę sprawiły, że uczestnictwo w Kołach Naukowych stało się ważnym doświadczeniem na polu zawodowym i osobistym.”

Koła Naukowe – WSEI w Lublinie, kompetencje informatyczne

Młodzież z Zespołu Szkół Technicznych w Łąncucie
na Kołach Naukowych w WSEI w Lublinie

2.2. Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku organizowała zajęcia dla każdej kompetencji w okresie jednego semestru. Uczniowie uczestniczyli w zajęciach przez siedem kolejnych zjazdów.

Przykładem programu, który może być upowszechniony jest program umożliwiający poszerzenie wiedzy w ramach kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość. Program jest spójny z założeniami ogólnymi kompetencji inicjatywność i przedsiębiorczość a jego realizacja umożliwiła rozwijanie zdolności do wcielania pomysłów w czyn, czyli planowania przedsięwzięć i doprowadzania ich do zamierzonego celu. Zapoznawano uczniów z działaniami gospodarki i pracy oraz sytuacji ludzi pracujących. Wiele uwagi poświęcono na potrzebę diagnozowania możliwości i umiejętności poprzez ocenę mocnych i słabych stron oraz ocenę ryzyka związanego z danym przedsięwzięciem. Wskazywano na potrzeby podejmowania różnych przedsięwzięć o charakterze ekonomicznym i społecznym zgodnie z obowiązującymi zasadami etyki. uwzględnieniem

Program Kół Naukowych z Przedsiębiorczości

1. Założenia ogólne

Cele nauczania wynikające z podstaw programowych

- poszerzenie wiedzy z zakresu przedsiębiorczości
- poznanie podstawowych zagadnień związanych z życiem gospodarczym
- poznanie konkretnych zasad funkcjonowania przedsiębiorstw
- pozyskanie umiejętności tworzenia firmy, jego wizerunku i wizerunku menedżera

Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji

- kształtowanie umiejętności planowania, organizowania, motywowania i kontrolowania swoich działań
- nabycie umiejętności oceny swoich mocnych i słabych stron
- nabycie umiejętności autoprezentacji i świadomego kreowania wizerunku
- nabycie umiejętności właściwego komunikowania się i współpracy w zespole

Cele nauczania wynikające z diagnozy lokalnych rynków pracy

- poszerzenie wiedzy koniecznej do podjęcia pracy na lokalnym rynku pracy lub otwarcia własnej działalności gospodarczej
- kształtowanie umiejętności uczestnictwa w lokalnym życiu społeczno-gospodarczym
- wzmocnienie osobowości ucznia pod kontem kształtowania kariery zawodowej
- kształtowanie inicjatywy w zakresie zakładania własnej działalności gospodarczej zgodnie ze swoim profilem kształcenia oraz potrzebami rynku lokalnego

Cele nauczania wynikające z profilu zawodowego

- nawiązanie kontaktu ze środowiskiem gospodarczym
- przygotowanie do uruchomienia własnej działalności gospodarczej adekwatnej do posiadanych własnych kwalifikacji
- pomoc w planowaniu ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej

2. Zagadnienia szczegółowe

1. Przedsiębiorczość – zagadnienia wstępne (4 h)

Cel	Zapoznanie uczniów z podstawowymi zagadnieniami związanymi z kluczową kompetencją - przedsiębiorczość
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - co to jest przedsiębiorczość? - pojęcie przedsiębiorstwa - właściciel firmy a przedsiębiorca - cechy osoby przedsiębiorczej/przedsiębiorcy - rodzaje przedsiębiorstw - cel przedsiębiorstw - wady i zalety własnej działalności gospodarczej
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość pojęcia przedsiębiorczości - umiejętność rozróżnienia właściciela firmy od przedsiębiorcy - świadomość istnienia różnych form prawno-organizacyjnych przedsiębiorstw - świadomość zalet i wad własnej działalności gospodarczej
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku

2. Biznesplan – elementarz (4h)

Cel	Zapoznanie uczniów z regułami tworzenia oraz funkcji biznesplanu w tworzeniu i rozwijaniu przedsiębiorstwa
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - istota biznesplanu - funkcje biznesplanu - reguły tworzenia biznesplanu - elementy biznesplanu - tworzenie pomysłu na firmę – podstawowe elementy
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość istoty i funkcji biznesplanu - znajomość podstawowych zasad tworzenia biznesplanu - znajomość podstawowych elementów biznesplanu - umiejętność tworzenia wstępnych opisów firmy
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku - burza mózgów

3. Rynek i analiza rynku (4 h)

Cel	Zapoznanie uczniów z podstawowymi metodami analizy rynku
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - pojęcie rynku - funkcje rynku - elementy rynku - elementy otoczenia rynkowego przedsiębiorstwa - metody analizy rynku
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość podstawowych zagadnień z wiązanych z rynkiem - znajomość elementów otoczenia rynkowego przedsiębiorstwa - znajomość podstawowych metod analizy rynku - umiejętność dokonania podstawowych analiz rynku
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku - ćwiczenia indywidualne - burza mózgów - zadania do rozwiązania

4. Analiza finansowa – podstawy (4h)

Cel	Zapoznanie uczniów z podstawowymi elementami analizy finansowej przedsiębiorstwa
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - istota analizy finansowej - składniki analizy finansowej - bilans przedsiębiorstwa - rachunek zysków i strat - przepływy międzygotówkowe przedsiębiorstwa - próg rentowności
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość istoty analizy finansowej - znajomość podstawowych elementów analizy finansowej - umiejętność dokonania wykonania podstawowych elementów analizy finansowej
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku - ćwiczenia indywidualne - burza mózgów - zadania do rozwiązania

5. Człowiek w firmie (4h)

Cel	Zapoznanie uczniów z podstawowymi elementami związanymi z zasobami ludzkimi w firmie oraz elementami zarządzania z tym związanego
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - istota zasobów ludzkich w przedsiębiorstwie - style kierowania - motywowanie - rozwiązywanie konfliktów
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość podstawowych zagadnień związanych z ludźmi w firmie - znajomość stylów kierowania firmą - znajomość form motywowania ludzi do pracy - znajomość metod rozwiązywania konfliktów w firmie
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku - ćwiczenia indywidualne

6. Wizerunek przedsiębiorstwa i wizerunek menedżera (4h)

Cel	Zapoznanie uczniów z metodami kreowania wizerunku firmy oraz kreowania wizerunku menedżera
Zagadnienia	<ul style="list-style-type: none"> - elementy marketingu mix: cena, miejsce, promocja, dystrybucja - sposoby promocji firmy - kreowanie wizerunku menedżera - słowa – komunikacja werbalna - język ciała – komunikacja niewerbalna - postawa - mimika, gestykulacja - dystans, ton, strój - savoir-vivre w biznesie
Wyniki	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość elementów marketingu mix - umiejętność doboru sposobów promocji firmy do rodzaju działalności i specyfiki branży - znajomość podstawowych zasad kreowania wizerunku menedżera - znajomość podstawowych zasad związanych z wystąpieniami na forum grupy
Sposób realizacji	<ul style="list-style-type: none"> - wykład - praca w grupie - studium przypadku - ćwiczenia indywidualne

7. Z przedsiębiorczością na TY – wizyta studyjna w przedsiębiorstwie (4h)

Cel	Zapoznanie uczniów z zasadami funkcjonowania firmy i problemami firm w praktyce
Zagadnienia	- wizyta w firmie - zwiedzanie firmy - pytania do menedżera
Wyniki	- poznanie zasad funkcjonowania firmy w praktyce - poznanie początków firmy i stanu obecnego - weryfikacja stosowanych elementów poznanych w trakcie zajęć w firmie
Sposób realizacji	- wizyta studyjna - dyskusja

Zajęcia z przedsiębiorczości w Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Białymstoku

Wizyta studyjna
uczestników
Kół Naukowych
z przedsiębiorczości
w MPO w Białymstoku

W ramach KN uczniowie mogli poszerzyć wiedzę na temat przedsiębiorczości zdobytą na zajęciach szkolnych. Z przeprowadzonych wywiadów i rozmów z nauczycielami i uczniami o tych zajęciach wynika, że udział w atrakcyjnych zajęciach pozaszkolnych miał duży wpływ rozwijanie kompetencji kluczowych umożliwiających:

- podejmowanie decyzji o wyborze przyszłej drogi kształcenia i rozwoju osobistego;
- uzupełnienie braków w nauce oraz możliwość przygotowania się do udziału w konkursach i olimpiadach, gdyż takie zajęcia dostarczają wiedzę inną niż książkową,
- rozwijanie zainteresowań i uzdolnień,
- pracę w grupach projektowych kształtujących umiejętności interpersonalne, komunikacyjne oraz uczenia się,
- korzystanie z nowoczesnych technologii informatycznych;
- rozwój kompetencji naukowych i technicznych obejmujących zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy,
- nabycie przez uczniów umiejętności pracy zespołowej,
- zastosowanie wiedzy w praktyce,
- inspirację i motywację dla uczniów do wyznaczania i osiągania, celów edukacyjnych, co w przyszłości stanowić może solidną podstawę do podejmowania nauki na wyższych etapach kształcenia, a także do zgodnego z posiadanymi zainteresowaniami wyboru kierunku przyszłych studiów,
- nawiązanie nowych kontaktów z rówieśnikami z innych szkół

Zajęcia w ramach Kół Naukowych odbywały się jako cykliczne spotkania. Młodzież z kompetencji przedsiębiorczość poznawała m. in. tajniki rynkowych narzędzi wsparcia finansowego. Uczyla się wykorzystywania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Dowiedziała się również o „Aniołach Biznesu”.

O potrzebie organizowania zajęć tego typu i pracy pozaszkolnej uczniów nauczycielka matematyki z ZSGB w Białymstoku pani Agnieszka Karpiesiuk napisała:

„Udział uczniów w zajęciach Koła Naukowego zorganizowanych na WSAP w Białymstoku pozwalał im utrwalić i poszerzyć wiedzę z zagadnień objętych podstawą programową. Dało to możliwość uczenia się matematyki z wykorzystaniem nowoczesnych urządzeń multimedialnych oraz nietypowych pomocy dydaktycznych. Jako najciekawsze uczniowie wskazali zajęcia dotyczące praktycznego zastosowania programu Excel. Na koniec klasy trzeciej wielu uczniów uzyskało dużo wyższe wyniki niż w latach ubiegłych. Daje to nadzieję na wytrwałą, efektywną pracę w klasie maturalnej”

2.3. Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu

Organizacja Kół Naukowych została w interesujący sposób opisana przez uczniów ZSZ Nr 1 w Dębicy. Przedstawione fragmenty prowadzonej dokumentacji informującej o efektach i udziale w zajęciach, prowadzonej przez uczniów reprezentujących kompetencję matematyczną.

Po każdym zajęciach uczniowie opracowywali prezentacje multimedialne przedstawiające najważniejsze wydarzenia. Prezentacje te składają się z kilku slajdów i oprócz informacji o najważniejszych treściach zajęć zawierają nazwiska obecnych w danym dniu uczniów.

Prezentacje były opracowywane po każdym zajęciach przez innego ucznia z grupy matematyków.

Siedziba Wyższej Szkoły Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu (fotografia wykonana przez uczniów dokumentujących swój udział w zajęciach KN)

Na podkreślenie zasługuje wiele kwestii wspomagających kształtowanie umiejętności kluczowych uczniów. Poniżej przedstawione zostaną wybrane elementy przygotowanych prezentacji wiernie oddających sposób organizacji Kół Naukowych przez WSHP w Sandomierzu.

1. Pierwsze spotkanie zostało zorganizowane dnia 15 grudnia 2009 r. w ramach projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji”. W spotkaniu wzięła udział 40-osobowa grupa uczniów klas naszej szkoły, uczestniczących w projekcie SKK.
2. Zajęcia KN zapoczątkowało spotkanie w auli z władzami uczelni: rektorem prof. dr hab. Tadeuszem Studzińskim, prorektorem dr Wiesławem Warzechą oraz wykładowcami, którzy w dalszej części poprowadzili spotkania z przybyłą na zajęcia młodzieżą
3. Zostaliśmy podzieleni na dwie grupy. Najpierw zwiedziliśmy uczelnię, w której będziemy w przyszłości uczestniczyć w pracach Koła Naukowego. Byliśmy w bibliotece, w pracowni komputerowej, kawiarence oraz w kilku salach wykładowych.

Członkowie Kół
Naukowych
z Dębickiego
Mechanika

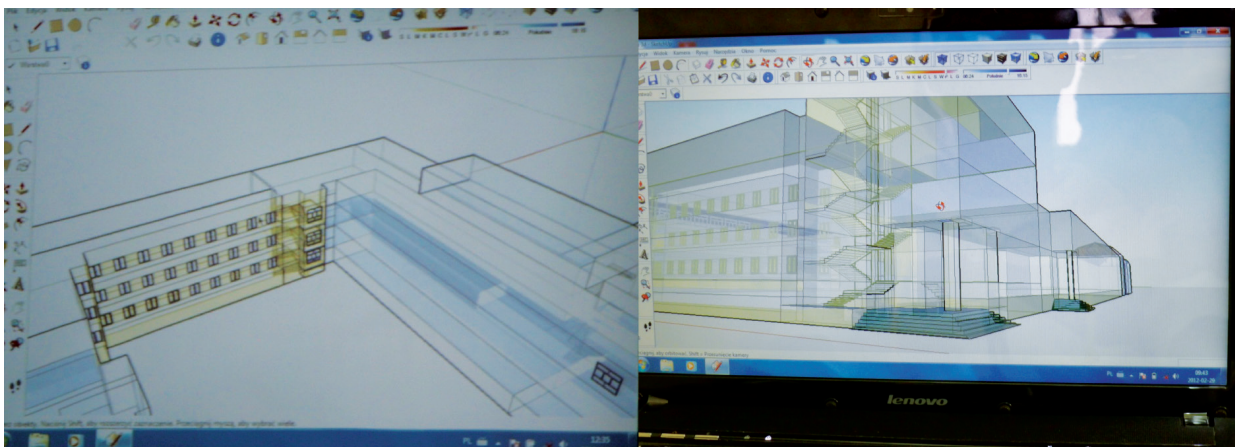
4. W jaki sposób Koło Naukowe poszerzyło horyzonty myślowe uczestników:
 - pracą Koła Naukowego z matematyki kierował dr Bronisław Pabich.
 - tematyka spotkań obejmowała między innymi, rozwiązywanie zadań ze stereometrii z obliczaniem pola i objętości graniastosłupów, wykorzystanie programu Cabri 3D, poznawanie różnych figur przestrzennych w Cabri 3D, „rozkładania figur na płaszczyźnie”, pojęcie rzutu perspektywicznego oraz przykłady zastosowania tego rzutu w historii sztuki (obrazy Leonardo da Vinci, Michała Anioła itp.).
 - zdobyliśmy dużo ciekawych wiadomości nie tylko z matematyki, ale również ze sztuki i architektury (np. oglądaliśmy piękne zamki nad Loarą wykonane w 3D za pomocą programu Sketch Up).

- poznaliśmy różne metody mierzenia niedostępnych punktów w terenie (np. za pomocą „jednego kija”, „dwóch kijów”, „kwadrantu” można zmierzyć wysokość drzewa lub budynku)
- zorganizowane zajęcia w terenie pozwoliły nam na zastosowanie uzyskanych wiadomości w praktyce (zmierzaliśmy za pomocą dwóch kijów i kwadrantu wysokość Zamku w Sandomierzu).

Zajęcia praktyczne w terenie, pomiar wysokości Zamku w Sandomierzu

- Zapoznaliśmy się z programem Sketch Up i możliwościami jego zastosowania w budownictwie. Wykorzystując ten program wykonaliśmy wizualizację Zespołu Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy w 3D.

Dębicki Mechanik w3D

5. Zwiedziliśmy część zabytków Sandomierza (Katedrę, Rynek, Poczta wraz z wystawą obrazów olejnych twórców regionalnych).
6. Pierwszych pięć spotkań odbyło się w siedzibie Uczelni w grupach 20 osobowych;
7. Szóste zajęcia zorganizowane zostały w aulach Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa w Kielcach. Było to miejsce spotkań wszystkich uczestników Kół Naukowych z poszczególnych kompetencji. Mieliśmy możliwość poznać organizację nauczania / uczenia się w innych warunkach. Korzystaliśmy z zajęć prowadzonych przez jednego wykładowcę w kilku salach jednocześnie dzięki wykorzystaniu sprzętu multimedialnego. Była to też możliwość poznania specyfiki innej uczelni oraz spotkania wszystkich uczestników Kół Naukowych.
8. Siódme spotkania realizowane były w poszczególnych szkołach w określonych terminach. Zadaniem tych spotkań było podsumowanie zajęć Kół Naukowych i zaprezentowanie na forum klasy i szkoły zdobytych umiejętności. Sposób realizacji tego zadania pozostawiono uczniom i wspomagającym ich nauczycielom. W zajęciach mogli uczestniczyć inni zainteresowani uczniowie nie objęci działaniem KN, a nawet Projektu.

Różnorodne sposoby organizacji i realizacji tych zajęć niejednokrotnie mogą być wykorzystywane przez innych nauczycieli. Mogą być również inspiracją dla uczniów do poszukiwania sposobów przyswajania wiedzy i kształtowania umiejętności. W każdej szkole w podsumowaniu realizacji programów KN uczestniczyli przedstawiciele WSHP w Sandomierzu: Koordynator ds. Kół Naukowych, Koordynator regionalny Projektu, autorzy i realizatorzy programów Kół Naukowych poszczególnych kompetencji.

Ciekawym sposobem realizacji podsumowania Kół Naukowych jest program zrealizowany w Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach. Na podkreślenie zasługuje realizacja wspólnego działania ze wszystkich kompetencji

Podsumowanie pracy Kół Naukowych w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach

Kompetencje: język niemiecki, matematyka, przedsiębiorczość, technologia informacyjna

W ramach podsumowania pracy Kół Naukowych nauczyciele zaangażowani w realizację Projektu przygotowali dla wszystkich uczestników projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji kilkugodzinną zabawę z matematyką, językiem niemieckim, informatyką i przedsiębiorczością. Realizację tego przedsięwzięcia przygotowano i przeprowadzono korzystając z metody projektów. Poniżej przedstawiony jest sprawozdanie z realizacji tego przedsięwzięcia:

Cel ogólny: egzemplifikacja nabytych umiejętności matematycznych, informatycznych, językowych oraz inicjatywności i przedsiębiorczości.

Cele szczegółowe:

- kształtowanie umiejętności:
 - rozumienia terminów i pojęć z zakresu wyżej wymienionych kompetencji,

- wykorzystania znajomości matematyki, języka obcego, wiedzy z zakresu przedsiębiorczości i informatyki w codziennych sytuacjach z życia prywatnego i zawodowego - analfabetyzm kompetencyjny
 - autoprezentacji;
 - pracy w grupie;
 - zdrowej rywalizacji;
 - logicznego myślenia;
 - wykorzystania Internetu, komputerów, programów komputerowych i innych narzędzi do tworzenia, prezentowania informacji;
- wzrost poczucia własnej wartości uczniów;
 - kształtowanie postawy szacunku dla prawdy
 - kształtowanie umiejętności konstruktywnego porozumiewania się w środowisku szkolnym, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolności do empatii;
 - kształtowanie postawy kreatywności i umiejętności planowania przedsięwzięć przeprowadzania ich do osiągnięcia zamierzonych celów;
 - popularyzacja projektu wśród uczniów całej społeczności szkolnej;
 - promocja szkoły w środowisku lokalnym, w województwie i kraju poprzez promocję projektu na stronie internetowej szkoły.

Przebieg realizacji projektu

Organizacja pracy - przydział obowiązków:

1. uczniowie klas realizujących poszczególne kompetencje przygotowali:
 - prezentacje w Power Poncie dotyczące pracy Kół Naukowych;
 - scenki dotyczące „analfabetyzmu kompetencyjnego” – scenki obrazujące, w jaki sposób nieznaną języków obcych, matematyki, prawa i informatyki jest przyczyną zabawnych sytuacji i nieporozumień z jakimi spotykamy się na co dzień w szkole, pracy, banku, sklepie, biurze podróży itp.
3. nauczyciele realizujący projekt przygotowali:
 - zadania na „aukcję zadań” o tematyce zgodnej z zakresem realizowanej kompetencji;
 - zadania dla uczniów pozostałych klas związane z kompetencją realizowaną przez nich samych w ramach języka niemieckiego, technologii informacyjnej, matematyki i przedsiębiorczości
4. poszczególne klasy przygotowały zgodnie z przydziałem:
 - dekoracje,

- prezentacje w Power Poincie,
- zadania dla pozostałych uczestników spotkania,
- konferansjerkę,
- aukcję zadań,
- osoby odpowiedzialne za catering,
- osoby odpowiedzialne za dokumentację fotograficzną,
- osoby odpowiedzialne za obsługę techniczną apelu
- wyłonienie komisji oceniającej prezentacje poszczególnych zespołów

Podsumowanie pracy Kół Naukowych odbyło się w formie uroczystego apelu, którego program przedstawiał się następująco:

1. przedstawienie prezentacji dotyczących Kół Naukowych każdej kompetencji;
2. przeprowadzenie „aukcji zadań” – licytacja 20 zadań przygotowanych na aukcję – klasa wybierała grupę 5 osób i lidera, którzy licytują w ich imieniu. Licytujący wybierali nazwę grupy i okrzyk sygnalizujący udział w aukcji np.: miauczenie kota, szczekanie psa, ryczenie lwa, przedstawienie scenek dotyczących „analfabetyzmu kompetencyjnego” przykładowe z nich to scenki rozgrywane się w sklepie i restauracji dotyczące nieznamomości języka obcego i będące przyczyną zabawnych nieporozumień i paradoksalnych sytuacji, dotyczące hackerów internetowych, prowadzenia działalności gospodarczej i analfabetyzmu matematycznego
3. wykonywanie, różnych wylosowanych przez liderów grup zadań, przez uczestników np.: powtarzanie łamańców językowych w języku niemieckim, śpiewanie piosenki w języku niemieckim obliczanie, na czas, objętości i pola powierzchni brył, układanie puzzli edukacyjnych, przygotowanie reklamy napoju lub proszku do prania
4. wyłonienie najlepszych zespołów i wręczenie nagród – słodkich upominków
5. poczęstunek dla wszystkich uczestników projektu

Realizacja przedsięwzięcia była doskonałą okazją do zdobywania wiedzy, dostrzegania i doceniania korzyści płynących z zastosowania kompetencji kluczowych w życiu codziennym, nauce i gospodarce, korelacji różnych kompetencji kluczowych oraz do wzmocnienia poczucia własnej wartości uczniów realizujących projekt.

Cel ogólny i wszystkie cele szczegółowe przedsięwzięcia zostały zrealizowane.

Stopień ich realizacji został oceniony bardzo wysoko przez główne organizatorki przedsięwzięcia Jolantę Gad – nauczyciela matematyki i Annę Wolińską-Pater – nauczyciela języka niemieckiego. Oceny dokonano na podstawie obserwacji zachowań uczestników projektu, rozmów z ich wychowawcami, którzy byli gośćmi uroczystości.

Było to przedsięwzięcie integrujące uczestników projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji, doskonała okazja do zaprezentowania nabytych umiejętności, doskonalenie umiejętności pracy w grupie oraz zdrowej rywalizacji i dobrej zabawy. Wszyscy uczniowie biorący udział w realizacji zadania wykazali się bardzo dużym zaangażowaniem, odpowiedzialnością i kreatywnością. „*Realizacja dała nam wiele satysfakcji i dlatego zachęcamy Państwa do zorganizowania podobnego przedsięwzięcia w Waszych szkołach*” - organizatorzy

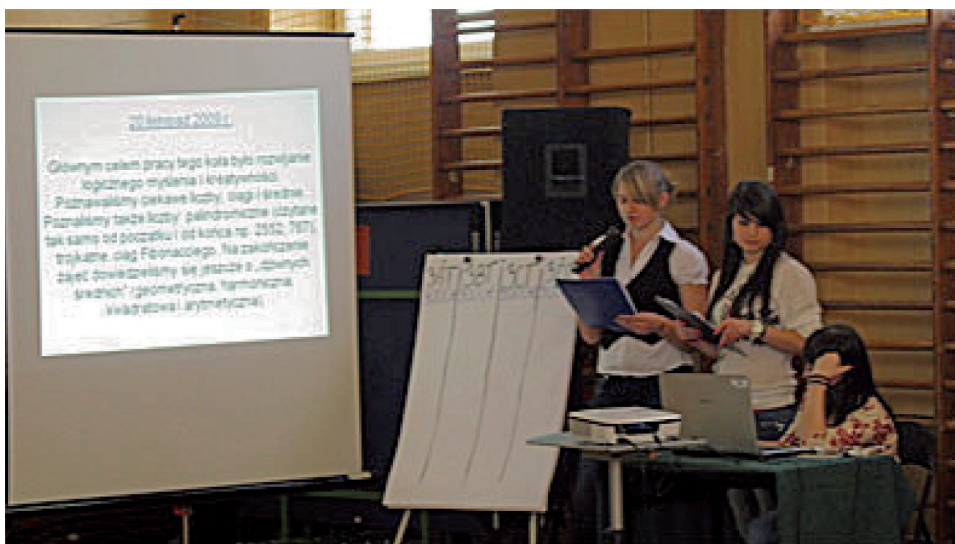
Otwarcie uroczystego Apelu
Violetta Nowak – dyrektor ZSE
w Kielcach i Bożena Karasińska
– koordynator ds. Kół Naukowych
WSH-P w Sandomierzu

*Uczestnicy projektu
– kompetencja -
język niemiecki*

Prowadzący
uroczystość: Patrycja
Biernacka i Dariusz
Kaleta

*Przedstawienie
prezentacji przez
przedstawicieli
kompetencji –
matematyka*

Uczestnicy
Apelu podczas
rozwiązywaniu zadań

*Obliczanie objętości
prostokątów*

Praca przedstawicieli
kompetencji –
przedsiębiorczość

*Uczestnicy
kompetencji
– Technologia
Informacyjna*

Przykłady zadań

AUKCJA KOMPETENCYJNA

- 1) Zapis **\$A\$1** to adres **względny** komórki A1E
- 2) Celem akcyzy jest między innymi zmniejszenie spożycia niektórych produktów
- 3) Zadanie. TAAKA ryba
Rybak złowił szczupaka. Na pytanie, jak wielka jest zdobycz, odpowiedział zagadkowo jakby chciał wy badać inteligencję pytającego: „Łeb szczupaka mierzy 12 cm, tułów ma długość taką jak łeb i ogon razem, przy czym trzy czwarte ogona mierzą tyle ile łeb i czwarta część głowy”
63 cm B. 64 cm C. 53 cm D. 54 cm
- 4) Zu den Sehenswürdigkeiten von Berlin gehört das Pergamonmuseum und der Reichstag.
- 5) Banki mogą całość depozytów przeznaczyć na kredyty
- 6) Aby wpisać poprawnie godzinę, wpiszesz ją w formacie: **gg-mm-ss**
- 7) Jeder weiß, dass die Sprachkenntnisse wichtig im Berufsleben sind.
- 8) Aby szybko zmienić typ adresowania w formułach, należy po wstawieniu adresu komórki: nacisnąć **F3**
- 9) Poprawnym adresem komórki w arkuszu kalkulacyjnym jest: **AB2**
- 10) Deutschland besteht aus 16 Bundesländern, das größte Land ist Bayern.
- 11) Globalizacja sprawia, że upodobania konsumentów na całym świecie stają się podobne
- 12) Euro to waluta wszystkich państw Unii Europejskiej oprócz Polski
- 13) Zadanie. Oszczędzaj wodę.
Wanna napełnia się cała przy użyciu kranu nr.1 w ciągu 10min, a przy użyciu kranu nr. 2 w ciągu 15 min. W jakim czasie wanna napełni się przy użyciu dwóch kranów jednocześnie ?
A. 6 min B. 12,5 min C. 12 min D. 7 min
- 14) LICZ.JEŻELI(zakres; kryteria): funkcja oblicza ile jest liczb w danym zakresie
- 15) Zadanie. Policz myszki
W kwadratowym pokoju w każdym z czterech kątów siedzi myszka. Naprzeciwko każdej myszki siedzi również myszka. Także na ogonku każdej myszki siedzi myszka. Ile myszek znajduje się w pokoju?
A.12 B. 4 C. 8 D. 16
- 16) Der Tourist fragt: „Wie komme ich zum Bank?“.
- 17) Zadanie Brunetki Blondynki...
Spośród uczniów w klasie:
50% ma czarne włosy,

25% ma blond włosy,

33% to dziewczynki,

67% to chłopcy.

Które z następujących zdań jest na pewno prawdziwe?

a) Wszyscy uczniowie o włosach blond to chłopcy.

b) Niektórzy chłopcy mają czarne włosy.

c) Niektórzy uczniowie o włosach blond to dziewczynki.

d) Zarówno chłopcy, jak i dziewczynki mają czarne włosy.

A. a) B. b) C. c) D. d)

18) Obligacje są notowane na giełdzie

19) Zadanie SPIDER

5 pajaków łapie 5 much w ciągu 5 godzin.

Ile much łapie 100 pajaków w ciągu 100 godzin.

A. 2500 B. 2000 C. 3000 D. 4000

20) In den Sommerferien waren wir im Gebirge und haben viel gewandert.

Łamańce językowe

ZUNGENBRECHER

Fischers Fritz fischte frische Fische. Frische fische fischte Fischers Fritz.

Esel essen Nesseln nicht. Nesseln essen Esel nicht!

Wer gegen Aluminium minimal immun ist, besitzt Aluminiumminimalimmunität.

Aluminiumminimalimmunität besitzt, wer gegen Aluminium minimal immun ist.

Blaukraut bleibt Blaukraut, Brotlaib bleibt Brotlaib, Brautkleid bleibt Brautkleid.

Hinter Hermann Hannes Haus hängen hundert Hemden raus. Hundert Hemden hängen raus,
hinter Hermann Hannes Haus.

Der Zahnarzt zieht Zähne mit Zahnarztzange im Zahnarztzimmer.

Przykładowy program merytoryczny Kół Naukowych

Przykładowym, wartym upowszechnienia programem merytorycznym Kół Naukowych zrealizowanym w WSH-P w Sandomierzu jest program języków obcych. Celem tego programu było kształtowanie umiejętności w zakresie porozumiewania się w językach obcych poprzez wzbogacanie słownictwa i gramatyki funkcjonalnej. Wiele zajęć poświęcono na poznawanie kultury krajów wybranych języków. Kształtowano umiejętności prowadzenia dialogów oraz czytania, rozumienia i pisania tekstów umożliwiającą komunikowanie się w języku obcym.

Program Autorski Kół Naukowych z języków obcych

Autor mgr Roman Ryński

CELE OGÓLNE

- prezentacja WSHP w Sandomierzu goszczącej uczniów
- tworzenie ruchu naukowego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów z języków obcych
- uzupełnienie i rozszerzenie treści autorskich programów nauczania
- rozwijanie zainteresowań i motywacji do dalszego kształcenia
- poznanie metod pracy umysłowej i podstaw twórczego myślenia
- pogłębianie wiedzy o kraju języka nauczanego
- kształtowanie umiejętności poszukiwania informacji w różnych źródłach
- integracja uczniów wokół wspólnych zadań
- wywołanie u uczestników przyjemnych wrażeń z nowych doświadczeń

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- rozumienie autentycznych przekazów słownych odbieranych za pośrednictwem mediów: film, telewizja, prasa, opracowania popularno – naukowe, fragmenty tekstów literackich
- pisanie tekstów sformalizowanych i niesformalizowanych z zakresu języka ekonomicznego
- opanowanie indywidualnych strategii uczenia się, korzystanie z różnych źródeł informacji: leksykonów, encyklopedii, słowników specjalistycznych, Internetu.
- doskonalenie umiejętności uczestniczenia w dyskusji, argumentowanie, wyrażanie opinii, obrona własnych sądów

FORMY PRACY

- PRACA Z TEKSTEM redagowanie tekstów tematycznych np.: o charakterze biznesowo – ekonomicznym i wg określonej struktury (technika pisania wstępu i zakończenia) z wykorzystaniem specjalistycznych słowników
- PRACA Z FILMEM „ale kino”, pokazy filmów w wersji oryginalnej w zakresie danego języka i analiza ich treści, wykorzystywanie metod aktywizujących związanych z oglądaniem i analizą filmu,
- PRACA Z INTERNETEM, zajęcia z dostępem do Internetu oraz programem multimedialnym. z wykorzystaniem specjalistycznych słowników, programów multimedialnych i Internetu
- WYCIECZKI - Organizowanie wycieczek i zwiedzania Sandomierza w połączeniu z pełnieniem roli przewodnika przez uczestników koła naukowego
- PRELEKCJE - prowadzone przez rodzimych użytkowników języka obcego na temat kultury i historii danego obszaru językowego

NIEZBĘDNE ŚRODKI

- pracownia multimedialna (stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu)
- programy multimedialne oraz materiały audiowizualne (m.in. ekranizacje znanych dzieł literackich)
- słowniki specjalistyczne między innymi, ekonomiczno – biznesowe
- materiały o tematyce fonetycznej, kulturoznawczej i historycznej w zakresie danego języka

METODY I TECHNIKI

- wykłady,
- ćwiczenia,
- dyskusja: burza mózgów, panelowa, debata za i przeciw
- drzewo decyzyjne-rozwiązywanie problemów

SPOSÓB EWALUACJI

- wywiad
- obserwacja
- analiza dokumentów i przygotowania oraz prezentacji zrealizowanego zadania (np. oprowadzanie wycieczki)
- przeprowadzenie testów diagnozujące i sprawdzające wiedzę ucznia w zakresie umiejętności posługiwania się językiem obcym

TREŚCI

1. **„Młodzi Krytycy Filmowi”** – analiza dzieła literackiego w oparciu o ekranizację filmową **”Wielki Gatsby”** F. Scott Fitzgerald z uwzględnieniem:
 - a) analizy symboli,
 - b) analizy motywu, kontekstu i głównych bohaterów
 - c) punktów kulminacyjnych
2. **„Przewodnik turystyczny po zabytkowym mieście”** - Poznawanie kultury lokalnej z wykorzystaniem języka obcego –wycieczka ze zwiedzaniem I ustnym OPISEM wybranych zabytków Sandomierza w języku obcym” ULOTKA
3. **„Translacja tekstów”** - wykorzystanie komputera (Internetu) i technik multimedialnych do tłumaczenia tekstów piosenek, reklam, blogów danego obszaru językowego. TŁUMACZENIE PIOSENKI
4. **Język obcy w biznesie i przedsiębiorczości** – zapoznanie uczestników koła naukowego z terminologią biznesową w zakresie różnych działów tematycznych, przedstawienie struktury biznes-planu we współpracy z kołem naukowym przedsiębiorczości. MINI SŁOWNICZEK
5. **Stereotypy** – analiza potocznego postrzegania przedstawicieli różnych narodowości i porównanie z danymi statystycznymi KARYKATURA POLAKA/ANGLIKA
6. **Fonetyka** – najtrudniejsze dźwięki, nieporozumienia Chinese foot, eggs axe Tongue twisters heart, hurt, Heard, hat, hut, head, had
7. **Podsumowanie działalności koła naukowego języków obcych i prezentacja zagadnień realizowanych przez uczestników projektu**

ROZKŁAD ZAJĘĆ

Zjazd	Temat zajęć	Treści programowe	Uzyskane efekty
I.	Młodzi krytycy filmowi	analiza dzieła literackiego w oparciu o ekranizację filmową: ”Wielki Gatsby” F. Scott Fitzgerald a)analiza symboli, b)analiza motywu, kontekstu, głównych bohaterów c)punkty kulminacyjne	Umiejętność dokonania analizy treści programowych ekranizacji dzieła literackiego
II.	Poznawanie kultury lokalnej z wykorzystaniem języka obcego –wycieczka ze zwiedzaniem Sandomierza	a) informacje historyczne o wybranych zabytkach Sandomierza z podziałem na grupy, b)zwrócenie uwagi uczestników na walory architektoniczne prezentowanych (w języku obcym) zabytków	Podjęcie próby opisu zabytków w nauczanym języku obcym Opracowanie ulotki o Sandomierzu

III	Translacja tekstów	Tłumaczenie tekstów piosenek, reklam i blogów danego obszaru językowego z wykorzystaniem komputera (Internetu) i technik multimedialnych	Tłumaczenie piosenki (konkurs)
IV	Język obcy w biznesie i przedsiębiorczości	zapoznanie uczestników koła naukowego z terminologią biznesową w zakresie różnych działów tematycznych, przedstawienie struktury biznes-planu we współpracy z kołem naukowym przedsiębiorczości.	Opracowanie MINI SŁOWNICZKA z zakresu omawianych tematów
V	Stereotypy	analiza potocznego postrzegania przedstawicieli różnych narodowości i porównanie z danymi statystycznymi	Stworzenie karykatury Polaka/Anglika/Niemca/Rosjanina
VI	Fonetyka (Stereotypy)	najtrudniejsze dźwięki, nieporozumienia np. w j. angielskim Chinese foot, eggs axe Tongue twisters heart, hurt, Heard, hat, hut, head, had	Stworzenie karykatury Polaka/Anglika/Niemca/Rosjanina
VII	Podsumowanie działalności koła naukowego języków obcych	Prezentacja zagadnień realizowanych przez uczestników projektu	Prezentowanie własnych osiągnięć na forum klas i szkół.

Lektorzy prowadzący zajęcia: mgr Roman Ryński – język angielski, mgr Tomasz Kobuszewski – język rosyjski, mgr Grzegorz Grądziel i mgr Waldemar Łączkowski – język niemiecki

Wycieczka po Sandomierzu - porozumiewamy się wyłącznie w języku obcym

O realizacji i podsumowaniu zajęć z Kół Naukowych w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy Barbara Porzuczek – nauczycielka j. angielskiego – napisała:

„Koła Naukowe dla uczniów ZSZ Nr 1 w Dębicy odbywały się w Sandomierzu, poza przedostatnim zjazdem, który był w Kielcach. Uroczyste zamknięcie tego działania zaplanowane zostało w poszczególnych szkołach, a nauczyciele mieli za zadanie zorganizować zajęcia i prezentację, która podsumuje dotychczasowe spotkania.

Dyskutowałam z nauczycielkami realizującymi pozostałe kompetencje na temat pomysłów i planów. One zamierzały zlecić uczniom przygotowanie prezentacji multimedialnych związanych z KN oraz samym projektem. Pomysł sam w sobie świetny, ale cztery prezentacje, jedna po drugiej znudziłyby nawet najwytrwalszych. Zdecydowałam się więc na coś innego, może bardziej tradycyjnego, ale równie atrakcyjnego.

Pierwsza część to była lekcja na temat języka slangowego. Punktem wyjścia i bazą lekcji była piosenka zespołu Offspring pod tytułem „Whydon'tyouget a job?”. Uczniowie zapoznali się z krótką notką na temat tej grupy, pracowali z tekstem piosenki, znajdowali wyrażenia slangowe i ich odpowiedniki. Potem uczniowie ćwiczyli słownictwo i poznawali inne zwroty idiomatyczne, często używane w języku potocznym. Bardzo podobał im się taki temat, ponieważ mają stały kontakt z ludźmi z różnych krajów przez gry on-line i językiem komunikacji jest właśnie potoczny angielski.

Druga część spotkania odbyła się na świetlicy i uczestniczyli w niej uczniowie wszystkich czterech kompetencji. Prezentacje multimedialne były świetne i wymagały mnóstwa pracy, ale było tego trochę za dużo. Moi uczniowie wystąpili z trzema planszami wykonanymi na antyrach. Zawierały one zdjęcia z KN i 6 tekstów opisujących krótko poszczególne zjazdy. Wybrani chłopcy wygłosili krótkie komentarze po angielsku. To wystąpienie zostało nagrodzone rzesistymi brawami całej sali – było zwięzłe, ciekawe i inne niż wszystkie. Plansze zrobione na tę okazję służą teraz jako dekoracja językowej pracowni multimedialnej i są obiektem zainteresowania przychodzących tam klas”.

Rozwijanie kompetencji informatycznych, wymagających solidnego rozumienia i znajomości znaczenia technologii w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy, polegało na kształtowaniu umiejętności poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz do ich wykorzystywania w krytyczny i systematyczny sposób.

Uczniowie mieli możliwość wykorzystywania narzędzi informatycznych do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji, docieranie do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania i korzystania z nich.

W ramach kół naukowych z technologii informacyjnej w WSH-P w Sandomierzu uczniowie uczestniczyli w zajęciach dotyczących bezpieczeństwa informacji, projektowania zestawu komputerowego wraz z urządzeniami peryferyjnymi w zależności od wymagań i potrzeb w zakładzie pracy. Uczniowie samodzielnie wykonywali projekty i prezentowali je na slajdach prezentacji multimedialnej.

Zajęcia odbywały się również w Komendzie Powiatowej Policji, gdzie uczniowie zapoznali się z monitoringiem miejskim oraz wysłuchali prelekcji na temat form zabezpieczeń. Po zajęciach uczniowie zwiedzali piękne miasto Sandomierz.

Uczniowie poznawali również zasady bezpiecznego korzystania z urządzeń technologii informacyjnej oraz praw autorskich obowiązujących w UE.

2.3. Wyższa Szkoła Biznesu im. Bpa Jana Chrapka w Radomiu

W tej uczelni odbyło się po siedem zjazdów z każdej kompetencji. Wszystkie zajęcia odbywały się w siedzibie Uczelni

Przykładowym programem, godnym do zaprezentowania i upowszechniania jest program kształtujący **kompetencje informatyczne**.

Zajęcia w ramach
KN pracowni
komputerowej WSB
w Radomiu

Ramowy Program merytoryczny Kół Naukowych,

Kompetencja: technologia informatyczna

Grafika wektorowa – AutoCAD

Założenia ogólne, cele:

AutoCAD jest uniwersalnym programem służącym do komputerowego wspomaganie projektowania (Computer Aided Design). Program umożliwia tworzenie rysunku, projektu przez użytkownika. Oferuje szereg obiektów za pomocą których tworzymy rysunki: począwszy od płaskich odcinków, okręgów, łuków, wielokątów, przez rysunek aksonometryczny, aż do pełnych obiektów trójwymiarowych. Koło naukowe ma na celu przygotowanie uczniów reprezentujących różne typy szkół do tworzenia realistycznych i dokładnych rysunków dwuwymiarowych oraz modeli trójwymiarowych. Celem zajęć jest rozszerzenie treści programów nauczania z technologii informacyjnej. Uczeń ma możliwość porównania techniki tworzenia rysunków w grafice bitmapowej, z którą zapoznaje się na lekcjach technologii informacyjnej, z możliwościami jakie oferuje grafika wektorowa. Tworzone modele dwu i trójwymiarowe uczeń może wykorzystać jako elementy dokumentacji technicznej, ale także jako obiekty graficzne w innych programach, dzięki możliwości zapisu tworzonych rysunków w różnych formatach. Grafika

wektorowa wymaga wykorzystywania wiadomości zdobytych na innych przedmiotach takich jak matematyka , fizyka , łączy więc kompetencje, pokazuje relacje między przedmiotami, zmusza ucznia do praktycznego wykorzystywania zdobytych informacji, rozwija zainteresowania i motywuje do dalszego kształcenia.

Treści:

I. Wprowadzenie

1. Grafika bitmapowa, a grafika wektorowa
2. Ekran AutoCAD-a
3. Wywoływanie Pomocy
4. Sposoby wprowadzania komend
5. Przestrzeń AutoCAD-a
6. Typy współrzędnych

II. Podstawowe elementy rysunku

1. Obiekty liniowe, polilinie, multilinie, linie szkicowe
2. Obiekty krzywoliniowe , okręgi, łuki, elipsy
3. Obiekty tekstowe, wymiary
4. Wielokątne wypełnione obszary, regiony, zakreskowane obszary

III. Rysowanie precyzyjne

1. Dobieranie parametrów skoku i siatki
2. Lokalizacja charakterystycznych punktów obiektów
3. Ortogonalny tryb lokalizacji punktów
4. Filtry współrzędnych punktów

IV. Modyfikacja rysunku

1. Wybieranie obiektów do edycji
2. Kopiowanie, przesuwanie, wymazywanie i skalowanie obiektów
3. Rozbijanie obiektów
4. Fazowanie i zaokrąglanie

V. Wykorzystywanie warstw, kolorów i rodzajów linii

1. Tworzenie nowych warstw
2. Sterowanie widzialnością i blokowaniem warstw
3. Przełączanie warstw
4. Ustalanie koloru obiektów rysunkowych i warstw
5. Ustalanie rodzaju linii obiektu rysunkowego i warstwy.

VI. Bloki, atrybuty, odnośniki

1. Definiowanie, wstawianie i rozbijanie bloków
2. Wykorzystywanie warstw kolorów i rodzajów linii w odniesieniu do bloków
3. Tworzenie i edycja atrybutów
4. Zarządzanie odnośnikami zewnętrznymi

VII. Dodawanie tekstu do rysunku

VIII. Wymiarowanie

1. Tworzenie wymiarów: liniowych, kątowych, promieni i współrzędnych
2. Edycja wymiarów
3. Style wymiarowania

IX. Przygotowanie rysunku do wydruku

X. Praca w przestrzeni trójwymiarowej

1. Określanie współrzędnych X, Y, Z w trójwymiarowym układzie współrzędnych
2. Sterowanie Lokalnymi Układami Współrzędnych
3. Definiowanie widoków 3D
4. Tworzenie modeli krawędziowych, powierzchniowych i bryłowych
5. Edycja w przestrzeni 3D

XI. Tworzenie trójwymiarowych obrazów

1. Tworzenie obrazów z ukrytymi liniami, pocienionych i powleczonych
2. Wykorzystanie świateł, widoków i scen
3. Przypisywanie materiałów
4. Zapisywanie, wyświetlanie i drukowanie obrazów.

Sposoby osiągnięcia celów (techniki i metody pracy, potrzebne środki):

Każdy z uczestników zajęć otrzyma dostęp do komputera z zainstalowanym programem.

Ćwiczenia powinny uwzględniać typ szkoły ucznia. Podczas zajęć edukacyjnych nauczyciel powinien stworzyć przyjazną atmosferę, a wykonywane ćwiczenia mają mobilizować ucznia do wykorzystywania zdobytej wiedzy w przyszłym warsztacie pracy. Zastosowane środki technodydaktyczne w procesie kształcenia takie jak pracownia komputerowa, rzutnik multimedialny, tablica, zasoby internetowe umożliwią realizację celów. Ćwiczenia powinny być poprzedzone wykładem. Preferowane metody pracy z uczniem to: wykład, ćwiczenia, dyskusja, praca w grupach.

Projekt ewaluacji programu:

Prowadzący zajęcia dokonuje ewaluacji w celu podniesienia jakości tego, co robi. Ewaluować można rozwój ucznia, program autorski, pracę nauczyciela. Dzięki ewaluacji nauczyciel dowiaduje się czegoś nowego o sobie i stąd czerpie motywację do podejmowania działań poprawiających jakość. Ewaluacja ma służyć poprawie istniejącego stanu rzeczy, stwierdzeniu, w jakim stopniu zamierzone cele edukacji są rzeczywiście realizowane. W tym celu zostanie przeprowadzona typowa ankieta ewaluacyjna dla uczniów i dla nauczyciela.

Harmonogram realizacji programu:**I. Wprowadzenie do AutoCAD-a**

- Grafika bitmapowa, a grafika wektorowa
- Organizacja ekranu
- Sposoby wprowadzania komend
- Typy współrzędnych
- Lokalizacja
- Dobieranie parametrów skoku i siatki
- Podstawowe elementy rysunku

II. Modyfikacja rysunku , operacje na warstwach

- Wybieranie obiektów do edycji
- Kopiowanie, przesuwanie, wymazywanie i skalowanie obiektów
- Fazowanie i zaokrąglanie
- Tworzenie nowych warstw
- Sterowanie widzialnością i blokowaniem warstw
- Przełączanie warstw
- Ustalanie koloru obiektów rysunkowych i warstw
- Ustalanie rodzaju linii obiektu rysunkowego i warstwy

III. Wymiarowanie, teksty, bloki

- Tworzenie wymiarów: liniowych, kątowych, promieni i współrzędnych
- Edycja wymiarów
- Style wymiarowania
- Dodawanie tekstu do rysunku
- Definiowanie, wstawianie i rozbijanie bloków
- Wykorzystywanie warstw kolorów i rodzajów linii w odniesieniu do bloków
- Tworzenie i edycja atrybutów
- Zarządzanie odnośnikami zewnętrznymi

IV. Modelowanie przestrzenne

- Określanie współrzędnych X, Y, Z w trójwymiarowym układzie współrzędnych
- Sterowanie Lokalnymi Układami Współrzędnych
- Definiowanie widoków 3D
- Tworzenie modeli 3D metodą wytłaczania

V. Modelowanie przestrzenne

- Powierzchnie obrotowe
- Powierzchnie prostokątne
- Powierzchnie walcowe
- Powierzchnie krawędziowe

VI. Tworzenie brył

- Tworzenie kostki
- Tworzenie stożka
- Tworzenie walca

- Tworzenie sfery
- Tworzenie torusa
- Tworzenie brył złożonych

VII. Tworzenie trójwymiarowych obrazów , przygotowanie do wydruku

- Tworzenie obrazów z ukrytymi liniami, pocieniowanych i powleczonech
- Wykorzystanie świateł, widoków i scen
- Przypisywanie materiałów
- Zapisywanie, wyświetlanie i drukowanie obrazów.

Opracował: mgr inż. Franciszek Glinka

4. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Programy Kół Naukowych miały na celu zachęcanie młodych ludzi do kształcenia się, stymulowanie i pobudzanie uczniów do ciągłego pogłębiania swojej wiedzy, zachęcanie do korzystania z różnych źródeł informacji.

Zgodnie z założeniami Projektu, Koła Naukowe pełniły rolę upowszechniania ruchu naukowego na terenie szkół.

Realizacja programów powodowała oddziaływanie na wszystkie sfery rozwoju uczniów, aby pobudzić w nich umiejętności rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych, poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania.

Stosowano różnorodne formy i metody pracy pozwalające na motywowanie i aktywizowanie uczniów do zdobywania wiedzy, wykorzystywanej w trakcie nauki szkolnej ale stosowano również metody pracy ze studentami. Były to wykłady specjalistyczne, warsztaty i seminaria, pokazy i laboratoria, interdyscyplinarne dyskusje panelowe, wycieczki do zakładów pracy, instytucji i uczelni wdrażających **innowacyjne rozwiązania w zakresie kształcenia, happeningi naukowe i artystyczne, ćwiczenia polegające na tworzeniu prezentacji z zastosowaniem interaktywnych form przekazu, maratony przedsiębiorczości, matematyczne, informatyczne, językoznawcze, szkolne festiwale naukowe, zamykające działalność Kół w obrębie wszystkich czterech kompetencji.**

Stosowano pracę indywidualną, grupową i zespołową na zajęciach z każdej kompetencji, w ramach współpracy pomiędzy kompetencjami na terenie szkoły oraz w ramach wymiany doświadczeń pomiędzy szkołami. Formy pracy zespołowej i grupowej sprzyjają aktywności, współdziałaniu, nauce słuchania, analizowania cudzych pomysłów i tolerancji dla innych członków grupy.

Koła Naukowe są przykładem dobrej praktyki. Były to innowacyjne działania w poszukiwaniu sposobów uczenia się od innych, zostały z powodzeniem zrealizowane przez 4 różne uczelnie. Wszystkie uczelnie zakładały takie same cele kształcenia i taką samą ideę pracy z uczniem ale organizacja i realizacja była indywidualna dla każdej z nich. Pozwoliło to na wzajemną wymianę doświadczeń pomiędzy Liderem i Partnerami Projektu. Różne rozwiązania były stosowane przez poszczególne szkoły realizujące prezentację efektów pracy uczniów.

Przykładowe, opisane rozwiązania, zasługują na upowszechnienie lub mogą być inspiracją do podejmowania podobnych działań przez szkoły i uczelnie wyższe.

O efektach uzyskanych w ramach organizowanych Kół Naukowych w WSEI w Lublinie, Iwona Styk, nauczycielka matematyki z Zespołu Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcącego w Chełmie napisała:

„Koła Naukowe – cykl zajęć prowadzonych przez prof. dr hab. Jana Szynala, które odbywały się w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie, cieszyły się wielkim zainteresowaniem wśród młodzieży. Uczniowie mieli możliwość zdobycia nowej wiedzy i umiejętności uczestnicząc w zajęciach na uczelni wyższej. Mogli poznać sposób prowadzenia zajęć ze studentami oraz nawiązać współpracę z młodzieżą z innych szkół”

O udziale uczniów w zajęciach Kół Naukowych z **języków obcych**, pani Monika Radziszewska, nauczycielka języka niemieckiego w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcącego im. gen. Władysława Andersa w Chełmie napisała:

*„Podczas spotkań w ramach **Kół Naukowych** realizowanych w WSEI w Lublinie, uczniowie mieli możliwość poszerzyć swoją wiedzę i rozwijać zainteresowania. Na ostatnim spotkaniu, uczniowie zaprezentowali nabyte umiejętności w formie przedstawienia „Schneewittchen” w języku niemieckim. Uczniowie bardzo zaangażowali się w przygotowanie tej inscenizacji. Pod moim kierunkiem przygotowali scenariusz bajki, plakat informujący o przedstawieniu, stroje i niezbędne rekwizyty. Zaprezentowana przez uczniów klasy III ct wersja bajki o Królewnie Śnieżce bardzo spodobała się publiczności, która nagrodziła występ młodych aktorów gromkimi brawami”*

O efektach pracy uczniów uczestniczących w Kołach Naukowych kształtujących kompetencje matematyczne i naukowo techniczne, Grażyna Waśko - nauczyciel matematyki z Zespołu Szkół Mechanicznych w Dębicy napisała:

„W ramach zajęć Kół Naukowych uczniowie poznali program komputerowy Sketch Up a następnie przy jego pomocy przedstawili naszą szkołę w wymiarze 3D. Grupa złożona z dziesięciu uczniów kl. 3 M dokonała dokładnych pomiarów obiektów szkolnych tj. budynku głównego („starego i nowego”), warsztatów oraz internatu. Następnie Konrad Głowacki z 3M wykonał we wspomnianym programie wizualizację szkoły. „Dzielo” Konrada zostało zaprezentowane na podsumowaniu Kół Naukowych, na posiedzeniu Rady Pedagogicznej ZSZ nr1, znalazło się także w filmie promującym naszą szkołę wśród gimnazjalistów w czasie rekrutacji do klas pierwszych”

Reasumując realizacja Kół Naukowych zakończyła się sukcesem. Z informacji uzyskanych od nauczycieli i uczniów wyłaniają się pozytywne wnioski, które generalnie można streścić w następujących punktach:

1. Praktycznie we wszystkich klasach, zaobserwowano przyrost wiedzy i umiejętności wśród uczniów.
2. Uczniowie dobrze czuli się podczas zajęć w ramach Kół Naukowych. Realizowane zajęcia były uznawane za interesujące, bardzo pozytywnie oceniono uczestnictwo w tych zajęciach. Nie bez znaczenia był fakt, że zajęcia były realizowane przez pracowników naukowych uczelni.
3. Ogólna wiedza w zakresie kompetencji kluczowych wzrosła. Uczniowie wykorzystywali zdobyte umiejętności w nauce innych przedmiotów. Część nauczycieli po-

- twierdziła w rozmowach z kolegami, nauczycielami innych dyscyplin, wykorzystywanie wiedzy zdobytej w ramach KN w wykonywaniu zadań z innych przedmiotów.
4. Uczniowie w swojej ocenie uważają, że umiejętności z zakresu kompetencji kluczowych będą bardzo przydatne w codziennym życiu i podwyższą wartość absolwentów na rynku pracy.
 5. Wielokrotnie klasy, w których realizowano kompetencje kluczowe uzyskały wyższe średnie niż klasy, w których KN i autorski program nie był wdrażany.

Wszystkie opracowane programy i zaproponowane rozwiązania organizacyjne są godne powielania przez inne szkoły i uczelnie wyższe w porozumieniu ze szkołami ponadgimnazjalnymi. Różnorodność rozwiązań pokazuje możliwość realizowania tego samego zadania na różne sposoby.

III.4.3. Studium Kompetentnych Liderów

1. Założenia i cele ogólne

Program „Studium Kompetentnych Liderów” był realizowany w ramach zadania 6. Wdrażanie programu rozwijania kompetencji kluczowych na zasadzie EKSTRA OUTSIDE (poza zajęciami w szkole) Projektu.

Głównym założeniem tego działania było podwyższanie poziomu kompetencji kluczowych uczniów szkół objętych projektem poprzez uczestnictwo w zajęciach na wybranych uczelniach wyższych. Zapoznanie najzdolniejszych uczniów ze specyfiką szkoły wyższej umożliwiło jednocześnie osiągnięcie następujących celów:

1. Kształtowanie postaw warunkujących świadome i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie
2. Wzmacnianie poczucia siły i zaufania do własnych możliwości
3. Doskonalenie umiejętności dokonywania samooceny, komunikowania się i współpracy w zespole.
4. Uzyskanie zaliczeń z wybranych przedmiotów objętych tokiem studiów,
5. Przygotowanie do planowania własnej kariery edukacyjnej i zawodowej.
6. Poznanie różnych form działalności organizacji studenckich.
7. Kształtowanie świadomości lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego
8. Poznanie sposobów spędzania wolnego czasu przez studentów
9. Poznawanie życia kulturalnego miast uniwersyteckich
10. Zwiększanie dostępności do efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych.
11. Rozwój zainteresowań uczniów.

Zgodnie z założeniami Projektu treści zajęć pozwalające na osiągnięcie założonych celów ogólnych zostały określone w programach szczegółowych realizowanych przez poszczególne uczelnie. Wynikały one z programów przedmiotów, wybranych przez uczniów. Zajęcia realizowane były w grupach uczniowskich.

Uczniowie uczestniczyli w zajęciach na studiach niestacjonarnych przez okres dwóch semestrów w roku akademickim 2011/2012.

Uczelnie wydawały uczniom dokumenty potwierdzające przebieg realizacji wybranego programu kształcenia, zaświadczenia potwierdzające zaliczenie określonych przedmiotów wraz z oceną, liczbą godzin, punktacją ECTS oraz zapewniały zwolnienie z obowiązku ponownego zaliczenia w/w przedmiotów w przypadku gdy uczeń podejmie kształcenie na danej uczelni.

W ramach zajęć z Uczniami/Uczestnikami Studium Kompetentnych Liderów realizowane były programy kształcenia obowiązujące na studiach I. stopnia (zawodowych i inżynierskich)

odbywanych w trybie niestacjonarnym. Uczniowie mieli prawo do korzystania z pomieszczeń, urządzeń i zbiorów bibliotecznych na zasadach ustalonych dla studentów, z pomocy nauczycieli akademickich i organów Uczelni oraz możliwość uczestniczenia w pracach kół zainteresowań i w zajęciach otwartych.

Uczniowie byli zobowiązani do pełnego wykorzystania stwarzanych przez Uczelnię możliwości pobierania nauki oraz postępowania zgodne z regulaminem studiów. Mieli również obowiązek uzyskania zaliczenia z wybranych 2 przedmiotów poprzez terminowe składanie zaliczeń i egzaminów przewidzianych w planie zajęć. Zostali zobowiązani do przestrzegania przepisów i regulaminów obowiązujących w uczelni i troski o jej mienie.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Zajęcia w ramach Studium Kompetentnych liderów odbywały się w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Uczelniach Partnerskich, Politechnice Rzeszowskiej i Uczelni Łazarskiego w Warszawie.

Uczniowie uczestniczyli w zajęciach z wybranych przedmiotów objętych tokiem studiów na różnych kierunkach. Wraz z harmonogramami zajęć uzyskiwali informacje na jakich kierunkach mogą być zaliczone przedmioty z których otrzymają zaliczenie w ramach SKL.

W trakcie pobytu na poszczególnych uczelniach byli objęci opieką przez wybranych pracowników szkoły wyższej i studentów, wspierających ich także w trakcie zajęć merytorycznych a głównie w trakcie zajęć przeznaczonych na poznawanie życia kulturalnego, zabytków miast i regionów oraz życia studenckiego.

Programy merytoryczne, organizacja zajęć i warunki zaliczania przedmiotów objętych programem określane były przez poszczególne uczelnie.

Poniżej zostaną przedstawione przykładowe pełne programy merytoryczne, sposoby organizacji i realizacji zajęć oraz przykładowe zakresy programów merytorycznych realizowanych na poszczególnych uczelniach.

2.1. Program Studium Kompetentnych Liderów w Wyższej Szkole Humanistyczno - Przyrodniczej w Sandomierzu

1. Założenia szczegółowe

Jest to szczególna forma innowacji w projekcie, umożliwiająca udział uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zajęciach z wybranych przedmiotów w ramach realizowanych programów studiów w Wyższej Szkole Humanistyczno – Przyrodniczej w Sandomierzu.

Uczniowie będą uczestniczyć w wybranych przez siebie zajęciach objętych tokiem studiów na określonym kierunku. W trakcie pobytu na uczelni uczniowie zostaną objęci opieką przez wskazanych pracowników uczelni i studentów wspierających ich w trakcie zajęć.

Zaliczanie przedmiotów i przyznawanie punktów ECTS będzie odbywać się zgodnie z zasadami obowiązującymi w Wyższej Szkole Humanistyczno – Przyrodniczej w Sandomierzu. Potwierdzenia zaliczenia przedmiotów dokonywane będzie w indeksach i kartach realizacji zajęć, na podstawie których przedmioty te mogą być zaliczone po podjęciu zajęć na studiach przez uczniów uczestniczących w projekcie.

Poniżej przedstawiamy w formie tabelarycznej poglądowy (w podziale na bloki tematyczne) sposób zorganizowania zajęć.

BLOKI TEMATYCZNE – PRZEDMIOTY – SEMESTR LETNI 2010/2011

BLOK EKONOMICZNY:

L.p.	Przedmiot	Liczba godzin	Liczba punktów ECTS	Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSHP w Sandomierzu
1	Język obcy	30 + (30*)	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
2	Podstawy mikro i makroekonomii	30	7	Administracja
3.	Neurologiczne uwarunkowania uzależnień	15	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
		75	11	

* zajęcia pozaaudytoryjne (dodatkowe dla zainteresowanych uczniów)

BLOK MATEMATYCZNY

L.p.	Przedmiot	Liczba godzin	Liczba punktów ECTS	Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSHP w Sandomierzu
1	Język obcy	30+ (30*)	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
2	Matematyka	30	6	Zarządzanie
3.	Neurologiczne uwarunkowania uzależnień	15	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
		75	10	

* zajęcia pozaaudytoryjne (dodatkowe dla zainteresowanych uczniów)

BLOKI TEMATYCZNE – PRZEDMIOTY – SEMESTR ZIMOWY 2011/2012

BLOK EKONOMICZNY:

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSHP w Sandomierzu</i>
1	Język obcy	30 + (30*)	3	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
2	Podstawy marketingu	30	6	Administracja
3.	Neurologiczne uwarunkowania uzależnień	15	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
		75	11	

* zajęcia pozaaudytoryjne (dodatkowe dla zainteresowanych uczniów)

BLOK MATEMATYCZNY:

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSHP w Sandomierzu</i>
1	Język obcy	30+ (30*)	3	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
2	Matematyka	30	6	Zarządzanie
3.	Neurologiczne uwarunkowania uzależnień	15	2	Administracja, Zarządzenie, Pedagogika specjalna, Filologia Polska, Kulturoznawstwo, Historia, Biologia, Ochrona Środowiska
		75	10	

* zajęcia pozaaudytoryjne (dodatkowe dla zainteresowanych uczniów)

2. Cele szczegółowe

1. Zwiększenie dostępności do efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych
2. Podniesienie poziomu umiejętności oraz poszerzenie wiedzy z zakresu:
 - a) Języka obcego (niemieckiego i angielskiego)
 - b) Wybranych działów matematyki
 - c) Podstaw mikro i makroekonomii
 - d) Podstaw marketingu
 - e) Neurologicznych uwarunkowań uzależnień
3. Zapoznanie uczniów z biblioteką uczelnianą.
4. Zapoznanie z nowoczesnymi technikami informatycznymi.
5. Wspieranie procesu rozwijania kompetencji kluczowych najzdolniejszych uczniów szkół objętych projektem
6. Wzmacnianie poczucia siły i zaufania do własnych możliwości
7. Zapoznanie uczniów ze strukturą Wyższej Szkoły Humanistyczno – Przyrodniczej oraz nawiązanie współpracy z samorządem studenckim.
8. Poznawanie różnych form działalności organizacji studenckich
9. Doskonalenie umiejętności dokonywania samooceny, komunikowania się i współpracy w zespole
10. Poznawanie życia kulturalnego miasta Sandomierza.

3. Treści programowe

Treści nauczania zgodne z podstawami programowymi dla wybranych kierunków studiów oraz przedstawionymi sylabusami przez prowadzących zajęcia.

3.1. Matematyka – 60 godzin

Analiza matematyczna w zakresie teorii ciągów, pojęcia funkcji, granic funkcji, pochodnych funkcji, badania ekstremum, wyznaczania całek i ich zastosowania, podstawy równań różniczkowych.

Elementy algebry w zakresie teorii wektorów i macierzy w praktycznym jej ujęciu (rozwiązywanie układów równań wielu zmiennych, prognozowanie).

Ciągi liczbowe

- Ciągi liczbowe – definicja.
- Sposoby przedstawiania ciągów liczbowych (słowna, opisowa, wzorem indukcyjnym, wzorem rekurencyjnym).
- Monotoniczność ciągów – wizualizacja graficzna tego pojęcia.

- Badanie monotoniczności ciągów liczbowych metodą algebraiczną.
- Praktyczne sprawdzanie monotoniczności.
- Pojęcie granicy ciągu – definicja otoczeniowa.
- Sprawdzanie czy liczba g jest granicą danego ciągu
- Praktyczne wyznaczanie granic ciągów.

Funkcje

- Monotoniczność funkcji
- Granica funkcji w punkcie – definicja „ciągowa” Heinego
- Wyznaczanie granic w rozmaitych przypadkach
- Ciągłość funkcji w punkcie i ciągłość globalna

Pochodne

- Pojęcia siecznej i stycznej – wizualizacja w programie Cabri
- Iloraz różnicowy i pochodna jako nowa funkcja.
- Praktyczne obliczanie pochodnej funkcji – wyprowadzanie wzorów

Badanie funkcji

- Dziedzina, parzystość i nieparzystość
- Monotoniczność funkcji i ekstrema funkcji
- Asymptoty funkcji i podsumowanie badania funkcji – tabela przebiegu i wykres

Pojęcie całki

- Całka jako funkcja pierwotna
- Całkowanie przez części i przez podstawianie
- Całka oznaczona
- Interpretacja całki oznaczonej
- Wykorzystanie całki oznaczonej w wyznaczaniu pola podwykresu funkcji

3.2. Języki obce 60 + (60*)

3.2.1. Język angielski

1. Zadania i ćwiczenia doskonalące sprawności czytania, mówienia słuchania, pisanie oraz gramatyki na podstawie tekstów dotyczących krajów anglosaskich.
2. Ćwiczenia praktyczne usprawniające umiejętności komunikatywne, prowadzenie konwersacji i dialogów w języku angielskim w oparciu o scenki z życia codziennego rodzimych użytkowników języka angielskiego.
3. Wprowadzenie podstawowych pojęć i wyrażeń z zakresu języka biurowego na podstawie filmów DVD oraz dialogów CD. Ćwiczenia praktyczne w formie pisemnej i ustnej.

4. Prezentacja ciekawych miejsc oraz kultury i życia codziennego w krajach anglosaskich na podstawie materiałów audio-wizualnych w formie wykładu w języku angielskim.*
5. Udział w seansie filmowym w języku angielskim, popartym późniejszą dyskusją na temat filmu.*
6. Udział w anglojęzycznej wycieczce po starym mieście w Sandomierzu.*
7. Udział w zajęciach filologicznych prowadzonych przez wykładowców anglojęzycznych.*
8. Udział w warsztatach anglojęzycznych zorganizowanych przez reprezentantów konsulatu Stanów Zjednoczonych.*
9. Udział w konferencji anglojęzycznej poświęconej edukacji.*

3.2.2. Język niemiecki

Przykładowe tematy poszczególnych zajęć:

1. Geschichte meines Vornamens. *Historia mojego imienia.*
2. Auf der Suche nach der Wahrheit. *W poszukiwaniu prawdy.*
3. Rund um Beruf. *Wokół zawodu.*
4. Wirtschaftsdeutsch. *Specyficzny język gospodarki*
5. Der Mann, der nie zu spät kam.... *O mężczyźnie, który nigdy się nie spóźniał...*
6. Idole und Vorbilder. *Idole i autorytety.*
7. Frauen und Auto. *Kobiety i motoryzacja.*
8. Gegenstände in meinem Leben. *Przedmioty szczególne w moim życiu.*
9. Der Schriftkenner. *Znawca pisma.*
10. Glück und Liebe. In der Welt der Gefühle. *Miłość i szczęście. W świecie uczuć.*
11. Familie heute. *Rodzina dzisiaj.*
12. Freizeit. *Czas wolny.*
13. Eine Kontrolle im Lokal. *Kontrola w lokalu.*
14. Fehler. *Błędy*

Ponadto w trakcie zajęć pozaaudytoryjnych * realizowane będą zajęcia umożliwiające poznanie zastosowanie języka. Opracowanie słownictwa niezbędnego do zrozumienia przewodnika posługującego się j. niemieckim. Spacer po Sandomierzu z przewodnikiem. Opisywanie dzieła sztuki. Omówienie historii kina. Przygotowanie uczniów i wspólne oglądanie filmu *Godby Lenin*, dyskusja. Przygotowanie i wizyta w galerii sztuki.

3.2.3. Neurologiczne uwarunkowania uzależnień – 30 godzin

- James Olds i odkrycie układu nagrody.
- Jose Delgado i badania ośrodków agresji i motywacji.
- Samostymulacja elektryczna ośrodka nagrody w warunkach badań na zwierzętach doświadczalnych.
- Neuronalne przewodnictwo dopaminergiczne w obrębie układu nagrody.
- Mechanizmy tolerancji na działanie alkoholu i narkotyków.
- Alkoholizm rodzinny.
- Genetyczne uwarunkowanie alkoholizmu i podatności na uzależnienia.
- Metabolizm alkoholu w organizmie człowieka.
- Genetyczne zróżnicowanie rasowe metabolizmu alkoholu.
- Żołądkowa faza rozkładu enzymatycznego alkoholu.
- Wpływ alkoholu na przewodnictwo neuronalne w ośrodkowym układzie nerwowym.
- Mechanizm głodu alkoholowego i narkotycznego.
- Dorosłe dzieci alkoholików (DDA).
- Alkoholizm i uzależnienia a przestępczość.
- Alkoholizm w Polsce, Europie i w strefach pozaeuropejskich.

3.2.4. Podstawy mikro- i makroekonomii – 30 godzin

Treścią przedmiotu jest przedstawienie prawidłowości rządzących procesem gospodarowania, w podziale na zagadnienia związane z mikroekonomią i makroekonomią. Tematyka dostosowana jest w swym zakresie i formie do potrzeb uczniów biorących udział w projekcie. Problematyka zajęć dotyczy między innymi takich problemów makroekonomicznych jak : tworzenie, podział i wzrost produktu narodowego, cykl koniunkturalny, bezrobocie, inflacja, polityka monetarna.

W zakresie mikroekonomii omawiane są takie zagadnienia jak: rzadkość, wybór, koszt alternatywny, rynek i jego elementy, zasady zachowania konsumenta oraz przedsiębiorstwa na rynku.

3.2.5. Podstawy marketingu – 30 godzin

Treścią przedmiotu jest przedstawienie zagadnień związanych z marketingiem, zachowaniami konsumenta i segmentacji rynku a przede wszystkim prawidłowości rządzących procesem zaistnienia w na rynku. Tematyka dostosowana jest do w swym zakresie i formie do potrzeb uczniów biorących udział w projekcie. Problematyka zajęć dotyczy między innymi takich problemów marketingu jak : kreowanie produktu, usługi, rozpoznawalność marki, potrzeby konsumentów, segmentacja rynku, cykl życia produktu.

W zakresie praktycznych aspektów marketingu omawiane zostaną przede wszystkim: marketing w sieci i narzędzia które wykorzystujemy, promocja i aspekty public relations.

Główne treści to: Podstawy marketingu i rola zarządzania. Czym jest marketing, rola marketingu w przedsiębiorstwie, potrzebne definicje, marketing-mix, określenie roli zarządzania.

Nabywca. Najważniejsza osoba w całym marketingu, segmentacja rynku, sztuka słuchania nabywcy, hierarchia potrzeb a stopa życiowa, proces podejmowania decyzji zakupu.

Produkt i rynek. Cykl życia produktu, zarządzanie asortymentem i produktem, wprowadzanie na rynki nowych produktów, strategia budowania marki, znaczenie marki, serwis i obsługa po sprzedaży.

Cena i strategie ceny. Analiza konkurencji. Cena a jakość, czynniki wpływające na cenę, metody ustalania ceny, miejsce dla konkurencji w budowaniu strategii firmy, wybór strategii funkcjonowania na rynku.

Dystrybucja. Kanały dystrybucji, budowanie sieci dystrybucji, franchising – czym jest i jak wiele może być z niego korzyści, logistyka – zarządzanie dystrybucją.

Promocja. Merchandising i promocje cenowe, sprzedaż bezpośrednia, sponsoring, b2b – business to business.

Reklama a public relations. Reklama i współpraca z agencjami reklamowymi, public relations – współpraca z mediami, gdzie kończy się public relations, a zaczyna reklama, Prawo reklamy – co wolno, a co jest zakazane na rynku reklamowym.

Badania marketingowe. Przygotowanie badania, wykorzystywane instrumenty pomiarowe, przyczyny błędów w badaniach, metody analizy zebranych danych, prezentacja wyników i ocena badań.

Działania marketingowe w Internecie. Badania marketingowe prowadzone za pomocą Internetu, interaktywność i jej możliwości, wizerunek firmy na stronach WWW, handel za pośrednictwem Internetu, e-biznes.

Telemarketing, metody skutecznej prezentacji. Czym jest telemarketing, organizacja telemarketingu, wady i zalety telefonicznej obsługi klienta, jak skutecznie przygotować prezentacje, modele prezentacji, jakie są środki skutecznej prezentacji i jak z nich korzystać, przygotowanie materiałów.

Plan marketingowy. Na czym polega planowanie, cele marketingowe, analiza SWOT i inne instrumenty analizy, opracowanie strategii i środki jej realizacji – bieżące zarządzanie.

Marketing wewnątrz przedsiębiorstwa. Zarządzanie a marketing wewnątrz firmy, budowanie identyfikacji z firmą, wsparcie zarządzania przedsiębiorstwem przez systemy informatyczne.

Marketing osób. Marketing polityczny, kreowanie własnego wizerunku, jak sprzedać siebie, jak szukać pracy w dziale marketingu lub sprzedaży.

Zarządzanie działem sprzedaży i marketingu. Style zarządzania, rekrutacja – kto ma szansę na pracę w takim dziale, planowanie i kontrola, motywacja, wynagradzanie.

4. Sposoby osiągnięcia celów

- Udział uczniów w zajęciach dydaktycznych zgodnie z obowiązującym na Uczelni programem ,
- Aktywizacja uczniów w zakresie samodzielnego wykorzystywania wiedzy,
- Poznanie zasad organizacji i funkcjonowania Uczelni ze szczególnym uwzględnieniem biblioteki, w tym biblioteki z dostępem do półek oraz zbiorów zdigitalizowanych,
- Korzystanie uczniów z nowoczesnych technik informatycznych,
- Aktywny kontakt uczniów ze studentami oraz kadrami naukowo- dydaktyczną w ramach społeczności akademickiej Wyższej Szkoły Humanistyczno – Przyrodniczej,
- Poznanie historii, geografii i kultury miasta Sandomierza poprzez zwiedzanie miasta i okolic, uczestnictwo w seansach kinowych i przedstawieniach,
- Udział w imprezach integracyjnych organizowanych dla uczniów uczestniczących w Studium Kompetentnych Liderów,
- Udział w imprezach integracyjnych organizowanych dla uczniów i studentów oraz społeczności akademickiej Wyższej Szkoły Humanistyczno – Przyrodniczej w Sandomierzu,
- Udział w uroczystościach okolicznościowych i międzyuczelnianych

5. Opis założonych osiągnięć uczniów

1. Opanowanie praktycznych umiejętności sprawności językowych: mówienie, czytanie, słuchanie, pisanie na poziomie B1 (j. niemiecki, j. angielski)
2. Poznanie podstawowych miejsc, zabytków oraz dziedzictwa kulturowego krajów anglosaskich i germańskich.
3. Opanowanie podstawowych zagadnień związanych z angielskim językiem biurowym umożliwiających pracę w międzynarodowym środowisku.
4. Uzyskanie umiejętności konwersowania na wybrane tematy z dziedziny kultury i sztuki europejskiej.
5. Zdobyć wiedzy umożliwiającej realną ocenę mechanizmów powstawania uzależnień i podstawę profilaktyki indywidualnej, rodzinnej, zawodowej i społecznej.
6. Zdobyć wiedzy dotyczącej pojęć ekonomicznych i poznanie podstawowych terminów dotyczących funkcjonowania gospodarki.
7. Umiejętność scharakteryzowania najważniejszych problemów gospodarczych zarówno w skali mikro jak i makroekonomii.
8. Biegłe posługiwanie się rachunkiem różniczkowym w praktycznych sytuacjach optymalizacji problemów z ekonomii i typowych zadaniach z analizy matematycznej.
9. Rozwój zainteresowań uczniów w kontekście pogłębiania niezbędnych kompetencji kluczowych.

6. Plan zajęć integracyjno – kulturalnych

W ramach zajęć integracyjno – kulturalnych, realizowanych po zajęciach merytorycznych zaplanowano:

1. Spotkanie organizacyjne - integracyjne wszystkich uczniów na Uczelni z władzami oraz samorządem studenckim;
 2. Zwiedzanie z przewodnikiem miasta Sandomierza w językach angielskim i niemieckim. Trasa zwiedzania to: Podziemna trasa turystyczna, Brama Opatowska, Katedra, Zbrojownia rycerska, Rejs statkiem po Wiśle. Po zajęciach dla wszystkich chętnych dyskoteka integracyjna
 3. Zajęcia w podgrupach językowych: przygotowanie słownictwa pod kątem filmu w j. obcym. Projekcja filmów
 4. Przygotowanie słownictwa i opis dzieł sztuki w Sandomierzu – zajęcia w tematycznych podgrupach językowych (niemieckiej i angielskiej).
 5. Wyjście do kina
 6. Wyjście Na Festiwal Łagodności - Jerzy Mamcarz - recital poetycko-satyryczny pt. „Jeszcze tańczą ogrody”
 7. Wyjazd Do Europejskiego Centrum Bajek w Pacanowie
 8. Wyjście na koncert Witamina Jazz „Zzaj”- Związek Zawodowych Artystów Jazzowych
 9. Indywidualne zaplanowanie i wykorzystanie czasu wolnego przez uczniów
7. Projekt ewaluacji szczegółowego programu Studium Kompetentnych Liderów

W trakcie przygotowania i realizacji zajęć prowadzona będzie ewaluacja wstępna, bieżąca i końcowa.

Ewaluacja wstępna:

W trakcie przygotowania programów szczegółowych będą zbierane informacje od uczniów dotyczące ich zainteresowań kierunkami studiów bądź przedmiotami, w zakresie których chcieliby poszerzać własne kompetencje. Do szkół przesłane zostaną informatory o kierunkach studiów w Uczelni. Szkolni Administratorzy Projektu i nauczyciele poszczególnych kompetencji będą informowali uczniów o możliwości i zaletach uczestnictwa w prezentowanym działaniu. Do szkół przesłane zostaną propozycje bloków przedmiotów objętych programem kształcenia w Uczelni, które mogą być w całości zrealizowane i zaliczone w ciągu dwóch semestrów. Po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy zostaną podjęte ostateczne decyzje dotyczące zorganizowania i realizacji zajęć w ramach SKL.

Ewaluacja bieżąca:

W trakcie zajęć wykładowcy będą prowadzili obserwację zaangażowania uczniów. Pozwoli to na ocenę ich wiedzy i umiejętności w zakresie poszczególnych przedmiotów. W przypadku

wystąpienia trudności uczniowie będą mogli skorzystać z konsultacji prowadzonych przez poszczególnych wykładowców.

Na bieżąco będą zbierane informacje od uczniów odnośnie warunków zakwaterowania i wyżywienia oraz prowadzenia zajęć. Pozwoli to na bieżącą poprawę jakości realizacji tego zadania. Planowane metody to ankietywanie, obserwacje uczniów, analiza dokumentów.

Ewaluacja końcowa:

Ewaluacja zostanie przeprowadzona po zakończeniu każdego semestru i po zakończeniu całego programu.

Planowane metody to ankietywanie, wywiady, obserwacje uczniów, analiza dokumentów. Na zakończenie zostanie przeprowadzona ankieta podsumowująca.

Wzór ankiety oceniającej prowadzenie zajęć realizowanych w Studium Kompetentnych Liderów:

ANKIETA OCENIAJĄCA PROWADZENIE ZAJĘĆ REALIZOWANYCH W STUDIUM KOMPETENTNYCH LIDERÓW

Drodzy Uczniowie Studium Kompetentnych Liderów

Bardzo prosimy o przeczytanie treści poniższych pytań i udzielenie na nie rzetelnych odpowiedzi, poprzez wstawienie znaku „x” w rubrykę oznaczoną odpowiednią cyfrą.

- 1 – zdecydowanie nie
- 2 – raczej nie
- 3 – średnio
- 4 – raczej tak
- 5 – zdecydowanie tak

Odpowiedzi pozwolą autorom programów i realizatorom zajęć na ewentualne dostosowanie ich do Waszych oczekiwań i możliwości. **Niniejsza ankieta jest anonimowa.**

Przedmiot oceny	5	4	3	2	1
1 Czy tematyka zajęć jest dla Ciebie interesująca?					
2 Czy treści zajęć są dla Ciebie zrozumiałe?					
3 Czy treści są przekazywane w interesujący sposób?					
4 Czy w trakcie zajęć istnieje możliwość zadawania pytań?					
5 Czy mogłeś/aś aktywnie uczestniczyć w zajęciach?					
6 Czy byłeś/aś zobowiązany do samodzielnej pracy pomiędzy kolejnymi zajęciami?					
7 Czy tempo prowadzonych zajęć jest dla Ciebie właściwe?					
8 Czy sposób komunikowania się prowadzącego z uczniem jest poprawny?					

Co najbardziej podoba Ci się w zajęciach z w/w przedmiotu?

.....

.....

.....

Co nie podobało Ci się w zajęciach z w/w przedmiotu?

.....

.....

.....

Ocena końcowa zajęć (proszę podać w skali od 1 do 5)

Proszę o wpisanie dodatkowych uwag i propozycji odnośnie realizacji Studium Kompetentnych Liderów

.....

.....

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Wzór ankiety stosowanej do oceny program i organizację zajęć realizowanych w Studium Kompetentnych Liderów:

**ANKIETA DOTYCZĄCA PROGRAMU I ORGANIZACJĘ ZAJĘĆ
REALIZOWANYCH W STUDIUM KOMPETENTNYCH LIDERÓW**

Drodzy Uczniowie

Bardzo prosimy o przeczytanie treści poniższych pytań i udzielenie na nie rzetelnych odpowiedzi, poprzez wstawienie znaku „x” w rubrykę oznaczoną odpowiednią cyfrą.

- 1 – zdecydowanie nie
- 2 – raczej nie
- 3 – średnio
- 4 – raczej tak
- 5 – zdecydowanie tak

Odpowiedzi pozwolą autorom programów i realizatorom zajęć na ewentualne dostosowanie ich do Waszych oczekiwań i możliwości. **Niniejsza ankieta jest anonimowa.**

ORGANIZACJA I WARUNKI BYTOWE STUDIUM KOMPETENTNYCH LIDERÓW		5	4	3	2	1
1	Jak oceniasz organizację zajęć merytorycznych prowadzonych przez Wyższą Szkołę Humanistyczno – Przyrodniczą w Sandomierzu?					
2	Jak oceniasz bazę dydaktyczną wykorzystywaną podczas zajęć w Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu?					
3	Jak oceniasz organizację wyżywienia i noclegów podczas zjazdów ?					
4	Jak oceniasz warunki hotelowe ?					
5	Jak oceniasz warunki żywieniowe ?					
6	Jak oceniasz program integracyjno – kulturalny?					
7.	Jak oceniasz organizację zajęć integracyjno - kulturalnych					

Co najbardziej podobało Ci się w zajęciach integracyjno - kulturalnych?

.....

.....

.....

Co nie podobało Ci się w zajęciach integracyjno - kulturalnych?

.....

.....

.....

Proszę o wpisanie dodatkowych uwag i propozycji odnośnie programu integracyjno – kulturalnego w trakcie SKL

.....

.....

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

2.2. W Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie informacje, przekazywane uczniom, o przedmiotach w wybranych przez uczniów blokach tematycznych, możliwości uzyskania punktów ECTS i zaliczenia przedmiotów na poszczególnych kierunkach studiów przedstawiały się następująco:

BLOK EKONOMICZNO – PRAWNY

SEMESTR LETNI 2010/2011

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSEI w Lublinie</i>
1	Podstawy ekonomii	30	4	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka
2	Podstawy prawoznawstwa	30	7	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
		60	11	

SEMESTR ZIMOWY 2011/2012

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSEI w Lublinie</i>
1	Socjologia	30	4	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
2	Podstawy zarządzania	30	7	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka,
		60	11	

BLOK INFORMATYCZNO - MATEMATYCZNY

SEMESTR LETNI 2010/2011

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSEI w Lublinie</i>
1	Matematyka	30	6	Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
2	Podstawy prawoznawstwa	30	7	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
		60	13	

SEMESTR ZIMOWY 2011/2012

<i>L.p.</i>	<i>Przedmiot</i>	<i>Liczba godzin</i>	<i>Liczba punktów ECTS</i>	<i>Kierunki na których realizowane przedmioty będą zaliczone w WSEI w Lublinie</i>
1	Matematyka	30	6	Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
2	Socjologia	30	4	Administracja, Transport, Ekonomia, Logistyka, Informatyka, Mechanika i budowa maszyn
		60	10	

Główne zagadnienia programowe realizowane w ramach poszczególnych przedmiotów:**1. Podstawy prawoznawstwa - prof. dr hab Marek Żmigrodzki****Założenia i cele:**

Przekazanie i utrwalenie wiedzy o pojęciu państwa, aparatu państwowego, funkcjach państwa, demokratycznym państwie prawa cechach państwa i praworządności, utrwalenie wiedzy o roli prawa, normach prawnych, strukturach prawnych, źródła prawa. Umiejętność wyszukiwania i korzystania z podstawowych aktów prawnych. Wiedza o publikacji i promulgacji źródeł prawa. Proces legislacyjny.

Tematyka i treści zajęć:

1. Teoria pochodzenia państwa. Poglądy czasów nowożytnych. Koncepcje współczesne powstania państwa.
2. Podstawowe znaczenie terminu państwo jako zorganizowana grupa społeczna, jako aparat państwowy, podmiot prawa, jednostka geopolityczna.
3. Cechy państwa. koncepcje państwa liberalnego i koncepcje interwencjonalizmu państwowego.
4. Pojęcie typu i formy państwa. Rodzaje form państwa.
5. Charakterystyka aparatu państwowego. Klasyfikacja organów państwowych.
6. Koncepcja demokratycznego państwa prawnego. Zasady państwa prawnego.
7. Prawo stanowione a inne systemy norm społecznych. Norma prawna jej właściwości i budowa.
8. Przepisy prawne i ich podział.
9. Budowa aktu normatywnego. Teoria i praktyka.
10. Stosunek prawny. Zdarzenie prawne. Elementy stosunku prawnego.
11. Źródła prawa. Określenie terminu. Formy działalności prawotwórczej.
12. System źródeł prawa RP.

13. System prawa. Charakterystyka systemu prawa. Podmioty prawa w normach systemu.
14. Wykładnia prawa. Podział wykładni prawa ze względu na jej podmiot. Metody stosowane przy dokonywaniu wykładni prawa. Wyniki wykładni.
15. Stosowanie i obowiązywanie prawa. Luki w prawie. Sposoby usuwania luk z obowiązującego prawa.

Literatura:

1. M. Żmigrodzki, B. Szmulik: Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce. Lublin 2010.
2. M. Żmigrodzki, B. Szmulik: Ustrój organów ochrony prawnej, Lublin 2005.
3. I. Kuciński: Nauka o państwie i prawie. Warszawa 2008 r.

2. Socjologia - dr Marek Białach - Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie**Założenia i cele:**

Socjologia ogólna obejmuje wiedzę z szerokiego zakresu teoretycznych oraz praktycznych informacji dotyczących analizy życia społecznego.

Celem wykładów jest przekazanie teoretycznej i jednocześnie użytecznej wiedzy na temat współczesnego społeczeństwa, a także przedstawienie studentom podstawowych pojęć, którymi posługuje się socjologia.

Celem przedmiotu jest również dokonanie przeglądu głównych teorii socjologicznych, niezbędnych dla rozumienia zmian zachodzących we współczesnym świecie i Polsce.

Celem dodatkowym jest umiejętność zastosowania przez studentów wiedzy socjologicznej do rozumienia i interpretacji zjawisk społecznych.

Wykładany materiał stanowi kanon wiedzy, sprzyjający lepszemu rozumieniu całej różnorodności i złożoności przejawów aktywności człowieka.

Główne zagadnienia i tematyka zajęć:

Socjologia jako nauka społeczna, funkcje i zastosowanie socjologii.

Struktura społeczna, pojęcie struktury społecznej, socjologiczna charakterystyka państwa.

Kultura, definicja kultury, typy definiowania kultury, kultura narodowa, kultura masowa.

Jednostka w ujęciu socjologicznym, osobowość człowieka, typologie osobowości człowieka, postawa i klasyfikacja postaw, więź społeczna.

Instytucje, kontrola społeczna, organizacja społeczna, analiza zbiorowości społecznych, rodzina

Charakterystyka grupy społecznej - pojęcie i struktura, klasyfikacja grup społecznych

Zmiana społeczna, Definicja zmiany społecznej, rodzaje zmian społecznych, Przyczyny zmian społecznych

Literatura podstawowa:

1. Giddens A., Socjologia, PWN, Warszawa 2004.
2. Sztompka P., Socjologia. Analiza społeczeństwa, Wydawnictwo ZNAK, Warszawa 2002.
3. Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków,

Literatura uzupełniająca

1. Socjologia dla ekonomistów, Polski Uniwersytet Wirtualny, Lublin 2003.
2. Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa, PWN 1972
3. Kosiński S., Socjologia ogólna, Warszawa, PWN 1989
4. Socjologia ogólna, pod red. J. Polakowskiej-Kujawy, Wydawnictwo AGH, Warszawa, 1999

3. Podstawy ekonomii - dr Marian Stefański**Założenia i cele:**

Celem przedmiotu jest zapoznanie studentów z podstawowymi zagadnieniami nauk ekonomicznych tj. z zależnościami występującymi w gospodarce, praktycznym zastosowaniem teorii i modeli dla rozwiązywania problemów ekonomicznych, z modelami współczesnej makroekonomii, mechanizmami funkcjonowania gospodarki, polityką ekonomiczną i społeczną. Ponadto celem przedmiotu jest wzbudzenie zainteresowania problemami gospodarczymi i pokazanie skomplikowanej złożoności i trudności procesów gospodarowania a także zapoznanie słuchaczy z logiką procesów integracji ekonomicznej we Wspólnocie Europejskiej oraz prezentacja założeń integracji w ramach UE z uwypukleniem integracji rynkowej i walutowej.

Tematy i treści zajęć:

1. Wprowadzenie do ekonomii:
 - ekonomia jako dyscyplina wiedzy
 - zarys rozwoju myśli ekonomicznej
 - mikroekonomia i makroekonomia
 - pojęcie, cechy i powstawanie potrzeb
 - rodzaje potrzeb
 - piramida potrzeb wg. A. Masłowa
 - państwo i sektor finansowy w procesie gospodarowania
 - krzywa możliwości produkcyjnych
 - schemat obiegu rzeczowego i pieniężnego w gospodarce
2. Rynek i jego rola w gospodarce:
 - rynek i jego elementy (podmioty, przedmioty, relacje)
 - rodzaje rynków
 - wartość użytkowa i wymienna
 - popyt i jego rodzaje

- czynniki kształtujące popyt
 - cena a popyt
 - podaż i czynniki ją kształtujące
 - wielkość podaży a wielkość produkcji i sprzedaży
 - podaż a cena
 - prawo popytu i podaży, cena równowagi
 - dochody a popyt
 - koniunktura w gospodarce rynkowej (fazy cyklu kon
3. Pieniądz i inflacja:
- pojęcie pieniądza
 - funkcje pieniądza
 - rodzaje pieniądza współczesnego
 - ilość pieniądza niezbędna w obiegu
 - inflacja (definicja, koszty inflacji, korzyści, rodzaje, luka inflacyjna)
 - przyczyny i skutki inflacji
 - metody niwelacji inflacji
 - inflacja a bezrobocie - krzywa Philips'a.
 - slumpflacja i stagnacja
4. Konkurencja doskonała:
- model konkurencji doskonałej
 - równowaga przedsiębiorstwa w krótkim i długim okresie
 - konkurencja na rynkach światowych i równowaga wewnętrzna
5. Organizacja gospodarki:
- sektory instytucjonalne i ich funkcje
 - sfera regulacyjna i realna
6. Państwo w gospodarce:
- rola państwa w kształtowaniu równowagi na rynku dóbr (wpływy i wydatki państwa)
 - funkcje państwa
 - polityka fiskalna państwa
 - budżet państwa
 - analiza danych GUS dotyczących budżetu państwa i finansów publicznych
7. Wymiana międzynarodowa
- wpływ eksportu i importu na sytuację gospodarczą kraju
8. Rynek pracy:
- czynniki kształtujące rynek pracy
 - podaż i popyt na siłę roboczą
 - sposoby pomiaru bezrobocia
 - rodzaje bezrobocia

- przyczyny bezrobocia
- skutki bezrobocia
- bezrobocie w Polsce i sposoby jego niwelacji
- równowaga na rynku pracy

9. Integracja rynkowa:

- model strefy wolnego handlu
- unia celna
- wspólny rynek
- unia gospodarczo – walutowa
- teoria optymalnych obszarów walutowych

10. Założenia programu Jednolity Rynek Europejski:

- swoboda przepływu dóbr
- swoboda przepływu osób
- swoboda przepływu usług
- swoboda przepływu kapitału
- swoboda przedsiębiorczości
- swoboda dostępu do zamówień publicznych

11. Euro jako pieniądź światowy – analiza zagadnienia

12. Finanse Unii Europejskiej (dochody i wydatki budżetu UE, udział poszczególnych krajów w tworzeniu i podziale środków budżetowych, pozabudżetowe źródła finansowania działalności Unii Europejskiej)

13. Pomoc publiczna dla firm oraz ze środków UE.

14. Innowacyjność przedsiębiorstw w UE

Literatura:

1. Milewski R. (red), Podstawy ekonomii, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
2. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Ekonomia. Mikroekonomia, PWE, Warszawa 1999
3. Nasiłowski M., System rynkowy, Podstawy mikro- i makroekonomii, Key Text, Warszawa 2003

4. Podstawy zarządzania – dr Michał Jarmuł

Założenia i cele:

Zapoznanie uczniów/studentów z podstawami zarządzania organizacjami, wpływem otoczenia na organizację oraz rolami pełnionymi przez menedżerów.

Tematy i treści zajęć:

1. Istota zarządzania organizacją
2. Struktury organizacyjne
3. Planowanie i jego fazy
4. Menedżer i jego praca. Analiza przykładu: Coldwell Banker Relocation Services, Inc
5. Władza w organizacji.
6. Kultura organizacyjna. Analiza przykładu: Czy tę fuzję można uratować?
7. Zarządzanie zasobami ludzkimi
8. Motywacja i przywództwo
9. Gospodarka globalna. Dyskusja: Czy globalizacja to jest samo zło. Podstawa: Tekst: Encyklika Caritas In Veritate o globalizacji
10. Środowisko organizacji. Analiza przykładu: PEST typowej prywatnej szkoły wyższej.
11. Odpowiedzialność społeczna organizacji.
Dyskusja: Jakie są przyczyny narastania problemu społecznej odpowiedzialności organizacji globalnych. Postawa: Tekst: Cytat z Encykliki Caritas In Veritate; O odpowiedzialności społecznej organizacji. Dyskusja: Czy kodeksy etyczne firm są potrzebne.
Podstawa: Tekst: Kreda i kodeksy firmowe.
12. Kompleksowe zarządzanie jakością. Analiza przypadku: Dziwna historia W. E. Deminga.
13. Rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji.
14. Zarządzanie projektami. Analiza przypadku: Edukacja Jerry'ego. Analiza przypadku: Projekt Apex.
15. Zarządzanie informacją. Analiza przypadku: Jeden dzień pracy Johna.
16. Zarządzanie zmianą.

Literatura:

1. R. W. Griffin, Podstawy zarządzania organizacjami, PWN, W-wa 2009
2. J.A.F. Stoner, R. E. Freeman, D.R.G. Gilbert jr., Kierowanie, PWN, W – wa 2001.

3.3. Zajęcia w Politechnice Rzeszowskiej realizowane były w dwóch blokach:

Blok matematyczno – informatyczny

Główne zagadnienia z matematyki:

- a) Wartość bezwzględna: wykres i własności bezwzględnej, rozwiązywanie równań i nierówności z wartością bezwzględną, rysowanie wykresów funkcji z wartością bezwzględną,
- b) Wielomiany: dzielenie wielomianów, schemat Hornera, rozkład wielomianu na czynniki, szukanie pierwiastków wielomianu, twierdzenie Kartezjusza, twierdzenie Bezouta, rozwiązywanie równań i nierówności wielomianowych,
- c) Funkcje wymierne: hiperbola, rysowanie wykresów wybranych funkcji wymiernych, rozwiązywanie równań i nierówności wymiernych na ułamki proste,
- d) Zaliczenie pisemne,
- e) Omówienie rozwiązań zadań zaliczeniowych

Główne zagadnienie z informatyki:

Podstawy projektowania obiektowego

- a) Podstawowe definicje i pojęcia związane z programowaniem (algorytm, język programowania, podstawowe zasady pisania programów,
- b) Wprowadzenie do programowania obiektowego,
- c) Zajęcia praktyczne (budowa przykładowych obiektów sterowania, oprogramowanie modułów, porównanie efektów realizacji z innymi uczestnikami zajęć – mini zawody robotów)

Podstawy architektury komputerów

- a) Rys historyczny,
- b) Podstawowe definicje i pojęcia związane z rozwojem sprzętu komputerowego,
- c) Skala integracji układów półprzewodnikowych,
- d) Generacje komputerów,
- e) Generacje procesorów.

Podstawy techniki mikroprocesowej

- a) Rys historyczny,
- b) Podstawowe definicje i pojęcia związane z budową mikroprocesora,
- c) Budowa procesora jednokładowego,
- d) Podstawy programowania procesorów jednokładowych,

- e) Zajęcia praktyczne (zapoznanie się z zestawami edukacyjnymi oraz oprogramowaniem, uruchamianie prostych programów)

Blok marketing – zarządzanie

Uczestnicy uczęszczali na zajęcia z przedmiotów marketing i zarządzanie.

Marketing – zagadnienia ogólne

- a) Istota marketingu. Modele aktywne i reaktywne zachowań przedsiębiorstw na rynku,
- b) Produkt w strategii marketingu mix (cechy i elementy produktu, cykl życia produktu, macierz BCG),
- c) „Fioletowa krowa” jako przykład innowacyjnego podejścia do strategii produktu,
- d) Promocja strategii marketingu mix (narzędzia promocji mix),
- e) Sprzedawca jako istotny element oddziaływania na klienta. Cechy profesjonalnego sprzedawcy,
- f) Reklama jako bardzo ważny element strategii promocyjnej (istota reklamy, funkcje reklamy, media wykorzystywane w reklamie),
- g) Reklama kontrowersyjna – informuje i uczy czy szokuje i obraża?

Zarządzanie – zagadnienia ogólne:

- a) Podstawowe pojęcia i definicje dotyczące zarządzania,
- b) Funkcje zarządzania w ujęciu klasycznym. Współczesna interpretacja i modyfikacja funkcji zarządzania,
- c) Przewodzenie jako wyjątkowo istotna funkcja zarządzania. Rodzaje władzy,
- d) Zarządzanie czasem, projektami, zasobami ludzkimi,
- e) Praktyczne przykłady skutecznego zarządzania w wymiarze światowym i regionalnym. Uczestnicy w ramach zajęć poznają podstawowe założenia teorii zarządzania, a także podstawowe umiejętności dotyczące zarządzania.

Uczestnicy mieli zajęcia dodatkowe z języka angielskiego, ale tylko w I semestrze.

W ramach zajęć z języka angielskiego realizowane były treści dotyczące:

- przedstawiania się oraz przekazywania danych osobowych drogą mailową i telefoniczną – ćwiczenia rozwijające umiejętność mówienia i pisania.
- cech charakteru, sposobów spędzania wolnego czasu – ćwiczenia w mówieniu i słuchaniu, wyrażania umiejętności w aspekcie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym,
- prowadzenia rozmów dotyczących rutyny dnia codziennego - analiza artykułów, słuchanie i prowadzenie dialogów sytuacyjnych (zamawianie stolika w restauracji, taksówki)
- wyglądu zewnętrznego - opisywanie osób na podstawie, materiału stymulującego.
- rodziny - słuchanie i opisywanie różnych sytuacji rodzinnych

SZKOŁA
KLUCZOWYCH KOMPETENCJI

**Program rozwijania umiejętności
uczniów szkół Polski Wschodniej**

Politechnika Rzeszowska
WYBORY WŁADZ UCZELNI 2012-2016

AKTUALNOŚCI
UCZELNIA
STUDIA
BADANIA I NAUKA
WYBORY WŁADZ UCZELNI 2012-2016

Studenci i doktoranci
Serwis przygotowany dla studentów i doktorantów

Pracownicy
Serwis przygotowany dla naszych pracowników

Absolwenci
Wszystko o absolwentach PRZ

WYDZIAŁ BUDOWNICTWA I INŻYNIERII PRZEMISŁOWEJ

Aktualności

Stydium Kompetentnych Liderów

Rekrutacja 2011/2012
- Rekrutacja on-line
- Mapa dojazdu

60 LAT POLITECHNIKI RZESZOWSKIEJ

Profesor Tadeusz Kaczorek

Politechnika Rzeszowska „Stydium Kompetentnych Liderów”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Politechnika Rzeszowska zajęcia w ramach SKL

Politechnika Rzeszowska – zajęcia z informatyki

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Organizacja i realizacja zajęć w ramach Studium Kompetentnych Liderów umożliwiła 250 uczniom udział w zajęciach z wybranych przedmiotów w ramach realizowanych programów studiów. Sposób na rozwijanie kompetencji kluczowych w systemowych działaniach Projektu został sprawdzony w działaniu, zaakceptowany przez młodzież i pracowników naukowych uczelni wyższych. Kilku uczniów, uczestników Studium Kompetentnych Liderów kontynuuje naukę w uczelniach w których realizowane było to działanie.

Zaliczanie przedmiotów i przyznawanie punktów ECTS odbywało się zgodnie z zasadami obowiązującymi w danej Uczelni. Potwierdzenia zaliczenia z poszczególnych przedmiotów dokonywano w indeksach i kartach realizacji zajęć. Dokumenty te są podstawą do zaliczenia przedmiotów po podjęciu zajęć na studiach przez uczniów uczestniczących w projekcie.

W każdej uczelni w trakcie realizacji i po zakończonych działaniach była prowadzona ewaluacja. Pozwoliło to zbieranie informacji zwrotnej od uczniów dotyczących całokształtu realizowanych działań. Analizowano spostrzeżenia i uwagi uczniów dotyczące realizacji zajęć merytorycznych, programów integracyjno – kulturowych a także warunków żywieniowo- noclegowych. Utrzymywany stały kontakt ze szkołami, z których uczniowie uczestniczyli w zajęciach pozwolił na zapewnienie właściwej opieki wychowawczej.

Sposoby prowadzenia ewaluacji to rozmowy z uczniami, wywiady i ankietowanie. Z każdego województwa powstał odrębny raport dotyczący ewaluacji zajęć w ramach Studium Kompetentnych Liderów.

Przedstawione raporty ewaluacyjne z realizacji tego zadania przez Lidera i Partnerów Projektu, rozmowy z nauczycielami i dyrektorami szkół świadczą o dużym zainteresowaniu tą formą zajęć wśród uczniów. Niejednokrotnie uczniowie nie byli przekonani co do udziału w tego typu zajęciach. Dzięki zaangażowaniu nauczycieli i dyrektorów szkół, właściwym ich postawom w motywowaniu uczniów do podjęcia tego wyzwania mogły odbywać się zajęcia w wybranych przez uczniów uczelniach. Już w trakcie zajęć uczniowie wyrażali zadowolenie z możliwości uczestniczenia w tego typu przedsięwzięciu.

Należy podkreślić, że jest to normalne zjawisko występujące w grupach społecznych podczas wprowadzania nowych rozwiązań

Wywiady prowadzone z uczniami, pozwalają stwierdzić, że taki sposób pracy może zostać wpisany na listę dobrych praktyk tego Projektu dlatego, że przedsięwzięcie:

- pozwala na skuteczne osiągnięcie celów.
- jest uniwersalne, możliwe do zastosowanie w innych uczelniach i szkołach;
- zapewnia przygotowywanie i wprowadzanie ucznia do funkcjonowania w innych warunkach edukacyjnych,
- umożliwia uczenie się od innych,
- stanowi praktyczne rozwiązanie, które przyniosło pozytywne rezultaty,
- może być przeniesione do innych regionów;

- może być wzorcem zalecanym do zaadoptowania w całości lub po modyfikacji przez inne uczelnie i szkoły
- może być punktem wyjścia do planowania pracy szkół i uczelni
- jest dobrym przykładem na współpracę uczelni ze szkołami
- jest dobrym przykładem motywowania uczniów do kontynuowania nauki
- pozwala przełamywać bariery młodzieży pochodzącej z miejscowości odległych od miast akademickich i zwiększyć jej szanse na zdobywanie nowych doświadczeń a zarazem poznawanie kultury i charakteru miasta akademickiego.

Inicjatywy takie jak Studium Kompetentnych Liderów pozytywnie wpływają na rozwój zainteresowań uczniów a w konsekwencji na dalszą karierę edukacyjną i zawodową. W związku z tym zasadne jest zacieśnianie współpracy uczelni wyższych ze szkołami ponagimnazjalnymi.

Szkoły ponagimnazjalne powinny być zainteresowane nawiązywaniem współpracy z uczelniami gdyż udział uczniów w tego typu zajęciach wpływa na podwyższenie poziomu ich osiągnięć edukacyjnych.

Uczelnie wyższe w ramach, określonej przez takie lub podobne działania, współpracy ze szkołami ponagimnazjalnymi mają możliwość kierowania do młodzieży różnorodnych programów wpływających na podwyższenie kompetencji uczniów, rozwój ich kreatywności i zainteresowanie podjęciem studiów.

Wcześniejsze poznanie predyspozycji, oczekiwań i zainteresowań może mieć wpływ na opracowanie odpowiednich programów a przede wszystkim promocję uczelni w środowisku.

Analiza dokumentacji oraz bieżące informacje zbierane od uczniów pozwoliły na sukcesywne dostosowywanie sposobów pracy z uczniami/studentami do ich predyspozycji.

Prowadzona na bieżąco ewaluacja polegająca na obserwacji zaangażowania uczniów umożliwiała dokonywanie oceny ich wiedzy i umiejętności w zakresie poszczególnych przedmiotów. W przypadku zauważonych trudności uczniom udzielono wsparcia poprzez konsultacje indywidualne lub zbiorowe.

O tej formie kształtowania kompetencji kluczowych Marzena Borowska – nauczyciel języka polskiego i języka angielskiego w ZSAiGŻ w Radomiu napisała:

„Studium Kompetentnych Liderów:

- *uświadomiło uczniowi, że warto się uczyć,*
- *uczeń zdobył nową wiedzę i dodatkowe umiejętności,*
- *uczeń miał możliwość uczestniczyć w zajęciach kształcących na poziomie akademickim,*
- *ułatwiło uczniom wybór dalszego kierunku kształcenia,*
- *podniosło prestiż szkoły i wpłynęło pozytywnie na jej wizerunek,*
- *nauczyciel zyskał lepiej przygotowanego ucznia...”*

III.5. Sprawdzenie wiedzy w działaniu

III.5.1. Przedsiębiorstwo Symulacyjne

1. Założenia i cele ogólne

Działanie było realizowane w ramach zadania 7. Uzupełniające formy rozwoju kompetencji kluczowych egzemplifikujące zdobyty potencjał uczniów na zasadzie CHECK WITHIN (sprawdzenie przedsięwzięcia w działaniu) Projektu.

„Przedsiębiorstwo symulacyjne” jest jednym z przykładów umożliwiających kształtowanie kompetencji kluczowych w praktyce. Korzystanie z gry, jako aplikacji dostępnej przez przeglądarkę Internetową umożliwia generowanie działań pozwalających na odzwierciedlenie funkcjonowania wirtualnej firmy z zachowaniem rzeczywistych warunków działania podmiotu gospodarczego. Jest to innowacyjne, autorskie narzędzie skonstruowane na potrzeby uczniów i nauczycieli uczestniczących w Projekcie.

Uczniowie w ramach „Przedsiębiorstwa Symulacyjnego” podejmowali kluczowe decyzje gospodarcze dotyczące utworzenia i kierowania firmą oraz jej działaniami w zakresie zakupu surowców i sprzedaży wyrobów gotowych, produkcji telefonów komórkowych, magazynowania, zatrudnienia, szkolenia, wynagradzania i zwalniania pracowników, rozwoju, marketingu, reklamy, innowacji, transportu, zarządzania, w tym finansowego, oceny wyników ekonomiczno-finansowych.

Umiejętne wykorzystanie gry w procesie kształtowania kompetencji kluczowych, jako niekonwencjonalnego środka dydaktycznego, umożliwia rozwijanie kreatywności, motywowanie uczniów do nauki, kształtowanie umiejętności pracy w zespole. Wspiera uczących się w dokonywaniu samooceny, rozwiązywaniu różnych problemów i prezentowaniu własnych umiejętności.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Realizacja działania „Przedsiębiorstwo symulacyjne” przebiegała w następujący sposób:

1. Opracowane zostało narzędzie, aplikacja internetowa, do prowadzenia gry symulującej funkcjonowanie firmy.
2. Realizatorzy zapoznali z zasadami funkcjonowania i możliwościami wykorzystania gry internetowej grupę trenerów.
3. Trenerzy przeprowadzili szkolenie wszystkich nauczycieli objętych projektem dotyczące wykorzystywania aplikacji w kształtowaniu poszczególnych kompetencji uczniów. Nauczyciele otrzymali niezbędne materiały merytoryczne.
4. Nauczyciele przeprowadzili zajęcia pozalekcyjne dla uczniów każdej kompetencji. W trakcie prowadzenia zajęć korzystali ze wsparcia trenerów, realizowanego w formie doradztwa indywidualnego.

5. Udział w zajęciach wyjazdowych, organizowanych w formie obozów zimowych, najlepszych uczniów ze wszystkich szkół.
6. Przeprowadzenie rozgrywek wewnątrzszkolnych prowadzących do wyłonienia najlepszych czteroosobowych zespołów uczniowskich.
7. Przeprowadzenie rozgrywek międzyszkolnych na terenie pięciu województw, z udziałem 40 najlepszych uczniów poszczególnych szkół danego województwa.
8. Wyłonienie najlepszego 4 osobowego zespołu uczniowskiego z każdego województwa.
9. Przeprowadzenie rozgrywek międzywojewódzkich pomiędzy 20 najlepszymi uczniami.

Przykładem zalecanym do zastosowania jest sposób realizacji całego działania jak również program zajęć wyjazdowych przedstawiony poniżej.

Program zajęć wyjazdowych Przedsiębiorstwa Symulacyjnego

1. Założenia ogólne

Przedsiębiorstwo Symulacyjne to innowacyjne narzędzie aplikacji internetowej, które odzwierciedla funkcjonowanie wirtualnej firmy z zachowaniem rzeczywistych warunków działania podmiotu gospodarczego.

Uczniowie w ramach Przedsiębiorstwa Symulacyjnego podejmują kluczowe decyzje gospodarcze dotyczące tworzenia, działania i likwidacji firmy, którą kierują.

Przedsiębiorstwo Symulacyjne odgrywa ważną rolę w rozumieniu pojęć oraz utrwalaniu z praktycznego punktu widzenia, zdobytej wiedzy z przedsiębiorczości, matematyki, języków obcych i informatyki oraz **w kształceniu kluczowych kompetencji ucznia**.

Udział w symulowanych pracach przedsiębiorstwa na dodatkowych wyjazdowych zajęciach służyć ma lepszemu utrwalaniu, dłuższemu zapamiętaniu i praktycznemu opanowaniu nabytych wiadomości w szkole. Koncentracja uwagi na wykonywanych zadaniach zachęci do dokładniejszego i pełniejszego opanowania realizowanych treści nauczania.

W Przedsiębiorstwie Symulacyjnym wszystkie działania będą podejmowane dzięki wykorzystaniu gry dydaktycznej, która jest innowacyjnym rozwiązaniem i jedną z nowocześniejszych metod aktywizujących uczniów. Pozwala ona na rozwijanie osobowości i wyobraźni ucznia, uczy samodzielnego myślenia, kształtuje odporność na krytykę, przegraną, uczy odwagi wystąpienia, tworzy warunki do obrony własnego zdania i rozumienia innych. Przygotowuje uczniów do umiejętnego analizowania, syntetyzowania, zdobywania i praktycznego wykorzystywania zdobytych wiadomości,

Pełnienie różnych ról w Przedsiębiorstwie Symulacyjnym kształtuje kluczowe kompetencje u uczniów, co pozwala młodemu człowiekowi planować i podejmować odważne działania w zakresie kreowania otoczenia zgodnie z potrzebami swoimi i innych. Możliwość sprawdzania i oceniania efektów swojej pracy pozwala na umiejętne dokonywanie samooceny.

Wyjazdowe zajęcia z zakresu Przedsiębiorstwa Symulacyjnego mają za zadanie wyposażyć uczniów w wiedzę oraz kształtować umiejętności i postawy przydatne w budowaniu przyszłości i odnajdowaniu swojego miejsca w Polsce i zjednoczonej Europie.

2. Cele

1.1 Cele ogólne

- Podniesienie poziomu kompetencji kluczowych uczniów umożliwiającego im aktywne uczestnictwo w rynku pracy i gospodarce opartej na wiedzy;
- Zwiększenie dostępności do efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych;
- Poznanie ogólnych zasad funkcjonowania firmy.

1.2. Cele szczegółowe

Po zajęciach uczestnicy potrafią:

- Określić różne form działalności firmy;
- Przestrzegać podstawowych zasad prowadzenia działalności firmy;
- Planować działania;
- Organizować pracę własną i zespołu;
- Realizować przydzielone zadania;
- Kierować pracą innych;
- Kontrolować realizację zaplanowanych działań;
- Podejmować różne decyzje związane z pracą i funkcjonowaniem przedsiębiorstwa;
- Prezentować wyniki pracy własnej i zespołu;
- Współpracować w zespole;
- Właściwie komunikować się z członkami zespołu.

3. Treści

Tematyka zajęć obejmuje szeroko rozumiany obszar praktycznego zarządzania wirtualną firmą i podejmowania logicznych decyzji gospodarczych, które wpływają bezpośrednio na wynik ekonomiczno-finansowych przedsiębiorstwa. Stanowi to pewną logiczną całość z dziedziny wiedzy związanej z przedsiębiorczością, matematyką, informatyką i językiem obcym.

Uczniowie w ramach udziału w Przedsiębiorstwie Symulacyjnym podejmują kluczowe decyzje gospodarcze dotyczące utworzenia, działania i likwidacji firmy, którą kierują. W ramach podejmowanych decyzji będą oni dokonywać zakupów surowców, ich magazynowania, transportu i sprzedaży wyrobów gotowych oraz produkcji telefonów komórkowych. Uczestnicy zajęć poznają również podstawowe zasady zarządzania zasobami ludzkimi w zakresie zatrudniania, szkolenia, wynagradzania i zwalniania pracowników. Jednocześnie będą zajmować się marketingiem i reklamą tej firmy. Zadaniem uczniów będzie również bieżąca dbałość o wprowadzanie różnych innowacji umożliwiających ciągły rozwój firmy.

Przedsiębiorstwo Symulacyjne opracowane jest w wersji polskiej i angielskiej.

DZIEŃ I

Program i założenia obozu dot. Przedsiębiorstwa symulacyjnego.

Cele:

- Przedstawienie programu obozu,
- Zapoznanie z regulaminem pobytu w ośrodku.

Zorganizowanie zebrania wszystkich uczestników z kadłą obozu - Kierownikiem i opiekunami. Proponujemy aby w spotkaniu uczestniczył Kierownik obozu, obecna kadra dydaktyczna tzw. trenerzy, opiekunowie szkolni poszczególnych grup uczniów, uczniowie.

1. Przedstawienie programu obozu i zapoznanie z regulaminem podczas pobytu w ośrodku.
2. Omówienie programu merytorycznego zajęć, przedstawienie kadry dydaktycznej i kadru obozu.
3. Podział uczniów na grupy szkoleniowe i przydzielenie poszczególnych trenerów do grup.

DZIEŃ II

- Integracja grupy, w tym: przedstawianie wszystkich uczniów w danej 20 osobowej grupie - imię, klasa, szkoła, miejscowość.
- Zapoznanie uczestników ze szczegółowym programem merytorycznym.
- Przypisanie zadań i funkcji poszczególnym członkom grup uczniowskich (5 osób w grupie) w wirtualnej firmie tj. Prezesa zarządu, Szefa produkcji, Kierownika marketingu, Głównego Księgowego i Kierownika transportu oraz nadanie nazw danym firmom zarządzanym wirtualnie przez uczniów.
- Wprowadzenie w zasady i reguły czasowe oraz finansowe rozgrywek w ramach Przedsiębiorstwa symulacyjnego. Prowadzenie rozgrywek pomiędzy zespołami uczniowskimi w danej grupie. Grę ustawia każdy trener indywidualnie, jako moderator.

DZIEŃ III

- Kontynuowanie rozpoczętych w poprzednim dniu działań w ramach poszczególnych firm, w tym podejmowanie decyzji biznesowych, ekonomiczno-finansowych oraz gospodarczych w zarządzanej wirtualnie firmie.
- Podsumowanie prac poszczególnych zespołów uczniowskich.
- Zadaniem trenera jest obserwacja pracy poszczególnych grup, udzielanie niezbędnego wsparcia, analiza ocena poprawności sprawowania wyznaczonych ról tj. Prezesa zarządu, Szefa produkcji, Kierownika marketingu, Głównego Księgowego i Kierownika transportu.

DZIEŃ IV

- Rozgrywka finałowa - o tytuł **Najlepszego zespołu młodych uczniowskich menedżerów na obozie w ramach Przedsiębiorstwa symulacyjnego w roku 2011** na bazie jednolitych, ustalonych przez trenerów założeń i zasad wspólnej gry dla wszystkich uczestników w danym ośrodku.
- Wyłonienie zwycięskiego zespołu danej grupy i obozu.
- Podsumowanie i omówienie uzyskanych wyników ekonomiczno-finansowych oraz gospodarczych wirtualnych firm w poszczególnych grupach oraz zaprezentowanie osiągnięć najlepszego zespołu.

4. Sposoby osiągania celów

Zajęcia będą prowadzone w sposób zachęcający do wzajemnej współpracy oraz tzw. małej rywalizacji uczestników obozu, będą także wyzwać i pobudzać aktywność poznawczą, uczyć inicjatywności i przedsiębiorczości oraz poszerzać zakres posiadanej wiedzy przez uczniów.

Zajęcia odbywać się będą w formie gry symulacyjnej przy komputerze przy użyciu Internetu, w 5 osobowych grupach uczniowskich pod nadzorem trenera.

Elementy zajęć w ramach Przedsiębiorstwa Symulacyjnego lub cała gra dla wybranych grup mogą być prowadzone w języku angielskim.

5. Opis założonych osiągnięć ucznia

Uczestnik zajęć z zakresu Przedsiębiorstwa Symulacyjnego:

- Umie i nie boi się podejmować odważnych decyzji o charakterze gospodarczym przy prowadzeniu wirtualnej firmy.
- Umie opisać poszczególne obszary działalności dużego przedsiębiorstwa.
- Współpracuje w czasie zajęć z grupą.
- Umie wskazać czynniki mające wpływ na podejmowanie decyzji w firmie przy prowadzeniu działalności gospodarczej.
- Nie boi się marzyć i niekonwencjonalnie myśleć celem pozyskania jak najlepszych wyników ekonomiczno-finansowych i gospodarczych wirtualnej firmy, aby osiągnąć sukces biznesowy.

6. Ewaluacja programu zajęć wyjazdowych prowadzonych w ramach Przedsiębiorstwa symulacyjnego

Przewidziana jest ewaluacja wszystkich zajęć prowadzonych w ramach Przedsiębiorstwa symulacyjnego. Polegać ona będzie na:

- przeprowadzeniu badania ankietowego uwzględniającego sposób prowadzenia zajęć przez trenerów oraz warunków i organizacji szkolenia (ankieta dla uczniów w załączeniu);
- dokonaniu obserwacji przez trenerów pracy i zachowań uczniów w poszczególnych grupach (arkusz obserwacji w załączeniu).

W trakcie realizacji kolejnych etapów działania rozpisany został konkurs na nazwę gry internetowej. Gra otrzymała nazwę **‘SKK Skok Ku Karierze’**. W ramach upowszechniania gry internetowej:

1. Przeprowadzono szkolenia dla wszystkich zainteresowanych nauczycieli i dyrektorów szkół objętych projektem SKK-1 i SKK-2
2. Zaprezentowano grę internetową dyrektorom szkół ponadgimnazjalnych województwa lubelskiego
3. Zaprezentowano grę internetową „**SKK Skok Ku Karierze**” na III Międzynarodowych Targach Firm Symulacyjnych FIRMA SYMULACYJNA UDZIAŁ PRZEZ DZIAŁANIE

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Gra Internetowa, którą w ramach, rozpisanego konkursu na jej nazwę, nazwano „SKOK KU KARIERZE” wymaga od użytkowników zaangażowania, zdobywania informacji i radzenia sobie jako „wirtualni przedsiębiorcy” w trudnych gospodarczo sytuacjach.

Taka forma uczenia się uczniów uzmysławia im, wszelkie związki pomiędzy przyczynami i skutkami ich decyzji, dając możliwość przełożenia uzyskanych wniosków na realia prowadzenia działalności gospodarczej i ukazanie ich wpływu na końcowy wynik.

Warto podkreślić, że Gra symulacyjna przyczynia się do rozwijania kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości, kompetencji matematycznych i ICT oraz porozumiewania się w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.

Udział z działaniami „Przedsiębiorstwa Symulacyjnego” rozwija osobowość ucznia i jego wyobraźnię, uczy samodzielnego myślenia, tworzy warunki do obrony własnego zdania i rozumienia innych, rozwija umiejętność analizowania, syntetyzowania, zdobywania i wykorzystywania wiadomości oraz utrwala zdobytą wiedzę.

Gra symulacyjna jest równocześnie nowoczesnym środkiem dydaktycznym. Wybrane jej elementy, symulujące różne działania, mogą być wykorzystywane w procesie dydaktycznym wielu przedmiotów w określonym czasie np.: 10 minut, 12 minut czy 15 minut. Sposoby jej zastosowania pozostają w gestii zainteresowanych nauczycieli, ich potrzeb oraz możliwości pracowni. W ramach projektu, po analizie pierwszych doświadczeń w pracy z wykorzystaniem gry, zostali przeszkoleni dyrektorzy i wszyscy zainteresowani nauczyciele szkół objętych projektem.

Gra, jest dobrą zabawą i jednocześnie narzędziem bardzo pomocnym dla nauczyciela w sprawdzaniu wiedzy i umiejętności ucznia. Akceptacja przez uczniów tej formy poznawania tajników funkcjonowania firmy jest wspaniałą motywacją do dalszej nauki oraz wykorzystywania zdobytej wiedzy w późniejszym życiu zawodowym.

Można śmiało powiedzieć, że korzystanie z gry przyczynia się do poszerzenia wiedzy i zakresu umiejętności uczniów, utrwalania nabytych wiadomości z matematyki, przedsiębiorczości, informatyki i języków obcych oraz innych przedmiotów. Konieczność wykorzystywania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin w realizacji zadań przedsiębiorstwa symulacyjnego wpływa na kształtowanie kluczowych kompetencji uczniów. Ten niekonwencjonalny sposób nauczania / uczenia się, polecany jest do szerokiego stosowania jako dobry przykład:

- zapewnia przygotowywanie i wprowadzanie ucznia do różnych sposobów uczenia się poprzez praktyczne wykorzystanie wiedzy do rozwiązywania problemów;
- umożliwia uczenie się od innych,
- umożliwia stosowanie praktycznych rozwiązań, przynoszących pozytywne rezultaty,
- jest uniwersalny i może być wzorcem zalecanym do zaadoptowania jego elementów lub w całości przez:
 - nauczycieli poszczególnych przedmiotów ze szczególnym wskazaniem przedsiębiorczości;
 - w trakcie zajęć lekcyjnych na różnych przedmiotach;
 - studentów organizacji i zarządzania;
 - dyrektorów szkół
- może być punktem wyjścia do wzbogacenia planów własnej pracy, szczególnie podczas opracowywania autorskich programów nauczania
- jest doskonałym środkiem dydaktycznym mogącym wzbogacić warsztat pracy każdego nauczyciela,
- może być wykorzystany w nauczaniu na odległość;

Zalecany do szerokiego wykorzystywania jest sposób organizacji procesu kształcenia w zakresie poznawania możliwości stosowania gry internetowej. Przystosowywanie scenariuszy do poszczególnych etapów rozgrywek oraz opracowanie czterech wersji językowych umożliwia dostosowanie tego innowacyjnego narzędzia dla różnych odbiorców.

Przykładem dobrej praktyki może być sposób wprowadzania nowego produktu do procesu kształcenia.

Przedstawiony w opisie realizacji proces opracowania, sprawdzania i przeprowadzonego kaskadowego szkolenia z zakresu posługiwania się nowo wprowadzonym „środkiem dydaktycznym” jest dobrym przykładem do naśladowania. Sposób wprowadzania na rynek edukacyjny nowych rozwiązań merytorycznych i metodycznych może być wykorzystywany przez placówki doskonalenia nauczycieli, uczelnie wyższe organy nadzoru pedagogicznego we współpracy ze szkołami oraz same szkoły.

Innym rozwiązaniem wartym naśladowania jest upowszechnianie sprawdzonego w działaniu narzędzia.

Warto przytoczyć przynajmniej niektóre wypowiedzi nauczycieli dotyczące zalet prowadzenia zajęć w ramach tego działania. O efektach pracy uczniów w zakresie przedsiębiorstwa symulacyjnego nauczyciele napisali:

Marzena Borowska – nauczyciel języka polskiego i języka angielskiego w ZSAiGŻ w Radomiu:

„Przedsiębiorstwo Symulacyjne:

- *uczeń zdobył umiejętność wirtualnego tworzenia przedsiębiorstwa,*
- *udoskonalił swoje umiejętności z technologii informacyjnej,*

- *uczył się przez działanie, przez zabawę,*
- *szkoła okazała się być placówką nowoczesną, kształcąca w niekonwencjonalny sposób, ucząca umiejętności praktycznych, potrzebnych na rynku pracy,*
- *nauczyciel zdobył nowe doświadczenia i umiejętności....”*

Arkadiusz Smolira i Renata Weremczuk – nauczyciele przedsiębiorczości w Zespole Szkół Ekonomicznych i III Liceum Ogólnokształcące im. gen. Władysława Andersa w Chełmie w klasie o profilu bankowość – Technikum Ekonomicznego:

„Celem tego działania było wprowadzenie uczniów w realia związane z tworzeniem i prowadzeniem przedsiębiorstwa. Ta gra strategiczna oparta jest na zasadach obowiązujących w gospodarce rynkowej. Gracze wcielali się we właściciela jednostki produkcyjnej wytwarzającej telefony komórkowe. Na starcie wszyscy dysponowali określonymi kapitałami i mieli za zadanie wybudować swoją firmę od podstaw. Cały proces produkcji telefonów komórkowych był bardzo skomplikowany, obejmował takie zagadnienia jak: badania i rozwój, proces wytwórczy, dystrybucję, magazynowanie, zarządzanie jakością. Gracze musieli zmierzyć się więc z problemami, jakie nurtują przedsiębiorcę w realnym świecie, tj. wysokimi cenami materiałów, właściwym zarządzaniem i motywowaniem personelu, ustaleniem odpowiedniej ceny i w końcu znalezieniem kupca na swoje produkty. Najlepsi menadżerowie robili to doskonale – w oparciu o swoją wiedzę z dziedziny mikro i makroekonomii, a także często zdając się na własną intuicję. Rozgrywki w ramach Przedsiębiorstwa Symulacyjnego pozwoliły wyłonić takich właśnie potencjalnych rekinów biznesu. Do rozgrywek ogólnopolskich dostali się najlepsi gracze ze wszystkich szkół biorących udział w projekcie Szkoła Kluczowych Kompetencji. Na każdym ze szczebli uczestnicy rozgrywek dostawali godne pozazdroszczenia nagrody rzeczowe. Uczestnictwo uczniów w zajęciach przedsiębiorstwa symulacyjnego pozwoliło im na rozszerzenie i utrwalenie wiedzy z zakresu ekonomii, nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjnej oraz języków obcych. Dzięki tym zajęciom praktycznym uczniowie mogli zrozumieć, przypomnieć sobie, utrwalić pojęcia, które wcześniej były dla nich czysto teoretycznymi regułkami. Prowadzenie własnej firmy, zwłaszcza gdzie bankructwo nie niesło żadnych negatywnych konsekwencji prócz urażonej ambicji, pozwoliło w praktyce przedstawić zasadę działania prawa popytu, podaży, ukazać różne style kierowania kadrami, instrumenty marketingowe, znaczenie know-how i zarządzania jakością. Rozgrywki kształtowały umiejętność analitycznego i logicznego myślenia, planowania i realizowania zamierzonych celów oraz współpracy w zespole. Często bowiem, czy to na zajęciach wyjazdowych w czasie ferii, czy na etapie wojewódzkim konkursu w Lublinie uczniowie tworzyli jedną drużynę. Aby odnieść sukces każdy z jej członków musiał z zaangażowaniem pracować dla dobra zespołu, tak aby dana firma wypracowała sobie najlepszą pozycję na rynku. Nikt nie chciał wówczas zawieść swoją niekompetencją innych członków zespołu, co tylko jeszcze bardziej motywowało grających do poszerzania swojej wiedzy. Aktywna praca uczniów przyczyniła się do kształtowania ich odpowiedzialności, asertywności, inicjatywności i kreatywności. W momencie, gdy zauważyli, że nawet najmniejsza decyzją ma wpływ na sytuację finansową przedsiębiorstwa uświadomili sobie znaczenie wiedzy z zakresu przedsiębiorczości”

Uczniowie z chełmskiej szkoły na zajęciach wyjazdowych w Puławach

Zdzisław Chmielarz - nauczyciel podstaw przedsiębiorczości z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica w Parczewie:

„Bardzo ciekawą formą realizacji projektu SKK było „Przedsiębiorstwo Symulacyjne”. Uczniowie zostali wprowadzeni do aplikacji internetowej symulującej realia współczesnego rynku w zakresie prowadzenia przedsiębiorstwa. Uczestnicy gry mieli możliwość poznania podstawowych zasad funkcjonowania firmy poprzez umożliwienie im podejmowania strategicznych decyzji dotyczących zarządzania firmą oraz mieli wgląd w efekty podjętych działań. Rozgrywka była prowadzona w realiach geograficznych. Gracze tworzący firmy mieli do dyspozycji działki inwestycyjne, mogli budować własne podmioty gospodarcze, mieli dostęp do partnerów handlowych, banków, klientów. Czyli takie same warunki jakie występują w rzeczywistości gospodarczej.

Należy zauważyć, że uczniowie biorący udział w grze wykazali się podstawowymi umiejętnościami budowania firmy. Wdrażali swoje pomysły inwestycyjne, pamiętając o ryzyku bankructwa oraz niepowodzeniach zależnych od sytuacji rynkowej. Tego rodzaju gra strategiczna pozwoliła uczniom przewidywać reakcje rynku na pojawienie się nowej firmy. Grając uczniowie musieli zwracać uwagę na ograniczone zasoby ekonomiczne, dlatego zmuszeni byli do dokonywania najkorzystniejszych decyzji w celu oszczędnego wykorzystania zasobów. Poznawali zasady racjonalnego gospodarowania, które były niezbędne do osiągnięcia zysku dla budowanej firmy”.

Przytoczone wypowiedzi w pełni oddają wartość opracowanej i zastosowanej gry symulacyjnej umożliwiającej przygotowanie ucznia do pełnienia różnych ról w przedsiębiorstwie. Narzędzie to jest bardzo dobrym przykładem polecanym do szerokiego stosowania

III.5.2. Przedsięwzięcia sprawdzające umiejętności wykorzystania nabytych kompetencji kluczowych

1. Założenia i cele ogólne

Działanie było realizowane w ramach zadania 7. Uzupełniające formy rozwoju kompetencji kluczowych egzemplifikujące zdobyty potencjał uczniów na zasadzie CHECK WITHIN (sprawdzenie przedsięwzięcia w działaniu) Projektu.

W celu sprawdzenia umiejętności wykorzystywania zdobytej wiedzy w działaniu rozpisany został konkurs na opracowanie przedsięwzięć wykorzystujących w praktyce nabyte kompetencje kluczowe. Do konkursu przystąpili wszyscy nauczyciele i uczniowie objęci projektem. Każda szkoła składała 4 projekty. Głównym celem konkursu było wyłonienie przedsięwzięć najbardziej innowacyjnych, umożliwiających zaproponowane rozwiązania wykorzystywać zarówno przez uczniów jak i nauczycieli. Zgodnie z założeniem projekt przedsięwzięcia miał ukazywać przykłady umiejętnego wykorzystania wiedzy w praktyce a jednocześnie kształtować właściwe postawy uczniów. Zalecano aby przedsięwzięcie przygotować i realizować zgodnie z zasadami metody projektów.

Opracowane w szkołach projekty, w formie wniosków aplikacyjnych zostały przekazane do WSEI w Lublinie, Lidera Projektu, gdzie komisyjnie dokonano oceny i wyboru najlepszego projektu z każdej szkoły. Kryteria według których były oceniane projekty to: poprawność merytoryczna wniosku, koncepcja, zgodność projektu z kierunkiem kształcenia zawodowego klasy i profilem szkoły, uniwersalność, innowacyjność, użyteczność i możliwości zastosowania w szkole oraz w środowisku lokalnym.

W składzie komisji oceniającej wnioski byli koordynatorzy merytoryczni poszczególnych kompetencji, koordynator merytoryczny projektu oraz koordynator ds. przedsięwzięć egzemplifikujących nabycie umiejętności kluczowych.

Dla zwycięskiej kompetencji w każdej ze szkół biorących udział w konkursie został przyznany grant rzeczowy o wartości do 10.000 zł.

Następnym etapem była realizacja wybranego projektu, przez uczniów i nauczyciela wybranej kompetencji.

2. Przykładowe sposoby realizacji

W każdej szkole realizowany był jeden, zakwalifikowany przez komisję oceniającą wnioski projekt. W opracowaniu przedstawione zostaną wybrane, przykładowe sposoby realizacji takich przedsięwzięć.

Jednym z przykładów jest sposób realizacji projektu w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach p.t. „Święto matematyki w Koperniku”. Poniżej podany zostaje przykład oceny projektu. Już w uwagach dotyczących uzasadnienia wyboru tej pracy zawarte są wskazania do zakwalifikowania projektu do przykładów dobrych praktyk.

Arkusz oceny wniosku o przyznanie grantu w ramach konkursu na przedsięwzięcia egzemplifikujące nabycie kompetencji kluczowych w ramach projektu Szkoła Kluczowych Kompetencji

Szkoła - Zespół Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach

Kompetencja - matematyka

Oceniający – Maria Sobczak

Tytuł projektu - Święto matematyki w Koperniku

L.p.	Kryterium	Liczba punktów		Uwagi
		możliwych do uzyskania	uzyskanych	
1.	Poprawność merytoryczna wniosku (zgodność z kompetencją)	0-5	5	Cele uwzględniają potrzeby rozwijania kompetencji matematycznej. Wysoki poziom organizacyjny przedsięwzięcia.
2.	Koncepcja	0-5	5	Święto matematyki dla całej społeczności szkolnej
3.	Zgodność projektu z profilem kształcenia szkoły	0-5	5	Tematyka działań powiązana ze specjalnością zawodową uczniów
4.	Uniwersalność projektu	0-5	5	Pomysł może być wykorzystany w innych szkołach i przez uczniów innych kompetencji
5.	Innowacyjność projektu	0-5	5	Istotne działanie na rzecz budowania pozytywnych motywacji do uczenia się matematyki
6.	Użyteczność zastosowania projektu w szkole oraz w środowisku lokalnym	0-5	5	Bardzo duża, także dla innych uczniów i szkół uczestniczących w projekcie SKK oraz dla wszystkich uczniów społeczności szkolnej
Ogółem punktów		30	30	-

Opisane poniżej doświadczenia z opracowania i realizacji Projektu w ramach otrzymanego Grantu oraz organizacja zajęć z uczniami przez nauczyciela matematyki mgr Jolantę Gad warta jest powielenia w innych placówkach oświatowych. Może być realizowana na każdym etapie edukacyjnym i w każdym typie szkoły.

„W ramach Konkursu Grantów złożyłam projekt pod nazwą „Święto matematyki w Koperniku”. Projekt został zaakceptowany przez komisję konkursową do realizacji. Przedstawiam Państwu krótki opis realizacji i zachęcam do zorganizowania podobnego przedsięwzięcia w Waszych szkołach.

Cel ogólny: egzemplifikacja nabytych umiejętności kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji matematycznych ale również informatycznych, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz umiejętności uczenia się

Cele szczegółowe:

1. W zakresie wiedzy i umiejętności:

- *rozumienia terminów i pojęć matematycznych,*
- *znajomości miar i struktur,*
- *znajomości głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej,*
- *stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych (rozumowania w sposób matematyczny);*
- *korzystania z tekstu matematycznego,*
- *prezentacji danych,*
- *wykorzystania Internetu, komputerów, programów komputerowych i innych narzędzi do tworzenia i prezentowania informacji,*
- *umiejętności planowania przedsięwzięć i ich realizacji do osiągnięcia zamierzonych celów,*
- *popularyzacja matematyki wśród uczniów całej społeczności szkolnej,*
- *promocja szkoły w środowisku lokalnym, w województwie i kraju poprzez promocję projektu na stronie Internetowej szkoły.*

2. W zakresie kształtowania postaw:

Umiejętności:

- *autoprezentacji,*
- *pracy w grupie,*
- *zdrowej rywalizacji,*
- *logicznego myślenia,*
- *właściwej oceny własnej wartości,*
- *kształtowanie postawy szacunku dla prawdy i chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności,*
- *konstruktywnego porozumiewania się w środowisku szkolnym,*
- *wykazywania się tolerancją,*
- *wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia,*
- *negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania,*
- *doskonalenia empatii,*
- *kształtowanie postawy kreatywności,*

Przebieg realizacji projektu

I. Organizacja pracy:

1. wybór uczniów zarządzających projektem,
2. ukonstytuowanie grup uczniów odpowiedzialnych za:
 - promocję projektu, poinformowanie społeczności szkolnej o realizacji projektu, utworzenie zakładki poświęconej projektowi na stronie Internetowej szkoły.
 - opracowanie regulaminów konkursów i ich realizację - "Matamatyka wokół nas", "Kopernik w liczbach i procentach – charakterystyka uczniów Kopernika"
 - przygotowanie scenariusza święta i czuwanie nad jego realizacją,
 - opracowanie banku zadań i zagadek matematycznych;
 - przygotowanie krzyżówki matematyczno-ekonomicznej,
 - przygotowanie dekoracji szkoły na święto,
 - utworzenie zakładki na stronie Internetowej szkoły,
 - przygotowanie publikacji pod nazwą "Święto matematyki w Koperniku",
 - przygotowanie biura projektu.

W trakcie prac poszczególnych grup dokonano wyboru jury do oceny uczestników konkursów. W konkursach mogli brać udział wszyscy uczniowie i pracownicy szkoły. Przygotowane zadania zostały umieszczone w kolorowych, ozdobionych matematycznymi figurami pudełkach, z których mogli je losować wszyscy zainteresowani. Rozwiązania zadań składane były do urn przygotowanych przez uczniów i roztawionych na korytarzach szkoły. Odpowiedzialni za tą część projektu uczniowie losowali zadania, sprawdzali poprawność rozwiązania i nagradzali słodkim upominkiem autorów rozwiązania. Zabawa trwała ponad 5 godzin. W dniu „Święta matematyki w Koperniku” szkoła była udekorowana „matematycznie”. Dekoracje zawierały hasła i myśli matematyczne również na wesoło.

Odbył się również uroczysty apel w trakcie którego podane zostały rozstrzygnięcia konkursów matematycznych, zaprezentowano najlepsze prace, wręczono nagrody. W trakcie tego spotkania miało miejsce wspólne rozwiązywanie krzyżówki matematyczno – ekonomicznej. Projektacja krótkich filmów podkreślających znaczenie matematyki w współczesnym świecie oraz wesołe wiersze i piosenki z matematyką i ekonomią w tle uświetniły apel.

W Świącie matematyki udział wzięło. 520 uczniów, 30 nauczycieli i 10 pracowników administracyjno obsługowych szkoły. Nadmieniam, że zaplanowano udział 300 uczniów,

Realizacja projektu była doskonałą okazją do zdobywania wiedzy matematycznej, dostrzegania i doceniania korzyści płynących z zastosowania matematyki w życiu codziennym, nauce i gospodarce, korelacji różnych kompetencji kluczowych oraz do wzmocnienia poczucia własnej wartości uczniów realizujących projekt.

Cele ogólny projektu i wszystkie cele szczegółowe zostały zrealizowane.

Stopień ich realizacji oceniam bardzo wysoko. Moja ocena wynika z obserwacji zachowań uczniów realizujących projekt, rozmów z nauczycielami i uczniami uczestniczącymi w Świącie matematyki.

*Organizacja i przebieg samego Świąta matematyki w Koperniku, ogromne zainteresowanie nim całej społeczności szkolnej pozwala stwierdzić, że rzeczywiście był to dzień wyjątkowy i był rzeczywistym **świętem matematyki**. Matematyczna dekoracja szkoły (myśli i hasła podkreślające znaczenie matematyki w świecie) była przyczyną wielu dyskusji wśród uczniów, jak również nauczycieli dotyczących roli i znaczenia matematyki w codziennej rzeczywistości, nauce, gospodarce. Był to dzień integrujący całą społeczność szkolną. Opracowana została publikacja „Święto matematyki w Koperniku” dokumentująca przebieg realizacji projektu.*

W realizację tego zadania zostali zaangażowani wszyscy uczniowie klasy, w której realizują autorski program nauczania matematyki w ramach Projektu SKK_1. Uczniowie mieli do dyspozycji laptopy, drukarki, netbook i projektory oraz dostęp do Internetu. Chcę podkreślić, że realizacją była możliwa dzięki uzyskanemu w ramach konkursu sprzętowi. W ramach „GRANTU” pracowania matematyki wzbogaciła się o 2 laptopy, 1 netbook i 1 projektor”

Bardzo istotne są wypowiedzi uczniów – pomysłodawców i realizatorów tego projektu.

„Realizacja „Projektu Grantowego” dla Kopernika zaczęła się na wiosnę. Początkowo zostaliśmy podzieleni na grupy dowiedzieliśmy się o swoich obowiązkach. Moja grupa zajmowała się promocją święta w szkole. Włączaliśmy się również do układania krzyżówek oraz braлиśmy udział w występie artystycznym. Dzięki temu „Świątu” nauczyliśmy się pracy w grupie, a ja osobiście przełamałem swój lęk przed wystąpieniami publicznymi, wzrosła moja pewność siebie.”

Przemek

„Dzięki realizacji Grantu – „Święto matematyki w Koperniku” organizowanym przez naszą klasę miałam szansę uczestniczyć w bardzo ważnym wydarzeniu. Przed uroczystością mieliśmy fajną zabawę, ponieważ każdy miał jakieś zadanie do wykonania np. dekoracja szkoły, różne hasła promujące święto, a także reklama w Internecie. Praca w grupach nauczyła mnie organizacji, zaangażowania, a także kreatywności. Poprzez organizowanie święta nauczyliśmy się czegoś nowego.”

Ewelina

„Uważam, że święto to powinno być organizowane sumiennie i konsekwentnie każdego roku, bowiem pomogło mi w pozytywniejszym i na swój sposób „jaśniejszym” rozumieniu matematyki.”

Artur

„Wydarzenie to miało na celu zainteresowanie uczniów naszej szkoły matematyką i jej polubienie. Przygotowania trwały kilka miesięcy, każdy z uczniów mojej klasy był przydzielony do konkretnych zadań. Były one związane z projektem strony Interneowej, przygotowaniem dekoracji, poczęstunku czy przygotowaniem przedstawienia dotyczącego święta. Dzięki występowi podczas święta przezwyciężyłam strach. Bardzo cieszę się, że mogłam, wraz z moimi kolegami i koleżankami, brać w nim czynny udział gdyż było to bardzo miłe przeżycie.”

Marta

„Sadzę, że święto było fantastyczną zabawą i niesamowitym doświadczeniem. Pomogło przełamać mój strach przed wystąpieniami publicznymi – byłam prowadzącą całą zabawę. „Granty” powinny być realizowane w każdej szkole, gdyż pomagają w wielu życiowych trudnościach. „

Patrycja

Przygotowania do
Święta Matematyki

Apel

Apel

Losowanie zadań

Matematyka na wesoło

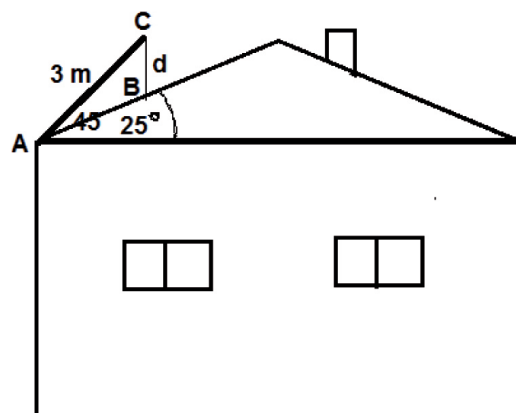
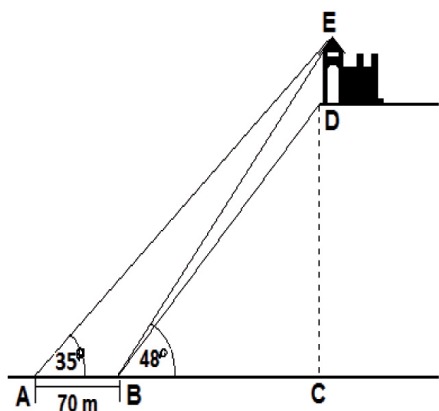
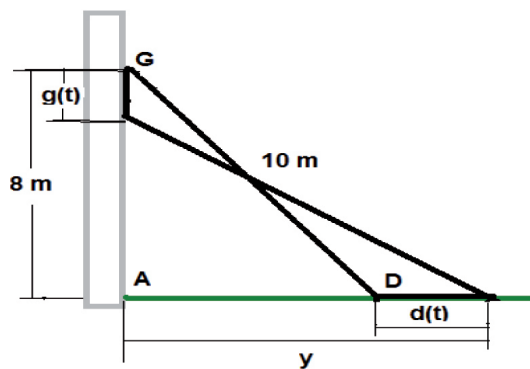
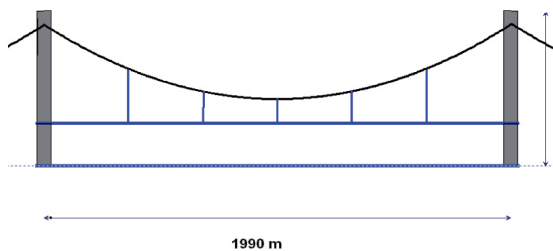
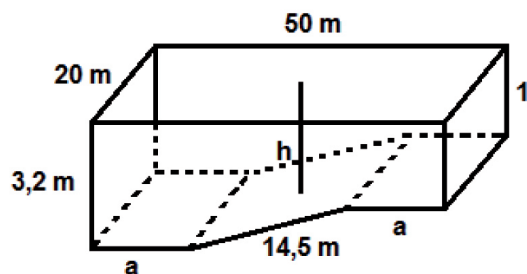
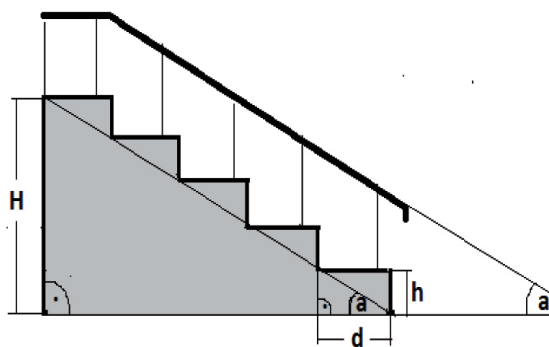
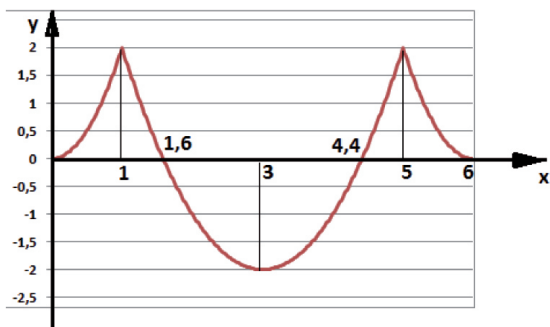
A to nasze zagadki
i zadania

Innym przykładem projektu grantowego jest „Matematyk na budowie. Zbiór zadań z matematyki dla uczniów klas technikum o kierunkach budowlanych”

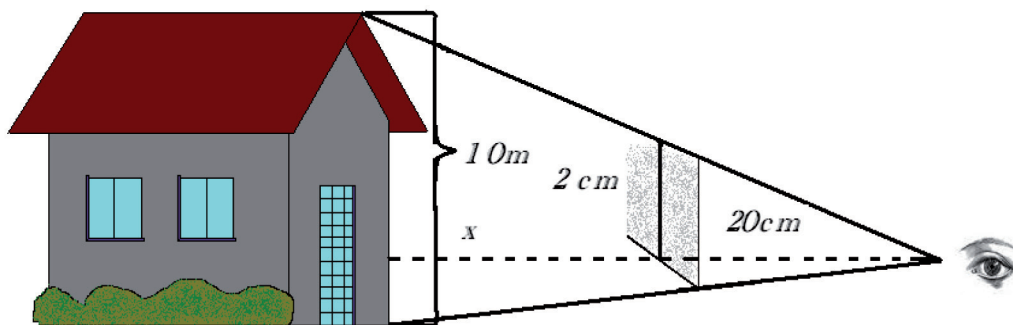
Oto jak swoją przygodę z projektem i jego realizacją opisuje Pani Grażyna Waśko nauczyciel matematyki w Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. Jana Pawła II w Dębicy.

„Każda z nas, uczestniczek Projektu SKK przystąpiła w pierwszym terminie do konkursu i napisała wniosek na realizację grantu. Komisja Konkursowa w Lublinie, po analizie 102 wniosków, zatwierdziła do realizacji 26 przedsięwzięć. W naszej szkole zwyciężył projekt zbioru zadań „Matematyk na budowie”. Nad jego przygotowaniem pracowałam z uczniami kl. 3M przez niespełna rok - od 1.02.2011 do 31.12.2011

W wyniku tych wspólnych działań powstała książka składająca się z czterech rozdziałów zawierająca 197 stron. W publikacji znajduje się 312 zadań związanych z budownictwem, 183 rysunki, 30 tabel i 6 wykresów. Wszystkie zadania zawierają pełne rozwiązania zapisane w Edytorze równań oraz pomocnicze rysunki wykonane w programie Paint. Ostatni rozdział zawiera oryginalne zadania z egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w latach 2006–2011 w zawodach: technik budowlany, posadzkarz i technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

Wybrane rysunki ze zbioru zadań

Okładkę do wspólnej publikacji zaprojektował Łukasz Curyło uczeń kl. 3M.”

Poniżej przykłady projektów okładki

Kolejnym ciekawym przykładem jest projekt realizowany w ramach technologii informacyjnej.

Technologia informacyjna, ZST w Łańcucie Grant –Film „Młodzi, ambitni, zdolni – szkoła w obiektywie”

Po opracowaniu i wyłonieniu w konkursie projektu rozpoczęto jego realizację.

Projekt realizowany był w trzech etapach:

- I etap – przygotowanie zaplecza projektu – zapotrzebowanie na zakup niezbędnego sprzętu i oprogramowania /kamera HD, telewizor 47”, zestaw komputerowy o parametrach umożliwiających montaż scen, program „Pinacle Studio”.
- organizacja spotkania informacyjnego z uczniami.
 - przeprowadzenie zajęć przygotowujących uczniów do obsługi kamery i zapoznanie z zasadą działania programu Pinacle Studio.
 - szczegółowe opracowanie scenariusza filmu
 - opracowanie planu pracy i przydział zadań dla poszczególnych uczniów.
- II etap – przygotowanie scenografii i rekwizytów do poszczególnych scen filmu,
- nagrywanie poszczególnych scen do filmu,
 - montowanie filmu w programie Pinacle Studio.
- III etap – opracowanie projektu ulotki i plakatu promującego film
- wydruk i rozpowszechnione (ulotek i plakatów) wśród uczniów ZST w Łańcucie informacji o filmie
 - premiera filmu, 5.listopada 2011 roku, w czasie ogólnoszkolnego spotkania klasy realizującej kompetencję informatyczną z dyrekcją szkoły, gronem pedagogicznym, innymi pracownikami szkoły oraz uczniami
- IV etap – to gratulacje od całej społeczności szkolnej, wielokrotne prezentowanie filmu na prośbę uczniów i nauczycieli. Wykorzystywanie filmu do promocji Zespołu Szkół Technicznych w społeczności lokalnej i w okolicznych gimnazjach.

Poniżej wybrane kadry z filmu „**Młodzi, ambitni, zdolni – szkoła w obiektywie**”

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

W arkuszach oceny wniosków o przyznanie grantów na realizację przedsięwzięć znalazły się zapisy świadczące o jakości każdego projektu. W ocenie poprawności merytorycznej i zgodności z kompetencją wskazywano na cele uwzględniające potrzeby rozwijania danej kompetencji. Wyłoniono do realizacji 50 projektów, jeden z każdej szkoły.

Odnosząc się do oceny w przedstawionym arkuszy opisywanego przykładu należy podkreślić zgodność projektu z profilem kształcenia szkoły. Tematyka zadań ściśle powiązana była ze specjalnością zawodową uczniów. Projekt uznany został za uniwersalny bo pomysł ten może być wykorzystany w innych szkołach i przez uczniów innych kompetencji. Produkt wypełnia istniejącą lukę, gdy chodzi o zbiory zadań z matematyki, ukierunkowane na kształcenie w zawodzie dlatego można go nazwać w pełni innowacyjnym. Podkreślona została również użyteczność zastosowania projektu w szkole oraz w środowisku lokalnym przez innych uczniów zarówno uczestniczących w projekcie SKK jak też uczniów innych klas tej szkoły, innych szkół o tym samym profilu w województwie i na terenie kraju.

Zbiór zadań wzbudził duże zainteresowanie dyrektorów szkół i nauczycieli z województw Polski centralnej i południowo-zachodniej uczestniczących w Projekcie SKK_2.

Można śmiało powiedzieć, że postawienie warunków, które zakładały prezentowanie uzyskanych efektów pracy uczniów i nauczycieli może być traktowane jako dobry przykład do naśladowania, a takie rozwiązanie może być traktowane jako dobra praktyka gdyż:

- zapewnia przygotowywanie i wprowadzanie ucznia do różnych sposobów uczenia się;
- umożliwia uczenie się od innych,
- stanowi praktyczne rozwiązanie, które przyniosło pozytywne rezultaty
- jest uniwersalne i może być wzorcem zalecanym do zaadoptowania w całości lub po modyfikacji przez:
 - inne szkoły jako konkurs wewnątrzszkolny;

- w trakcie zajęć lekcyjnych na różnych przedmiotach jako konkurs działań poszczególnych grup;
- organy prowadzące w konkursach pomiędzy szkołami podobnego lub tego samego typu;
- przez MEN lub ORE jako konkurs ogólnopolski pomiędzy szkołami tego samego typu,
- może być punktem wyjścia do wzbogacenia planów własnej pracy,

Inne efekty uzyskano dzięki realizacji przedsięwzięcia polegającego na opracowaniu filmu promującego szkołę. Uczniowie nabyli i doskonalili umiejętności w zakresie:

- planowania,
- realizowania przedsięwzięcia zgodnie z planem,
- korzystania ze specjalistycznego programu komputerowego,
- obsługiwanego nowego sprzętu,
- opracowania i realizacji filmu,
- projektowania i opracowywania materiałów promocyjnych,
- współpracy w zespole,
- prezentowania efektów własnej pracy

Ze względu na aktywizowanie uczniów do realizacji zadania i zdobyte umiejętności realizacja tego przedsięwzięcia może być traktowana jako przykład dobrej praktyki.

Dobrym, możliwym przykładem do wykorzystania jest arkusz oceny projektu. Został opracowany na potrzeby Projektu SKK. Sposób oceny różnych rozwiązań planowanych działań z wykorzystaniem konkretnych kryteriów może być wykorzystywany:

- przez nauczycieli oceniających prace uczniów w trakcie realizacji zajęć metodą projektów,
- do samooceny planowanych i realizowanych działań przez uczniów,
- do oceny koleżeńskiej opracowanych zadań,

Przedstawione przykłady rozwiązań merytorycznych i metodycznych sprawdzania umiejętności uczniów w praktyce mogą być wykorzystywane w pracy z uczniami na zajęciach lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

III.6. Rozwiązania organizacyjne

Osiągnięcie założonych celów zostało zaplanowane w nowatorski sposób wskazujący na potrzebę zastosowania rozwiązań systemowych. Innowacyjność Projektu polega, między innymi na tym, że proponowany zakres działań i sposób ich dokumentowania nie był do tej pory stosowany. Projekt jest przedsięwzięciem obejmującym osiem różnorodnych zadań. Z kolei każde zadanie może być wykonane poprzez realizację wielu działań. Opisywane w tym opracowaniu przykłady różnych rozwiązań stanowią niewielki procent wypracowanych materiałów, programów, rozwiązań metodycznych i merytorycznych. Realizacja zadań warunkujących osiągnięcie założonych celów wymagała wielu przemyśleń, opracowywania własnych rozwiązań, które niejednokrotnie były wynikiem wielogodzinnych dyskusji całego personelu Projektu.

Zaproponowany, w dokumentacji projektu, system organizacyjny był bardzo dobrze przemyślany ale proponowane działania przedstawione zostały bardzo ogólnie.

Było to bardzo duże wyzwanie dla pracowników Projektu wymagające doprecyzowywania sposobów realizacji wszystkich zadań. Jednocześnie taki sposób przedstawienia wytycznych pozwalał na pewną dowolność w planowaniu, organizowaniu i realizowaniu poszczególnych etapów Projektu. Szczegółowe programy poszczególnych działań i niekonwencjonalne sposoby ich realizowania mogą być wielokrotnie wykorzystywane przez szkoły i różne instytucje organizujące zajęcia dla dzieci i młodzieży na różnych poziomach edukacyjnych.

W świetle powyższych rozważań należy mówić zarówno o zastosowanych rozwiązaniach organizacyjnych jak i merytorycznych.

Uzyskanie zakładanych efektów było możliwe dzięki zapewnianiu wysokiej jakości wsparcia i organizowaniu działań na najwyższym poziomie.

III.6.1. Koordynacja organizacyjna

1. Założenia i cele ogólne

Terminowa realizacja wszystkich zadań była możliwa dzięki właściwej organizacji Projektu była terminowa realizacja wszystkich zadań. Głównym organizatorem i realizatorem jest Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie – Lider Projektu. Nad całością czuwa Kierownik Projektu. Jest nim Pani Teresa Bogacka, Kanclerz WSEI.

Partnerzy w Projekcie i organizatorzy działań na terenie poszczególnych województw: Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu oraz Wyższa Szkoła Biznesu im. bpa Jana Chrapka w Radomiu.

Organizatorami działań na terenie każdego województwa byli Koordynatorzy Regionalni Projektu:

- lubelskie – Andrzej Rycerz,
- podlaskie – Grzegorz Orłowski;
- podkarpackie – Anna Rakuś;
- mazowieckie – Mirosław Wąsik;
- świętokrzyskie – Wiesław Warzecha

Koordynatorzy Regionalni współpracowali z Kierownictwem Projektu, koordynatorami wszystkich działań, szkołami i nauczycielami poszczególnych kompetencji.

W każdej szkole osobą odpowiedzialną za organizację działań projektowych był Szkolny Administrator Projektu.

Organizacja działań w Projekcie wymagała ścisłej współpracy pomiędzy personelem odpowiedzialnym za organizację działań a personelem koordynującym realizację zadań merytorycznych

2. Przykładowe sposoby realizacji

Istotną rolę w strukturze organizacyjnej Projektu spełniał Szkolny Administrator Projektu. Był łącznikiem pomiędzy Liderem Projektu oraz Koordynatorem Regionalnym a nauczycielami realizującymi w szkole poszczególne kompetencje kluczowe. W praktyce oznaczało to, że Administrator był odpowiedzialny za właściwy przepływ wszelkich informacji dotyczących działań projektowych. Przepływ informacji odbywał się w obydwie strony: szkoła – Biuro Projektu, Biuro Projektu – Szkoła. Osoba pełniąca obowiązki Szkolnego Administratora odpowiedzialna była za właściwą i terminową korespondencję oraz za prowadzenie i przechowywanie dokumentacji projektowej w szkole. To zadanie stawało się niezwykle skomplikowanym, z uwagi na specyfikę dokumentacji projektowej, gdzie należało w sposób szczególny zadbać o odpowiednią wizualizację dokumentów.

Codzienne czynności Szkolnego Administratora sprowadzały się do stałego kontaktu i cyklicznych spotkań z nauczycielami poszczególnych kompetencji w celu omówienia bieżących działań w projekcie, sporządzaniu i aktualizowaniu list uczniów biorących udział w Projekcie, sporządzaniu korespondencji do Biura Projektu, czuwaniu nad właściwym oznakowaniem sal i pomieszczeń szkolnych, w których odbywały się zajęcia projektowe, a także na monitorowaniu wszelkich działań projektowych na terenie szkoły. Dzięki tak wyznaczonym zadaniom, można było skutecznie ewaluować działania i przedsięwzięcia projektowe, a w konsekwencji sprawnie realizować cele i zadania wyznaczone w Projekcie Szkoła Kluczowych Kompetencji – Program Rozwijania Umiejętności Uczniów Szkół Polski Wschodniej.

Funkcja Szkolnego Administratora Projektu SKK wiązała się z dużą odpowiedzialnością i wymagała od osoby ją pełniącej dużej wiedzy na temat Projektu, znajomości zadań merytorycznych w Projekcie, a także mobilności. Tylko osoba spełniająca te kryteria, mogła należycie wywiązać się ze swych zadań Szkolnego Administratora Projektu

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Proponowane rozwiązania organizacyjne umożliwiały swobody przepływu informacji pomiędzy:

1. Liderem a Partnerami Projektu,
2. Partnerami, Koordynatorami Regionalnymi Projektu a Szkołami
3. Partnerami, Koordynatorami Regionalnymi
4. Szkolnym Administratorem Projektu a Nauczycielami,
5. Nauczycielami w poszczególnych szkołach,
6. Nauczycielami i uczniami,

7. Nauczycielami i rodzicami,
8. Uczniami poszczególnych klas i szkół
9. Nauczycielami poszczególnych kompetencji,
10. Koordynatorami regionalnymi a koordynatorami merytorycznymi poszczególnych kompetencji
11. Koordynatorami Regionalnymi a koordynatorami poszczególnych działań w Projekcie
12. Szkołami a Liderem Projektu,
13. Nauczycielami a Liderem Projektu

Przedstawione relacje nie wyczerpują wszystkich możliwości. Zawsze uczniowie, nauczyciele, Szkolni Administratorzy Projektu, Koordynatorzy Regionalni mieli możliwość konsultowania i wyjaśniania różnych kwestii z kierownictwem projektu i koordynatorami wszystkich działań.

Bardzo dobrym rozwiązaniem jest utworzenie funkcji Szkolnego Administratora Projektu. Była to osoba odpowiedzialna za prawidłową realizację Projektu z beneficjentem ostatecznym. Opisany sposób rozwiązań organizacyjnych jest dobrym przykładem do wykorzystania zarówno w projektach edukacyjnych jak i organizacji pracy różnych organizacji. Przedstawione rozwiązania organizacyjne mogą być wykorzystywane w organizacji pracy w klasie szkolnej lub klasach np.: jednego poziomu edukacyjnego lub jednolitych klasach o tym samym kierunku kształcenia.

III.6.2. Koordynacja merytoryczna

1. Założenia i cele ogólne

W systemie całego projektu realizowane były zadania w ramach obowiązujących w szkołach planów nauczania, zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Realizatorów zadań umożliwiających kształtowanie kompetencji kluczowych wspierali koordynatorzy poszczególnych zadań. Głównymi osobami odpowiedzialnymi za jakość opracowanych autorskich programów kształcenia i ich realizację byli koordynatorzy merytoryczni poszczególnych kompetencji. Zadaniem ich była ścisła współpraca z menedżerem ds. zarządzania przygotowaniem operacyjnym wdrożenia metodyki programów rozwijania kompetencji kluczowych oraz koordynatorem ds. wdrażania programów rozwijania kompetencji kluczowych w ramach zajęć w szkołach.

Przygotowanie operacyjne wdrożenia metodyk szczegółowych polegało na organizowaniu wszechstronnego wsparcia dla szkół i nauczycieli w trakcie opracowywania i realizacji autorskich programów nauczania. Podczas przygotowywania szkół i nauczycieli do opracowania programów menedżer sprawował nadzór i udzielał wszechstronnej pomocy w organizacji seminariów dla organów prowadzących szkoły i pracowników oświaty, w opracowywaniu lokalnych i regionalnych diagnoz wdrażania kompetencji kluczowych, podczas opracowywania podręczników dla nauczycieli dotyczących konstruowania i modyfikowania programów nauczania oraz podręczników metodyki operacyjnej dla nauczycieli poszczególnych kompetencji. W trakcie opracowywania programów zorganizowane były warsztaty i doradztwo dla nauczycieli. W trakcie realizacji programów wspieranie nauczycieli polegało na organizacji cyklicznych spotkań

nauczycieli i dyrektorów szkół umożliwiającą współpracę szkół i nauczycieli w ramach Platformy Kompetencji.

Menedżer ds. zarządzania przygotowaniem operacyjnym wdrożenia metodyki programów rozwijania kompetencji kluczowych był odpowiedzialny za organizację badania naukowego dotyczącego procesu nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych w wyniku wprowadzania innowacji.

Koordinator ds. wdrażania programów rozwijania kompetencji kluczowych w ramach zajęć w szkołach, dzięki ścisłej współpracy ze szkolnymi administratorami projektu i nauczycielami mógł analizować zapotrzebowanie nauczycieli i szkół na środki dydaktyczne i materiały pomocnicze dla uczniów. Jego rola była niezbędna przy planowaniu i realizowaniu zaopatrzenia szkół, nauczycieli i uczniów w niezbędne pomoce. Inną rolę to wspieranie nauczycieli poszczególnych kompetencji w planowaniu, organizowaniu i realizacji zajęć dla uczniów w ramach Mobilnego Instytutu Kompetencji i Lekcji Demonstracyjnych we współpracy z koordynatorami merytorycznymi kompetencji. Nowatorskim rozwiązaniem było przeprowadzenie badań psychologicznych dotyczących predyspozycji uczniów. Planowaniem, organizacją przeprowadzania i udzielania informacji zwrotnych nauczycielom i zainteresowanym rodzicom zajmował się również koordinator ds. wdrażania programów rozwijania kompetencji kluczowych w ramach zajęć w szkołach. Sprawną realizację tych badań umożliwił stały kontakt i współpraca z koordynatorami regionalnymi i szkolnymi administratorami Projektu oraz koordynatorami merytorycznymi poszczególnych kompetencji. Współpraca wymienionych koordynatorów umożliwiła efektywną realizację autorskich programów nauczania w szkołach w ramach zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych. Koordynatorzy Ci współpracowali z koordynatorami zajęć pozaszkolnych oraz udzielali wsparcia Szkolnym Administratorom Projektu, Dyrektorom szkół i Nauczycielom w przygotowywaniu uczniów do zajęć ze szczególnym zwróceniem uwagi na zajęcia pozalekcyjne.

Organizatorami zajęć pozaszkolnych byli koordynatorzy Wakacyjnych Obozów Naukowych, Studium Kompetentnych Liderów, Przedsiębiorstwa Symulacyjnego, Kół Naukowych i Przedsięwzięć sprawdzających nabycie kompetencji kluczowych (Grantów).

Wymienione działania realizowane były równoległe z wdrażaniem autorskich programów nauczania przez trzy lata obejmując wsparciem wielu uczniów i wszystkich nauczycieli objętych Projektem.

Dzięki tak zorganizowanej koordynacji możliwe było opracowanie programów merytorycznych zajęć pozaszkolnych i organizacja ich realizacji na najwyższym poziomie.

2. Przykładowe sposoby realizacji

Na podkreślenie zasługuje rola koordynatorów merytorycznych poszczególnych kompetencji, którzy współpracowali z koordynatorami wszystkich działań oraz pozostałymi pracownikami Projektu. Powołanie Koordynatorów Merytorycznych Kompetencji, dla każdej z kompetencji, było z wielu powodów istotnym posunięciem dla realizacji Projektu. Przygotowanie merytoryczne tych osób w zakresie dyscyplin, w ramach których rozwijane były kompetencje kluczowe, oraz znajomość odpowiednich dydaktyk szczegółowych dawały gwarancję realizacji głównego celu Projektu. Koordynatorzy merytoryczni kompetencji inspirowali nauczycieli do kreatywności, zarówno w projektowaniu procesu rozwijania kompetencji kluczowych, jak też w planowaniu i realizacji poszczególnych działań.

Współuczestniczyli w procesie przygotowywania autorskich programów rozwijania kompetencji z uwzględnieniem specyfiki kompetencji (języka obcego, przedsiębiorczości, matematyki, technologii informatycznej). Dokonywali oceny poprawności formalnej, merytorycznej i dydaktycznej skonstruowanych programów.

Wspierali nauczycieli w planowaniu procesu nauczania z wykorzystaniem diagnozy psychologicznej i charakterystyki klasy szkolnej oraz poziomu osiągnięć uczniów w gimnazjum, mierzonych ocenami szkolnymi i egzaminem gimnazjalnym:

Systematycznie prowadzili rozpoznawanie potrzeb doskonaleniowych nauczycieli :

Wspierali nauczycieli w rozwijaniu kompetencji kluczowych oraz doskonaleniu ich warsztatu pracy w ramach Platformy Kompetencji, konsultacji indywidualnych i poprzez zamieszczanie na Forum Projektu materiałów merytorycznych i metodycznych.

Dokonywali monitorowania procesu wdrażania programów autorskich oraz postępów uczniów w nabywaniu kompetencji.

Wspierali nauczycieli w opracowywaniu i realizacji programów zajęć pozalekcyjnych (MIK, LD) oraz projektów „Grantów”.

Współpracowali w opracowywaniu programów Wakacyjnych Obozów Naukowych i Kół Naukowych. Brali czynny udział w seminariach poświęconych przedstawianiu efektów Projektu przez poszczególne szkoły.

Uczestniczyli w przygotowywaniu konferencji organizowanych w ramach Projektu.

Wszystkie działania merytoryczne koordynowane były przez Kierownika Projektu i Koordynatora Merytorycznego Projektu.

3. Uzyskane efekty, możliwości wykorzystania opisanych rozwiązań

Wspieranie nauczycieli i koordynatorów poszczególnych działań przez koordynatorów merytorycznych kompetencji umożliwiło przygotowanie programów merytorycznych zapewniających:

- rozszerzenie zakresu podstawy programowej,
- ukierunkowanie na kształtowanie kompetencji kluczowych,
- uwzględnienie różnych kierunków kształcenia zawodowego,
- uwzględnienie oczekiwań rynku pracy,
- dostosowanie programów do poziomu wiedzy i umiejętności uczniów,
- uwzględnienie predyspozycji uczniów,
- dobór form i metod pracy aktywizujących uczniów,
- właściwe wykorzystywanie środków dydaktycznych, motywowanie uczniów do kontynuowania nauki.

IV. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA DZIAŁAŃ PROJEKTU

W aspekcie, opisanych przykładów realizowanych działań można śmiało powiedzieć, że cały projekt jest dobrą praktyką. Wielość zadań realizowanych w ramach jego realizacji wymagała pokazania ich założeń i sposobów realizacji. Na podkreślenie zasługuje sposób realizacji poszczególnych zadań przez Lidera i Partnerów Projektu, przez poszczególne szkoły, przez nauczycieli poszczególnych kompetencji oraz przez grupy uczniów w trakcie organizowanego i realizowanego procesu nauczania/ uczenia się.

Zdobyte doświadczenia realizatorów projektu wskazują na możliwość stosowania jako dobre praktyki następujących rozwiązań:

- diagnozowanie szkoły, potrzeb doskonaleniowych nauczycieli i predyspozycji uczniów,
- analizowanie i wykorzystywanie uwarunkowań lokalnych i regionalnych oraz sytuacji na rynku pracy,
- opracowywanie autorskich programów nauczania z uwzględnieniem kompetencji kluczowych, kierunków kształcenia zawodowego klas wybranych do projektu, celów wynikających z opracowanych diagnoz lokalnych i regionalnych, .
- udzielanie wsparcia merytorycznego i metodycznego nauczycielom,
- realizacja zajęć pozalekcyjnych, współautorami programów byli sami uczniowie,
- realizacja zajęć pozaszkolnych: Wakacyjne Obozy Naukowe, Koła Naukowe, Studium Kompetentnych Liderów,
- opracowywanie projektów wykorzystujących umiejętności uczniów w praktyce (Granty)

W ramach udzielanego wsparcia w realizacji zadań Projektu nauczyciele i uczniowie otrzymywali:

1. Materiały merytoryczne z zakresu wszystkich szkoleń i seminariów.
2. Literaturę fachową dla poszczególnych kompetencji środki dydaktyczne zgodnie z zapotrzebowaniem;
3. Podręczniki i zeszyty ćwiczeń dla uczniów;
4. Materiały pozwalające na upogładowienie i uatrakcyjnienie zajęć

Oprócz wymienionych, godnych polecenia sposobów planowania i realizowania procesu kształcenia, do trwałych efektów Projektu należy zaliczyć rozszerzanie działań i umożliwienie korzystania nauczycielom nie objętym projektem z jego dorobku. Możliwość korzystania z wypracowanych rozwiązań merytorycznych i medycznych w trakcie obserwacji zajęć oraz z publikacji zawierających autorskie programy nauczania, diagnozy lokalne i regionalne, podręcz-

ników wspierające opracowanie lub modyfikację programów nauczania, podręczników metodyki operacyjnej oraz podręczników dla nauczyciela i ucznia z zakresu działań Przedsiębiorstwa Symulacyjnego.

Do dobrych praktyk można zaliczyć wypracowane na potrzeby Projektu i z powodzeniem zastosowane narzędzia służące do oceny projektów i programów edukacyjnych, narzędzia ewaluacji, arkusze obserwacji zajęć oraz inne dokumenty niezbędne do prawidłowej realizacji i dokumentowania podejmowanych działań.

V. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Działania podejmowane w ramach poszczególnych zadań ukierunkowane były na kształtowanie kompetencji informatycznych, językowych, matematycznych oraz inicjatywności i przedsiębiorczości. Jednocześnie, realizacja opracowanych autorskich programów wszystkich zajęć stwarzała uczniom warunki do rozwijania i doskonalenia umiejętności **porozumiewania się w języku ojczystym**. Uczniowie mieli wiele okazji do wzbogacania i poznawania nowego słownictwa umożliwiające porozumiewanie się w różnych kontekstach i sytuacjach komunikacyjnych. Organizacja zajęć zapewniała i mobilizowała ich do wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, faktów oraz wyrażania własnych opinii. Udział w różnych zajęciach, kierowanych głównie na aktywność ucznia, był okazją do poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji, wykorzystywania różnych środków dydaktycznych oraz formułowania i wyrażania własnych argumentów w mowie i w piśmie w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu. Stwarzane sytuacje problemowe dawały okazję uczniom do krytycznego i konstruktywnego dialogu.

Zorganizowany proces kształcenia w formie zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych zapewniał również kształtowanie „**Umiejętności uczenia się**”.

Jednym z przykładów konsekwentnego i wytrwałego uczenia się poprzez samodzielną jego organizację, efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie jak i w grupach może być działanie – „Przedsiębiorstwo Symulacyjne”. Dało się zauważyć umiejętne identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód w celu osiągnięcia powodzenia w podejmowanych działaniach. Jednocześnie była to świetna okazja do nabywania, przetwarzania i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności.

W trakcie realizacji wszystkich zajęć miało miejsce poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek nauczycieli i wcześniejszych doświadczeń uczniów. Najważniejsze czynniki umożliwiające rozwijanie kompetencji kluczowych to motywacja i wiara we własne możliwości. Było to zapewnione dzięki znajomości określonych celów i wymagań. Wyposażenie uczniów w niezbędną wiedzę i stwarzanie możliwości jej wykorzystywania prowadziło do kształtowania rozumienia własnych preferowanych strategii uczenia się, silnych i słabych stron własnych umiejętności i zdolności poszukiwania nowych informacji i niekonwencjonalnych rozwiązań.

Stosowanie różnych form pracy z uczniami sprzyjało rozwijaniu **kompetencji społecznych i obywatelskich** obejmujących pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Wyrazistym przykładem były zajęcia pozaszkolne umożliwiające funkcjonowanie uczniom w różnych kontaktach interpersonalnych. Zajęcia te sprzyjały poznawaniu i coraz lepszemu rozumieniu zasad postępowania oraz reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach. Zajęcia organizowane w różnorodnych, celowo zmienianych grupach były okazją do kształtowania umiejętności konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Uczniowie doskonalili również umiejętności współpracy i komunikowania się. Realizowane zajęcia, głównie z przed-

siębiorczości, były okazją do zapoznawania uczniów z historią oraz aktualnymi wydarzeniami w narodowej, europejskiej i światowej gospodarce i historii.

Wszystkie, realizowane programy uwzględniały problemy społeczności lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej. Wiązało się to z wykazywaniem znaczenia poczucia obowiązku, okazywania zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, rozumienia i respektowania różnorodności i spójności społecznej oraz poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Organizacja zajęć pozaszkolnych miała ogromny wpływ na kształtowanie wiedzy i umiejętności określonej przez kompetencję **świadomość i ekspresja kulturalna**.

Programy wszystkich działań organizowanych i realizowanych poza szkołą składały się z części merytorycznej oraz kulturowej, rekreacyjnej i sportowej. Udział uczniów w Wakacyjnych Obozach Naukowych, Studium Kompetentnych Liderów, Kołach Naukowych oraz Zajęciach Wyjazdowych z Przedsiębiorstwa Symulacyjnego był również okazją do poznawania kultury, obyczajów i historii miejsc i regionów w których miały miejsce te zajęcia. Wiedza kulturalna jest niezbędna do nabycia świadomości lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Pozwala na kształtowanie umiejętności w zakresie wrażliwości i przyjemności z odbioru dzieł sztuki i widowisk, jak również wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Umiejętności obejmują również zdolność do odnoszenia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji, do opinii innych osób oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych. W edukacji za przykład może służyć stosowanie metody inscenizacji np.: w trakcie Wakacyjnych Obozów Naukowych czy Kół Naukowych.

Podsumowując można stwierdzić, że zastosowane nowatorskie rozwiązania organizacyjne całego Projektu oraz realizacja jego poszczególnych zadań zapewniła w pełni osiągnięcie założonych celów. Zarówno organizacja jak i sposoby realizacji poszczególnych działań mogą być przykładem do naśladowania w całym systemie edukacyjnym.

Na podkreślenie zasługuje możliwość kształtowania wielu umiejętności w trakcie realizacji programów poszczególnych przedmiotów i wszystkich działań w Projekcie.

Kształtowanie kompetencji matematycznych, informatycznych, porozumiewania się w językach obcych oraz przedsiębiorczości i inicjatywności umożliwiło rozwijanie komplementarnych umiejętności uczniów.

Realizacja poszczególnych działań w kolejnych zadaniach ukierunkowanych na kształtowanie czterech kompetencji kluczowych z powodzeniem zapewniała kształtowanie pozostałych kompetencji opisanych w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej i Rady z dnia 30.12.2006 roku.

Zdefiniowane w w/w dokumencie kompetencje kluczowe są konieczne do osobistej samo-realizacji, bycia aktywnym obywatelem, spójności społecznej i uzyskania szans na zatrudnienie w społeczeństwie wiedzy. Kompetencje te są definiowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji.

Można stwierdzić z całą stanowczością, że udział w projekcie „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” zapewnił uczestnikom kształtowanie kompetencji kluczowych czyli takich, których wszystkie osoby potrzebu-

ją do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

Można jednoznacznie stwierdzić, że każde realizowane działanie może być wykorzystane jako dobry przykład do zrealizowania w każdej placówce oświatowej i traktowane jako odrębny projekt. Analizując podane przykłady realizowanych programów, przez pryzmat całego Projektu doskonale widać, że uzyskanie zamierzonych i dodatkowych efektów było możliwe dzięki zrealizowaniu wszystkich zadań w pracy z tymi samymi szkołami, nauczycielami uczniami. Prowadzenie bieżącej ewaluacji zewnętrznej przez niezależnych ewaluatorów oraz ewaluacji wszystkich działań przez ich realizatorów i koordynatorów umożliwiło dokonywanie refleksyjnej analizy jakości wdrażanych programów i oceny jakości ich realizacji. Pozwalało to z kolei na bieżące wprowadzanie niezbędnych zmian we wdrażanych programach oraz zapewnienie adekwatnego wsparcia ich realizatorom. Było to możliwe dzięki działaniom komplementarnym, długofalowym i systemowym.

Program opisywanego Projektu, po niewielkich modyfikacjach, jest z powodzeniem realizowany, od roku 2010, w czterdziestu szkołach Polski centralnej i południowo – zachodniej.

SZKOŁA

KLUCZOWYCH KOMPETENCJI

Program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej

Lider Projektu:

**Wyższa Szkoła
Ekonomii i Innowacji
w Lublinie**

Partnerzy:

Doskonalamy z pasją!

**Podkarpackie Centrum
Edukacji Nauczycieli
w Rzeszowie**

**Wyższa Szkoła Administracji Publicznej
im. Stanisława Staszica w Białymstoku**

STUDIUM GENERALE SANDOMIRIENSE
**Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza
w Sandomierzu**

**WYŻSZA SZKOŁA BIZNESU
im. bp. Jana Chrapka
w Radomiu**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
20-209 Lublin, ul. Mełgiewska 7-9
tel./fax: (81) 749 17 77
www.wsei.lublin.pl

ISBN: 978-83-62074-76-1